

**DECYZJE PLANISTYCZNE
A PRZEMIANY KRAJOBRAZU
KULTUROWEGO
OBSZARÓW WIEJSKICH**

MARIA HEŁDAK

**DECYZJE PLANISTYCZNE
A PRZEMIANY KRAJOBRAZU
KULTUROWEGO
OBSZARÓW WIEJSKICH**

Autor
Maria Heldak

Opiniodawcy:
prof. dr hab. Jerzy Bański
prof. dr hab. inż. Zenon Pijanowski

Redaktor merytoryczny
dr hab. inż. Krzysztof Pulikowski, prof. nadzw.

Opracowanie redakcyjne i korekta
Magdalena Kozińska

Łamanie
Teresa Alicja Chmura

Projekt okładki
Stanisław Rogowski

Monografie CL

© Copyright by Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wrocław 2012

ISSN 2083-5531
ISBN 978-83-7717-109-7

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU PRZYRODNICZEGO WE WROCŁAWIU

Redaktor Naczelny – prof. dr hab. inż. Andrzej Kotecki
ul. Sopocka 23, 50-344 Wrocław, tel. 71 328-12-77
e-mail: wyd@up.wroc.pl

Nakład 100 + 16 egz. Ark. wyd. 13,0. Ark. druk. 12,60
Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis użytych skrótów	7
1. WSTĘP	9
2. CELE I TEZY PRACY	11
3. OGÓLNY ZARYS PROBLEMATYKI	14
3.1. Definicje krajobrazu	14
3.2. Krajobraz w dyscyplinach naukowych	16
3.3. Prawne podstawy ochrony krajobrazu	17
3.4. Ogólny zarys planowania i zagospodarowania przestrzennego w Polsce	20
3.5. Ochrona krajobrazu kulturowego w dokumentach planistycznych	22
3.6. Wpływ decyzji lokalizacyjnych na krajobraz kulturowy obszarów wiejskich	26
3.7. Konflikty przestrzenne a partycypacja społeczna w procesie planowania przestrzennego	27
4. METODYKA BADAŃ	29
5. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU BADAŃ	33
5.1. Położenie fizycznogeograficzne	33
5.2. Powiązania ekologiczne i ochrona walorów środowiska przyrodniczego	35
5.3. Początki i rozwój osadnictwa	39
5.4. Układ przestrzenny i zabudowa wsi	41
5.5. Przemiany funkcjonalne wsi a kapitał społeczny i przedsiębiorczość społeczności lokalnej	46
5.6. Potencjał kulturowy	52
5.7. Infrastruktura	54
6. WYNIKI PRAC STUDIALNO-BADAWCZYCH	56
6.1. Krajobraz Podhala i Spisza w polityce przestrzennej	56
6.1.1. Przesłanki ekologiczne polityki przestrzennej kraju	56
6.1.2. Krajobraz kulturowy Podhala i Spisza w polityce przestrzennej województwa małopolskiego	57
6.1.3. Krajobraz kulturowy wsi Białka Tatrzańska i Jurgów w polityce przestrzennej gminy	62
6.1.4. Wskazanie rozwoju przestrzennego wsi w polityce przestrzennej	83
6.1.4.1. Planowany rozwój przestrzenny wsi w polityce przestrzennej gminy w 1998 r.	83
6.1.4.2. Planowany rozwój przestrzenny wsi w zmianie polityki przestrzennej	88
6.2. Kształtowanie ładu przestrzennego wsi Białka Tatrzańska i Jurgów w planach miejscowych	92
6.2.1. Planowanie miejscowe wsi w ujęciu historycznym	92
6.2.1.1. Uwagi ogólne	92
6.2.1.2. Ustalenia nieobowiązującego miejscowego plan ogólnego na obszarze badań	93
6.2.1.3. Projektowany rozwój przestrzenny wsi w 1988 r.	98
6.2.2. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	103
6.2.2.1. Ustalenia planów miejscowych w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego wsi	103
6.2.2.2. Projektowany rozwój przestrzenny wsi Jurgów	106

6.3. Decyzje lokalizacyjne oraz pozwolenia na budowę.....	109
6.3.1. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.....	109
6.3.2. Decyzje o pozwoleniu na budowę.....	118
6.4. Następstwa podjętych decyzji przestrzennych.....	124
6.4.1. Konflikty w zagospodarowaniu przestrzennym na poziomie lokalnym.....	124
6.4.2. Stan zainwestowania wsi w latach 1988–2010.....	126
6.4.3. Zmiany w użytkowaniu ziemi.....	129
6.5. Wskaźniki zmian w zagospodarowaniu przestrzeni.....	137
6.5.1. Próba określenia wskaźników zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi.....	137
6.5.2. Ocena zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obiektów badawczych.....	155
6.6. Modelowanie zmian krajobrazowych z wykorzystaniem skaningu komputerowego.....	165
6.6.1. Wykorzystanie skaningu komputerowego do zobrazowania inwestycji w ramach OOS.....	165
6.6.2. Zobrazowanie rozwoju przestrzennego na etapie tworzenia dokumentów planistycznych.....	167
7. PODSUMOWANIE.....	175
8. WNIOSKI.....	180
9. PIŚMIENNICTWO.....	185

Spis użytych skrótów

- KPPZK – Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 26 listopada 2001 r. (MP z 2001 r. Nr 26, poz. 432).
- Miejscowy plan ogólny – Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska, Uchwała nr IV/8/88 Gminnej Rady Narodowej w Bukowinie Tatrzańskiej dnia 17 grudnia 1988 r.
- MPZP Jurgów I – Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Jurgów I – Gmina Bukowina Tatrzańska.
- MPZP Jurgów II – Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Jurgów II – Gmina Bukowina Tatrzańska.
- PKPZK – Projekt Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju.
- PZPWM – Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, Uchwała Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r.
- SUiKZP gminy Bukowina Tatrzańska – Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska, uchwała Rady Gminy Bukowina Tatrzańska Nr V/16/98 z dn. 11 grudnia 1998 r.
- Zmiana Studium dla obszaru wsi Białka Tatrzańska – Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska dla obszaru wsi Białka Tatrzańska, Uchwała Nr XXXVII/295/2006 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 21.04.2006 r.
- Zmiana Studium dla obszaru wsi Jurgów – Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska dla obszaru wsi Jurgów, Uchwała Nr IV/23/2007 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 30.01.2007 r.

1. WSTĘP

Stan zagospodarowania przestrzeni polskiej wsi jest wynikiem procesów historycznych, a także współczesnych, obejmujących działania indywidualne bądź grupowe, o charakterze przypadkowym lub zaplanowanym [Meyer 2008]. Krajobrazy kulturowe, które wykształciły się przez zmieniające użytkowanie ziemi na różnych poziomach, ulegają ciągłym przemianom. Przekształcenie ze swej natury może być spontaniczne, wynikające z procesu zmian zachodzących w środowisku zamieszkałym, jak i kierowane świadomymi i planowanymi działaniami społecznymi. Indywidualne działania społeczne o charakterze spontanicznym wywołują stan anarchii, zaś ich ograniczanie do kontrolowanych i zbiorowych doprowadza do stanu silnie zbiurokratyzowanego. Celowe wydaje się zatem kreowanie kontrolowanych działań indywidualnych w ramach określonego stanu prawnego oraz wspieranie spontanicznych działań zbiorowych jako wyrazu potrzeb organicznych społeczeństwa [Chmielewski 2001].

Szczególną rolę w kształtowaniu krajobrazów kulturowych, poprzez planowanie ich rozwoju oraz tworzenie narzędzi sprzyjających prawidłowemu zagospodarowaniu przestrzeni, ma system planowania i zagospodarowania przestrzennego.

Obecnie w Polsce istnieje możliwość realizacji inwestycji według miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, który musi być zgodny z zasadami polityki przestrzennej określonej na poziomie gminy w dokumencie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, oraz poza tym systemem – na podstawie decyzji lokalizacyjnych. W pierwszym przypadku decyzję pozwolenia na budowę uzyskuje się zazwyczaj po przemyślanych decyzjach podejmowanych w dokumentach planistycznych, podlegających weryfikacji na etapie ich opiniowania i uzgadniania. W drugim przypadku pozostawiono dość dużą swobodę w podejmowaniu decyzji przestrzennych, przyjmując zasadę ustalania warunków zabudowy w razie braku planu miejscowego na podstawie analizy funkcji i cech zabudowy w obszarze analizowanym lub – w przypadku inwestycji celu publicznego – bez tej analizy. Organ wydający decyzje lokalizacyjne, nie mogąc odmówić wydania decyzji w przypadku braku przeszkód prawnych, często pozostaje bezsilny w obliczu nacisku inwestorów, a także wyroków organów odwoławczych stojących zazwyczaj po stronie wnioskodawcy. Stworzenie dwóch możliwości uzyskania pozwolenia na budowę rodzi wiele problemów przestrzennych, których konsekwencje mogą być nieodwracalne. Rozstrzygnięcie o rozwoju przestrzennym w decyzjach lokalizacyjnych bez ogólnej analizy zagadnień przestrzennych jest sprzeczne z zasadami projektowania urbanistycznego oraz innymi przyjętymi w polskim systemie planowania przestrzennego.

Wśród zasad przyjętych w polskim systemie planowania przestrzennego podstawowa dotyczy zrównoważonego rozwoju [por. Leoński, Szewczyk 1999, Gaczek 2003, Kwaśniak 2009, 2011], którego zachowanie wykazuje sprzężenie zwrotne z utrzymaniem ładu przestrzennego.

Nadrzędną zasadą zrównoważonego rozwoju jest prawo do zaspokojenia potrzeb obecnej generacji bez ograniczania praw przyszłym pokoleniom. Aspiracje społeczeństwa powinny być podporządkowane możliwościom środowiska, a rozwój zrównoważony musi uwzględniać przestrzeń ekologiczną rozumianą jako miejsce pobytu, realizacji potrzeb, neutralizacji skutków działalności ludzi oraz źródło dóbr [Gotkiewicz i in. 2005, Koc 2004, 2004a, 2004b]. Ład przestrzenny to kategoria dynamiczna, historyczna, mająca wymiar społeczny, psychologiczny, przyrodniczy i ekonomiczny [Markowski 2008]. Zasady zrównoważonego rozwoju oraz harmonia w przestrzeni powinny być wprowadzane obowiązującym systemie, jest on jednak „nieszczelny” i pozwala na podejmowanie wielu nieprzemysłanych decyzji. Nadmierny przyrost nowych terenów budowlanych, rozpraszanie zabudowy głównie w strefach podmiejskich oraz w terenach atrakcyjnych turystycznie, mieszanie często wykluczających się funkcji, wchodzenie z infrastrukturą rekreacyjną na tereny chronione – to tylko część negatywnych skutków funkcjonowania obecnych reguł planowania i zagospodarowania przestrzeni. Jak podaje Kwaśniak [2011], planowanie przestrzenne to ciągle proces, który powinien się opierać na swego rodzaju koncepcji rozwojowej w ujęciu przestrzennym.

O negatywnych skutkach podejmowania decyzji przestrzennych w obecnych uwarunkowaniach prawnych pisało wielu autorów, w tym Böhm [2006, 2007, 2008] Śleszyński i in. [2007], Ziobrowski, Pijanowski (red.) [2008], Feltynowski [2009], Śleszyński, Solon (red.) [2010], Siemiński [2010], Werner i in. [2010].

Konieczne wydaje się wypracowanie nowych narzędzi w procesie planowania przestrzennego do ochrony krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich, które byłyby pomocne w podejmowaniu decyzji przestrzennych zarówno dla władz gmin, jak i społeczności lokalnej. Termin decyzje przestrzenne ma tu szersze znaczenie i odnosi się do ogółu decyzji podejmowanych przez organy i instytucje na różnych etapach formułowania dokumentów planistycznych oraz w procesie wydawania decyzji lokalizacyjnych.

Problem wydaje się nagły, także ze względu na duże znaczenie planowania i zagospodarowania przestrzennego w zachowaniu kształtu krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich w Polsce. Rozwój przestrzenny obszarów wiejskich wiąże się nierozdzielnie z kształtowaniem środowiska. Opracowania z zakresu ekofizjografii, prognozowanie skutków realizacji decyzji planistycznych na różnym poziomie organizacji państwa i wykorzystywanie monitoringu środowiska stanowią obowiązkowe części procedur planistycznych. Ostatecznie zmiany w użytkowaniu ziemi – jako następstwo podejmowanych decyzji przestrzennych – silnie wiąże planowanie przestrzenne z kształtowaniem środowiska, w tym krajobrazu obszarów wiejskich.

2. CELE I TEZY PRACY

Głównym celem podjętych prac badawczych jest ocena wpływu podejmowanych decyzji planistycznych na przemiany krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich. W pracy pod pojęciem decyzji przestrzennych rozumie się ogół decyzji podejmowanych przez organy i instytucje na różnych etapach formułowania polityki przestrzennej, w toku tworzenia planu miejscowego oraz w procesie wydawania decyzji lokalizacyjnych. Wśród celów szczegółowych prowadzonych badań, w pracy można wyróżnić:

- a. cel poznawczy – rozpoznanie wielkości i dynamiki dokonanych przemian w krajobrazie kulturowym wsi stanowiących następstwo przyjętych dokumentów planistycznych i wydanych decyzji administracyjnych;
- b. cel metodyczny – identyfikacja wskaźników oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obszaru ze szczególnym uwzględnieniem przemian krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich;
- c. cel aplikacyjny – rozpoznanie możliwości wykorzystania oceny wizualnej projektowanego rozwoju przestrzennego zabudowy wsi w trakcie formułowania polityki przestrzennej gminy i sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także w procesie wydawania decyzji lokalizacyjnych.

Przedmiotem badań są następujące zagadnienia, w tym:

- a. planowe zagospodarowanie przestrzeni wsi z wykorzystaniem zapisów polityki przestrzennej formułowanej na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- b. żywiłowe zagospodarowanie wsi przy wykorzystaniu decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego,
- c. ocena wpływu ww. sposobów podejmowania decyzji planistycznych na dynamikę rozwoju przestrzennego zabudowy i zagospodarowania sportowo-rekreacyjnego, wielkość powierzchni terenów przeznaczanych w dokumentach planistycznych na cele nierolnicze i nieleśne oraz zmiany w użytkowaniu ziemi,
- d. ocena możliwości wykorzystania technik pomiarowych do wizualizacji przestrzennej rozwoju zabudowy w poszukiwaniu nowych narzędzi wspomagających procesy decyzyjne na poziomie lokalnym oraz próba określenia wskaźników stosowanych do oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obszarów wiejskich pomocnych przy ocenie przemian krajobrazu kulturowego wsi.

Badania zlokalizowano w gminie Bukowina Tatrzańska w wybranych miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów.

W pracy podjęto próbę uzasadnienia następujących tez badawczych:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest skutecznym narzędziem prawidłowego kształtowania krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich.

W polskim systemie planowania miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego stanowi narzędzie realizacji polityki przestrzennej i zarazem jedyny akt prawa miejscowego. Podstawowym celem polityki przestrzennej jest zapewnienie ładu, a także stworzenie dogodnych warunków do wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju, w tym przeciwdziałanie niekorzystnym zmianom krajobrazowym.

Plan miejscowy pełni różne funkcje, wśród których podstawową jest funkcja regulacyjna określająca ramy zagospodarowania przestrzeni w przyjętych ustaleniach regulacyjnych, wpływając także na ochronę i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i wartości kulturowych, a także określa ramy kształtowania środowiska zależne od człowieka. Ze względu na rolę planu miejscowego w systemie planowania przestrzennego, funkcje dokumentu, podejmowaną problematykę oraz skalę opracowania – stanowi najważniejsze narzędzie prawidłowego kształtowania krajobrazu.

2. Decyzje o warunkach zabudowy oraz decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego są powodem negatywnych przemian krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich.

Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawane są w oderwaniu od zasad przyjętej polityki przestrzennej. Ochrona krajobrazu kulturowego Podhala i Spisza stanowi ważny element w formułowanej polityce przestrzennej na różnych szczeblach podziału administracyjnego kraju. Niestety, polityka przestrzenna nie do końca znajduje odzwierciedlenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego formułowanych na poziomie lokalnym. Stan taki jest wynikiem m.in. ograniczonej liczby planów, obejmujących niewielką część kraju, zbyt ogólnych ustaleń planów, a także braku obowiązku ich sporządzania. W terenach nieobjętych ważnymi planami miejscowymi istnieje możliwość realizacji inwestycji na podstawie decyzji lokalizacyjnych. Decyzje te wydawane są poza wypracowanym od lat systemem dokumentów planistycznych, opracowywanych na różnych szczeblach podziału administracyjnego kraju, a główny problem upatruje się w braku obowiązku zgodności podejmowanych decyzji z przyjętą polityką przestrzenną. Obecnie istnieje zagrożenie wprowadzania do przestrzeni wiejskiej zainwestowania na podstawie decyzji lokalizacyjnych w sposób chaotyczny, bez ucytelnienia układu urbanistycznego i punktów identyfikujących przestrzeń, w oderwaniu od planowanej rozbudowy systemu infrastruktury technicznej. Decyzja umożliwia wprowadzenie zainwestowania w terenach nieprzydatnych do zabudowy, cennych krajobrazowo, nieprzewidzianych do zainwestowania w polityce przestrzennej. Stanowi to duże zagrożenie dla ochrony środowiska i krajobrazu. Dodatkowo, postępowanie o wydanie decyzji w trybie administracyjnym prowadzone jest dużo szybciej niż tryb sporządzenia planu miejscowego i pozbawione jest szeregu czynności wymaganych w procesie tworzenia planu.

3. Brak narzędzi realizacji polityki przestrzennej rodzi dodatkowe konflikty w zagospodarowaniu przestrzeni dotyczące głównie dostępu do nowych terenów inwestycyjnych, stanowiących zarazem cenne przyrodniczo i krajobrazowo obszary obiektów badawczych.

Obszary wsi, szczególnie cenne ze względu na występujące walory przyrodnicze i krajobrazowe, cieszą się zarazem dużym zainteresowaniem inwestorów. Przedmiotem konfliktów jest przestrzeń miejscowości możliwa do realizacji zabudowy mieszkaniowej i towarzyszącej rozwojowi turystyki oraz przestrzeń niezbędna do realizacji urządzeń turystycznych. Wśród podmiotów pozostających w konflikcie są osoby fizyczne i prawne, z jednej strony samorząd lokalny i instytucje z zakresu opiniowania i uzgadniania projektu, a z drugiej przedsiębiorcy i mieszkańcy. Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wprowadza element niepewności co do ostatecznego zagospodarowania. Możliwe scenariusze zagospodarowania terenu, zależne często od zapatrywań inwestora, mogą rodzić sytuacje konfliktowe, gdzie źródłem konfliktów bywa zarówno realizowana forma obiektu, jak i jego funkcja, a także sama lokalizacja.

4. Najskuteczniejszą formą ochrony krajobrazu kulturowego wsi jest odpowiednie sprecyzowanie ustaleń w aktach prawa miejscowego.

Środki przymusowe zawarte w aktach prawnych, do których zalicza się plan miejscowy, są najlepszą formą ochrony krajobrazu kulturowego. Jako akt prawa miejscowego plany stanowią środek przymusowy w katalogu środków realizacji polityki przestrzennej. Objęcie terenu ustaleniami planu miejscowego stanowi gwarancję zagospodarowania przestrzeni na jego podstawie. Dotyczy to zarówno kształtowania nowej zabudowy w terenach wskazanych do zainwestowania, jak i wyłączenia gruntów z zabudowy. Identyfikacja uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych rozwoju przestrzennego miejscowości, dokonywana na potrzeby miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz odpowiednie ustalenia zapisane w planie miejscowym mogą przyczynić się do utrzymania zwałtego charakter wsi, bez rozpraszania zabudowy czy jej lokalizowania w terenach cennych przyrodniczo. Utrata ważności planów uchwalonych przed 1 stycznia 1995 r. z powodu braku nowych planów miejscowych stanowi zagrożenie prawidłowego rozwoju przestrzennym wsi, a także może przyczyniać się do zaburzeń w kreowaniu rozwoju urbanistycznego miejscowości.

W celu zapewnienia ochrony krajobrazu kulturowego wsi zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego, szczególnie w terenach o wysokich walorach środowiska, niezbędne jest stworzenie narzędzi realizacji polityki przestrzennej w formie planów miejscowych. Niestety, niewłaściwe lub nieprecyzyjne ustalenia planu miejscowego mogą także przyczyniać się do degradacji krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich.

3. OGÓLNY ZARYS PROBLEMATYKI

3.1. Definicje krajobrazu

W literaturze pojawia się wiele definicji krajobrazu. Sam termin jest pojęciem wieloznacznym i wyróżnia się kilka sposobów jego zrozumienia. Definiowany jest jako pojęcie ogólne, geograficzne, przyrodnicze, estetyczne czy społeczno-kulturowe [Bieniek 2010, Kowalkowski 1998, Bajerowski i in. 2000, 2007]. W zależności od dyscypliny zajmującej się krajobrazem jest on różnie interpretowany i odnosi się do zróżnicowanych zagadnień. Owa wieloznaczność definicji była przedmiotem rozważań wielu autorów [Forman 1995, Richling 1996, 2001, Richling, Solon 1998, Kowalkowski 1998, Pietrzak 1998, Bajerowski i in. 2000, Myga-Piątek 2005, 2008a, 2010, Żarska 2005, Sas-Bojarska 2007, Gawroński 2010, Kistowski 2008, Kupidura i in. 2011].

Współczesne definicje krajobrazu zaproponowali m.in. Asocjacja Ekologii Krajobrazu [1999], Forman [1995], Turner i in. [2001]. Zgodnie z definicją AEK – krajobraz tworzy mozaikę różnych typów siedlisk wykazujących uporządkowanie w wielu skalach przestrzennych. Forman określił krajobraz jako „fragment powierzchni ziemi składający się z płatów różnych typów ekosystemów, pomiędzy którymi dochodzi do interakcji, wykazujący powtarzalność w podobnych formach morfologicznych”. Przyjęta formuła krajobrazu według Turnera i in. określa krajobraz jako przestrzeń ze specyficzną heterogennością, z co najmniej jednym czynnikiem nadającym jej całościowy charakter (tzw. matrix) [za Wolski i in. 2006].

Takie definicje krajobrazu świadczą o jego holistycznym ujęciu [Żarska 2005, Richling, Solon 1998]. Wśród autorów definiujących krajobraz nieco odmiennie – jako kompleks środowiska przyrodniczego i kulturowego, można wymienić m.in. Bogdanowskiego [1994], według którego krajobraz mieści się w kategoriach przestrzeni rzeczywistej i odnosi się do środowiska naturalnego i kulturowego oraz Żarską [2005], która uważa, że krajobraz to synteza środowiska przyrodniczego, kulturowego i wizualnego.

Tradycyjnie za krajobraz kulturowy uznaje się najczęściej fragment krajobrazu, który na skutek oddziaływania wpływów antropogenicznych przekształcony został z krajobrazu naturalnego [Pietrzak 2010 za Briemle 1978]. Takie pojmowanie krajobrazu zostało rozwinięte wcześniej przez Sauera, według którego krajobraz kulturowy jest humanizowaną wersją krajobrazu naturalnego [Knox, Marston 2001].

Jak podaje Selman [2006], w odniesieniu do krajobrazu termin „kulturowy” wywołuje wiele kontrowersji. Przyjmuje się, że wszystkie krajobrazy są kulturowe w jakimś stopniu – oprócz Antarktyki, która jest wolna od wpływów człowieka. Jakkolwiek w polityce krajobraz kulturowy nabył szczególnych cech i odnosi się do tych obszarów, które zostały zmienione w wyniku ludzkiej działalności i których charakter jest następstwem prowadzonej od wieków działalności człowieka [Selman 2006].

Krajobraz kulturowy jest specyficznym miejscem, gdzie antropogeniczne i naturalne elementy łączą się w ujęciu fizycznym i społecznym tworząc zindywidualizowany, właściwy dla danej społeczności krajobraz [Phillips 2002]. Zarządzanie krajobrazem musi zatem uwzględniać trzy zasadnicze elementy [Terkenli 2001, Priorr 2003]: formę (widok), znaczenie i funkcję (procesy biologiczne i użytkowanie przez człowieka).

Z pojęciem krajobrazu kulturowego integralnie związane jest pojęcie ładu przestrzennego. Krajobraz kulturowy rozpoznawany jest przez każdego w potocznym doświadczeniu jako fizyczne, obserwowalne wzrokowo wyrażenie kultury ludzkiej na powierzchni ziemi, łączące elementy środowiska przyrodniczego i kulturowego [Markowski 2008].

Definicja sformułowana przez Radę Europy na potrzeby *Europejskiej Konwencji Krajobrazowej* [2000, Dz. U. z 2006] brzmi: „krajobraz” oznacza obszar postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i/lub ludzkich. Formuła ta jest wyrazem podejścia, w którym krajobraz jest traktowany jako całość czynników przyrodniczych i kulturowych.

Również w polskim prawodawstwie nie występuje jednoznaczna definicja odnosząca się do różnych aspektów krajobrazu, a samo pojęcie ujmowane jest rozmaicie w różnych dokumentach prawnych [Giedrych 2004, Majchrowska 2006]. W ustawie z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.] znajdujemy określenie krajobrazu kulturowego, definiowanego jako przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. W ustawie z dn. 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody [Dz. U. z 2004 Nr 92 poz. 880 ze zm.] odnajdziemy definicję walorów krajobrazowych ujętych jako wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody bądź działalność człowieka. Ochrona krajobrazowa – zgodnie z ustawą o ochronie przyrody – to zachowanie charakterystycznych cech danego krajobrazu.

Definicja krajobrazu nie pojawia się w ustawie z dn. 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska [Dz. U. z 2008 r. nr 25, poz. 150 ze zmianami]. Ustawa definiuje pojęcie środowiska, przez które rozumie się „ogół elementów przyrodniczych, w tym także przekształconych w wyniku działalności człowieka, a w szczególności powierzchnię ziemi, kopaliny, wody, powietrze, krajobraz, klimat oraz pozostałe elementy różnorodności biologicznej, a także wzajemne oddziaływania pomiędzy tymi elementami”.

W ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 r. również nie znajdziemy definicji krajobrazu, a w zakresie definicji środowiska odwołuje się ona do ustawy Prawo ochrony środowiska, stanowiącej, że należy przez to rozumieć środowisko, o którym mowa w art. 3 pkt 39.

Na potrzeby prowadzonych badań przyjęto definicję krajobrazu, według której krajobraz to zewnętrzny (wizualny) wyraz aktualnego (analizowanego) stanu środowiska geograficznego, w którym zachodzące procesy tworzą charakterystyczne cechy określające rodzaj, stan i typ krajobrazu [Bajerowski i in. 2007]. Jak podaje autor [2007], rodzaj krajobrazu jest

determinowany przez czynniki przestrzenne, a jego stan krajobrazu przez czynniki historyczne (czasowe), zaś typ określa funkcja pełniona przez dany obszar. Krajobraz może przechodzić z jednego stanu w inny i odbywa się to w wyniku celowej działalności człowieka bądź zaniechania działalności na jakimś obszarze. Typ krajobrazu jest zależny od funkcji przypisanej danemu obszarowi lub wynika z jego predyspozycji i związany jest ściśle z działalnością człowieka [Bajerowski i in. 2007].

3.2. Krajobraz w dyscyplinach naukowych

Obecnie podejście do krajobrazów kulturowych łączy ze sobą badania podstawowe i stosowane oraz wypracowanie i wdrożenie polityki krajobrazowej [Hernik 2001, Antrop 2005]. Dyskusję nad próbą uporządkowania głównych grup dyscyplin i kierunków badawczych zajmujących się krajobrazem prowadzili m.in. Berninger [1975], Richling, Solon [1998], Wolski [2002], Myga-Piątek [2005, 2008a, 2010], Jacobs [2006]. W odniesieniu do krajobrazów obszarów wiejskich koncepcję klasyfikacji przedstawili Cymerman i in. [1992].

Wolski [2002] wyróżnia pięć głównych znaczeń krajobrazu [Kupidura i in. 2011]:

- ojęcie ogólne w naukach przyrodniczych,
- definicja stosowana w celu nazwania określonego fragmentu powierzchni Ziemi,
- termin określający fizjonomię powierzchni Ziemi, głównie definiowany przez geografów i planistów przestrzennych,
- pojęcie oznaczające subiektywne odwzorowanie geokompleksu,
- termin określający system składników środowiska geograficznego.

Jak podaje Myga-Piątek [2005, 2008a, 2010], w grupie dyscyplin z zakresu: architektury krajobrazu, fizjografii urbanistycznej, planowania przestrzennego, etnografii, socjologii, psychologii, fizjografii przyrody – zainteresowanie krajobrazem kulturowym skierowane jest na aspekt strukturalno-dynamiczny, fizjonomiczny i estetyczny, percepcyjny oraz interdyscyplinarny na poziomie nauk przyrodniczych, technicznych i społecznych. W tej grupie domeną pozostaje krajobraz kulturowy. Podobnie w grupie dyscyplin: geografia humanistyczna, antropogeografia, geografia kultury, geografia regionalna – zainteresowanie krajobrazu kulturowego odnosi się do aspektu strukturalno-dynamicznego i historyczno-genetycznego oraz interdyscyplinarnego na poziomie nauk przyrodniczych, technicznych i społecznych. Odmienne zainteresowań wskazała Myga-Piątek w dyscyplinach kolejnej grupy (kompleksowa geografia fizyczna, ekologia krajobrazu, geofizyka i geochemia krajobrazu, sozologia). Wśród zainteresowań tej grupy dyscyplin wymienia: aspekt strukturalno-dynamiczny i funkcjonalny, interakcyjny (systemowy) oraz interdyscyplinarny na poziomie nauk przyrodniczych, odnoszące się do krajobrazu naturalnego, quasi-naturalnego i potencjalnego [Myga-Piątek 2005]. Wskazany przydział zainteresowań pozostaje dość dyskusyjny.

Szeroki przegląd rozwoju badań odnoszących się do ekologii krajobrazu prowadził Pietrzak [2010]. Wskazał on na periodyzację rozwoju badań krajobrazowych [Drdoša 1999], wyróżniając etapy: „tradycyjnej syntezy”, „końca geografii krajobrazu”, „posttradycyjnej syntezy”, „ekologicznej” ekologii krajobrazu. Autor wskazuje na współczesne koncepcje ujmowania ekologii krajobrazu w publikacjach m.in. Lesera [1978, 1991, 1997], Naveha i Libermann [1984, 1990, 1994], Gamsa [1986], Formana i Godrona [1986], Formana [1995], publikacji Richlinga i Solona [1998], Turnera i in. [2001], Ingegnoliego [2002], Steinhardt i in. [2005].

Dyscyplina „kształtowanie środowiska” wykorzystuje nauki inżynierskie, obejmuje problematykę rozwoju środków technicznych, biologicznych i strukturalnych, służących działalności człowieka w środowisku przyrodniczym i przestrzeni wiejskiej, określając w szczególności: metodologię postępowania, diagnozę i opis stanu technicznego, techniczno-ekonomiczne i społeczne warunki realizacji przedsięwzięć oraz metody kontroli efektów podejmowanych działań [Pijanowski 2006].

Pijanowski [2006], Somorowski [1994] i Rajda [1995], podejmując się określenia zakresu problemowego dyscypliny naukowej „kształtowanie środowiska” uznali także, że ma ona znacznie bardziej poszerzony zakres problemowy i rzeczowy pola badawczego oraz użytecznego niż dyscyplina „melioracje wodne”.

Praktyczne kształtowanie środowiska jest realizacją przedsięwzięć techniczno-przyrodniczych z zakresu inżynierii środowiska na bazie planowania przestrzennego i systemu celów, które decydują o zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich [Pijanowski 2006].

Krajobraz kulturowy obszarów wiejskich jest przedmiotem zainteresowań wielu badaczy. Jak pisze Jeangros i Thomet [2004], krajobraz otwarty obszarów wiejskich jest szczególnie ważny w regionach górskich, gdzie turyści reprezentują wiele ekonomicznych aktywności. Rekreacja i aktywności niezwiązane z rolnictwem odgrywają zasadniczą rolę w rozwoju wsi [Primdahl 1999, Knickel i in. 2004]. Obszary funkcjonalne stanowiące kombinacje rolnictwa, osadnictwa, rekreacji i inne, wykorzystują krajobraz kulturowy jako miejsce lokalizacji funkcji oderwanych od pierwotnego charakteru wsi. Wywołało to debatę na temat wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i przemian krajobrazu na poziomie lokalnym [Castells 2000, Kristensen 2001, Wilson 2007, Primdahl, Swaffield 2010].

Na przestrzeni dziesięcioleci opracowano wiele metod oceny i waloryzacji krajobrazu. Jak podaje Bajerowski (red.) [2007], zdaniem Cymermana i Hopfera [1988] można wyróżnić trzy zasadnicze grupy metod:

- oparte na ocenie wartości przyrodniczej poszczególnych elementów środowiska,
- polegające na ocenie estetyczno-widokowych wartości krajobrazu,
- zakładające wartościowanie krajobrazu do określonego celu.

Bajerowski [2007] proponuje także inne podziały metod w zależności od przyjętego kryterium. Zależnie od sposobu pozyskania informacji można wyróżnić metody terenowe, kameralne i mieszane, zaś od zakresu ich wykorzystania – metody cząstkowe oraz kompleksowe.

3.3. Prawne podstawy ochrony krajobrazu

Ochrona krajobrazu, jego zarządzanie i planowanie stały się obszarem zainteresowań Rady Europy. *Europejska Konwencja Krajobrazowa* sporządzona 20 października 2000 r. we Florencji jest podstawowym dokumentem Rady, którego zapisy powinny być wdrażane i przestrzegane również w Polsce w związku z podpisaniem umowy 21 grudnia 2001 r. i ostatecznym ratyfikowaniem 27 września 2004 r. Konwencja obowiązuje w Polsce od 1 stycznia 2005 r.

Przyjmując Konwencję Krajobrazową, państwa sygnatariusze przyznają, że krajobraz pełni ważną rolę w kulturze, ekologii i kwestiach społecznych, ale także sprzyja działalności gospodarczej. Ponadto uznana jest istotna funkcja krajobrazu w tworzeniu społeczności i kultur lokalnych, przyczyniając się do dobrobytu ludzi i konsolidacji europejskiej tożsamo-

ści [Szczech-Pietkiewicz 2008, Pijanowski, Hernik (red.) 2008]. Dokument definiuje również inne pojęcia odnoszące się do polityki w zakresie krajobrazu: ochrony, gospodarowania i planowania.

W polskim systemie prawnym definiowane działania odnoszą się często wprost do zadań podejmowanych przez różne szczeble władzy. „Polityka w zakresie krajobrazu” definiowana jako wyrażenie przez właściwe organy publiczne ogólnych zasad, strategii i wytycznych, które pozwalają podejmować specjalne środki ukierunkowane na ochronę, gospodarke i planowanie krajobrazów, może być realizowana w dokumentach planistycznych na wszystkich szczeblach podziału administracyjnego kraju. Ochrona krajobrazu jest także zadaniem władz, a elementy krajobrazu mogą być chronione poprzez wprowadzenie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

„Ochrona krajobrazu” to działania na rzecz zachowania i utrzymywania ważnych lub charakterystycznych cech krajobrazu tak, aby ukierunkować i harmonizować zmiany, które wynikają z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych. „Gospodarowanie krajobrazem” oznacza działanie na zasadach zrównoważonego rozwoju, aby harmonizować zmiany wynikające z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Zasada zrównoważonego rozwoju jest podstawowa w polskim systemie planowania przestrzennego. Wreszcie „planowanie krajobrazu” oznacza skuteczne działanie perspektywiczne mające na celu powiększenie, odtworzenie lub utworzenie krajobrazów. Głównymi celami zapisanymi w konwencji [Dz. U. 2006 Nr 14, poz. 98] są: promowanie ochrony, gospodarki i planowania krajobrazu, a także organizowanie współpracy europejskiej w zakresie zagadnień dotyczących krajobrazu.

Rozwój wiedzy o krajobrazach jest jednym ze zobowiązań przyjętych przez sygnatariuszy Europejskiej Konwencji Krajobrazowej. Podejmowane inicjatywy dotyczą m.in. identyfikacji krajobrazów, ich oceny, wypracowania standardów jakości krajobrazu [za Majchrowska 2006]. Jednocześnie kraje sygnatariusze zobowiązały się w niej do prawnego uznania krajobrazu jako istotnego komponentu otoczenia, ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, ustanowienia procedur udziału społeczeństwa, organów lokalnych i regionalnych oraz innych interesariuszy wdrażania tej polityki, a także zintegrowania krajobrazu z polityką w zakresie planowania regionalnego i urbanistycznego [Szczech-Pietkiewicz 2008].

Jednym z pierwszych działań podjętych w związku z wdrożeniem Konwencji było stworzenie Czerwonej Księgi Krajobrazów Polskich. Prace nad Księgą polegały na sklasyfikowaniu rodzajów i typów krajobrazów, określeniu zakresu ich charakterystyki i na wyborze kryteriów kwalifikujących krajobrazy do Czerwonej Księgi [Janota-Baranowska, Marcinek, Myczkowski 2007].

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami [Dz. U. z 2003 Nr 162, poz. 1568 ze zm.], ochronie i opiece, bez względu na stan zachowania podlegają określone w ustawie zabytki nieruchome oraz zabytki ruchome (art. 6). Wśród zabytków nieruchomych ochronie podlegają w szczególności: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, także dzieła architektury i budownictwa, budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni oraz miejsca upamiętniania wydarzeń historycznych.

Jednocześnie ustawa określa formy ochrony zabytków, którymi są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,

- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Władze lokalne posiadają decyzyjną funkcję nad opieką i ochroną zabytków, wyrażającą się możliwością utworzenia na obszarze gminy parku kulturowego, a także opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego stanowiącego prawo miejscowe. Ochronę i opiekę nad zabytkami uwzględnia się również przy sporządzaniu dokumentów określających politykę przestrzenną na poziomie kraju, województwa i gminy, również przy formułowaniu strategii ich rozwoju.

Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody [Dz. U. z 2004 Nr 92 poz. 880 ze zm.], polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody, wśród których wymieniony jest krajobraz. Wśród celów ochrony przyrody wyróżnione są ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień.

Cele wynikające z ustawy realizowane są poprzez uwzględnienie wymagań ochrony przyrody w dokumentach planistycznych, strategiach i programach z zakresu ochrony środowiska, w tym m.in.: w polityce ekologicznej państwa, programach ochrony środowiska przyjmowanych przez organy jednostek samorządu terytorialnego, koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategiach rozwoju województw i gmin, planach zagospodarowania przestrzennego województw, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz z miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z przepisami art. 71.1. ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska [t.j. Dz. U. z 2008 r. nr 25, poz. 150 ze zmianami], zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska stanowią podstawę do sporządzenia i aktualizacji dokumentów określających politykę przestrzenną na poziomie kraju, województwa i gminy, strategii rozwoju województw oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa mówi dalej (art. 71.3), że przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Ustawa odnosząc się do opracowań planistycznych wskazuje na konieczność zapewnienia warunków utrzymania równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska przy opracowywaniu dokumentów. Ustawa ta w wielu miejscach odwołuje się do przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, sporządzanych na jej podstawie dokumentów planistycznych oraz podejmowanych decyzji administracyjnych.

Ustawa Prawo ochrony środowiska utrzymuje ponadto obowiązek sporządzania *opracowania ekofizjograficznego* do opracowań planistycznych (art. 72 ust. 4 i 5 ustawy). Opracowanie to jest jednym z dokumentów tematycznych sporządzonych przed przystąpieniem do prac projektowych nad miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz nad planem zagospodarowania przestrzennego województwa. Celem opracowania ekofizjografii jest rozpoznanie aktualnych warunków środowiska przyrodniczego oraz przeprowadzenie analiz i ocen funkcjonowania środowiska pod kątem istniejącego i planowanego sposobu zagospodarowania przestrzennego terenu.

Opracowanie ekofizjograficzne jest zbiorem informacji o środowisku traktowanym jako system i obrazuje mechanizm funkcjonowania tego środowiska. Ma ono służyć właściwemu uwzględnianiu uwarunkowań przyrodniczych w realizacji etapów planowania przestrzennego [Koreleski 2009].

W ekofizjografii podejmuje się problematykę ochrony krajobrazu kulturowego. Wyniki analiz i ocen służą do określenia predyspozycji i funkcji różnych obszarów, dostosowanych do uwarunkowań przyrodniczych.

W odróżnieniu od dawniejszych opracowań (dokumentacji) ekofizjograficznych, obecne opracowania koncentrują się przede wszystkim na strukturze złożonych układów przyrodniczych (szczególnym przypadkiem jest układ osadniczy), wzajemnych związków pomiędzy poszczególnymi elementami środowiska, zewnętrznych powiązaniach całego układu, procesach przyrodniczych i tendencjach zmian w środowisku oraz różnorodności biologicznej [Cichocki 2004].

W toku sporządzania dokumentów planistycznych, w tym projektów planów, obowiązkowe jest opracowanie *prognozy oddziaływania na środowisko* podczas postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Ustawa z dn. 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko [Dz. U. nr 199, poz. 1227] wprowadziła obowiązek opracowania prognozy oddziaływania na środowisko także do projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Prognozy te są opracowaniami, które wszechstronnie analizują wpływ ustaleń projektu planu i projektu studium na poszczególne komponenty środowiska. Prognoza powinna m.in. określać, analizować i oceniać stan środowiska, cele ochrony, przewidywane znaczące oddziaływanie na środowisko, wskazywać rozwiązania mające zapobiegać, ograniczać lub kompensować negatywne oddziaływania na środowisko i przedstawiać rozwiązania alternatywne [Heldak 2009].

Z kolei procedura oceny oddziaływania na środowisko ma dostarczyć organowi administracji publicznej informacji na temat rozmiarów ingerencji projektowanej inwestycji w środowisko. Ocena powinna wskazać, czy inwestycja została zaplanowana w sposób optymalny, zapewniający ograniczony wpływ na poszczególne komponenty środowiska. W postępowaniu dokonuje się m.in. weryfikacji raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, a także zapewnia się możliwość udziału społeczeństwa. Postępowanie to prowadzi się również przed wydaniem decyzji administracyjnych, lokalizacyjnych, w tym uprawniających do wydania pozwolenia na budowę.

Powyższe rozważania ukazują, że dokumenty planistyczne stanowią ważne ogniwo w ochronie środowiska oraz ochronie i kształtowaniu krajobrazu.

3.4. Ogólny zarys planowania i zagospodarowania przestrzennego w Polsce

System planowania przestrzennego w Polsce ulegał na przestrzeni lat ciągłym przekształceniom. Tylko w latach 1984–2003 weszły w życie trzy ustawy regulujące planowanie i zagospodarowanie przestrzenne na obszarze kraju. Do końca grudnia 1994 r. dokumentem regulującym problematykę planowania przestrzennego w Polsce była ustawa z dnia 12 lipca 1984 roku o planowaniu przestrzennym [tekst jedn. Dz. U. z 1989 r. Nr 17, poz. 99 z późniejszymi zmianami]. Utraciła ważność na mocy ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym [Dz. U. Nr 15 z 1999 r., poz. 139 z późn. zm.], która obowiązywała do 10 lipca 2003 r. Ustawę z 1994 r. zastąpiła obecnie obowiązująca ustawa z dn. 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [Dz. U. Nr 80 z 2003 r., poz. 717 z późn. zm.].

Obowiązujące od 1 stycznia 1995 r. przepisy prawne w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego w sposób istotny ograniczyły ingerencję administracji publicznej w sprawy władania nieruchomościami. Regulacje zawarte w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym określały dozwolony zakres rozstrzygania w formie aktów o charakterze normatywnym, w tym także aktów mających moc powszechnie obowiązującą, o przestrzennym zagospodarowaniu obszarów, a także o ustalaniu, jakie zamierzenia dotyczące konkretnego zagospodarowania określonych działek gruntu – jako nie zabronione przepisami prawa – są dozwolone [Leoński, Szewczyk 1999]. Rozstrzyganie o sposobie zagospodarowania określonych obszarów odbywało się na podstawie aktów planowania przestrzennego stanowiących przez różne organy. Dokumenty planistyczne różniły się jednak od sporządzanych wcześniej pod względem treści, zasięgu terytorialnego, a przede wszystkim charakteru prawnego. Według art. 7 ustawy o planowaniu przestrzennym z 1984 r. na system aktów planowania przestrzennego składały się: krajowy plan zagospodarowania przestrzennego, regionalne plany zagospodarowania przestrzennego oraz plany ogólne zagospodarowania przestrzennego i szczegółowe miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. System aktów planistycznych po 1 stycznia 1995 r. obejmował: koncepcję polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, plany zagospodarowania przestrzennego województw, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Gminy stały się o wiele bardziej samodzielnyimi podmiotami w zakresie określania przeznaczenia terenów i zasad ich zagospodarowania niż w czasie obowiązywania ustawy z dn. 12 lipca 1984 r. [Leoński, Szewczyk 1999]. Otrzymały wyłączną kompetencję do planowania miejscowego i pod warunkiem, że działały w granicach i na podstawie prawa, mogły samodzielnie kształtować sposób zagospodarowania obszaru podlegający jej władztwu planistycznemu.

Obowiązująca od 11 lipca 2003 r. ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym utrzymała ogólny podział kompetencji, odnośnie sporządzanych dokumentów planistycznych i – podobnie jak wcześniej obowiązująca ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym – przewiduje opracowanie dokumentów planistycznych na trzech różnych poziomach: krajowym, wojewódzkim i gminnym. Wprowadzenie tej ustawy miało na celu usprawnienie procesu planowania przestrzennego oraz ułatwienie realizacji zadań własnych gminy w zakresie gospodarki przestrzennej. Ustawa wniosła m.in. pewne zmiany w procedurach uchwalania planów zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań, a także kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz warunków uzyskania decyzji lokalizacyjnych w przypadku braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Swoboda gminy w zakresie określania przeznaczenia terenów ograniczona jest przez kompetencje wojewody, zarządu województwa i zarządu powiatu, odpowiednie zadania rządowe i samorządowe, a także inne organy i instytucje właściwe do opiniowania i uzgadniania projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ponadto wojewoda pełni rolę nadzorczą w stosunku do podejmowanych uchwał w zakresie studium i planu miejscowego.

Polityka przestrzenna określana jest na trzech szczeblach podziału administracyjnego: na poziomie kraju sporządza się koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju, na szczeblu województwa: plan zagospodarowania przestrzennego województwa, na poziomie gminy: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Realizacja polityki przestrzennej rządu i województwa polega na wprowadzaniu ponadlokalnych

zadań celu publicznego do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Dokumenty te stanowią jedyne akty prawa miejscowego z zakresu planowania przestrzennego. Należy podkreślić, że plany miejscowe, w przeciwieństwie do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, nie muszą być sporządzone dla całego obszaru gminy [Gawroński i in. 2010, Gawroński 2007].

Pijanowski [2006] zwraca uwagę na spolaryzowany dwubiegunowo system funkcjonowania polityki przestrzennej w Polsce, który wiąże przepisy prawne w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego z pakietem ustaw o ustroju terytorialnym. W modelu tym polityka przestrzenna gminy realizowana na podstawie planów zagospodarowania przestrzennego prowadzona jest autonomicznie i samodzielnie przez samorządy lokalne (gminy) jako jej podmioty, zaś polityka przestrzenna zagospodarowania kraju jest ogniwem wiążącym współzależnie politykę zagospodarowania przestrzennego gmin, województw oraz koncepcje polityki centralnych organów administracji państwowej [za Pijanowski 2006].

W polskim systemie planowania przestrzennego, w przypadku braku planu miejscowego, istnieje ponadto możliwość realizacji inwestycji na podstawie decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Decyzje lokalizacyjne stały się ważnym elementem w zagospodarowaniu przestrzennym w Polsce. Wydawane na poziomie lokalnym są stanem przejściowym w toku realizacji inwestycji.

Analizując zasady gospodarowania przestrzennego należy stwierdzić, że instrumenty planistyczno-lokalizacyjne są podstawowymi narzędziami przesądzającymi o kształcie przestrzeni wypełnionej obiektami antropogenicznymi [Kistowski 2003], a działania z zakresu planowania przestrzennego są głównym narzędziem kształtowania sfery przestrzennej, ale wpływają też istotnie na pozostałe sfery rozwoju zrównoważonego.

Biorąc pod uwagę zasady kreowania polityki rozwoju gminy oraz jej realizację przez władze lokalne, można powiedzieć, że planowanie jest jednym z najważniejszych narzędzi wykorzystywanych w procesie zarządzania [Pęski 1999, Dobrowolski 2008]. Jest to narzędzie kształtujące przyszły obraz kraju i regionu, decydujący o jakości życia człowieka i funkcjonowaniu środowiska przyrodniczego [Kozłowski 2005]. Narzędzie ważne, bo dotyczy zarówno gospodarowania w przestrzeni (organizowania funkcji), jak i przestrzenią (kształtowania struktur) [Parysek 2001, Chmielewski 2001].

3.5. Ochrona krajobrazu kulturowego w dokumentach planistycznych

Dokumentem określającym uwarunkowania, cele i kierunki zrównoważonego rozwoju kraju oraz działania niezbędne do jego osiągnięcia jest koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju.

Zasadniczymi celami i zadaniami definiowanymi przez koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju są m.in.: stworzenie ram polityki przestrzennej państwa, sformułowanie zasad oraz ustaleń, o jakich należy pamiętać, tworząc plany zagospodarowania województwa oraz studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, określenie konkretnych elementów struktury przestrzennej, czyli: obszarów metropolitalnych, rozmieszczenia obiektów infrastruktury społecznej, technicznej i transportowej, strategicznych zasobów wodnych i obiektów gospodarki wodnej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym [za Cymerman 2009].

KPZK określa politykę przestrzenną na obszarze całego kraju, zawierając w szczególności (art. 47. 2. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym):

- 1) podstawowe elementy krajowej sieci osadniczej, z wyodrębnieniem obszarów metropolitalnych;
- 2) wymagania z zakresu ochrony środowiska i zabytków, z uwzględnieniem obszarów podlegających ochronie;
- 3) rozmieszczenie infrastruktury społecznej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym;
- 4) rozmieszczenie obiektów infrastruktury technicznej i transportowej, strategicznych zasobów wodnych i obiektów gospodarki wodnej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym;
- 5) obszary problemowe o znaczeniu krajowym, w tym obszary zagrożeń wymagających szczegółowych studiów i planów.

Koncepcja rekomenduje do uwzględnienia w planach zagospodarowania przestrzennego województw ustaleń odnoszących się do obszaru całego kraju, wskazując działania w obrębie poszczególnych zagadnień.

Zgodnie z art. 47.1. dokument koncepcji sporządza minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, uwzględniając cele zawarte w rządowych dokumentach strategicznych uwzględniając zasady zrównoważonego rozwoju kraju na podstawie przyrodniczych, kulturowych, społecznych i ekonomicznych uwarunkowań, o których mowa w przepisach odrębnych, a także prowadzi współpracę zagraniczną w tym zakresie. Sporządzenie koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju powinno poprzedzać wykonanie wielu wcześniejszych prac studialnych i koncepcyjnych.

Koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju przyjmuje Rada Ministrów i przedkłada Sejmowi RP. Dokument ten jest podstawowym dokumentem normującym zasady polityki w sferze przestrzennego zagospodarowania państwa, a jego zadaniem jest dostarczenie przesłanek do sporządzenia programów zawierających zadania rządowe, sporządzanych przez Radę Ministrów.

Plan ten powinien opracować szczegółowe ramy silnie związane z polityką przestrzenną. Z pewnością polityka urbanistyczna, polityka ochrony środowiska i transportowa są najsilniej powiązane z decyzjami przestrzennymi [Markowski 2008]. Według autora plan krajowy powinien być też miejscem strategicznych wskazań do osiągnięcia pożądaných standardów wyposażenia w elementy infrastruktury oraz standardów i wskaźników urbanistycznych powiązanych z potrzebą zapewnienia ładu przestrzennego, ochrony dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego, krajobrazu itp.

W celu określenia polityki przestrzennej na poziomie województwa, sporządza się plan zagospodarowania przestrzennego województwa, którego forma i tryb sporządzania uregulowane są w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Opracowanie to jest instrumentem sterującym działaniami przestrzennymi w regionie, a jego zadaniem jest m.in. tworzenie sprzyjających warunków do wzrostu gospodarczego, jak również poprawy konkurencyjności obszaru na zasadach zrównoważonego rozwoju. Zgodnie z art. 39 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, plan województwa określa m.in.:

- 1) podstawowe elementy sieci osadniczej i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych,

- 2) system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- 3) rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- 4) obszary problemowe wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz obszary metropolitalne,
- 5) obszary wsparcia,
- 6) obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi,
- 7) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- 8) obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin.

Plan województwa łączy krajowe planowanie przestrzenne z planowaniem lokalnym na poziomie gminy poprzez ustalenia zawarte w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. W planie sporządzonym dla województwa uwzględnia się bowiem ustalenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju oraz programy zawierające zadania rządowe. W planie wskazuje się także te inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego sporządzane dla obszaru gminy musi natomiast uwzględniać m.in. zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju i planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy obejmuje katalog zagadnień wymienionych art. 10.1. Opracowanie uwzględnia uwarunkowania wynikające m.in. z:

- 1) dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
- 2) stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony,
- 3) stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- 4) stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- 5) występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych,
- 6) umiejscowienia obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych,
- 7) lokalizacji udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
- 8) występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- 9) stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- 10) zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

Większość zagadnień bezpośrednio lub pośrednio dotyczy kwestii związanej z ochroną krajobrazu, np. uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia i zagospodarowania terenu, stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, a także uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.

Biorąc pod uwagę fakt, że ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych, zapisy formułowane w dokumencie określającym poli-

tykę przestrzenną mają znaczący wpływ na ochronę i kształtowanie krajobrazu na obszarze gminy. Ponadto – przy opracowywaniu dokumentu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego – podczas postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko sporządza się prognozę, która poza szeregiem innych zagadnień analizuje wpływ projektowanej inwestycji na krajobraz.

Plan miejscowy jako podstawowy dokument planistyczny, a także akt prawa miejscowego wiąże zarówno organy gminy, instytucje publiczne, jak i obywateli.

Zależność normatywnego charakteru postanowień planów miejscowych od innych podstaw normatywnych gospodarki przestrzennej sprawia, że pełni on różne funkcje [Kwaśniak 2009, 2011]. Jak podaje dalej autor, do najważniejszych można zaliczyć funkcję koordynacyjną działań podejmowanych na podstawie planu.

Inną ważną funkcją spełnianą przez plany miejscowe jest funkcja ukazująca kierunki rozwojowe przestrzeni, jakie należy podjąć w celu kreowania zrównoważonego rozwoju (np. określenie parametrów i wskaźników zabudowy). Funkcja informacyjno-planistyczna służy zachowaniu jawności życia społeczno-gospodarczego oraz określa szereg dozwolonych lub zakazanych działań. Jest zatem pomocna przy podejmowaniu decyzji planistycznych [Hełdak 2010a, Kwaśniak 2009].

Właściwe rozplanowanie przestrzeni uporządkowuje ją i zachowuje walory kompozycyjno-estetyczne. Polega to między innymi na odpowiednim rozmieszczeniu funkcji gospodarczych, które bezkonfliktowo sąsiadują ze sobą i zapewniają optymalne wykorzystanie przestrzeni [Bański 2008].

System planowania przestrzennego ma przede wszystkim za zadanie nie dopuścić do chaosu w szeroko pojmowanej zabudowie i zagospodarowaniu przestrzeni. Zasada ładu przestrzennego odnosi się do planów miejscowych i dzięki nim jest bezpośrednio realizowana. Postuluje zachowanie równowagi pomiędzy wszystkimi elementami przestrzeni, w której żyjemy oraz racjonalne wykorzystanie potencjału przyrodniczego w taki sposób, aby przyszłe pokolenia nie zostały pozbawione tej możliwości [Kwaśniak 2009].

Wśród zapisów podejmowanych w planie miejscowym, w zakresie tematyki obowiązkowej występują ustalenia mogące w sposób zdecydowany wpływać na kształtowanie ładu przestrzennego i krajobraz wsi. Szczególne znaczenie w ochronie krajobrazu kulturowego mają uzgodnienia dotyczące:

1. Przeznaczenia terenów oraz linii rozgraniczających tereny o różnym przeznaczeniu lub zasadach zagospodarowania.
2. Zasad ochrony i kształtowania ładu przestrzennego.
3. Wytucznych dotyczących kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenu, w tym maksymalnych i minimalnych, intensywności zabudowy jako wskaźnika powierzchni całkowitej zabudowy w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, minimalnego udziału procentowego powierzchni biologicznie czynnej w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, maksymalnej wysokości oraz linii zabudowy i gabarytów obiektów.
4. Granic i sposobów zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów.
5. Zasad i warunków scalania i podziału nieruchomości objętych planem miejscowym.
6. Szczególnych warunków zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w ich użytkowaniu, w tym zakaz zabudowy.

7. Zasad modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.

W zależności od potrzeb w planie miejscowym można ustalać również inne wytyczne wpływające na kształtowanie krajobrazu, w tym:

1. Sposób usytuowania obiektów budowlanych w stosunku do dróg i innych terenów publicznie dostępnych oraz do granic przyległych nieruchomości, a także kolorystykę obiektów budowlanych i pokrycie dachów.
2. Zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych lub ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane.
3. Minimalną powierzchnię nowo wydzielonych działek budowlanych.

Rola miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w kształtowaniu ładu przestrzennego jest bezdyskusyjna. Ustalenia planu miejscowego wiążą zarówno władze, jak i obywatele i instytucje. Jak twierdzi Karwińska A. [2008], brak planów miejscowych oznacza istotne zagrożenie spójności przestrzennej i harmonii krajobrazu nie tylko w danym momencie, ale i w przyszłości.

3.6. Wpływ decyzji lokalizacyjnych na krajobraz kulturowy obszarów wiejskich

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym upoważnia gminy nieposiadające dla danego terenu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego do wydawania decyzji lokalizacyjnych, stanowiących podstawę do uzyskania pozwolenia na budowę. Niestety, z decyzjami o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego wiąże się szereg mankamentów: nie można uzależnić wydania decyzji od zobowiązania się wnioskodawcy do spełnienia nieprzewidzianych odrębnymi przepisami świadczeń lub warunków ani odmówić ustalenia warunków zabudowy, jeżeli zamierzenie inwestycyjne jest zgodne z przepisami odrębnymi. Wydanie decyzji o warunkach zabudowy jest możliwe jedynie przy łącznym spełnieniu kilku warunków.

Biorąc pod uwagę jeden, który musi być spełniony do wydania ww. decyzji – wymagania związane z sąsiedztwem, decyzje nie stanowią ograniczenia w rozwoju przestrzennym zabudowy. Możliwość uzyskania pozwolenia na budowę poprzedzona wydaniem decyzji o warunkach zabudowy może przynieść wiele niekorzystnych następstw, m.in. związanych z chaotycznym rozwojem zabudowy, brakiem czytelności założeń urbanistycznych i punktów identyfikujących przestrzeń [Hełdak 2010a].

Procedura najczęściej stosowana jest w przypadku zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. W związku tym jej zasięg jest ogromny, co oznacza daleko idące przyzwolenie na rozpraszanie zabudowy, dające w najlepszym wypadku rezultat, który w Stanach Zjednoczonych nazywany jest „planowaniem przydrożnym” [Böhm 2006].

Decyzje lokalizacyjne zaliczane są przez wielu autorów do przyczyn bezładnego rozwoju przestrzennego zabudowy [por. Böhm 2006, 2007, 2008, Śleszyński i in. 2007, Śleszyński, Solon (red.) 2010, Siemiński 2010, Hełdak 2010a]. Badania naukowe i monitoring ministerstwa wykazują, że co najmniej kilkadziesiąt procent pozwoleń na budowę jest wyda-

wanych w terenach pozbawionych planów miejscowych, co oznacza, że są to często lokalizacje przypadkowe, nieskoordynowane z działaniami inwestycyjnymi gminy, nieprzestrzegające racjonalnych zasad gospodarki przestrzennej i polityki przestrzennej [Werner i in. 2010].

3.7. Konflikty przestrzenne a partycypacja społeczna w procesie planowania przestrzennego

Partycypacja społeczna oznacza udział obywateli w zarządzaniu sprawami społeczności, której są członkami [Hausner (red.) 1999].

W polskim systemie planowania przestrzennego udział społeczeństwa w procesie planistycznym ma swoje podstawy prawne w Konstytucji. Zgodnie z art. 63 *Każdy ma prawo składać petycje, wnioski i skargi w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów władzy publicznej oraz do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami zleconymi z zakresu administracji publicznej* [Bedrysz (red.) 2005]. Zapisy te są realizowane przede wszystkim poprzez ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 ze zm.] oraz ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska [Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.].

Motorem tworzenia gwarancji w zakresie udziału społeczeństwa jest podpisana w 1998 r. w Aarhus i ratyfikowana przez Polskę ustawą z dn. 21 czerwca 2001 r. Konwencja EKG ONZ o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Konwencja z Aarhus). Konwencja ta dotyczy przede wszystkim zobowiązań państwa wobec społeczeństwa i reguluje takie kwestie jak: dostęp do informacji, udział w procesach decyzyjnych, dostęp do wymiaru sprawiedliwości, czyli możliwość egzekwowania przez społeczeństwo przepisów [Bedrysz (red.) 2005]. Biorąc pod uwagę władztwo planistyczne gminy, odgrywa ona kluczową rolę w jawności procesów decyzyjnych.

Omawiając udział społeczeństwa w Polsce w procesie tworzenia dokumentów planistycznych na poziomie gminy, należy wspomnieć o demokracji przedstawicielskiej. Projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego są uchwalane przez radę gminy. Jest to forma pośrednia udziału społeczeństwa w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzeni, zaś w momencie wyborów mieszkańcy mogą mieć rzeczywisty wpływ na przyszłą politykę gminy. Działalność rady gminy jest jawna, każdy ma prawo wstępu na sesję, na której ma zapaść uchwała o przyjęciu lub odrzuceniu studium czy planu miejscowego, wraz z rozstrzygnięciem w odniesieniu do uwag nieuwzględnionych przez wójta, które wpłynęły po upublicznieniu projektów dokumentów [por. Sztando 1998, Niewiadomski 1999, Bedrysz (red.) 2005].

Sporządzenie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wiąże się z procedurą ich upublicznienia, to znaczy wyłożenia projektu do wglądu publicznego i zorganizowania dyskusji na temat rozwiązań proponowanych w dokumencie. Prawo wnoszenia uwag do projektu studium lub planu to bardzo istotna forma bezpośredniego udziału obywateli w planowaniu przestrzennym. Uwagi te zostają rozpatrzone przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, jednak nie podlegają one zaskarżeniu do sądu administracyjnego. Ostatecznie o uwzględnie-

niu uwag wcześniej nieprzyjętych przez przez wójta, burmistrza lub prezydenta rozstrzyga rada gminy [Raszka, Hełdak 2010].

Obowiązująca ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadziła także zasadę jawności planowania przestrzennego w gminie nie tylko poprzez prawo uzyskania informacji o działalności organów publicznych w procesie tworzenia dokumentów planistycznych, ale także poprzez prawo wglądu do dokumentu studium oraz do planu miejscowego.

Jak podaje Werner i in. [2010], konflikty i wszelkie regulowanie praw, interesów bądź zobowiązań musi być rozstrzygane na etapie formułowania koncepcji i planowania w procedurach negocjacyjnych oraz prawnych, będących wyrazem świadomej polityki urbanizacyjnej.

Rzeczywiście, w toku prac nad sporządzaniem opracowań planistycznych często dochodzi do sytuacji konfliktowych pomiędzy organem właściwym w sprawie tworzenia dokumentów planistycznych, organami i instytucjami właściwymi do opiniowania i uzgadniania tych dokumentów, a zainteresowanymi inwestowaniem w danej przestrzeni. Konflikty przestrzenne są przedmiotem rozważań wielu autorów. Pisali o nich m.in.: Domański [1993], Kołodziejski [1982, 1988], Dutkowski [1995], Źróbek, Zachaś [2003], Szostek [2006], Przewoźniak [2008]. Kołodziejski [1982] jako sytuacje konfliktowe rozumie nieporozumienia dotyczące dostępu do przestrzeni, jej zasobów i walorów. W przypadku konfliktów w zagospodarowaniu przestrzennym istotą są spory o zasoby, jakość oraz funkcje przestrzeni. Konflikt o zasoby przestrzeni dotyczy dostępu do naturalnych i antropogenicznych dóbr. W aspekcie planowania przestrzennego jest to teren przydatny do zainwestowania. Spory o teren są częstymi i zarazem „klasycznymi” konfliktami w zagospodarowaniu przestrzennym [Przewoźniak 2008].

W przestrzeni może także dochodzić do konfliktów w kreowaniu ładu przestrzennego. Ich źródła tkwią w każdym ogniwie procesu planistyczno-realizacyjnego. Nierozpoznanie cech i walorów miejsca, w którym mają być realizowane inwestycje, niewłaściwe ustalenia planu miejscowego lub decyzji o warunkach zabudowy, zła koncepcja i projekt budowlany, realizacja inwestycji z samowolną zmianą projektu może przyczyną konfliktu wpływającego na wypaczenie przyjętych w danym miejscu zasad kształtowania polityki przestrzennej [Szostek 2006].

4. METODYKA BADAŃ

Realizacja celu pracy wymagała studiów literaturowych, poszukiwania materiałów źródłowych, wywiadów z mieszkańcami, analiz opracowań planistycznych, decyzji administracyjnych i wielu opracowań interdyscyplinarnych. Praca badawcza polegała na integrowaniu wiedzy i badań pochodzących z różnych dziedzin skupionych wokół planowania przestrzennego i kształtowania środowiska na obszarach wiejskich oraz wymagała badań terenowych i studialnych.

Proces rozwiązania problemu badawczego przeprowadzono w trzech zasadniczych etapach [Łojewski 1997 za Gasparski 1988, Bartee 1968], wśród których znalazły się:

Etap I – Analiza: sformułowanie problemu, zebranie informacji i charakterystyka obszaru badań;

Etap II – Synteza: zbiór i synteza informacji o problemie (polityka przestrzenna na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, analiza i synteza zapisów planu miejscowego oraz podejmowanych decyzji lokalizacyjnych i pozwoleń na budowę, partycypacja społeczna a konflikty przestrzenne, dynamika zmian w projektowaniu przestrzennym oraz w zainwestowaniu terenu);

Etap III – Ocena: przewidywanie przemian krajobrazu kulturowego i wizualizacja projektu (ocena i przewidywanie zachowanie) oraz wnioski.

Badania podzielono na kilka części, z których pierwsza dotyczy m.in. charakterystyki obiektów badawczych w zakresie: historycznego położenia miejscowości, położenia fizycznogeograficznego, ochrony walorów przyrodniczych, odmienności badanych obiektów pod względem wykształconych historycznie stylów, przemian funkcjonalnych, aktywności gospodarczej społeczności lokalnej i walorów kulturowych. Następnie, dokonując zbioru informacji o problemie, zrealizowano badania nad miejscem krajobrazu kulturowego w polityce przestrzennej kraju, regionu i gminy. W dalszej kolejności przeprowadzono badania nad narzędziem realizacji tej polityki, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w zakresie jego obowiązywania i ustaleń odnoszących się do kształtowania środowiska. Oddzielnie badano decyzje lokalizacyjne wspomagające proces inwestycji, w tym decyzje o warunkach zabudowy i decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego w zakresie ich wpływu na krajobraz wiejski. W pracy odniesiono się do tematyki kształtowania ładu przestrzennego w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz do możliwości uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę poza planem – na podstawie decyzji lokalizacyjnych. Efekty badano przez pryzmat konfliktów ujawniających się m.in. w procesie tworzenia dokumentów planistycznych, zmian w użytkowaniu ziemi oraz rozwoju przestrzennego zainwestowania obiektów badawczych.

W ostatnim etapie pracy podjęto próbę identyfikacji wskaźników pomocnych w ocenie stanu zagospodarowania przestrzennego wsi ze szczególnym uwzględnieniem wpływu na zmiany krajobrazu kulturowego wsi oraz próbę wykorzystania w badaniach techniki komputerowej odwzorowania terenu.

Etapy procesu analitycznego oparto na tzw. metodzie kolejnych przybliżeń [Raszka 2003, Sołowiej, Mielcarek 1992]. W podejmowaniu decyzji planistycznych kończących się ich realizacją w przestrzeni ważna jest kolejność prowadzonych działań. Pomimo dużej samodzielności gmin w zakresie określania przeznaczenia terenów i zasad ich zagospodarowania, opracowania sporządzane na szczeblu lokalnym muszą uwzględniać zapisy polityki przestrzennej województwa oraz zadania o znaczeniu ponadlokalnym, ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością (rys. 1).

Rys. 1. Poziom analizy opracowań określających politykę przestrzenną
 Fig. 1. The level of analysis in spatial policy

W badaniach wpływu decyzji podjętych w dokumentach określających politykę przestrzenną na krajobraz obszarów wiejskich wykorzystano: KPPZK [2001], PZPWM [2003], SUiKZP gminy Bukowina Tatrzańska [1998], Zmianę Studium dla obszaru wsi Białka Tatrzańska [2006] i Zmianę Studium dla obszaru wsi Jurgów [2007].

Wpływ podjętych decyzji na środowisko w dokumentach o charakterze prawno-administracyjnym badano na podstawie nieobowiązującego już, przyjętego uchwałą nr IV/8/88 Gminnej Rady Narodowej w Bukowinie Tatrzańskiej dnia 17 grudnia 1988 r., Miejscowego planu ogólnego [1988], oraz na podstawie dokumentów obowiązujących, w tym: MPZP Jurgów I [2006], MPZP Jurgów II [2007], *Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie Wierchu Kustwiańskiego oraz Kotelnicy* [2007].

Wpływ podjętych decyzji administracyjnych na krajobraz kulturowy obiektów badawczych analizowano na podstawie podjętych decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o pozwoleniu na budowę.

Efekty podejmowanych postanowień badano analizując zmiany w użytkowaniu ziemi na podstawie historycznych i aktualnych danych z ewidencji gruntów i budynków. Konflikty

przestrzenne analizowano na podstawie rozstrzygnięć organów gminy na etapie tworzenia dokumentów planistycznych w odniesieniu do złożonych uwag. Natomiast dynamikę rozwoju zainwestowania zobrazowano wykorzystując archiwalne materiały inwentaryzacyjne sporządzane na potrzeby opracowań planistycznych oraz według przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej.

Zmiany polityki przestrzennej w odniesieniu do kierunków rozwoju przestrzennego wsi przedstawiono graficznie na rysunkach. Zasięg potencjalnych terenów budowlanych oraz terenów sportowo-rekreacyjnych zarejestrowano w dwóch okresach, odnoszących się do przyjęcia dokumentów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w drodze uchwał:

- pierwszy etap odzwierciedla planowane zainwestowanie w 1998 r., przyjęte w SU-iKZP gminy Bukowina Tatrzańska [1998],
- drugi etap to planowane zainwestowanie obszaru wsi Białka Tatrzańska w roku 2006, przyjęte w Zmianie Studium na obszarze wsi Białka Tatrzańska [2006], oraz wsi Jurgów w roku 2007, przyjęte w Zmianie Studium na obszarze wsi Jurgów [2007].

Projektowane w poszczególnych latach zainwestowanie jednostek badawczych podzielono na trzy grupy według następujących kryteriów:

- tereny planowane do zainwestowania i zainwestowane zabudową: zagrodową, mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową i usługową,
- tereny planowane do zainwestowania obiektami kubaturowymi przeznaczonymi na cele sportowo-rekreacyjne i turystyczno-wypoczynkowe,
- tereny planowane do rozwoju sportów zimowych oraz inne tereny sportowo-rekreacyjne.

Zmiany w projektowaniu rozwoju przestrzennego miejscowości w dokumentach o charakterze materialno-prawnym zobrazowano także na rysunkach. W pracy zarejestrowano projektowane zainwestowanie wsi w miejscowym planie ogólnym [1988] oraz w MPZP Jurgów I [2006] i w MPZP Jurgów II [2007].

Projektowane w poszczególnych latach przeznaczenie obszaru jednostek badawczych podzielono na trzy grupy, przyjmując podobne kryteria podziału jak w polityce przestrzennej, w tym:

- tereny projektowane do zainwestowania i zainwestowane zabudową: zagrodową, mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową i usługową,
- tereny projektowane do zainwestowania obiektami kubaturowymi przeznaczonymi na cele sportowo-rekreacyjne i turystyczno-wypoczynkowe,
- tereny projektowane do rozwoju sportów zimowych oraz inne tereny sportowo-rekreacyjne.

Podstawą przyjętych kryteriów podziału projektowanego przeznaczenia był miejscowy plan ogólny [1988], wyznaczający tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe, zagrodowe i jednorodzinne, jako wspólny teren oznaczony symbolem MR/MNj, adoptując równocześnie istniejącą zabudowę w terenie.

Badania dynamiki zmian w zainwestowaniu obszaru obiektów badawczych odniesiono do daty przyjęcia archiwalnego już dokumentu miejscowego planu ogólnego [1988] – następnie do pierwszego dokumentu określającego politykę przestrzenną gminy [SU-iKZP gminy Bukowina Tatrzańska 1998]. Ostatni z badanych okresów przedstawia zainwestowanie obszaru miejscowości w zakresie zabudowy i dodatkowo urządzeń związanych z narciar-

stwem na koniec 2010 r. Przedstawienie zainwestowania w przyjętych odstępach czasowych, na zasadzie nakładania poszczególnych warstw na jednym rysunku, pokazuje zmiany w zagęszczeniu zabudowy oraz faktyczny rozwój przestrzenny badanych wsi.

Badania terenowe polegały na inwentaryzacji zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego, sporządzeniu dokumentacji fotograficznej oraz na pomiarach wybranych obszarów w ramach obiektów badawczych. Zebrane dane stanowiły podstawę do zobrazowania rozwoju przestrzennego fragmentów wsi oraz wskazały na możliwości wykorzystania pomiarów metodą skanowania w technice 3D do wizualizacji komputerowej planowanych inwestycji w terenie o wysokich walorach krajobrazowych.

Pomiary inwentaryzacyjne przestrzeni wykonano za pomocą skanera Leica ScanStation 2 HDS 4050. Skaner umożliwia pomiar terenu z geodezyjną dokładnością, przy pełnym polu widzenia z geodezyjnym dwuosiowym kompensatorem. Skaner zapewnia szybkość skanowania do 50 000 punktów/sek. oraz duży zasięg pomiaru (max. do 300 m), a także dużą gęstość (nawet 1 mm/1 mm) i wydajność skanowania. Pomiary wybranych fragmentów miejscowości Białka Tatrzańska i Jurgów przeprowadzono w maju 2010 r.

Zastosowana laserowa technika automatycznego pomiaru pozwoliła w krótkim czasie uzyskać gęste modele punktowe terenu. Metoda „skaningu laserowego” dostarczyła półprodukt w postaci modelu punktowego pokrywającego powierzchnię badanego obiektu. W wyniku pomiarów otrzymano obraz w kształcie chmury punktów. Uzyskany skan przetworzono nakładając teksturę w celu uzyskania modelu przestrzennego [Gawałkiewicz 2008, Van Genechter 2008, Vosselman, Mass 2010, Lorenz, Döllner 2010]. Tak przygotowany obraz przestrzenny posłużył do wizualizacji przykładowych obiektów w terenie.

W analizie uwarunkowań prawnych towarzyszących ochronie krajobrazu kulturowego obszaru badań, także w pracy badawczej nad dokumentami planistycznymi właściwymi dla rejonu opracowania, przyjęto zakres czasowy do końca czerwca 2011 r.

5. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU BADAŃ

5.1. Położenie fizycznogeograficzne

Tereny wsi Jurgów i Białka Tatrzańska położone są w granicach administracyjnych gminy Bukowina Tatrzańska, w powiecie tatrzańskim, woj. małopolskim. Od południowej i południowo-wschodniej strony gminy przebiega granica państwa ze Słowacją. Według podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego [1988], gmina położona jest w granicach Karpat Zachodnich (51), podprowincji zwanej Centralnymi Karpatami Zachodnimi (514). W jej obrębie wydzielono dwa makroregiony: Obniżenie Orawsko-Podhalańskie (515.1) i Tatry (Łańcuch Tatrzański – 514.5).

Pod względem fizycznogeograficznym wieś Białka Tatrzańska leży w obrębie Obniżenia Orawsko-Nowotarskiego (514,11), z czego północna część zaliczana jest do Kotliny Nowotarskiej, natomiast zachodnia i południowa znajduje się w zasięgu Pogórza Spisko-Gubałowskiego (514,13). Wschodnia część wsi Białka Tatrzańska z istniejącą zabudową położona jest w dolinie rzeki Białki. Pod względem tektonicznym obszar wsi znajduje się w obrębie niecki podhalańskiej.

Wieś położona jest na wysokości 670–750 m n.p.m., przy czym w kierunku północnym, w rejonie tzw. Grapy, wysokość ta maleje do 650 m n.p.m. Południowo-zachodnią część wsi stanowią wierchy wyniesione na wysokość ponad 900 m n.p.m.: Wierch Koszaraków (969m n.p.m.), Wysoki Wierch (947m n.p.m.), Wierch Jankulakowski (934 m n.p.m.), Kustwański Wierch oraz Kotelnica (917 m n.p.m.). Tworzą one szeroki, zaokrąglony grzbiet należący do Pogórza Bukowińskiego (fragment Pogórza Spisko-Gubałowskiego) [Wolanin, Grzegorzczak, Wałuś 2005].

Wieś Jurgów, według podziału fizycznogeograficznego Kondrackiego [1988], położona jest w obrębie Pogórza Spisko-Gubałowskiego (514.13). Ukształtowanie terenu jest silnie zróżnicowane, a rzędne wahają się od 740 m n.p.m. w dolinie rzeki Białki do 1046 m n.p.m. w okolicach grzbietu Gorkowskiego Wierchu. Północna oraz środkowa część Jurgowa położona jest w obrębie Kotliny Jaworzyńskiej, a zabudowania wsi zlokalizowane są po zachodniej stronie rzeki Białki. Wschodnią część zajmują grzbiety o wysokościach 840–970 m n.p.m. ze zboczami opadającymi w kierunku zachodnim i wschodnim, południową – Gorkowski Wierch.

Mimo że Białka Tatrzańska i Jurgów położone są w niedalekiej odległości, to kulturowo różnią się zasadniczo. Białka Tatrzańska położona jest na Podhalu, natomiast Jurgów na Spiszu.

Nazwa Podhale weszła do powszechnego obiegu dopiero pod koniec XIX stulecia, nie jako pojęcie prawno-administracyjne lecz geograficzne, a przede wszystkim emocjonalne, określające równocześnie teren i kulturę [Kroh 2002]. Spisz to jedna z jednostek administracyjnych, tzw. żupa istniejąca na Podtatrzu węgierskim. Odpowiednikami węgierskich żup były starostwa: nowotarskie i czorsztyńskie. Nazwa Podhale nie miała charakteru urzędowego, a upowszechniła się, gdy administracja Rzeczypospolitej już nie istniała [Kroh 2002]. Do końca I wojny światowej Spisz należał do Austro-Węgier. Granica między Królestwem Węgier a Rzeczypospolitą, biegnąca między innymi przez Tatry, była jedną z najstabilniejszych granic państwowych w dziejach Europy. Ukształtowała się w XI–XII w. i trwała z niewielkimi zmianami do I rozbioru Polski. Jej kontynuacją o takim samym przebiegu była granica galicyjsko-węgierska istniejąca do 1918 r. [Kroh 2002].

Pod koniec I wojny światowej teren Spisza stał się przedmiotem sporu pomiędzy nowo powstającymi państwami Polską i Czechosłowacją. Najwyższa rada Konferencji Pokojowej w Monachium chciała pozostawić Słowacji stare granice austro-węgierskie sprzed 1918 r. Wtedy jednak ze swoimi roszczeniami wystąpili Polacy, domagając się z powodów historycznych i etnograficznych części terytorium górnej Orawy, północnego Spisza i okolic Czacy.

Jak potwierdziły szczegółowe badania etnograficzne, historyczne, językowe i geograficzne oraz opracowane na ich podstawie statystyki narodowe i religijne, roszczenia Polski były uzasadnione [Balara 1987]. Kwestię tę poruszano w wielu publikacjach traktujących o pograniczu polsko-węgierskim [Kołodziejczyk 1910, Orłowicz 1921, Gotkiewicz 1962, Balara 1987, Trajdos 1987, 1991, 1992, Kwiek 1997, Roszkowski 2000, 2004, Skawiński 2009]. W owym czasie skład ilościowy ludności Spisza stanowił przedmiot badań, których wyniki opublikowane przez Edmunda Kołodziejczyka [1910] mówią o znacznej liczbie ludności polskiej zamieszkującej okręg sądowy Spiska Stara Wieś (tj. Zamagurze) – 31 osad z liczbą 16 393 Polaków, Stara Lubownia – 13 osad z 7359 Polakami, Kieżmark – 14 osad zamieszkałych wyłącznie lub w większości przez Polaków (8371); łącznie ok. 32 500 osób. Podobne wyliczenia stanu ludności polskiej zamieszkałej na Spiszu odzwierciedlają badania z 1913 r. opublikowane przez Mieczysława Orłowicza [Orłowicz 1921, Balara 1987].

O przynależności części Spisza i Orawy miał zdecydować ostatecznie plebiscyt, który jednak się nie odbył i Najwyższa Rada Ambasadorów sama ustaliła granice pomiędzy Polską i Czechosłowacją [Roszkowski 2000, 2004]. Wynikiem ich działalności było przyłączenie do Polski 14 wiosek spiskich, wśród których znalazły się: Jurgów, Rzepiska, Czarna Góra, Trybsz, Łapsze Wyżne, Łapsze Niżne, Łapszanka, Niedzica, Kacwin, Frydman, Falsztyn, Krempachy, Nowa Biała i Dursztyn. W 1939 r. cały polski Spisz został włączony do Słowacji. Po zakończeniu drugiej wojny światowej między Polską a Czechosłowacją przywrócono granicę sprzed 1938 roku.

Obecny Polski Spisz zajmuje powierzchnię ok. 195 km² i stanowi część dawnej żupy spiskiej [Kroh 2002].

5.2. Powiązania ekologiczne i ochrona walorów środowiska przyrodniczego

Lokalizacja Białki Tatrzańskiej i Jurgowa jest bardzo atrakcyjna pod względem cech przyrodniczo-krajobrazowych (fot. 1, 3). Nieprzećięte walory terenu całej gminy Bukowina Tatrzańska znalazły odzwierciedlenie w formach ochrony środowiska przyrodniczego określonych w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody [Dz. U. Nr 92, poz. 880, ze zm.].

Południowa część gminy Bukowina Tatrzańska położona jest w obszarze Tatrzańskiego Parku Narodowego (TPN). Park zlokalizowany jest poza terenem analizowanych miejscowości. W niedalekiej odległości znajdują się także Pieniński Park Narodowy (PPN) oraz Gorczański Park Narodowy (GPN).

Granice Tatrzańskiego Parku Narodowego pokrywają się z granicami obszaru Natura 2000 – obszar Tatry PLC 120001.

W granicach wsi Białka Tatrzańska i Jurgów ustanowiony jest obszar Natura 2000 – „Dolina Białka” PLH120024. Obszar rzeki Białki objęty jest siecią Natura 2000 na odcinku od ujścia potoku Leśnickiego do ujścia do Zbiornika Czorsztyńskiego w ramach Specjalnego Obszaru Ochrony (SOO), typ ostoi B, powierzchnia 716,3 ha. Na terenie obszaru Natura 2000 „Dolina Białki” występują m.in. siedliska chronione: 91E0 – łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe) – ok. 20,2%; 3220 – pionierska roślinność na kamieńcach górskich potoków – ok. 13%; 3240 – zarośla wierzby siwej na kamieńcach i żwirowiskach górskich potoków (*Salici-Myricarietum*, część z przewagą wierzby) – ok. 5,7%. Rzeka jest ponadto ostoją brzanki – gatunku ryby wymienionej w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, o bardzo dobrym stanie zachowania [Hełdak 2010].

Rzeka Białka wraz z obudową biologiczną jest bogatym siedliskiem zwierząt. W jej rejonie spotkać można gatunki charakterystyczne dla potoków górskich o małym stopniu przekształcenia – o wysokiej klasie czystości wód oraz nieprzekształconej linii brzegowej. Występuje tu wiele gatunków ryb, m.in.: pstrągi i lipienie oraz bogactwo bezkręgowców i mikroorganizmów dennych, w tym kilka gatunków rzadkich. Rzadkim drapieżnikiem związanym tylko z czystymi wodami jest penetrująca ten odcinek rzeki wydra. Ponadto Dolina Białki ma bardzo wysokie walory krajobrazowe: kamieńce, bystrzyce, roślinność nadrzeczną oraz występujące w sąsiedztwie rozległe przestrzenie leśne i rolno-zadrzewione, tworzące wspaniałą mozaikę, z charakterystycznym dla regionu rozłogiem pól [Hełdak 2009a, Hełdak 2010] (fot. 2, 4).

Obszar gminy, w tym tereny wsi objęte opracowaniem, położone są w Południowo-małopolskim Obszarze Chronionego Krajobrazu, utworzonym Rozporządzeniem Nr 92/06 Wojewody Małopolskiego z dn. 24 listopada 2006 r. Obszar ten, obejmujący atrakcyjne krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów, powstał w celu zapewnienia równowagi ekologicznej w środowisku przyrodniczym, trwałości ekosystemów oraz zwiększenia różnorodności biologicznej.

Rozporządzenie zawiera ustalenia odnoszące się do czynnej ochrony ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych. Postanowienia wprowadzone do polityki przestrzennej na poziomie regionalnym i lokalnym, a następnie uwzględnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, wpływają zasadniczo na ochronę krajobrazu obszarów wiejskich.

W odniesieniu do czynnej ochrony ekosystemów leśnych Rozporządzenie w sprawie Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu [2006] wprowadza m.in. następujące postanowienia:

- utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych,
- sprzyjanie powstawania zwartych kompleksów leśnych,
- utrzymywanie i tworzenie leśnych korytarzy ekologicznych, uwzględniających możliwości migracji dużych ssaków,
- zalesianie i zadrzewianie gruntów mało przydatnych do produkcji rolnej i nieprzeznaczonych na inne cele, z wyjątkiem terenów, na których występują nieleśne siedliska przyrodnicze podlegające ochronie, chronione siedliska roślin, grzybów i zwierząt, ciągi widokowe o dużych wartościach krajobrazowych.

Ochrona ekosystemów nieleśnych obejmuje m.in.:

- przeciwdziałanie procesom zarastania łąk i pastwisk cennych ze względów przyrodniczych i krajobrazowych,
- zachowanie śródpolnych torfowisk, oczek wodnych wraz z pasem roślinności stanowiącej ich obudowę biologiczną oraz obszarów źródliskowych cieków,
- kształtowanie zróżnicowanego krajobrazu rolniczego poprzez zachowanie mozaiki pól uprawnych, miedz, płątów wieloletnich ziołorośli, a także ochronę istniejących zadrzewień i zakrzewień śródpolnych,
- utrzymanie i zwiększenie trwałych użytków zielonych,
- zachowanie i odtwarzanie korytarzy ekologicznych.

Czynna ochrona ekosystemów wodnych powinna obejmować m.in. utrzymanie i tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych jako naturalnej obudowy biologicznej oraz zachowanie i odtwarzanie korytarzy ekologicznych opartych na ekosystemach wodnych, w celu zachowania dróg migracji gatunków.

Znaczna część terenów przyrodniczych występujących w granicach gminy Bukowina Tatrzańska pełni ważne funkcje w powiązaniach ekologicznych różnego szczebla. Na terenie województwa małopolskiego do sieci ekologicznej zaliczonych zostało 11 obszarów węzłowych i biocentrów rangi międzynarodowej i krajowej oraz 8 głównych korytarzy ekologicznych o znaczeniu międzynarodowym i krajowym.

Idea krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA została opracowana w 1995 i 1996 roku. Koncepcja EECONET (European ECOlogical NETwork) odgrywa istotną rolę we współpracy międzynarodowej, wiążąc się ściśle z Konwencją o Różnorodności Biologicznej (1992) i Paneuropejską strategią ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej (1995). Sieć ECONET-POLSKA nie ma umocowania prawnego, stanowi jednak pewną wytyczną polityki przestrzennej, uwzględnianą w dokumentach o charakterze planistycznych.

W sąsiedztwie terenu stanowiącego przedmiot opracowania występują obszary węzłowe o znaczeniu międzynarodowym (M), w tym m.in.: 41M – Podhalański, 42M – Tatrzański i 43M – Sądecki. Białka Tatrzańska i Jurgów położone są w obrębie korytarza ekologicznego o znaczeniu międzynarodowym, łączącego Tatry, Pieniny, Spisz i Beskid Żywiecki. Przez teren analizy przebiegają ponadto ciągi ekologiczne związane z rzeką Białką i jej dopływami.

Fot. 1. Jurgów – widok w kierunku tras zjazdowych Ośrodka Sportu i Rekreacji „Hawrań” oraz Tatr (fot. autor)

Phot. 1. Jurgów – view in the direction of ski slopes of the Sport and Recreation Centre "Hawran" and the Tatra Mountains (photograph by author)

Fot. 2. Rzeka Białka w rejonie Polany Podkólne w Jurgowie (fot. autor)

Phot. 2. The Białka River in the area of Polana Podkólne in Jurgów (photograph by author)

Fot. 3. Widok wsi Białka Tatrzańska z Wierchu Litwińskiego (fot. autor)

Phot. 3. The view of Białka Tatrzańska village from the top of Wierch Litwiński (photograph by author)

Fot. 4. Rzeka Białka w części środkowej wsi Białka Tatrzańska (fot. autor)

Phot. 4. Białka River in the Middle part of Białka Tatrzańska village (photograph by author)

5.3. Początki i rozwój osadnictwa

Krajobraz kulturowy to według Gwarońskiego [2010] obserwowane wyrażenie kultury ludzkiej na powierzchni Ziemi, łączące elementy środowiska przyrodniczego i kulturowego. Krajobraz ten jest wynikiem przekształcenia krajobrazu naturalnego przez grupę lub kilka grup kulturowych i nakładanie się elementów kulturowych pochodzących z różnych okresów.

Miejscowości Białka Tatrzańska i Jurgów położone są po dwóch stronach rzeki Białki, a ich rozwój kształtował się w odmiennych uwarunkowaniach prawnych i kulturowych. Osadnictwo na Podhalu było w znacznym stopniu uzależnione od sieci drogowej i rzecznej. Występowało tu duże rozdrobnienie siedzib ludzkich. Przysiółki niejednokrotnie znacznie oddalone od centrum wsi żyły własnymi, odrębnymi problemami. Obszary leśne, w które coraz głębiej zaczął wdierać się człowiek, są znacznie mniejsze niż dawniej [Jost 2000]. Gdy wiele lat temu obszar Podhala i stoki gór porastał bór trudny do przebycia, doliny rzek i potoków spływających z Tatr były właściwie jedynymi szlakami komunikacyjnymi. Doliny rzek na ogół określały bieg pierwszych dróg handlowych [Jost 2000].

W X–XII wieku tereny podtatrzańskie były zamieszkałe w niewielkim stopniu. Ślady po słowiańskim osadnictwie z czasów Państwa Wielkomorawskiego odnaleziono m.in. na terenie Spisza i Liptowa. Zasiedlano wówczas bardziej urodzajne rejony w dolinach rzek, omijając Tatry. Już od XII w. Królestwo Węgierskie zaczęło dzielić się na mniejsze jednostki administracyjne – królewskie kominaty (żupy); powstał wówczas kominat spiski. Zasiedlanie Orawy i Spisza w XIII w. odbywało się na prawie niemieckim (kolonizacja sołtysia), ale organizowano także zasiedlanie przez znaczniejsze rody (kolonizacja szlachecka). Osiedlanie na prawie niemieckim odbywało się na podstawie umowy, a osadnicy z nadaną ziemią mogli postępować dowolnie – nawet ją sprzedać [Žifčák 2004].

Również na Podhalu na przełomie XII i XIII w. podjęto próbę kolonizacji nadając rodowi Świebodziców-Gryfitów ziemię pod Tatrami. Akcja kolonizacyjna w XIII wieku nie powiodła się, nie zahamowało to jednak samorodnego ruchu osadniczego ludności polskiej napływającej w dolinę Dunajca. Było to początkowo osadnictwo przejściowe, z biegiem czasu zmieniające się w stałe. Około połowy XIII w. na polanach tatrzańskich pojawili się pasterze ze stadami, którzy wędrowali grzbietami wzgórz podhalańskich.

Kolejna fala osadnictwa związanego z napływem ze wschodu rumuńsko-ruskiego ludu pasterskiego zwanego Wołochami nastąpiła z początkiem XV wieku. Wędrując ze swymi trzodami grzbietem Karpat ludność ta przechodziła stopniowo z koczowniczo-pasterskiego trybu życia na osiadły. Migracje wołoskie przeszły przez ziemie polskie kilkoma falami i trwały od XV do XVII wieku [Kowalska-Lewicka 2005]. Przemieszczenia się ludności przyczyniły się do ostatecznego zasiedlenia również terenów pod Tatrami (sezonowe nadal rozwijało się w głębi gór). Układy przestrzenne nowo powstających wsi różniły się od poprzednich. Wsie zakładano przeważnie w dolinach górskich. Osadnicy otrzymywali łąny biegnące po stoku, prostopadle do doliny. Zagrody lokowano przy drodze nawiązującej do przebiegu potoku. Ciągnęły się one przez całą długość wsi. Ten typ wsi nazywano łańcuchkami lub wsiami łańcuchowymi.

Sołtysi mieli prawo zakładania osad na tzw. surowym korzeniu, czyli przygotowaniu ziemi pod uprawy i zagrodę poprzez wyrąb i karczunek lasu. Nowe, zatwierdzone osiedla, z wymierzonymi granicami wpisywane były do inwentarzy z obowiązującymi mieszkańców obciążeniami. Właściciele gruntów zobligowanie byli płacić staroście, a po 1769 r. Kamerze

Nowotarskiej czynsze gruntowe, także w formie robocizny i daniny w naturze [Galica-Górkiewicz 2008].

Jak podaje Zdebski [1979], lokacja wsi Białka Tatrzańska przypada na rok 1637. Wtedy to król Władysław IV nadał Wojciechowi Nowobilskiemu prawo dożywotnie na sołectwo we wsi osadzonej przez niego „na surowym korzeniu”. Z kolei król Michał Korybut Wiśniowiecki potwierdził to prawo dla Wojciecha Nowobilskiego (syna) i jego małżonki.

Ustrój wsi był gruntowy oparty na podziale na łąny leśne. Łan leśny to pas gruntu przeznaczony pod uprawę, budynki itp. Rozpoczynał się na dnie doliny i ciągnął wzdłuż stoków aż do grzbietu wzniesienia. W miarę powiększania się rodziny osadników łąny dzielono początkowo według długości (połowizny, ćwierci i ośminy), zaś ośminy dzielono już poprzecznie. W ten sposób powstała charakterystyczna na Podhalu szachownica pól [Galica-Górkiewicz 2008].

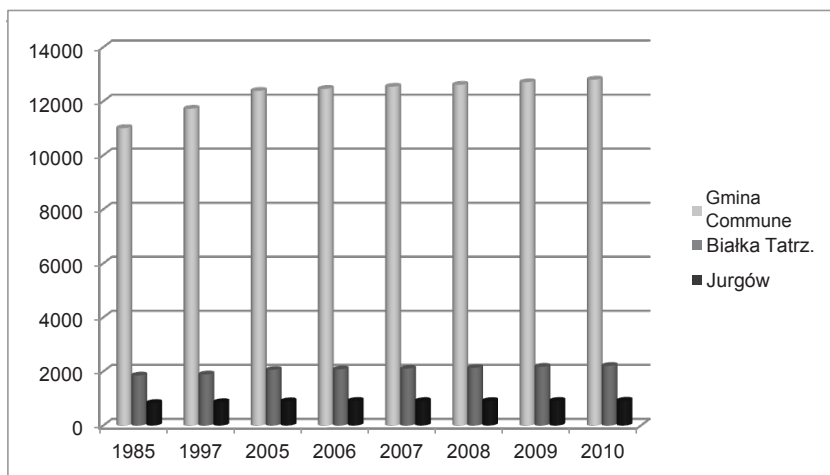
W Białce Tatrzańskiej rozwinęły się przede wszystkim hodowla oraz kuśnierstwo, a wieś utrzymywała kontakty handlowe ze Spiszem. Wiek XIX zbliżył odosobnioną dotąd Podhalę do reszty kraju. Jednak miejscowość Białka nie leżała w tak dużej sferze zainteresowań znanych uczonych i artystów jak Zakopane czy Bukowina Tatrzańska. Dopiero w czasach nam współczesnych zaczęła cieszyć się dużym zainteresowaniem turystów.

Najstarsze dokumenty wzmiankujące o osadzie Jurgów, zapisanej pod węgierską nazwą Gyurgowa, pochodzą z XVI wieku. Jurgów założyli pasterze wołoscy jako bazę wypadową w kierunku Tatr Bielskich. Zasadźcą był Jurko z Franklowej (stąd nazwa) i jego „Rusini” w 1546 r. [Trajdos 1991, Figiel 1997]. Położenie wsi, surowy klimat, niekorzystny dla uprawy roślin oraz bliskość Tatr Jaworzyńskich warunkowały życie ludności.

Wieś zmagiała się z kłopotami osadniczymi. W drugiej połowie XVII w. zamieszkiwało ją 7 rodzin gazdowskich i rodzina młynarza [Trajdos 1991]. Głównym źródłem utrzymania Jurgowian było pasterstwo. Mieszkańcy wypasali swoje stada na halach i polanach w Tatrach Jaworzyńskich. W 1848 r. na mocy dekretu uwłaszczeniowego otrzymali pastwiska na własność. Do Jurgowa należała niegdyś cała Dolina Jaworowa. W drugiej połowie XIX w. górskie pastwiska wsi Jurgów, Czarna Góra i Rzepiska drogą komasacji dóbr jaworzyńskich znalazły się w obszarze majątku księcia Christiana Hohenlohe [Moździerz 2001].

Historia zespołu szałasów sięga XIX w., kiedy to na skutek komasacji gruntów związanej z przyłączeniem dóbr jaworzyńskich do terenów łowieckich wsie Jurgów, Rzepiska, Czarna Góra utraciły prawo wypasu na pastwiskach położonych w Tatrach Jaworzyńskich. Istniejącej wówczas gminie Jurgów przypadła m.in. Polana Podokólne. Podzielono ją na działki, na które gospodarze przenieśli swoje szopy i izbice z ok. 90 polan jaworzyńskich. Wspólne zespoły pasterskie były charakterystyczne dla „prawa węgierskiego” [Moździerz 2001, Hełdak 2010]. Wśród zachowanych w Tatrach i na Podtatrzu tego typu form osadniczych jest to największa wieś letnia, licząca początkowo ok. 100, a obecnie ok. 56 szałasów, szop i fenili [Moździerz 2001].

Na koniec 2010 r. wieś Białka Tatrzańska liczyła 2208 mieszkańców, a Jurgów 922. Gminę Bukowina Tatrzańska zamieszkiwało łącznie 12 801 osób (dane UG w Bukowinie Tatrzańskiej). Dynamikę zmiany liczby ludności w Białce Tatrzańskiej i Jurgowie na tle gminy Bukowina Tatrzańska przedstawiono na rysunku 2.

Rys. 2. Liczba ludności we wsiach Białka Tatrzańska i Jurgów oraz w gminie Bukowina Tatrzańska w latach 1985, 1997 oraz 2010. Źródło: Dane UG w Bukowinie Tatrzańskiej

Fig. 2. Number of people in villages Białka Tatrzańska and Jurgów and in the Bukowina Tatrzańska village in 1985, 1997 and in 2010. Source: Data from Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Liczba ludności w Jurgowie utrzymuje się od kilku lat na stałym poziomie z tendencją wzrostową (wzrost o 19 osób zameldowanych we wsi w okresie 1985–2010). Wyraźnie zwiększa się natomiast liczba ludności w Białce Tatrzańskiej wynosząca w 1985 r. 2062 (wzrost o 146 osób w okresie 1985–2010).

5.4. Układ przestrzenny i zabudowa wsi

W miejscowościach położonych na terenie gminy Bukowina Tatrzańska pierwotny układ pól, wynikający z aktu lokacyjnego, nie przetrwał do czasów nam współczesnych, ale jego zarys jest jeszcze czytelny. Dotyczy to zarówno Białki Tatrzańskiej, jak i Jurgowa.

Na przestrzeni wielu dziesiątek lat nastąpiło daleko idące rozdrobnienie gruntów. Łańcuchowym wsiom gminy Bukowina Tatrzańska odpowiadał układ łąkowy polegający na podziale na prostopadłe do drogi pasy, które każdy osadnik zmieniał na obszar rolny, zagospodarowując go od dołu ku grzbietowi po granice wsi. W partiach najwyższych pozostawał najczęściej las, a pomiędzy łanami prowadzono drogi. Z czasem łany były dzielone na poprzeczne lub podłużne zagony, a następnie na małe parcele. Układ ten bywał modyfikowany, na wierzcholinie ciągnął się nieraz łańcuch zagród sąsiedniej wsi, której pola opadają ku dolinie, wtedy granice między wsiami biegły stokami zaznaczając się różnymi układami zagonów (np. Bukowina) [Grzegorzycyk-Sikorska 1998].

Zabudowa wsi Białka Tatrzańska rozwinęła się po obu stronach drogi biegnącej wzdłuż rzeki Białki. Charakterystycznym typem zabudowy była chałupa podhalańska, z zabudowaniami gospodarczymi dwubudynkowymi lub zabudowaniami sytuowanymi wokół podwórza.

Na położenie i ukształtowanie zagrody podhalańskiej miały wpływ warunki klimatyczne, geograficzne i miejscowa tradycja. Budownictwo jest ściśle związane i dostosowane do warunków naturalnych oraz bazuje na materiałach miejscowych [Heldak 2010]. Tradycyjne budownictwo podhalańskie – mieszkalne i gospodarcze, szałas, zakłady przemysłu wiejskiego, kościoły – było niemal całkowicie drewniane, najczęściej ze świerkowych płazów o szerokości dochodzącej niekiedy do 60–70 cm, łączonych w narożnikach (węglach) na zamek. Szpary pomiędzy płazami utykano mchem lub gliną. Przed I wojną światową wprowadzono wełniankę – cienko splatane wióry, które wiązano w ciasne warkocze i ubijano w szparach, możliwie najciaśniej [Kroh 2002].

Pierwsze chałupy podhalańskie były jednoizbowe z sienią albo jednoizbowe z sienią i komorą. Począwszy od końca XVIII wieku zaczęły pojawiać się chałupy dwuizbowe z sienią pośrodku, czarną i białą izbą. Najpopularniejszy rzut chałupy, a później domu międzywojennego oparty był na wydłużonym prostokącie. Pod koniec XIX wieku klasyczna chałupa podhalańska była przedmiotem badań naukowych prowadzonych przez Władysława Matlakowskiego [1892], [Moździerz 2004].

Typowa zagroda podhalańska składała się z chałupy i zabudowań gospodarczych: stajni, szopy, ewentualnie piwnic i spichlerzyków. Układem najczęściej spotykanym była „L-ka” – zagroda dwubudynkowa złożona z chałupy i dostawionych od zachodu pod kątem prostym zabudowań gospodarczych. Powszechny był także skromniejszy układ liniowy: dom i zabudowania gospodarcze pod jednym dachem. Do bardziej archaicznych należały „okoły” (zabudowa w czworobok). Istniały też zagrody trójbudynkowe. W obrębie wsi występowały różne typy zagród [Matlakowski 1892, Grzegorzczak-Sikorska 1998].

W Białce Tatrzańskiej zachowały się domy międzywojenne mieszkalno-gospodarcze ze zdobieniami balustrad w typie podhalańskim. Pomimo szybkiej wymiany tkanki mieszkaniowej, nadal zachowało się tutaj dużo domów z okresu międzywojennego. Te powstałe do drugiej połowy XIX i na początku XX w. mają przeszkloną piętrową werandę, która wraz z napływem letników pojawiła się w miejsce ganku na przedłużeniu sieni (fot. 5, 6). W miejscowości znajdują się dwa kościoły: stary drewniany z XVII wieku w typie „gotyckim” z wieżą izbicową i cmentarzem oraz nowy – murowany o formach eklektycznych. Współczesna zabudowa wsi zaczyna zdecydowanie dominować nad historyczną. Często dokonuje się wyburzeń starych zabudowań, aby na ich miejscu zbudować nowe, większe kubaturowo budynki. Powszechne są budynki murowane, wielokondygnacyjne (tzw. czwórki) oraz budynki pensjonatowe o bardzo dużej kubaturze (fot. 7). Dom typu „czwórka góralska” pojawił się zarówno na Podhalu, jak i na Spiszu w okresie powojennym, w latach 70.–80. XX wieku. Forma budynku jest obca nie tylko w tradycyjnej architekturze podhalańskiej, lecz i spiskiej. Budynek oparty na rzucie kwadratu charakteryzuje się wysoką podmurówką, zazwyczaj z otoczków, dachem dwuspadowym otwartym na cztery strony na całej długości dachu lub dwuspadowym z pulpityowymi podniesieniami połaci oraz dwoma, a nawet trzema kondygnacjami poddasza. Niestety, domy tego typu zaczęły dominować w krajobrazie analizowanych wsi, głównie w terenach rozwijającej się nowej zabudowy.

Obecnie wieś Jurgów ma układ widlicowy, a zabudowa usytuowana jest dość gęsto wzdłuż uliczek. Domy umiejscowione są szczytem do drogi, drewniane i murowane o formach spiskich lub podhalańskich, kryte dachówką lub rzadko gontem. Charakterystyczne także obecnie są rozwiązania szczytów z balkonikami o ażurowo wycinanych płycinach albo ze szczytami osłoniętymi wysuniętymi połaciami dachu, w części górnej widać deskowanie łączące obie połacie.

Fot. 5. Widok budynku mieszkalnego we wsi Bialka Tatrzańska z początku XX w. ze zmienionym pokryciem dachowym (fot. autor)

Phot. 5. View of a residential building in Bialka Tatrzańska village built at the beginning of the 20th century with changed roof covering (photograph by author)

Fot. 6. Widok budynku mieszkalnego we wsi Bialka Tatrzańska z początku XX w. ze zmienioną formą dachu (fot. autor)

Phot. 6. View of a residential building in Bialka Tatrzańska village built at the beginning of the 20th century with changed roof form (photograph by author)

Na polskim Spiszu wykształciły się dwa typy budynków mieszkalnych – chałupa zrębowa (zbliżona formą do domu śląsko-spiskiego) oraz murowany dom o charakterze małomiasteczkowym, cechujący się półtraktowym rozkładem pomieszczeń i przejezdną sienią. Chałupa śląsko-spiska różni się od chałup podhalańskich nieco odmiennymi proporcjami, w tym wysokością dachu (dachy chałup spiskich są bardziej płaskie od podhalańskich), różnicach w zdobieniach, formą dachu (dwuszczytowy z okapami szczytowymi), wypełnieniem pomiędzy deskami (omszone szpary wyklejone gliną i zazwyczaj bielone z dodatkiem farbki – ultramaryny) [Moździerz 2004].

Jak opisywali miejscowość Jurgów w połowie XX w. Pieńkowska i Staich [1956], chałupy stały tam stłoczone przy błotnistej drodze, ciasno, jedna przy drugiej, bez zieleni i wolnej przestrzeni. Budynki gospodarstw spiskich ustawione były w jednym rzędzie w przedłużeniu chałupy, natomiast chlewiki przed oknami domów.

Zabudowania przy głównej drodze były przeważnie murowane. Ogólnie zabudowania wsi są stłoczone i podobnie jak w wielu innych miejscowościach spiskich, przypominają raczej małe miasteczko (fot. 8). W budownictwie spiskim częściej pojawiały się chaty murowane lub tynkowane domy, co wynikało z węgierskich przepisów przeciwpożarowych. Jak podają dalej autorzy, w owym czasie starano się nadać chałupom bardziej ozdobne i regionalne cechy poprzez zachowanie wysokich spadzistych dachów, krytych gontem, wprowadzenie urozmaiceń w fasadach budynków upiększając je wyciskanymi kwiatami, pilastrami dzielącymi ściany na kilka odcinków, umieszczano w ścianach murowane kapliczki. Chałupy mają oryginalne, lecz często występujące na Spiszu balkoniki w szczytach, skośne szalowanie lub spore wystawki w dachach (fot. 9).

Fot. 7. Widok wielkogabarytowego budynku pensjonatowego we wsi Białka Tatrzańska (fot. autor)
Phot. 7. View of a multi-dimensional guest house in Białka Tatrzańska (photograph by author)

Fot. 8. Widok zwartej zabudowy wsi Jurgów (fot. autor)
Phot. 8. View of densely built-up Jurgów village (photograph by author)

Fot. 9. Widok zabudowań mieszkalno-gospodarczych w miejscowości Jurgów (fot. autor)
Phot. 9. View of residential-outbuildings in Jurgów (photograph by author)

Już SAYSSE-Tobiczyk [1956] stwierdził, że wpływ Skalnego Podhala najsilniej występuje wzdłuż szlaku jurgowskiego w całej dolinie rzeki Białki. Oznacza to, że Jurgów znajduje się na szlaku zacierania się stylu spiskiego na rzecz stylu podhalańskiego. Badając osadnictwo na Spiszu słowackim daje się zauważyć dużo więcej zachowanych przykładów spiskiej architektury. W miejscowości Ždiar (słow. Ždiar) na Słowacji zachowały się dość liczne przykłady architektury drewnianej. Budynki spiskie często są tam kryte gontem, z urozmaíceniami w fasadach, np. malowane kwiaty, pilastry dzielące ściany na kilka odcinków, mury kapliczki, kolorowe (często niebieskie) wypełnienia pomiędzy deskowaniem.

5.5. Przemiany funkcjonalne wsi a kapitał społeczny i przedsiębiorczość społeczności lokalnej

Niegdyś, pomimo niekorzystnych warunków do produkcji rolniczej, w tym klimatu i ukształtowania terenu, dominującą funkcję w gminie odgrywało rolnictwo. W strukturze gospodarstw przeważały gospodarstwa indywidualne o bardzo dużym rozdrobnieniu (średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi ok. 3,00 ha). Wśród ludności czynnej zawodowo w 1985 r., udział zatrudnionych w rolnictwie wynosił w gminie 67,44% (68,02% w Białce Tatrzańskiej i 68,90% w Jurgowie).

Zagospodarowanie przestrzenne obszaru wiąże się nierozzerwalnie ze źródłem utrzymania miejscowej ludności. Zdecydowana większość mieszkańców analizowanych miejscowości zatrudniona była wówczas w sektorze I (rolnictwo), w tym w Białce Tatrzańskiej było to 68,67% ogółu ludności czynnej zawodowo oraz 68,90% ludności czynnej zawodowo w Jurgowie. Średnia w gminie wynosiła w 1995 r. 67,60%. Pod względem struktury własnościowej były to głównie gospodarstwa indywidualne o średniej powierzchni ok. 3,00 ha. Przekłada się to na ówczesne zainwestowanie obszaru gminy, gdzie zdecydowana większość terenów zainwestowanych zabudową mieszkaniową stanowiła zabudowę mieszkaniową w gospodarstwach rolnych (zabudowa zagrodowa). Charakterystykę zatrudnienia w 1985 r., w analizowanych miejscowościach, przedstawiono w tabeli 1.

W analizie rozwoju gospodarczego danego regionu dużą rolę przypisuje się ewolucji struktury zatrudnienia, badając zmiany zatrudnienia zachodzące w trzech układach agregujących działy (sekcje) gospodarki narodowej. Przyjmuje się następujący podział na sektory, nazywane odpowiednio: sektor I (rolniczy), II (przemysłowy), III (usługowy). Koncepcja trójsektorowej struktury gospodarczej pierwotnie została sformułowana w latach trzydziestych minionego wieku przez Fishera, Clarka i Fourastie'go [Kwiatkowski 1980, Zajdel 2007, Hełdak 2010b]. W zależności od rozwoju gospodarczego danego kraju, regionu, zmienia się udział zatrudnionych w poszczególnych sekcjach, przy czym wraz z rozwojem gospodarczym zmniejsza się znaczenie sektora I (rolnictwo) na rzecz sektora II i III (przemysł i usługi). Dalszy rozwój gospodarczy niesie za sobą stały wzrost zatrudnienia w sektorze III (usługi).

W 1985 r. w usługach zatrudnienie znalazło 18,08% ludności czynnej zawodowo, w tym w Białce Tatrzańskiej 23% ogółu ludności zatrudnionej i 20,64% w Jurgowie. Zatrudnienie w usługach (sektor III) zdecydowanie przewyższało zatrudnienie w sektorze II (przemysł, budownictwo).

Tabela 1
Table 1

Zatrudnienie ludności w Gminie Bukowina Tatrzańska oraz w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów w 1985 r.

Employment of population in Bukowina Tatrzańska commune and in Białka Tatrzańska and Jurgów in 1985

Lp. No.	Wyszczególnienie Details	Gmina ogółem Commune altogether	Białka Tatrzańska	Jurgów
1.	Ludność ogółem Population altogether	11 007	1853	837
2.	Zawodowo czynni Professionally active	5667	954	431
3.	Wyjazdy do pracy Travelling for work	-775	-76	-24
4.	Przyjazdy do pracy Coming to work	+45	+4	+2
5.	Zatrudnienie ogółem Employment altogether	4934	885	409
6.	Sektor I (rolnictwo, leśnictwo, przemysł wydobywczy) Sector I (agriculture, forestry, mining)	3831, w tym: rolnictwo 3822 leśnictwo 9 3831, including: agriculture 3822 forrestry 9	649, w tym: rolnictwo 649 649, including agriculture 649	297, w tym: rolnictwo 297 297, including agriculture 297
7.	Sektor II (przemysł przetwórczy, budownictwo, Sector II (food-processing, construction)	78	16	23
8.	Sektor III (usługi) Sector III (services)	1025	220	89

Źródło: opracowanie własne na podstawie miejscowego planu ogólnego gminy Bukowina Tatrzańska (Uchwała nr IV/8/88 Gminnej Rady Narodowej w Bukowinie Tatrzańskiej)

Source: prepared on the basis of *Local General Land Development Plan of Bukowina Tatrzańska Commune* (Resolution no. IV/9/88 of Commune Council in Bukowina Tatrzańska)

Jednak, co jest charakterystyczne na Podhalu, większość rolników wykonywała nierolnicze zajęcia stałe lub dorywcze poza swoim gospodarstwem [Heldak, Raszka 2010]. Dwuzawodowość na terenie gminy była czymś powszechnym, ale już od kilku lat, z racji rozwoju funkcji wypoczynkowej i turystycznej, w wielu gospodarstwach zaprzestano produkcji rolniczej.

Obecnie jesteśmy świadkami istotnej zmiany relacji między rolnictwem a wsią. Rolnictwo, związane z przestrzenią, wprawdzie nadal kojarzone jest ze wsią, jednak więzi między nimi znacząco osłabły, a w odniesieniu do wsi prawie zanikły [Duczkowska-Małysz 1995, Pijanowski 2011]. W regionie obserwuje się działania, o których wspomina m.in. Żyła [1997] – siłą napędową zachodzących przemian musi być przedsiębiorczość pozarolnicza. Mieszkańcy odchodzą od zatrudnienia w rolnictwie na rzecz usług związanych z obsługą ruchu turystycznego [Heldak, Raszka 2010]. Obecnie główną funkcją wsi Białka Tatrzańska

jest turystyka, a rolnictwo odgrywa marginalne znaczenie. W miejscowości Jurgów turystyka zaczyna powoli dominować nad funkcją rolniczą. W związku z powstałym ośrodkiem narciarskim Centrum Rekreacji i Wypoczynku „Hawrań”, przed mieszkańcami wsi otworzyły się możliwości zmiany źródeł zarobkowania.

Społeczność lokalna zamieszkująca obszar gminy wykazuje bardzo dużą aktywność gospodarczą. Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego ustalono, że w 2008 r. aż 879 osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą przy ok. 12 tys. osób zamieszkujących na obszarze gminy. Analizując liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą na swój rachunek, daje się zauważyć stały wzrost podmiotów fizycznych zarejestrowanych w ewidencji działalności gospodarczej, z 717 w 2005 r., 740 w 2006 r. do 803 w 2007 r. Poza indywidualną działalnością mieszkańców, w gminie działają 23 stowarzyszenia i organizacje społeczne oraz 3 fundacje.

Jak podaje Domański [2006], dalekowzroczni badacze społeczeństwa i gospodarki przewidują, że w XXI wieku kapitał społeczny będzie głównym czynnikiem rozwoju gospodarczego. Przez kapitał społeczny rozumieją, za de Tocqueville’em, skłonność jednostek do łączenia wysiłków w celu zaspokojenia swoich potrzeb, wzajemnej pomocy i ochrony dobra wspólnego. Kapitał społeczny tworzony jest w trakcie budowy społeczeństwa obywatelskiego, a jego atrybutami są m.in.: wzajemne zaufanie ludzi, duch wspólnoty, obywatelskie zaangażowanie i poczucie osobistej odpowiedzialności za wspólne dobro [Domański 2006 za Wilson 1974].

Mieszkańcy gminy, jak i całego Podhala znani są ze szczególnej zaradności, będącej wynikiem przystosowania się do życia w panujących tu niegdyś trudnych warunkach górskich. Już w latach 70. XX w. zaczęły się pojawiać prywatne inicjatywy mieszkańców związane głównie z rozwojem ruchu turystycznego. Powstałe inwestycje finansowano często z kapitału zarobionego za granicami kraju. Dość powszechne, szczególnie w Białce Tatrzańskiej były wyjazdy, głównie do Stanów Zjednoczonych. Po zmianie systemu politycznego, na krótko załamało się zainteresowanie wypoczynkiem w regionie, by w kolejnych latach powrócić, a uwolnienie rynku przyczyniło się do wzrostu aktywności gospodarczej społeczności lokalnej.

Większość inwestycji sportowo-rekreacyjnych funkcjonujących w gminie stanowią przedsięwzięcia jej mieszkańców, należą do nich m.in.: stacje narciarskie w Białce Tatrzańskiej, w Czarnej Górze, w Jurgowie i w Bukowinie Tatrzańskiej oraz funkcjonujące aquaparki. W gminie powstaje także wiele pensjonatów i ośrodki wypoczynkowych oraz usług towarzyszących turystyce z inicjatywy społeczności lokalnej [Heldak, Raszka 2010] (fot. 10–14).

Należy przyznać, że „cechą tutejszej społeczności lokalnej są rozwinięte nieformalne więzi społeczne oraz zasiedloność mieszkańców, które podtrzymują atmosferę zaufania oraz umożliwiają przekazywanie wartości kulturowych i umiejętności technicznych następcom” [Domański B. 2001]. Owe więzi społeczne i klimat zaufania były szczególnie ważne u progu rodzącej się w Polsce gospodarki wolnorynkowej. Nie bez znaczenia we wzmoczonej przedsiębiorczości w gminie pozostają także wymienione przez Bolesława Domańskiego [2001] cechy społeczności, w tym: specyficzne elementy miejscowej kultury takie jak oszczędność, kreatywność, skłonność do ryzyka, szczególne wartościowanie pracy i osiągnięć indywidualnych. Poczynione obserwacje pozwalają stwierdzić, że oferowane usługi mają coraz wyższy standard. Wyciągi zorganizowane są na ogół kompleksowo; turyści mają do dyspozycji nie tylko stok do zjeżdżania, z trasami o różnym stopniu trudności, ale również parking i zaple-

cze gastronomiczne [Heldak, Raszka 2010, Górz 2003]. Obserwuje się stały rozwój zagospodarowania turystycznego miejscowości Białka Tatrzańska i Jurgów, poza nowymi wyciągami narciarskimi powstają towarzyszące wypoczynkowi na stokach narciarskich usługi gastronomii i handlu. W miejscowościach dąży się do zróżnicowania oferty turystycznej, co pozostaje ważnym elementem warunkującym dochodowość inwestycji.

Bardzo korzystnie wypada także kapitał ludzki badanych wsi. Wpływ, jaki na bogactwo narodu ma poziom wykształcenia i umiejętności jego obywateli, uznano za formę kapitału trwałego. Podobnie jak on wymagał inwestycji i przynosił rentę w przyszłości. W całej gospodarce zasób szacuje się zazwyczaj na podstawie miar wykształcenia ludności [Domański 1993, Cohen, Soto 2001].

Inwestycje w kapitał ludzki nie ograniczają się wyłącznie do edukacji, ważnymi źródłami są także: wiedza przekazywana przez rodziców, doświadczenie i umiejętności zdobywane w pracy zarówno ogólne, jak i specyficzne dla wykonywanych czynności [Becker 1975].

Mieszkańcy szybko uczą się zarządzania, promocji i reklamy. Produkty turystyczne obejmujące szeroką gamę usług sportowych są odpowiednio zaprezentowane w mediach i w Internecie. W taki sposób promowane są stacje narciarskie w Białce Tatrzańskiej Kotelnica i Bania, centrum rekreacji i wypoczynku Hawrań w Jurgowie oraz bogata oferta bazy noclegowej.

Niestety, informacje o całorocznych obiektach noclegowych, podawane przez Główny Urząd Statystyczny w Warszawie, są nieadekwatne do ich rzeczywistej liczby. Na stronach GUS w lipcu 2009 r. w całej gminie Bukowinie Tatrzańskiej odnotowano 18 obiektów zbiorowego zakwaterowania, w tym: 3 pensjonaty, 2 schroniska, 1 schronisko młodzieżowe, 9 ośrodków wczasowych, 2 ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, 1 niesklasyfikowany. Tymczasem w Białce Tatrzańskiej funkcjonuje łącznie ponad 30 pensjonatów, ośrodków wczasowych i hoteli, a ich liczba stale rośnie. Wynajem kwater prywatnych prowadzony jest właściwie w każdym budynku mieszkalnym. Można zaryzykować stwierdzenie, że tylko w nielicznych budynkach mieszkalnych nie prowadzi się wynajmu pokoi. Biorąc pod uwagę dostępną ofertę noclegową w Białce Tatrzańskiej oszacowano liczbę miejsc noclegowych na ponad 4000. W Jurgowie liczba ta wynosi ok. 200 miejsc noclegowych. W sezonie zimowym wszystkie miejsca noclegowe są zajęte. Dane podane przez GUS szacują liczbę udzielonych noclegów w 2009 r. łącznie na obszarze całej gminy na 155 193. Jednak analizując liczbę miejsc noclegowych w Białce Tatrzańskiej oraz długość tylko sezonu zimowego, liczba udzielonych noclegów w Białce Tatrzańskiej jest dużo wyższa. Należy dodać, że w porównaniu z innymi rejonami Polski standard pokoi w obiektach pensjonatowych i hotelowych jest tu bardzo wysoki.

Fot. 10. Widok kolei linowej w Białce Tatrzańskiej (fot. autor)

Phot. 10. View of the cable car in Białka Tatrzańska (photograph by author)

Fot. 11. Widok zabudowy usługowej i mieszkaniowej wsi Białka Tatrzańska w rejonie stacji narciarskich Kotelnica i Bania (fot. autor)

Phot. 11. View of service and residential buildings in Białka Tatrzańska village near the skiing stations Kotelnica and Bania (photograph by author)

Fot. 12. Widok parkingu samochodowego w sezonie zimowym przy stacjach narciarskich Kotelnica i Bania w Białce Tatrzańskiej (fot. autor)

Phot. 12. View of the car park during Winter season near skiing stations Kotelnica and Bania in Białka Tatrzańska village (photograph by author)

Fot. 13. Widok parkingu samochodowego w sezonie zimowym przy Ośrodku Rekreacji i Wypoczynku „Hawrań” w Jurgowie (fot. autor)

Phot. 13. View of the car park during Winter season by the Sport and Recreation Centre "Hawran" (photograph by author)

Fot. 14. Widok aquaparku oraz wielkogabarytowego obiektu usługowego w Białce Tatrzańskiej (fot. autor)

Phot. 14. View of the Aqua park and large-sized service complex in Białka Tatrzańska (photograph by author)

5.6. Potencjał kulturowy

Odrodzenie się Polski po I wojnie światowej i uniezależnienie Słowacji od Węgier stworzyło nową sytuację polityczną – powstał trudny problem wytyczenia granicy, a co za tym idzie, możliwie precyzyjnego i sprawiedliwego rozdzielania ludności polskiej i słowackiej [Hełdak, Raszka 2010, Figiel 1997]. Polski Spisz i Podhale różniły się kulturowo, m.in. za sprawą zawirowań politycznych i przynależności do różnych struktur państwowych.

Procesy kulturowe jako najbardziej złożona i wielokierunkowa domena działalności kulturowej człowieka ukazywały związki z rozwojem społecznym i gospodarczym. Kształtowały one określone wzorce postępowania w różnych okresach i przyczyniały się do powstawania cech odrębności w granicach historycznie ukształtowanych obszarów, w których występowały długotrwałe tradycyjne postawy rodzinne, pokoleniowe i narodowe [Pawlicki 1997]. Sztuka Podhala ulegała początkowo wpływowi idącym z północy oraz wschodu, czyli z Małopolski. Wszelkie rozwijające się w Europie style dochodziły do Polski z opóźnieniem, nic więc dziwnego, że na Podhalu nie pojawiły się w ogóle lub występowały w formach znacznie uproszczonych, prowincjonalnych. Podobnie jak osadnictwo sztuka Podhala rozwijała się w sposób spontaniczny, z minimalnym udziałem mecenatu państwowego i kościelnego. Zamagurze Spiskie znajdowało się natomiast w zasięgu oddziaływań węgierskich. Oficjalne style obowiązujące w architekturze i sztuce docierały na Zamagurze Spiskie już od końca XIII wieku ze Spisza, dzięki mecenatowi Berzeviczych, którzy prowadzili akcję kolonizacji północnego Spisza [Moździerz 2004]. Biorąc jednak pod uwagę skład etniczny

ludności Spisza (Słowacy, Niemcy, Węgrzy, Polacy, Rusini, Żydzi, Cyganie) [Kroh 1999], kulturę współtworzyły wszystkie zamieszkujące tam narodowości.

Niezależnie od różnic w charakterze rozwoju architektury i sztuki poszczególnych części gminy, wytworzyła się oryginalna sztuka ludowa [Moździerz 2004]. Analiza wykazała, że odrębności kulturowe wsi podhalańskich i spiskich, w tym badanych wsi Białki Tatrzańskiej i Jurgowa, są nadal czytelne.

Dziedzictwo kulturowe Podhala i Spisza stanowi swoisty magnes przyciągający turystów. Niezwykle ważnymi elementami są zarówno zasoby materialne, jak i duchowe dziedzictwo kultury, czyli szeroko rozumiana tradycja [za Kowalczyk 1993, Żmija 1998, Dubiel 1999]. Zaliczają się do nich gwara góralska, odrębny strój ludowy, muzyka, taniec, twórczość artystów ludowych, głęboka wiara, wierzenia, wartości i wzory zachowań na bazie których powstaje tożsamość regionalna [Hełdak, Raszka 2010]. W przekonaniu Rifkina kultury lokalne to miejsce kształtowania się najważniejszych komponentów kapitału społecznego, ale też jedyne i niezastąpione źródło autentycznych wartości kulturowych [Bukraba-Rylska 2008, Rifkin 2003].

W miejscowościach zlokalizowanych jest wiele obiektów wpisanych do rejestru zabytków, w tym: kościoły w Białce Tatrzańskiej i w Jurgowie, zagroda Sołtysów w Jurgowie i zespół szałasów na Polanie Podokólne w Jurgowie. Część obiektów znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej, który prowadzi m.in. z Zakopanego przez Bukowinę Tatrzańską, Jurgów i Białkę Tatrzańską. Na szlaku znajdują się kościoły zlokalizowane w tych miejscowościach oraz obiekty Muzeum Tatrzańskiego w Jurgowie (zagroda Sołtysów i szałas położone na Polanie Podokólne) (fot. 15, 16).

Fot. 15. Widok szałasów pasterskich położonych na Polanie Podokólne w Jurgowie (fot. autor)
Phot. 15. View of chalets located on Polana Podkólne in Jurgów (photograph by author)

Fot. 16. Widok zagrody Sołtysów w Jurgowie (fot. autor)
Phot. 16. View of the Sołtys Croft in Jurgów (photograph by author)

W gminie występuje również wiele obiektów cennych kulturowo, które nie są objęte ochroną konserwatorską. Zarówno wsie podhalańskie, jak i spiskie nasycone są obiektami pochodzącymi sprzed 1945 r. mającymi cechy obiektów zabytkowych [Heldak, Raszka 2010].

5.7. Infrastruktura

Obszar gminy Bukowina Tatrzańska zaopatrywany jest w wodę zarówno za pomocą systemu wodociągowego – systemu ujęcia, uzdatniania i rozprowadzania wody, jak i z ujęć grupowych i indywidualnych. Wodociągowa sieć rozdzielcza na dzień 31 grudnia 2009 r. miała długość 37,192 km, z czego w zarządzie gminy pozostawało 13,274 km.

Woda jest pobierana z trzech ujęć powierzchniowych zlokalizowanych na terenie gminy. Dwa pierwsze z ujęć – powierzchniowe ujęcia pompowo-grawitacyjne na potoku Poroniec (ujęcia źródeł i ujęcie brzegowe) mają wydajność 820 m³/d, drugie – powierzchniowe ujęcie na rzece Białce ma wydajność 1500 m³/d.

Wodociąg gminny funkcjonuje jedynie na terenie wsi Bukowina Tatrzańska. Miejscowości Białka Tatrzańska, Brzegi i Jurgów obsługiwane są z wodociągów grupowych. Ujęcia na Poroncu i Białce zaopatrują w wodę wodociąg gminny w Bukowinie Tatrzańskiej. Ich wydajność jest uzależniona od stanu wody w ciekach wodnych, która jest najniższa w okresie zimowym przy bardzo niskich temperaturach.

System kanalizacji sanitarnej obejmuje w gminie jedynie miejscowości Bukowina Tatrzańska, Czarna Góra, Groń i Leśnica. Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest na terenie Czarnej Góry, a punktem odbioru oczyszczonych ścieków jest rzeka Białka. To biologiczno-chemiczna oczyszczalnia o przepustowości 735 m³/d.

Wsie Białka Tatrzańska i Jurgów nie mają systemu kanalizacji podłączonego do gminnej oczyszczalni ścieków. Obecnie w Białce Tatrzańskiej funkcjonują trzy indywidualne oczyszczalnie ścieków, w tym przy Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych Intelakualnie prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Serafitek, przy Pensjonacie Liptakówka oraz Ośrodka Narciarskim Kotelnica Białczańska.

Istnieją plany rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej. Jedną z koncepcji przewiduje budowę oczyszczalni ścieków o przepustowości średniej 2100 m³/d w miejscowości Białka Tatrzańska wraz z siecią kanalizacyjną o długości ok. 17,4 km. Ponadto przewidziana jest kanalizacja pozostałych miejscowości gminy – łączna długość sieci do wykonania to ok. 125,5 km.

Planowana budowa oczyszczalni ścieków w Białce Tatrzańskiej realizowana będzie na podstawie decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. W toku postępowania administracyjnego o ustalenie warunków realizacji inwestycji należy przeprowadzić postępowanie w ramach procedury oceny oddziaływania na środowisko ze względu na położenie terenu projektowanej oczyszczalni ścieków na terenie i w bezpośrednim sąsiedztwie Obszaru Natura 2000 – Specjalnego Obszaru Ochrony (SOO) – „Dolina Białka” PLH120024, typ ostoju B.

Przez obszar wsi Białka Tatrzańska przebiega jednotorowa linia elektroenergetyczna 110 kV, Szaflary – Niedzica oraz jej odgałęzienie do stacji 110/15 Bukowina Tatrzańska. W celu poprawy pewności zasilania przewiduje się przebudowę linii do stacji 110/15 Bukowina Tatrzańska na linię dwutorową. Linie średniego napięcia mają moc 15 kV. Obsługa użytkowników realizowana jest poprzez linie niskiego napięcia podłączone do trafostacji głównie słupowych.

Na obszarze wsi systemy grzewcze opierają się na indywidualnych źródłach ciepła znajdujących się w gospodarstwach domowych, realizowanych przez ogrzewanie piecowe lub etażowe CO. Głównym źródłem energii jest węgiel i koks. Dla gminy opracowana została koncepcja kompleksowej gazyfikacji, realizacja której uwarunkowana jest w znacznym stopniu gazyfikacją całego obszaru Podhala, w tym gmin sąsiednich. Rozważana była także możliwość wykorzystania w celach grzewczych wód termalnych występujących w rejonie Podhala. Źródła niskiej emisji zanieczyszczeń, do których należą indywidualne systemy grzewcze, stanowią zagrożenie stanu sanitarnego powietrza. Zanieczyszczenie to wzrasta w okresie grzewczym w sezonie turystycznym.

Przez obszar badanych wsi przebiega droga krajowa nr 49 relacji: Nowy Targ – Białka Tatrzańska – Czarna Góra – Jurgów – granica państwa. W miejscowości Jurgów droga biegnie poza zwartą zabudową wsi, w Białce Tatrzańskiej – przebiega przez obszar zabudowany. Droga stanowi tu główną oś komunikacyjną miejscowości oraz zapewnia połączenie z ważnymi ośrodkami usługowymi. Poza głównym ciągiem komunikacyjnym, w Białce Tatrzańskiej ruch lokalny oparty jest na drogach wewnętrznych, co stwarza pewne trudności w swobodnym poruszaniu się po miejscowości ze względu na to, iż drogi te mają zazwyczaj minimalną szerokość i dodatkowo zawężane są w okresie zimowym przez zalegający na poboczu śnieg. W Jurgowie mieszkańcom zapewnia się dostępność do posesji poprzez drogi lokalne i dojazdowe oraz drogi wewnętrzne.

6. WYNIKI PRAC STUDIALNO-BADAWCZYCH

6.1. Krajobraz Podhala i Spisza w polityce przestrzennej

Rozdział poświęcono zapisom polityki przestrzennej sformułowanej dla kraju, województwa i gminy. Badania prowadzono na zasadzie kolejnych przybliżeń, począwszy od polityki przestrzennej sformułowanej dla kraju w odniesieniu do krajobrazu kulturowego regionu Małopolski, następnie polityki przestrzennej sformułowanej dla regionu, w odniesieniu do Podhala i Spisza, a ostatecznie polityki przestrzennej gminy w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego wsi Białka Tatrzańska i Jurgów.

6.1.1. Przesłanki ekologiczne polityki przestrzennej kraju

Dokumentem określającym krajową politykę przestrzenną w toku prowadzonych badań była opracowana w 1997 r. przez nieistniejące już Rządowe Centrum Studiów Strategicznych *Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju* (KPPZK). Dokument opracowano na podstawie studiów i analiz prowadzonych w latach 1995–1996 przez Centralny Urząd Planowania, na podstawie *Wstępnej KPPZK*, opracowanej już w 1995 r. i przyjętej przez Radę Ministrów 21 listopada 1995 r., a następnie przez Sejm RP w rezolucji z dn. 14 listopada 1996 r. Dokument obowiązującej wówczas polityki przestrzennej państwa powstał w wyniku realizacji postanowień ww. rezolucji, został przyjęty formalnie przez Radę Ministrów dn. 5 października 1999 r., a następnie 17 listopada 2000 r. przez Sejm RP oraz ogłoszony w drodze obwieszczenia Prezesa Rady Ministrów z dn. 26 listopada 2001 r. (MP z 2001 r. Nr 26, poz. 432). Koncepcja została sporządzona pod kierunkiem prof. Jerzego Kołodziejskiego.

Zgodnie z zapisami KPPZK [2001], w strukturze polskiej przestrzeni to: „dotychczasowe procesy rozwoju społeczno-gospodarczego oraz powiązane z nimi przekształcenia zagospodarowania przestrzennego Polski uformowały policentryczną, węzłowo-strefową strukturę funkcjonalną”. Jej zaletą jest dominacja równomiernie rozmieszczonych aglomeracji miejskich, dużych i średnich miast, położonych w zróżnicowanej funkcjonalnie przestrzeni, w której najważniejsze znaczenie mają rolnictwo, leśnictwo, rekreacja i gospodarka wodna. Istota racjonalności tej struktury polega na tym, że podstawowe relacje przestrzenne systemu osadniczego, przestrzeni niezurbanizowanej o dominujących funkcjach rolniczych i leśnych oraz systemu infrastruktury technicznej tworzą korzystne warunki funkcjonalne

i przestrzenne harmonijnego, proporcjonalnego i zrównoważonego rozwoju oraz sprawnego funkcjonowania całej struktury.

W późniejszych latach Rządowe Centrum Studiów Strategicznych podjęło próbę aktualizacji KPPZK, którą zakończono w październiku 2005 r. Zaktualizowana KPPZK została zaakceptowana przez Radę Ministrów 6 września 2005 r. i skierowana do Sejmu RP 19 października 2005 r. W aktualizacji uwzględniono ustalenia Projektu Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007–2013, przyjętego przez Radę Ministrów 29 czerwca 2005 r., a także strategiczne dokumenty Unii Europejskiej. Jak podaje oficjalna strona Ministerstwa Rozwoju Regionalnego – Sejm RP nie podjął prac nad tym dokumentem i 9 października 2006 r. na wniosek Ministra Rozwoju Regionalnego, Rada Ministrów postanowiła o wycofaniu z Sejmu KPPZK.

Nadal aktualne są zapisy obowiązującej wówczas KPPZK w wielu aspektach, w tym zakresie przesłanek ekologicznych polityki przestrzennej państwa. W kształtowaniu polityki przestrzennej kraju należało wziąć pod uwagę m.in. poniższe elementy [KPPZK 2001]:

1. Duże zasoby różnorodności biologicznej, chronione m.in. poprzez politykę przestrzenną, co wskazuje na perspektywę gospodarczego wykorzystania zasobów, ale także podatność ich degradowania przez złą, antyekologiczną gospodarkę.
2. Zróżnicowanie reakcji zasobów przyrody na sposób gospodarowania w danej przestrzeni, np. podatność przyrody górskiej na zniszczenia, rejonów pojeziernych na zanieczyszczenia wody, wód podziemnych na zanieczyszczenia w terenach łatwo przenikających przez warstwy skalne). Polityka przestrzenna musi uwzględniać specyfikę odporności przyrody na różnych obszarach.
3. Zachowanie walorów przyrody, ale także restytucja walorów już utraconych oraz przesłanek kulturowych. Postępowanie powyższe powinno być uwzględnione w polityce przestrzennej i dotyczyć zarówno obszarów turystycznych, jak i obszarów silnej presji człowieka.

Minister Rozwoju Regionalnego przy współpracy z Komitetem Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK PAN) opracowuje nową koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju. Dokument został opublikowany 27 kwietnia 2012 r. w Monitorze Polskim (Monitor Polski 2012, poz. 252) i stanowi załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. Biorąc pod uwagę zastosowaną pracy metodę kolejnych przybliżeń oraz zakres czasowy prowadzonych badań, nie przybliżono zapisów polityki przestrzennej państwa do 2030 r.

6.1.2. Krajobraz kulturowy Podhala i Spisza w polityce przestrzennej województwa małopolskiego

Na obszarze woj. małopolskiego obowiązuje Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego (PZPWM) przyjęty Uchwałą Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r.

Uwarunkowania kulturowe rozwoju województwa zidentyfikowane w PZPWM zwracają uwagę na fakt, iż „na terenie dzisiejszego województwa małopolskiego na przestrzeni wieków stykały się i krzyżowały wpływy różnych kultur. Szczególnym fenomenem jest przebiegająca przez Małopolskę granica kulturowa Wschodu i Zachodu, ale także czytelnie do dziś granice obszarów rozbiorowych” [2003]. Duże znaczenie w kształtowaniu różnorodności kulturowej mają przecinające region szlaki komunikacyjno-handlowe. Wśród starych

szlaków wymieniono m.in. Trakt Węgierski biegnący z północy na południe, przebiegający głównie w dolinie Dunajca.

Województwo małopolskie charakteryzuje się wyjątkowym bogactwem zasobów kulturowych, na które składają się zarówno obiekty materialne: zabytki architektury, budownictwa, sztuki, jak i sfera niematerialna, w tym tradycje oraz zwyczaje. Niestety, także tutaj „następuje degradacja szeroko pojmowanego krajobrazu, wynikająca z wielu przyczyn. W obliczu tego zagrożenia szczególnie ważne wydaje się dążenie do utrzymania bogactwa walorów środowiska przyrodniczego, jak i kulturowego”. PZPWM [2003] wskazuje najważniejsze czynniki kształtujące tożsamość kulturową województwa małopolskiego. Wiele z nich odnosi się do obszaru analizowanych wsi Białki Tatrzańskiej i Jurgowa. Są to m.in.:

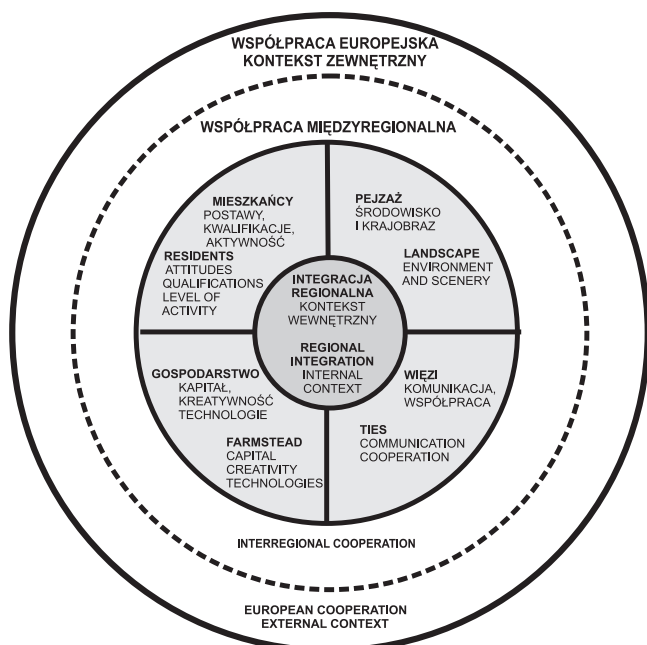
- kultura materialna i niematerialna grup etnicznych zamieszkujących Małopolskę,
- budownictwo regionalne,
- liczne, zachowane zabytki sakralnej architektury drewnianej (kościóły, cerkwie),
- zasoby krajobrazu naturalnego i kulturowego objęte ochroną w postaci parków narodowych i krajobrazowych,
- występowanie kultury górali, Podhalan, Łemków, Spiszaków i Orawian,
- przenikanie się kultur pogranicza polsko-słowackiego.

Analiza uwarunkowań środowiska kulturowego ujawniła duże nasycenie zabytkami w powiecie tatrzańskim (39 obiektów na 100 km²), co potwierdza, że tradycje tego regionu wciąż są żywe, a charakterystyczne budownictwo nie jest ograniczane wyłącznie do skansenów [za PZPWM 2003].

Wyjątkowo zachowały się układy wsi małopolskich z tradycyjną zabudową zagrodową. Należą do nich takie wsie jak: Chochółów, Jurgów, Uście Solne, Zalipie, Nowa Biała, Frydman, Gołkowice Dolne (zespół zabudowy ulicowej). Inne wyjątkowo cenne, wymagające wyróżnienia układy przestrzenne to: m.in. zespół szalaś w Jurgowie gm. Bukowina Tatrzańska.

Analiza obszarów i zespołów krajobrazu kulturowego oraz ośrodków kulturowych dokonana w PZPWM ujawniła, że jednym z wyróżniających się obszarów jest Podhale zachowujące tradycyjną zabudowę, chociaż nowa – przybierając ogromne gabaryty – traci proporcje. Zachowały się tu liczne przykłady drewnianej architektury sakralnej. Walory Podhala podnoszą wciąż żywa kultura, folklor i tradycje, strój i gwara. Także zespół architektury Spisza oraz kościoły to jedne z najcenniejszych zabytków w tym regionie. Do dziś czytelne są układy ruralistyczne wsi (Frydman, Kacwin) z układem zagród w stylu frankońskim. Wśród zabytków etnograficznych ważną rolę pełnią obiekty zabytkowe pozostawione w swoim naturalnym otoczeniu (*in situ*), tu należy wymienić m.in. pasterską wieś letnią w Jurgowie koło Bukowiny Tatrzańskiej.

Kierunki rozwoju sformułowane w przedmiotowym PZPWM [2003] z jednej strony uwzględniają założenia polityki przestrzennej państwa ujęte w KPPZK [2001], a z drugiej tworzą warunki przestrzenne do realizacji celów i programów zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego [2001], obecnie w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020 [2011]. Kierunki rozwoju województwa wpisywały się w model rozwoju regionalnego zdefiniowanego w dokumencie *Strategii* w 2001 r. (rys. 3).

Rys. 3. Model rozwoju regionalnego przyjęty w *Strategii rozwoju województwa małopolskiego* [2001]

Fig. 3. Regional development model accepted in the *Strategy of Development of Malopolskie Region* [2001]

W przedstawionym modelu szczególnie istotne w kształtowaniu i ochronie krajobrazu województwa jest pole strategii – PEJZAŻ – środowisko i krajobraz, którego celem nadrzędnym jest wysoka jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego. Wśród celów strategicznych pola wskazano: zlikwidowanie zaniedbań w ochronie środowiska, racjonalne gospodarowanie środowiskiem, ochronę przyrody i różnorodności biologicznej poprzez zwiększenie obszaru objętego różnymi formami ochrony przyrody i rozwój zagospodarowania turystycznego w harmonii z ochroną przyrody. Najważniejszym celem z punktu widzenia rozpatrywanych zagadnień w polu PEJZAŻ – środowisko i kultura, wydaje się kształtowanie krajobrazu kulturowego, m.in. poprzez stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego, zapobieganie rozproszonemu osadnictwu, ochronę dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich, ochronę tradycyjnych form gospodarowania szczególnie na terenach górskich oraz ochronę zabytków i rewitalizacji starej zabudowy.

Wśród najważniejszych zasad zagospodarowania przestrzennego wskazano w dokumencie wykorzystanie szans i możliwości tkwiących z zagospodarowaniu przestrzennym oraz poprawę ładu przestrzennego. W tabeli 2 zestawiono główne kierunków działań i wskazań związane z ochroną i kształtowaniem krajobrazu Podhala i Spisza, wynikające z PZPWM [2003].

Podhale i Spisz na tle głównych kierunków działań i wskazań krajobrazowych

Lp.	Główne kierunki działań	Wskazania
1.	Ochrona, utrzymanie i przywracanie zasobów dziedzictwa kulturowego	Obejmowanie ochroną w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wartościowych obiektów i zespołów znajdujących się poza rejestrem zabytków
2.	Zachowanie i ochrona i rewitalizacja historycznych układów przestrzennych	Przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy wsi oraz powstawania ciągów zabudowy wzdłuż dróg powodujących łączenie się odrębnych miejscowości
3.	Zachowanie i ochrona krajobrazu kulturowego	Obejmowanie ochroną w formie rezerwatów i parków kulturowych terenów o wybitnych walorach kulturowych Powstrzymanie zanikania specyficznych i wyjątkowych form krajobrazu poprzez znalezienie dla nich nowych funkcji i sposobów utrzymania
4.	Zachowanie i ochrona i kształtowanie architektury regionalnej	Utrzymanie zróżnicowania regionalnego krajobrazu architektonicznego (Podhale, Orawa, Spisz) Ochrona najcenniejszych obiektów <i>in situ</i> Obejmowanie w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin problematyki form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązywania nową architekturą do lokalnych form i materiałów
5.	Integracja ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego	Obejmowanie ochroną krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi, ruralistycznymi i architektonicznymi
6.	Kształtowanie ładu przestrzennego	Postulaty dla planów miejscowych – ograniczanie rozproszenia budownictwa, poprzez intensyfikację wykorzystania terenów w ramach istniejącego zainwestowania – wprowadzanie zabudowy w pierwszej kolejności na tereny już silnie obciążone zabudową rozproszoną oraz rezygnacja z rozwoju zabudowy w terenach otwartych – ograniczanie rozwoju terenów budowlanych liniowo wzdłuż ciągów komunikacyjnych – kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez wykorzystanie walorów środowiska kulturowego i dostosowanie nowej architektury do tradycji i charakteru substancji zabytkowej
7.	Wykorzystanie możliwości szans tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym	Wykorzystanie potencjału środowiska przyrodniczego i kulturowego jako jednego z najważniejszych elementów decydujących o przewadze konkurencyjności województwa m.in. w zakresie rozwoju ruchu turystycznego. Prowadzenie polityki ograniczającej rozwój działalności gospodarczej mogących stanowić zagrożenie dla walorów przyrodniczo-krajobrazowych obszarów turystycznych Dbałość o zasoby dziedzictwa kulturowego poprzez właściwe zagospodarowanie otoczenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie PZPWM [2003]

Table 2

Podhale and Spisz in the light of major courses of activities and landscape recommendations

No.	Major courses of activity	Recommendations
1.	Protection, maintenance and restoration of cultural legacy resources	Taking under protection in studies of conditions and direction of spatial development and in local spatial development plans valuable buildings and building complexes which are not included in the register of historic monuments
2.	Preservation, protection and restoration of historic spatial layouts	Counteracting tendencies for dispersing village development and constructing buildings along roads which results in combining of separate towns and villages
3.	Preservation and protection of cultural landscape	Taking under protection in the form of nature reserves and culture parks areas of exquisite cultural values Putting a stop to disappearance of specific and exceptional landscape forms by finding for them new functions and maintenance methods
4.	Preservation, protection and shaping of regional architecture	Maintaining diverse regional architectural landscape (Podhale, Orawa, Spisz); Protection of the most valuable structures <i>in situ</i> ; Taking into account the study of conditions and directions of spatial development plans the issue of traditional development forms and enforcement of regulations for correspondence to local forms in architecture and building materials
5.	Integration of protection of cultural environment with the protection of natural environment	Taking under protection natural landscape spatially connected with urban, rural and architectural premise
6.	Shaping spatial order	Demands for local plans; – restriction of dispersed development by more intensive use of areas of currently developed – introduction of development, first of all, to areas already burdened with dispersed development and resignation from development of buildings in open areas – restriction of development of building land along traffic routes – shaping harmonious landscape by using values of cultural environment and adjusting new architecture to traditional and characteristic monument substance
7.	Using the possibilities of chances existing in spatial development Wykorzystanie możliwości szans tkwiących w zagospodarowaniu przestrzennym	Using the potential of natural and cultural environment as one of the most important elements deciding about the competitiveness of the region in the scope of tourism development Adopting the policy which restricts development of business activity posing threats to natural-landscape values of the tourist areas Care of cultural legacy resources by proper area development

Source: prepared by author on the basis of *Spatial Development Plan of Malopolskie Region* [2003]

Wyszczególnione w tabeli wybrane kierunki działań na obszarze województwa małopolskiego, w tym Podhala i Spisza, powinny znaleźć kontynuację w formułowanej polityce przestrzennej na poziomie gminy. Realizacja zapisów polityki regionalnej na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przyczyniłaby się do ochrony przestrzeni i dziedzictwa kulturowego regionu.

6.1.3. Krajobraz kulturowy wsi Białka Tatrzańska i Jurgów w polityce przestrzennej gminy

Pierwotny dokument określający politykę przestrzenną gminy Bukowina Tatrzańska przyjęto 11 grudnia 1998 r. uchwałą Rady Gminy Bukowina Tatrzańska Nr V/16/98. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska (SUiKZP gminy Bukowina Tatrzańska) sporządzono, zgodnie z przepisami prawa, dla obszaru obejmującego całą gminę w jej granicach administracyjnych. Zgodnie z aktualnym stanem prawnym ustalenia dokumentu studium są wiążące dla organów gminy przy projektowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Z uwagi na powyższe, wobec dużego zainteresowania nowymi terenami inwestycyjnymi oraz w związku ze zmianą przepisów prawnych, władze gminy podjęły decyzję o dokonywaniu zmian dokumentu w obrębie poszczególnych wsi. Począwszy od 2004 r. sporządzano zmiany studium kolejno dla obszaru wsi Białka Tatrzańska, Czarna Góra, Jurgów, Rzepiska. Obecnie gmina prowadzi prace nad zmianami w miejscowościach Groń – Leśnica.

Zmiana Studium dla obszaru wsi Białka Tatrzańska została przyjęta Uchwałą Nr XXXVII/295/2006 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 21.04.2006 r. Zmiana studium dla obszaru wsi Jurgów została przyjęta Uchwałą Nr IV/23/2007 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 30.01.2007 r.

W tabeli 3 zestawiono uwarunkowania rozwoju miejscowości zawarte w analizowanych dokumentach Zmian Studium dla poszczególnych wsi.

Uwarunkowania *Zmian Studiów* zawierają opis środowiska kulturowego wsi sporządzony na podstawie opracowanych wytycznych konserwatorskich na potrzeby pierwszego SUiKZP gminy Bukowina Tatrzańska [1998]. Szczegółowa inwentaryzacja zasobów kulturowych gminy Bukowina Tatrzańska przeprowadzona została wówczas przez Agnieszkę Grzegorzczak [1998].

Uwarunkowania rozwoju przestrzennego wsi Białka Tatrzańska i Jurgów

Lp.	Krajobraz w uwarunkowaniach rozwoju wsi służących formułowaniu polityki przestrzennej	Wieś	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1	2	3	4
1.	Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu	1.1. Położenie wsi w terenach górskich, w sąsiedztwie Tatr i Pienin, w odległości 20 km od Zakopanego, sprzyja wizerunkowi Białki Tatrzańskiej jako atrakcyjnej miejscowości turystyczno-wypoczynkowej. Miejscowości posiadają warunki stwarzające ogromne możliwości rozwoju infrastruktury narciarskiej oraz wspaniałe tereny dla turystyki pieszej i rowerowej	
		1.2. Dalszy rozwój inwestycji winien uwzględniać możliwość modernizacji drogi krajowej nr 49 i dostosowania jej parametrów do drogi klasy „G” – głównej	
		1.3. Z uwagi na warunki morfologiczne oraz przyrodnicze, obszary potencjalnego dalszego rozwoju zabudowy znajdują się po zachodniej stronie istniejącej tkanki osadniczej, z koniecznością uwzględnienia koryt potoków, wstępowania terenów podmokłych oraz obszarów zagrożonych osuwiskami	1.3. Z uwagi na warunki morfologiczne oraz przyrodnicze, lokalizacja nowych obszarów potencjalnego rozwoju zabudowy winny uwzględniać występowanie obszarów zagrożonych osuwiskami, terenów podmokłych, przebiegu koryt potoków, a także konieczność ochrony walorów przyrodniczych ciągu ekologicznego rzeki Białki jak i występujące tam zagrożenie powodziowe
2.	Stan ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony	Tematyka ujęta w punkcie 1	Tematyka ujęta w punkcie 1
3.	Stan środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego	3.1. Przeważająca większość bezleśnych dziś powierzchni i porastających je zbiorowisk roślinnych ma charakter wtórny i powstała jako efekt wycinania lasów przez człowieka. W miejscach tych powstają zbiorowiska roślinności synantropijnej	
		3.2. Według klasyfikacji „krajobrazów roślinno-użytkowych”, w kategorii „krajobrazów leśno-łąkowych i upraw polowych” na terenie objętym opracowaniem wyróżnić można: – mozaiki drobnopowierzchniowych pól i łąk, z zadrzewieniami i zakrzewieniami, o charakterze łągowym tworzącymi „obudowę biologiczną” rzeki wraz z towarzyszącą im zielenią niską (łąkową); – kompleksy drobnopowierzchniowych pól i łąk z udziałem zadrzewień i zakrzewień śródpolnych z rozproszoną zabudową	
		3.3. Zadrzewienia w dolinie rzeki Białki pełnią bardzo ważną rolę lokalnego korytarza ekologicznego – tworzą struktury przestrzenne umożliwiające rozprzestrzenianie się gatunków pomiędzy obszarami węzłowymi oraz terenami przyległymi do nich	

Tabela 3 cd.

1	2	3	4
4.	Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	<p>4.1. Obiekty posiadające wpis do rejestru zabytków: kościół, Ks A 732, 28 I 1994</p> <p>4.2. Zabytki architektury i budownictwa ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków: kościółek murowany, plebania murowana, drewniane zabudowania przykościelne, budynek poczty, willa sióstr zakonnych, dawna szkoła, obecnie biblioteka publiczna, dom i zabudowania gospodarcze</p> <p>4.3. W obowiązującym dokumencie studium wyznaczono następujące strefy krajobrazu kulturowego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Strefę podstawowej ochrony wartości kulturowych; – Strefę krajobrazowej ochrony wartości kulturowych; – Ważniejsze ciągi widokowe. <p>Na obszarze wsi Białka Tatrzńska należy uwzględnić powyższe strefy krajobrazu kulturowego, dokonując ich wydzielenia oraz formułując odpowiednie ustalenia</p>	<p>4.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków: kościół w Jurgowie, Ks A 28, 6 XII 1971, zagroda Sołtysów w Jurgowie – własność Muzeum Tatrzńskiego, Ks. A 322, 18 IV 1986 oraz zespół szalasów na polanie Podokólne, Ks. A 226, 22 V 1978</p> <p>4.2. Zabytki architektury i budownictwa ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków:</p> <p>4.3. W obowiązującym dokumencie studium wyznaczono następujące strefy krajobrazu kulturowego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Strefę podwyższonej ochrony wartości kulturowych; – Strefę podstawowej ochrony wartości kulturowych; – Strefę krajobrazowej ochrony wartości kulturowych; – Ważniejsze ciągi widokowe. <p>Na obszarze wsi Jurgów należy uwzględnić powyższe strefy krajobrazu kulturowego, dokonując ich wydzielenia oraz formułując odpowiednie ustalenia</p>
5.	Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych	<p>5.1. Cały powiat (z wyjątkiem TPN) znajduje się w Obszarze Chronionego Krajobrazu (byłego) Województwa Nowosądeckiego – obecnie wsie położone są w Południowomałopolskim Obszarze Chronionego Krajobrazu</p> <p>5.2. Ochronie podlegają wymienione wyżej obiekty wpisane do rejestru zabytków</p> <p>5.3. Na obszarze wsi występuje liczna gatunki dziko żyjących zwierząt i dziko rosnących roślin objętych ochroną ścisłą</p>	

1	2	3	4
		<p>5.4. Za pomnik przyrody uznano grupę czterech drzew należących do gatunku lipy o obwodach pni wynoszących 640, 650, 500 i 500 cm rosnącą na terenie starego cmentarza (Dec. Nr.LKS-11/No/7/936 z dn. 2.06.1936)</p> <p>5.5. W celu zachowania cennego ekosystemu rzeki Białki, projektuje się utworzenie rezerwatu przyrody „Rzeka Białka”</p>	
6.	Występowanie obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych	<p>6.1. Występują nieliczne osuwiska oraz tereny o budowie wskazującej na możliwość występowania zjawiska osuwania się głębokich mas skalnych i zwietrzliny zboczowej. Osuwiska zlokalizowane są poza terenami zainwestowanymi, z dala od terenów istniejącej zabudowy wsi</p> <p>6.2. Nieczynne osuwisko wraz ze strefą zagrożoną osuwaniem się mas ziemnych najbliższ terenów zabudowanych występuje w rejonie ujścia Sołtysiego Potoku do potoku Czerwonka</p> <p>6.3. Największe tereny osuwisk i rozcięć erozyjnych zlokalizowane są: na południowym zboczu Wysokiego Wierchu, po północnej stronie Kaniowskiego Potoku i na południowym zboczu Kotelnicy w rejonie Księżej Pasieki, w górnym biegu potoku Czerwonka</p>	6.1. Największy obszar występowania zjawisk osuwiskowych występuje we wschodniej części wsi na stokach doliny Suchego Potoku. Są to obszary odległe od terenów osiedleńczych i w związku z tym nie stanowią zagrożenia dla bezpieczeństwa ludności

Tabela 3 cd.

1	2	3	4
7.	Występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych	<p>7.1. Stwierdzono występowanie naturalnych złóż zwirow i gładów, mogących stanowić źródło pozyskiwania surowców budowlanych</p> <p>7.2. W rejonie gminy Bukowina Tatrzańska stwierdzono występowanie wód geotermalnych zalegających w wapieniach środkowego eocenu i w dolomitach triasu, na głębokości od 3000 do 5000 m</p> <p>7.3. Na obszarze wsi występują zwirowiska przeważnie granitowe przykryte warstwą glin o miąższości do 2,0 m</p>	
8.	Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych	8. Na obszarze wsi nie występują tereny górnicze	
9.	Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami	<p>9.1. Przez obszar wsi przebiega droga krajowa oraz droga gminna: – droga krajowa nr 49 relacji: Nowy Targ – Białka Tatr. – Czarna Góra – Jurgów – gr. państwa, – droga powiatowa Białka Grapa – Trybsz – droga gminna: Białka Dolna – Nowa Biała Obsługa ruchu lokalnego oparta jest głównie na drogach wewnętrznych</p> <p>9.2. Ze względu na lokalizację oczyszczalni ścieków za rzeką Białką w miejscowości Czarna Góra, proces kanalizacji nie dotyczy wsi Białka Tatrzańska. W gospodarstwach indywidualnych ścieki bytowe gromadzone są w wybieranych szambach</p> <p>9.3. Nadmierne zużycie wody, w przypadku zbiorników bezodpływowych (szamb), powoduje wzrost kosztów wywozu ścieków, zaś w konsekwencji doprowadza do nielegalnego odprowadzania ścieków bez wcześniejszego, właściwego oczyszczenia. Stanowi to obecnie w gminie jedno z największych zagrożeń środowiska naturalnego</p>	<p>9.1. Przez obszar wsi przebiegają: – droga krajowa nr 49 relacji: Nowy Targ – Białka Tatr. – Czarna Góra – Jurgów – gr. Państwa, – droga powiatowa nr 1641K relacji: Jurgów – Rzepiska – Łapszanka – Łapsze Wyżne, – drogi gminne nr 2517001 relacji: Bukowina Tatr. – Brzegi – Jurgów; nr 2517005 relacji: Jurgów odcinek przez wieś Obsługa ruchu lokalnego oparta jest głównie na drodze głównej przechodzącej przez wieś oraz na drogach wewnętrznych odchodzących z głównej drogi wiejskiej</p> <p>9.2. Na terenie wsi Jurgów brak jest sieci kanalizacji sanitarnej. Ścieki bytowe gromadzone są w wybieranych szambach</p>

1	2	3	4
10.	Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych	<p>10.1. Uwzględnione zostały wytyczne dotyczące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym. Są to inwestycje wykraczające funkcjonalno-przestrzennymi powiązaniem poza teren gminy</p> <p>10.1.1. W zakresie układu komunikacji: zapewnienie możliwości modernizacji drogi krajowej nr 49 i dostosowania do warunków technicznych klasy „G” (w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego droga krajowa nr 49 została zakwalifikowana jako „ważniejszy korytarz transportowy”)</p> <p>10.1.2. W zakresie infrastruktury technicznej: przebudowa napowietrznej linii 110 kV na linie dwutorową</p> <p>10.1.3. W zakresie ochrony środowiska: uwzględnienie powiązań przyrodniczo-ekologicznych w postaci projektowanego rezerwatu przyrody „Rzeka Białka”</p>	

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Zmiany Studium dla obszaru wsi Białka Tatrzańska* [2006] oraz *Zmiany studium dla obszaru wsi Jurgów* [2007]

Table 3

Conditions for spatial development of Białka Tatrzańska village and Jurgów village

No.	Landscape in conditions for village development for the purpose of formulating spatial policy	Village:	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1	2	3	4
1.	Current purpose, development and territorial development	1.1. The location of villages in mountainous areas, in the neighbourhood of Tatra and Pieniny Mountains only 20 km from Zakopane, favours the image of Białka Tatrzańska as an attractive tourist destination. These locations possess conditions which create great possibilities for development of skiing infrastructure and great areas for hiking and mountain biking	
		1.2. Further development of building development should take into account possibility of modernising road no. 49 in order to adapt its parameters to road class "G" – main road	
		1.3. Due to morphological and natural conditions the areas of potential further building development are located on the western side of the existing settlement, taking into account river channels, marsh lands and areas under threat of landslides	1.3. Due to morphological and natural conditions the areas of potential building development should take into account the occurrence of areas under threat of landslides, marsh lands, river channels, and also the necessity to protect natural values of the Białka River ecologic route as well as the possibility of flooding

Table 3 cont.

1	2	3	4
2.	The state of spatial order and requirements for its protection	Subject covered by point 1	Subject covered by point 1
3.	The state of the environment, including agricultural and forest production areas, the amount and quality of water resources and requirements for the protection of natural environment and cultural landscape	<p>3.1. The majority of deforested areas and the vegetation covering them are of secondary character and resulted from the process of deforestation by men. In these places appear communities of synanthropic vegetation</p> <p>3.2. According to the classification of "vegetation-farmland landscapes" in the category of "forest-meadow and field landscapes" in the area covered by the study can be distinguished: – small-area fields and meadows mosaics with tree and bush-covered areas of riparian character creating river's "biological casing" together with meadow greenery; – small-area fields and meadows complexes together with infield trees and bushes and dispersed development</p> <p>3.3. Tree-covering in the Valley of Bialka River serve a very important purpose of a local ecologic corridor – creating spatial structures enabling spreading of species between nodal areas and adjoining areas.</p>	
4.	The state of cultural legacy and monuments and achievements of contemporary culture	<p>4.1. Buildings entered into the national register of historic monuments: church, Ks A 732, 28 I 1994</p> <p>4.2. Architectural and structural monuments entered into regional and communal monument records: brick church, brick presbytery, wooden church outbuildings, the post office building, nun's villa, old school – currently a public library, a house and outbuildings</p> <p>4.3. In the current document study the following zones of cultural landscape have been marked: – zone of basic protection of cultural values – zone of landscape protection of cultural values – more important scenic routes In the area of Białka Tatrzańska it is important to take into account the above zones of cultural landscapes by sectioning them off and formulating the right arrangements</p>	<p>4.1. Buildings entered into the national register of historic monuments: church in Jurgów, Ks A 28, 6 XII 1971, The Soltys Croft in Jurgów – property of the Tatra Museum, Ks. A 322, 18 IV 1986 and a complex of chalets on Podkólne Glade, Ks. A 226, 22 V 1978</p> <p>4.2. Architectural and structural monuments entered into regional and communal monument records: presbytery and houses</p> <p>4.3. In the current document study the following zones of cultural landscape have been marked: – zone of higher protection of cultural values; – zone of basic protection of cultural values; – zone of landscape protection of cultural values – more important scenic routes In the area of Jurgów village it is important to take into account the above zones of cultural landscapes by sectioning them off and formulating the right arrangements</p>

Table 3 cont.

1	2	3	4
5.	Occurrence of structures and protected areas on the basis of separate provisions	<p>5.1. The whole county (with the exception of TPN) is located in the Area of Protected Landscape of the former Nowosadecki region – currently villages are located in the South-Malopolskie Area of Protected Landscape</p> <p>5.2. The above listed structures entered into the national historic monuments registry are protected</p> <p>5.3. In the area of the village are numerous species of wild animals and vegetation which are covered by close protection</p> <p>5.4. A group of 4 trees has been acknowledged as a nature monument. They belong to the species of linden trees of trunk perimeter 640, 650, 500 and 500cm and grow in the area of the old cemetery (Dec.Nr.LKS-11/No/7/936 z dn. 2.06.1936)</p> <p>5.5. In order to preserve the valuable ekosystem of the Białka River, it is planned to create a nature reserve "Białka River"</p>	
6.	Occurrence of areas of natural geological threats	<p>6.1. There are some landslide areas and areas of structure indicating possibility of landslide of rock masses and weathered slopes. The landslides are located outside of the developed areas, far from the existing village development</p> <p>6.2. A closed landslide together with the area under threat of landslides closest to the butli-up area is located at the outlet of Soltysi Stream to Czerwonka Stream</p> <p>6.3. The biggest areas of landslides and erosive slits are located: on the south slope of Wysoki Wierch, on the north side of Kaniowski Potok and on the south slope of Kotelnica in the region of Księża Pasięka at the top of Czerwonka stream</p>	6.1. The biggest area of occurrence of landslides is located in the east part of the village on the slopes of the Suchy Potok valley. There are areas distant from the settlement areas and therefore they do not pose threat to the safety of residents

Table 3 cont.

1	2	3	4
7.	Occurrence of documented deposits of extract ore and resources of underground water	7.1. Occurrence of natural deposits of gravel and boulders have been found, which can constitute a source of building materials	
		7.2. In the area of Bukowina Tatrzańska commune geothermal water occurring in limestone of the middle of Eocene and in the Triassic dolomites, at the depth of 3000 to 5000 m	
		7.3. In the area of the village there are gravel deposits mostly granite covered with a layer of the thickness of up to 2.0 m	
8.	Occurrence of mining areas marked on the basis of separate provisions	8.1. There are no mining areas in the area of the village	
9.	The state of traffic routes and the technical infrastructure, including the level of order of water-sewage systems, energy management and waste management	<p>9.1. Through the area of the village run two roads local and national ones:</p> <ul style="list-style-type: none"> – national road no. 49: Nowy Targ – Białka Tatrzańska – Czarna Góra – Jurgów – border – regional road: Białka Grapa – Trybsz – district road: Białka Dolna – Nowa Biała <p>The service of local traffic is based on mainly internal roads</p> <p>9.2. Due to the location of the sewage plant behind the Białka River in Czarna Góra, the sewage process does not concern Białka Tatrzańska village. In individual households sewage is collected in septic tanks</p>	<p>9.1. Through the area of the village run:</p> <ul style="list-style-type: none"> – national road no. 49: Nowy Targ – Białka Tatrzańska – Czarna Góra – Jurgów – border – Regional road no. 1641K: Jurgów – Rzepiska – Łąpszanka – Łapsze Wyżne, – district roads no. 2517001: Bukowina Tatr. – Brzegi – Jurgów; no. 2517005: Jurgów – village section <p>The service of local traffic in mainly based on the main road running through the village and on internal roads departing from the main village road</p> <p>9.2. In the area of Jurgów village there is no sewage system. Sewage is collected in septic tanks</p>
		9.3. Excessive use of water, in the case of septic tanks, causes illegal removal of sewage without prior treatment. This situation is currently posing the biggest danger to the natural environment	

Table 3 cont.

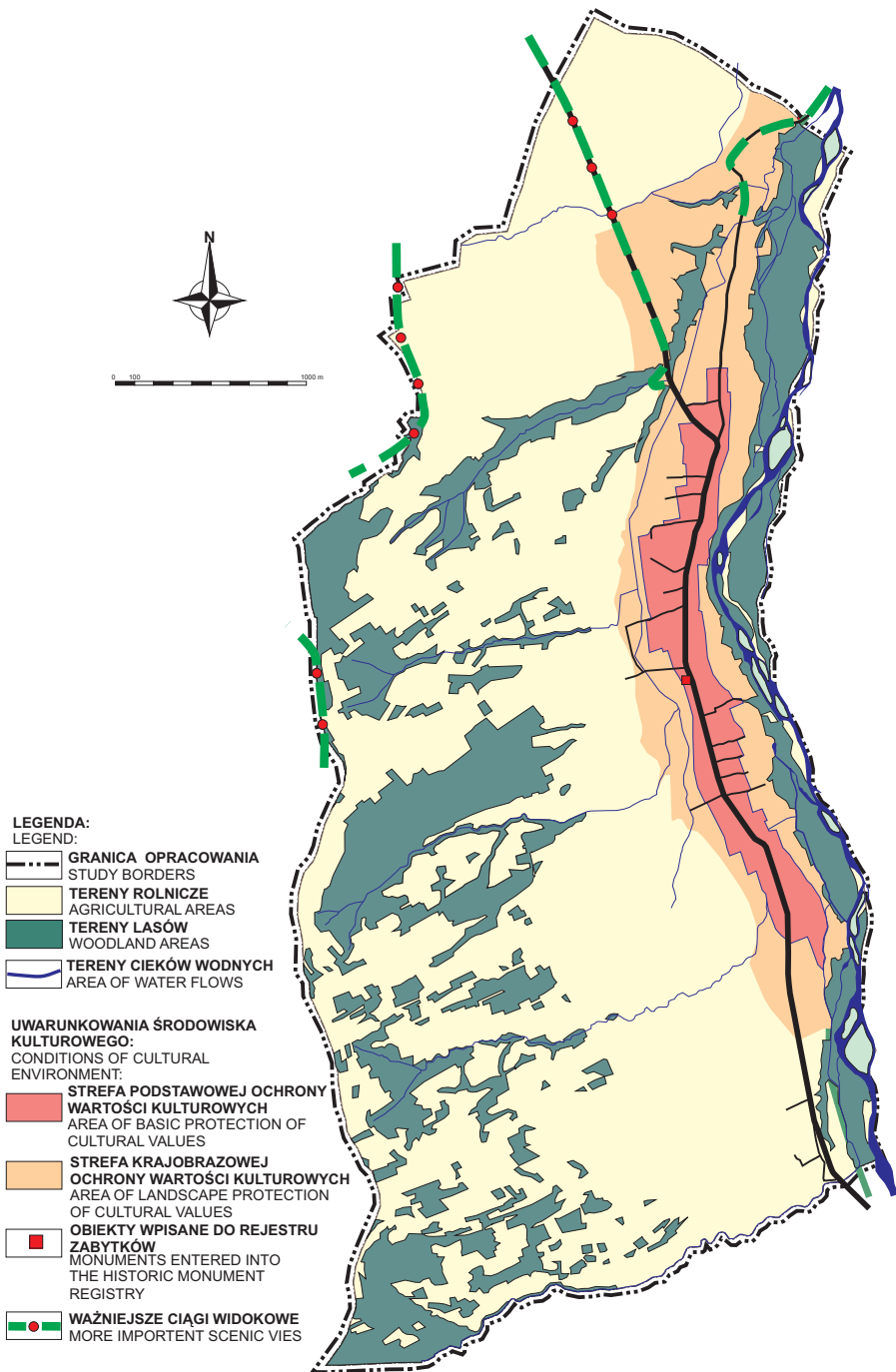
1	2	3	4
10.	Tasks for fulfilling above local public goals	<p>10.1. Guidelines concerning completion of public developments of above local significance have been taken into account. These investments of functional-spatial connections go beyond the area of the commune</p> <p>10.1.1. In the scope of transportation: ensuring possibility for modernising national road no. 49 and adapting it to technical conditions of class "G" (in the Spatial Development Plan of Małopolskie Region the national road no. 49 has been classified as "more important traffic channel!")</p> <p>10.1.2. In the scope of technical infrastructure: alteration of overhead line 110kV into a two-way line</p> <p>10.1.3. In the scope of environmental protection: taking into account natural – ecological connections in the form of planned nature reserve "The Białka River"</p>	

Source: prepared by the author on the basis of *Changes in Study of the Conditions and Directions of Spatial Development of Bukowna Tatrzańska Commune for the Area Covering Białka Tatrzańska village* [2006] and *Changes in Study for the Area Covering Jurgów Village* [2007]

Wśród stref krajobrazu kulturowego wskazanych w SUiKZP gminy Bukowina Tatrzańska, następnie w Zmianach dla obszaru wsi Białka Tatrzańska [2006] i Jurgów [2007], znajdują się (rys. 4):

W miejscowości Białka Tatrzańska:

1. *Strefa podstawowej ochrony wartości kulturowych.* Wyznaczono ją w celu ochrony elementów dawnego układu przestrzennego i zabudowy. Zachowano w niej fragmenty dawnego układu przestrzennego oraz zabudowy historycznej, które przemieszane z dominującymi elementami współczesnego zainwestowania nadal zawierają stosunkowo wysokie wartości kulturowe w obrazie przestrzennym.
2. *Strefa krajobrazowej ochrony wartości kulturowych,* którą określono, aby zachować charakterystyczne widoki o walorach kulturowych i krajobrazowych obrazujących historyczny sposób lokalizowania zabudowy.
3. *Ważniejsze ciągi widokowe z dopuszczeniem zabudowy.* Wyznacza się je w celu zachowania prześwitów do ekspozycji panoram krajobrazowych.
4. *Ważniejsze ciągi widokowe z obustronnym zakazem zabudowy* – określa się je, aby w terenach niezainwestowanych zachować szeroką ekspozycję panoram krajobrazowych o wartościach ponadlokalnych.
5. *Ważniejsze ciągi widokowe z jednostronnym zakazem zabudowy.* Wyznaczono je w celu zachowania w terenach niezainwestowanych szerokiej ekspozycji panoram krajobrazowych o wartościach ponadlokalnych.

Rys. 4. Zasoby środowiska kulturowego wsi Białka Tatrzańska
Fig. 4. Values of cultural environment in Białka Tatrzańska

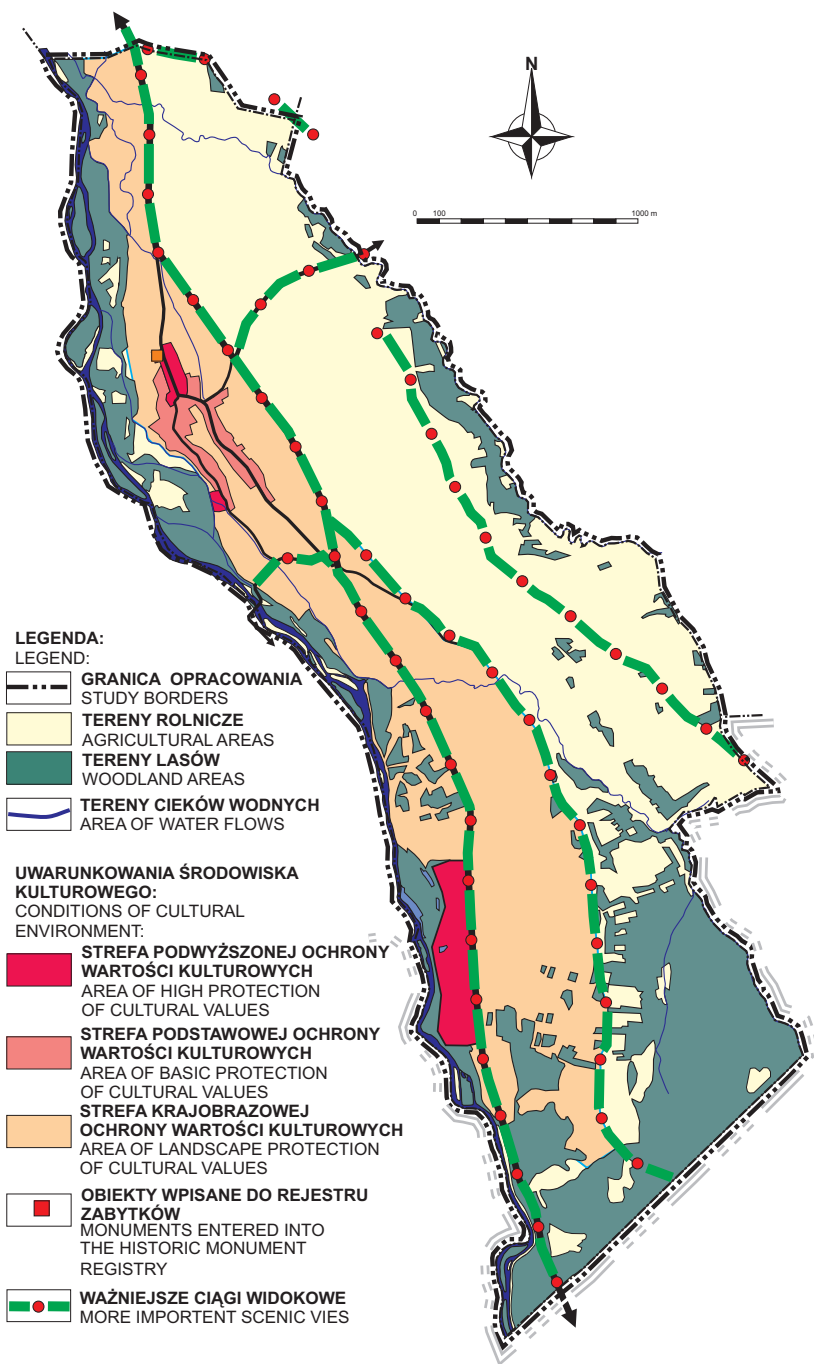
W miejscowości Jurgów są to (rys. 5):

1. *Strefa podwyższonej ochrony wartości kulturowych, którą określono, aby utrwalić odrębność zespołu zabudowy o wysokich wartościach kulturowych świadczących o historycznym rozwoju materialnym i określającym tożsamość obszaru przez indywidualne cechy zabytkowego układu przestrzennego. W strefie zachowane są – w miarę bez przekształceń – rozplanowanie, zabudowa oraz związany z nimi integralnie układ terenu i krajobrazu.*
2. *Strefa podstawowej ochrony wartości kulturowych.* Strefa ta została wyznaczona także w miejscowości Białka Tatrzańska.
3. *Strefa krajobrazowej ochrony wartości kulturowych, również wskazana w miejscowości Białka Tatrzańska.*
4. *Ważniejsze ciągi widokowe.* W Zmianie Studium na obszarze wsi Jurgów zrezygnowano z podziału na ciągi widokowe z dopuszczeniem zabudowy – z obu- i jednostronnym zakazem zabudowy. Ciągi widokowe wyznaczono w celu zachowania szerokiej ekspozycji panoram krajobrazowych o wartościach ponadlokalnych w terenach niezainwestowanych oraz zachowania prześwitów do ekspozycji panoram krajobrazowych w terenach inwestycyjnych.

Ustawa z dn. 17 września 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje formy ochrony zabytków, wśród których znajdują się: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego i ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Ochrona zabytków należy do obowiązku samorządu lokalnego. Analizowane Zmiany Studium, także w części dotyczącej dalszych kierunków rozwoju miejscowości, zawierają wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (art. 22, pkt 4 ustawy o ochronie zabytków).

Biorąc pod uwagę wymaganą zgodność zapisów planów miejscowych z polityką określoną w studium, należy się spodziewać, że ww. obiekty oraz wskazane w Zmianach Studium strefy ochrony krajobrazu znajdują się w akcie prawnym, jakim jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Części analizowanych dokumentów określające dalsze kierunki rozwoju wsi, z zakresu ochrony i kształtowania krajobrazu zawierają zagadnienia określone w art. 10.2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W tabeli 4 w sposób syntetyczny zamieszczono zapisy odnoszące się do kierunków rozwoju, wsi wpływając pośrednio lub bezpośrednio na ochronę krajobrazu wsi.

Rys. 5. Zasoby środowiska kulturowego wsi Jurgów
Fig. 5. Values of cultural environment in Jurgów

Kierunki rozwoju wsi Białka Tatrzańskiej i Jurgowa

Lp.	Kierunki rozwoju wsi w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu	Wieś	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1	2	3	4
1.	Kierunki zmian w strukturze przestrzennej wsi oraz w przeznaczeniu terenów	1.1. Wskazano dodatkowo, poza funkcją rolniczą, rozwój funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej na obszarze wsi	
		1.2. Zmiany dotyczą podziału funkcjonalno-przestrzennego wsi. Wyznaczono trzy różne strefy: – obszary zainwestowane i przeznaczone do zainwestowania, wśród których znalazły się dodatkowo tereny koncentracji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej; – obszary naturalne o potencjalnej możliwości zainwestowania, wśród których znalazły się m.in. tereny rolniczo-rekreacyjne (o potencjalnej możliwości lokalizacji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej); – tereny naturalne wyłączone z zabudowy	
2.	Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy	2.1. Obiekty budowlane związane z funkcją mieszkalną, realizowane w obrębie terenów zabudowy mieszkaniowej (MN), mogą być na obszarze wsi Jurgów lokalizowane w odległości nie mniejszej niż 100 m od linii brzegu rzeki Białki. Zapis w celu ochrony otuliny rzeki Białki	
		2.1./2.2. Dopuszczono w większym zakresie rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Planowane zagospodarowanie terenów w obrębie stref rolno-leśno-rekreacyjnych powinno w największym stopniu zapewniać zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych terenu oraz umożliwić uzyskanie optymalnych efektów w zakresie ochrony środowiska poprzez utrzymanie równowagi przyrodniczej i racjonalną gospodarkę zasobami środowiska	
		2.3. Wprowadzono zapisy dotyczące wskaźników zagospodarowania oraz użytkowania terenów. Przyjęto wskaźniki w odniesieniu do powierzchni zabudowy oraz powierzchni biologicznie czynnej Określono inne parametry i cechy zabudowy i zagospodarowania, które powinny zostać ustalone na etapie sporządzania planów zagospodarowania: dopuszczalna wysokość zabudowy, kąt nachylenia głównych połaci dachowych, a w przypadku funkcji usługowej – ilość stanowisk postojowych	
3.	Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk	3.1. Oznaczono występujące na terenie wsi: pomniki przyrody, grunty rolne, grunty leśne	
		3.2. Określono, występujące na obszarze wsi Jurgów: rośliny i zwierzęta chronione, obszar chronionego krajobrazu	

Tabela 4 cd.

1	2	3	4
4.	Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	4.1. Wskazano do objęcia ochroną następujące obiekty i obszary: obiekty ujęte w ewidencji zabytków, strefę podwyższonej ochrony wartości kulturowych (strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej), strefę podstawowej ochrony wartości kulturowych (strefa częściowej ochrony konserwatorskiej), strefę krajobrazowej ochrony wartości kulturowych (strefa ochrony widoku i walorów krajobrazowych), ważniejsze ciągi widokowe z obustronnym zakazem zabudowy (strefa ochrony widoku), ważniejsze ciągi widokowe z jednostronnym zakazem zabudowy (strefa ochrony widoku), ważniejsze ciągi widokowe z dopuszczeniem zabudowy (strefa ochrony widoku), strefy ekspozycji obiektów i zespołów zabudowy	
5.	Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej	5.1. Skorygowano ustalenia dotyczące drogi krajowej, wprowadzając zapewnienia możliwości modernizacji drogi i dostosowania do warunków technicznych drogi klasy „G” oraz ograniczenia lokalizacji nowej zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie i zachowywaniu wymaganych przepisami odległości zabudowy 5.2. W miejsce dotychczasowej koncepcji realizacji obwodnicy wsi Białka Tatrzańska w ciągu drogi krajowej, planuje się realizację drogi gminnej niższej klasy. 5.3. Istniejącą linię wysokiego napięcia, przebiegającą od istniejącej linii relacji Szaflary – Niedzica do stacji GPZ 110/15 kV Bukowina Tatrzańska, przeznaczono do przebudowy na linię dwutorową	5.2. Nowe tereny inwestycyjne winny być w miarę możliwości obsługiwane przez istniejące drogi wewnętrzne
6.	Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym, publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 1	6.1. Zadania służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym: – realizacja obejścia drogowego wsi Białka Tatrzańska projektowaną drogą kl. „L” – lokalną, – realizacja oczyszczalni ścieków w północnej części wsi Białka Tatrzańska 6.2. Zadania służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym: – utworzenie Rezerwatu Przyrody „Rzeka Białka”; – przebudowa na linię dwutorową, istniejącej linii wysokiego napięcia; – modernizacja drogi krajowej nr 49	6.1. Brak zadań służących realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym

Tabela 4 cd.

1	2	3	4
7.	Obszary, w których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości	7.1. Nie wskazano obszarów, w których obowiązkowe jest opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	
8.	Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne	8.1. Tereny położone w obrębie stref rolno-leśno-rekreacyjnych o potencjalnej możliwości lokalizacji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej; Tereny położone w obrębie stref rolno-rekreacyjnych o potencjalnej możliwości lokalizacji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej z dopuszczeniem lokalizacji usługowych obiektów kubaturowych 8.2. Tereny wyznaczane indywidualnie w zależności od potrzeb inwestycyjnych, w tym tereny zabudowy zagrodowej i tereny położone wzdłuż ciągów widokowych z obustronnym oraz jednostronnym zakazem zabudowy i tereny obejmujące strefy ekspozycji widokowej krajobrazu naturalnego	
9.	Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej	9.1. W obszarach gruntów rolnych dopuszczono różne formy zainwestowania gruntów: tereny rolnicze, tereny rekreacyjno-rolnicze (koncentracji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej) oraz tereny rolniczo-rekreacyjne i rolniczo-leśno-rekreacyjne położone w granicach stref potencjalnej lokalizacji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	9.2. Tereny obudowy biologicznej należy przeznaczać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego do zalesienia i zadrzewiania, precyzując ich zasięg w zależności od lokalizacji oraz uwarunkowań fizjograficznych i terenowych takich jak: rolnicza przydatność gleb, korytarze ekologiczne, strefy migracji zwierzyny, występowanie źródeł i cieków
		9.2. Do obszarów gruntów leśnych, przewidzianych na cele nieleśne, zaliczono wybrane (w trakcie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) fragmenty lasów położonych w granicach stref potencjalnej lokalizacji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Powierzchnie te powinny ograniczać się do minimum, niezbędnego dla realizacji przecinek leśnych związanych z realizacją wyciągów i tras narciarskich. Wylesione powierzchnie winny być rekompensowane poprzez nowe nasadzenia realizowane w terenach wskazanych jako projektowane tereny obudowy i ochrony biologicznej lasów i cieków	

Tabela 4 cd.

1	2	3	4
10.	Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych	10.1. Obszary zagrożone powodzią występują we wschodniej części wsi, w bezpośrednim sąsiedztwie koryta rzeki Białki 10.2. Wskazano lokalizację terenów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych	10.1. Obszary zagrożone powodzią występują w zachodniej części wsi, w bezpośrednim sąsiedztwie koryta rzeki Białki. W „Studium” nie przewiduje się lokalizacji zainwestowania w granicach obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią wodami Q=1% 10.2. Wyznaczono obustronne pasy ochronne stanowiące obudowę biologiczną cieków, wchodzącą w skład strefy projektowanego ciągu ekologicznego systemu ochrony środowiska naturalnego. Szerokość pasów obudowy biologicznej cieków – co najmniej 30,0 m, najlepszy sposób ich zagospodarowania – porost łąkowy lub łąki i pastwiska
11.	Obiekty lub obszary, w których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny	11.1. Nie występują na obszarze wsi	
12.	Obszary pomników zabytkowe i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej	12.1. Nie występują na obszarze wsi	
13.	Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji	13.1. Nie wskazano dla obszaru wsi	
14.	Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych	14.1. Nie występują na obszarze wsi	
15.	Inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie	15.1. Nie wskazano	

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Zmiany Studium dla obszaru wsi Białka Tatrzańska* [2006] oraz *Zmiany Studium dla obszaru wsi Jurgów* [2007]

Table 4

Directions of development of Białka Tatrzańska village and Jurgów village

No.	Directions of village development in the scope of landscape protection and landscape shaping	Village	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1	2	3	4
1.	Directions of changes in the spatial structure of the village and in land purpose	1.1. Besides agricultural function, development of recreational-holiday function in the village was indicated	
		1.2. The changes concern functional – spatial village division Three zones were marked: – developed areas and areas marked for developments, among which there are areas of concentrated sport-recreational infrastructure; – natural areas with a possibility of development, among which there are: agricultural-recreational areas (with potential possibility of developing sport-recreational infrastructure); – natural areas excluded from development	
2.	Directions and indicators concerning development and use of areas, including areas excluded from development		2.1. Residential buildings developer within the built-up area of the village (MN) can in the area of Jurgów village be located in the distance no less than 100 m from the bank of the Białka River. Provision in order to protect Białka river's buffer zone
		2.1./2.2. Development of sport-recreational infrastructure has been allowed in a greater scope. Planning of area development around agricultural-forest-recreational areas should ensure preservation of natural and landscape values of the area and enable obtaining maximum results in the scope of environmental protection by maintaining nature balance and rational management of natural resources	
		2.3. Provisions concerning development indicators and use of the area have been introduced. Indicators were accepted with regard to the built-up area and biologically active surface. Other parameters and features of development were determined which should be established at the time of making local development plans: permissible height of buildings, angles of roof slope inclination and in the case of service function – number of car parking places	
3.	Areas and rules of environmental protection and natural resources, protection of nature, cultural landscape and health-resorts	3.1. Protected plants and animals occurring in the area of Jurgów village were determined as part of protected landscape.	
		3.2. Plants and animals present in the area of Jurgów village were marked as an area of protected landscape	

Table 4 cd.

1	2	3	4
4.	Areas and rules for protecting cultural legacy and historic monuments as well as contemporary art. monuments	4.1. The following buildings and areas were marked for protection: monuments entered into the historic monument registry, area of high-protection of cultural values (the area under strict conservation order), area of basic protection of cultural values (area under partial conservation order), area of landscape protection of cultural values (protection of scenery and landscape values), more important scenic views under two-way development ban (area under view protection), more important scenic views with one-way development ban (area under view protection), more important scenic views with partial permission for development (area under view protection), area of building exposure and building complexes	
5.	Development directions of traffic routes and technical infrastructure	5.1. Arrangements concerning the national road were corrected by introducing possibility to modernise it and adapt it for technical condition of road class "G" and restriction on locating new building development in its direct proximity and adhering to legal requirements of development distances	
		5.2. In place of current concept of completing Białka Tatrzańska village by-pass along the national road, a lower class regional road is planned	5.2. New investment areas should, if possible, be serviced by the existing internal roads
6.	Areas where developments of public local importance, of above local importance will be placed according to the decisions of the local spatial development plan of the region and decisions of programs mentioned in art. 48 sec. 1	5.3. The existing high voltage line running from the existing line Szafłary – Niedzica to station GPZ 110/15 kV Bukowina Tatrzańska has been earmarked for changing into a two-way line	
		6.1. Tasks for completion of development of local importance: – completion of Białka Tatrzańska by-pass by means of road "L" – local – completion of sewage treatment plant in the north part of Białka Tatrzańska village	6.1. No tasks for completion of development of local importance
		6.2. Tasks for completion of development of above local importance: – creation of Nature Reserve "The Białka River"; – redevelopment into two-way the existing high voltage line; – modernisation of the national road no. 49	

Table 4 cd.

1	2	3	4
7.	Areas for which it is compulsory to prepare a local area development plan on the basis of separate provisions, including areas which require carrying out integration and division of land property	7.1. There are no areas for which it is compulsory to prepare local area development plans	
8.	Areas for which the commune is planning to prepare a local area development plan, including areas which require the change of purpose of farmlands and woodlands into non-agricultural and non-woodland purpose	<p>8.1. Areas located in the within the agricultural-woodland-recreational zones of the potential possibility of locating sport-recreational infrastructure. Areas located within the sport-recreational zones of the potential possibility of locating sport-recreational infrastructure with permission for locating service buildings</p> <p>8.2. Areas marked individually depending on development needs, including homesteads, and areas located along scenic view routes with two-way and one-way development ban and areas covering the zone of natural scenic landscape exposure</p>	
9.	Directions and rules for shaping rural and woodland production space	<p>9.1. On the areas of farmlands different forms of land development have been allowed: agricultural areas, recreational-agricultural areas (concentration of sport-recreational infrastructure) and agricultural-recreational and agricultural-woodland-recreation areas located in the zones of possible location of sport-recreational infrastructure</p> <p>9.2. Woodlands marked for non-woodland purposes include (at the time of preparing local area development plans) fragments of woodland located on the borders of zones of potential location of sport-recreational infrastructure. These areas should be restricted to minimum, necessary for completion of thinning of forest connected with building ski lifts and ski slopes. The tree-free areas should be compensated by new tree planting in the areas marked as designed areas of woodland cover and biological protection of woodlands and water flows</p> <p>9.2. Areas of biological cover should be designated in local area development plans for afforestation by precisely defining their scope depending on location and physiographic and terrain conditions such as: agricultural usefulness of soil, ecologic corridors, zones of animal migrations, occurrence of sources and water flows</p>	

Table 4 cd.

1	2	3	4
10.	Areas under the threat of flooding and landslides	10.1. Areas under the threat of flooding occur in the east part of the village in the direct proximity of the Białka River channel. 10.2. Location of areas under the threat of landslides were marked	10.1. Areas under the threat of flooding occur in the west part of the village in the direct proximity of the Białka River channel. In the Study there are no areas marked for development on the border of areas under the direct threat of flooding by water Q=1% 10.2. Two-way protection belts were marked which constitute biological cover of water flows which are part of the designed ecologic system of natural environment protection. The width of the water flows cover belts – minimum 30 m, the best way to develop them – riparian moss, meadows or pastures
11.	Areas for which in the ore deposits protective pillar is marked	11.1. Do not occur in the area of the village	
12.	Areas of extinction monuments and their protective areas binding restrictions connected with running business activity	12.1. Do not occur in the area of the village	
13.	Areas which require transformation, rehabilitation or reclamation	13.1. Not indicated in the area of the village	
14.	Borders of closed areas and their protection zones	14.1. Do not occur in the area of the village	
15.	Other problem areas depending on conditions and development needs occurring in the commune	15.1. Not indicated in the area of the village	

Source: prepared by the author on the basis of *Changes in Study of the Conditions and Directions of Spatial Development of Bukowina Tatrzańska Commune for the Area Covering Białka Tatrzańska village* [2006] and *Changes in Study for the Area Covering Jurgów Village* [2007]

Analiza powyższych przepisów prawnych (art. 10.2) w zakresie tematyki podejmowanej w studium ujawniła, że większość z zagadnień wprost lub w sposób pośredni odnosi się do krajobrazu, w tym jego ochrony i kształtowania. Obydwa dokumenty podkreślają, że aktywizacja nowych obszarów inwestycyjnych wymaga zachowania ład przestrzennego oraz potrzeby ochrony najcenniejszych walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Tematyka ochrony krajobrazu kulturowego jest przedmiotem rozważań w uwarunkowaniach i została poruszona w dalszych kierunkach rozwoju wsi. Zmiany Studium uwzględniają politykę przestrzenną województwa przyjętą dla Podhala i Spisza poprzez objęcie ochroną obiektów i zespołów znajdujących się poza rejestrem zabytków (w ewidencji zabytków), a także objęcie ochroną w strefach ochronnych terenów o wysokich walorach krajobrazowych, specyficznych formach krajobrazu i ciągów widokowych. Ustalenia Zmian Studium zwracają uwagę także na zróżnicowania regionalnego krajobrazu architektonicznego Podhala i Spisza oraz ochronę najcenniejszych obiektów *in situ* (szalasy pasterskie na Polanie Podokólnie w Jurgowie).

Niestety, w polityce przestrzennej wsi nie odniesiono się do problemu skomplikowanej sytuacji własnościowej gruntów, która uniemożliwia często realizację inwestycji. W dokumentach nie wskazano obszarów, w których obowiązkowe jest sporządzenie planu miejscowego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszarów wymagających przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości.

Można zauważyć pewne mankamenty wyznaczania długookresowej polityki przestrzennej, m.in. ze względu na zmieniające się uwarunkowania prawne. Na mocy zmiany ustawy o ochronie przyrody wśród form ochrony przyrody znalazły się, po zmianach wprowadzonych w 2008 r., również obszary Natura 2000. W analizowanych dokumentach *Zmian Studium* brak odniesienia do obszaru Natura 2000 Specjalny Obszar Ochrony (SOO) – „Dolina Białka” PLH120024. Obszar rzeki Białki objęty jest siecią Natura 2000 od ujścia potoku Leśnickiego do ujścia do Zbiornika Czorsztyńskiego obejmując swoim zasięgiem także tereny położone na obszarze wsi Białka Tatrzańska i Jurgów.

Rozwój przestrzenny obydwu miejscowości jest bardzo dynamiczny, stąd potrzeba wskazania nowych terenów inwestycyjnych. Przoduje tu Białka Tatrzańska, która od ponad dziesięciu lat przeżywa ciągły wzrost zainteresowania wśród turystów, co z kolei stanowi impuls do dalszego poszerzania oferty turystycznej. W miejscowości Jurgów taki wzrost zainteresowania jest prognozowany w związku z uruchomieniem stacji narciarskiej.

Tereny wyznaczone w polityce przestrzennej do dalszego rozwoju przestrzennego wsi oraz przestrzenny rozwój zabudowy stanowią przedmiot badań kolejnych części pracy.

6.1.4. Wskazanie rozwoju przestrzennego wsi w polityce przestrzennej

6.1.4.1. Planowany rozwój przestrzenny wsi w polityce przestrzennej gminy w 1998 r.

Nieobowiązująca już ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z dniem 01.01.1995 r. wprowadziła do systemu planowania przestrzennego dokument studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Po kilku latach obowiązywania ustawy, dnia 11 grudnia 1998 r., władze Gminy przyjęły politykę przestrzenną w opracowaniu SU-iKZP gminy Bukowina Tatrzańska. Zapisy SUiKZP [1998] okazały się ważne ze względu na

wymaganą w późniejszym okresie spójność zapisów polityki przestrzennej ze sporządzanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Politykę tworzone w chwili, kiedy na obszarze gminy obowiązywał jeszcze miejscowy plan ogólny gminy Bukowina Tatrzańska [1988].

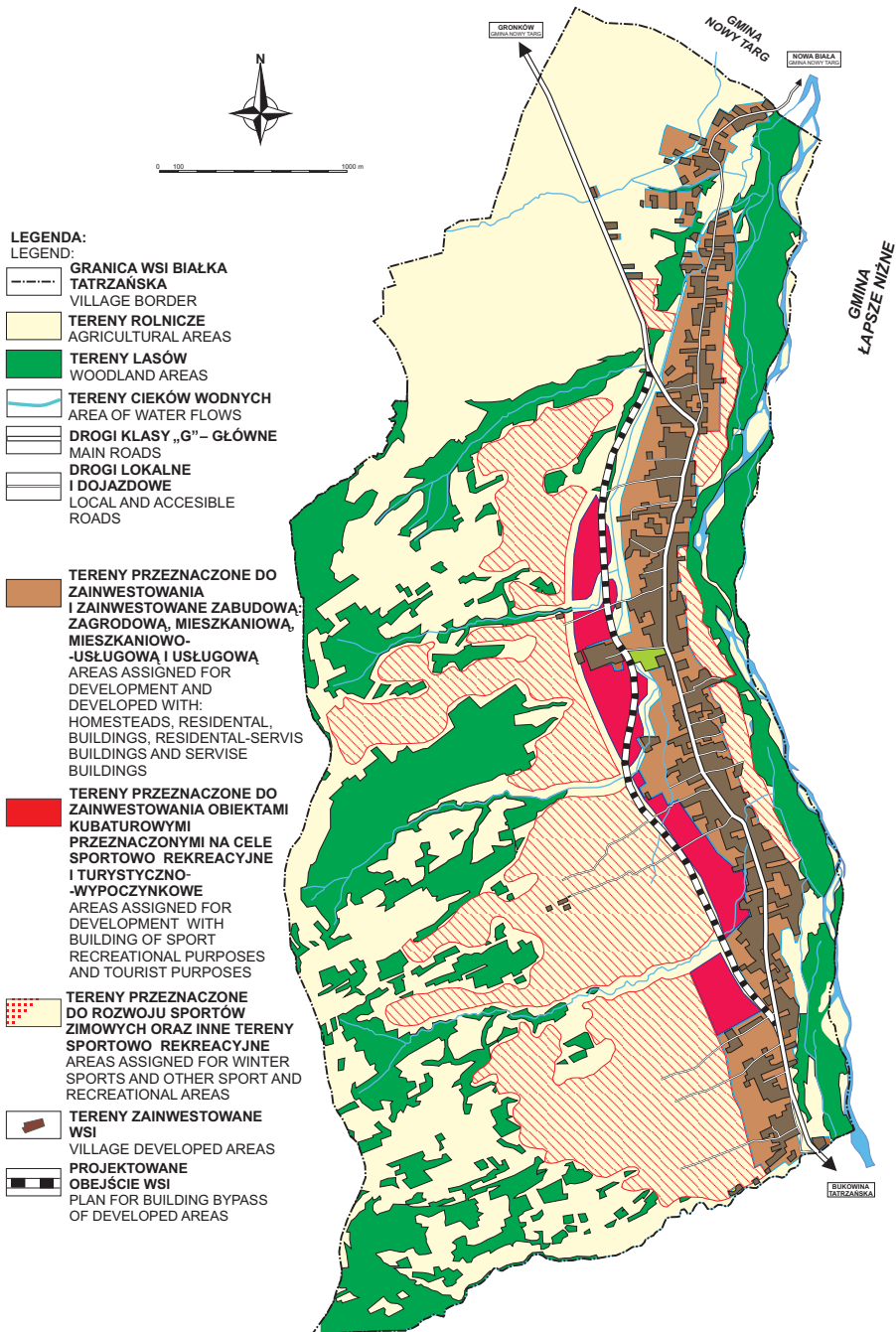
Przyjęta wówczas polityka przestrzenna w znacznym stopniu uwzględniała ówczesną sytuację społeczno-gospodarczą gminy. W 1997 r. (dane UG w Bukowinie Tatrzańskiej) gminę Bukowinę Tatrzańską zamieszkiwało 11 725 osób, w tym w Białce Tatrzańskiej 1892 osoby, a w Jurgowie 870. Już wówczas zmienił się model zatrudnienia względem 1988 r. Niestety, brak szczegółowych danych w poszczególnych miejscowościach w gminie. W roku 1996 zarejestrowano 875 podmiotów gospodarczych, z czego 860 w sektorze prywatnym i 15 w sektorze publicznym. 796 podmiotów to osoby fizyczne, 42 to spółki cywilne, a 3 – spółki prawa handlowego. Najwięcej podmiotów gospodarczych (212) związanych było z hotelami i restauracjami, handlem i naprawami (180) oraz działalnością produkcyjną (162).

Przy zwiększonej aktywności gospodarczej mieszkańców gminy wzrosło zapotrzebowanie na tereny sportowo-rekreacyjne oraz funkcję usługową w obiektach mieszkalnictwa jednorodzinnego. Znalazło to wyraz w sformułowanej wówczas polityce przestrzennej gminy. Tereny projektowane do zainwestowania w *Studium* [1998], w znacznej części obejmowały obszary przeznaczone do zainwestowania w miejscowym planie ogólnym [1988]. Jednak wskazane do rozwoju przestrzennego tereny zabudowy istniejącej i projektowanej przewidywały szeroki wachlarz funkcji, w tym poza mieszkaniową, funkcje usługowe i pensjonatowe. Projektowane w polityce przestrzennej tereny oznaczone na rysunku *Studium* symbolem M wskazywały do rozwoju przede wszystkim tereny przeznaczone już wcześniej do zainwestowania w miejscowym planie ogólnym [1988] i związane były z funkcją mieszkaniową, usługową, produkcją nieuciążliwą oraz zielenią, urządzeniami infrastruktury technicznej i dojazdami do działek. Tereny te dominowały wśród wyznaczonych w *Studium* terenów inwestycyjnych.

Wskazane nowe tereny rozwoju przestrzennego stanowiły w obydwu miejscowościach jedynie uzupełnienie terenów inwestycyjnych – wyznaczonych w miejscowym planie ogólnym [1988] – o niewielkie enklawy oznaczone na rysunku *Studium* symbolem M-1. Tereny te projektowano do zainwestowania związanego z funkcją mieszkaniową (zagrodową, jednorodzinną, pensjonatową) i gospodarczą, usługami nieuciążliwymi, zielenią oraz urządzeniami infrastruktury technicznej wraz z dojazdami do działek. Wskazane strefy realizacji usług wyznaczono tylko w centralnej części wsi Białka Tatrzańska.

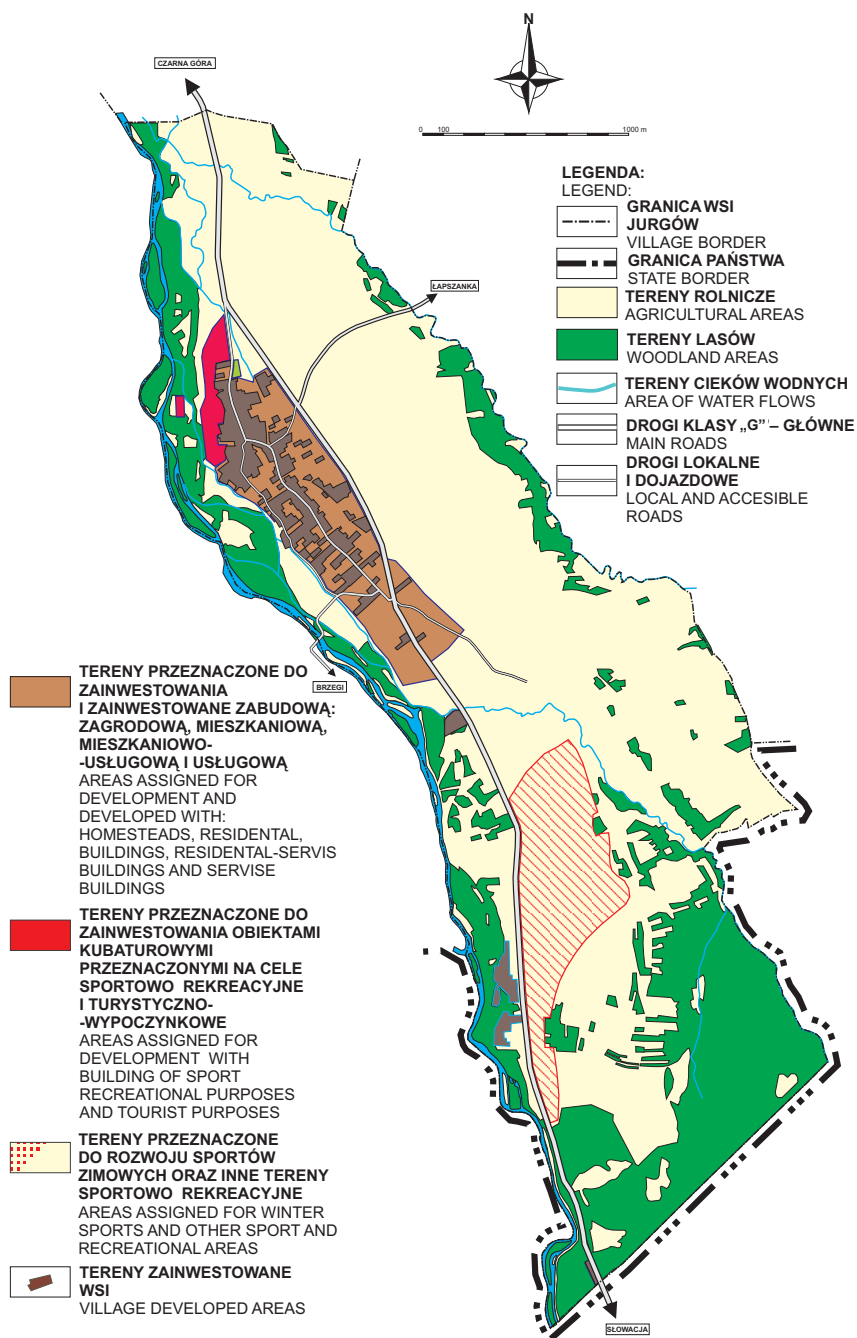
W dokumencie tym w znacznej części obszaru wsi Białka Tatrzańska – wskazano strefę koncentracji usług sportu, rekreacji i turystyki z możliwością lokalizacji usługowych obiektów kubaturowych, wyłącznie jako towarzyszących (symbol S1). Realizację trwałych obiektów kubaturowych (symbol S2) dopuszczono tylko w niewielkiej części terenów sportowo-rekreacyjnych.

Przeznaczony zasięg terenów zainwestowanych i projektowanych w polityce przestrzennej docelowo do zainwestowania w 1998 r. na obszarze wsi Białka Tatrzańska i Jurgów wraz z występującą wówczas zabudową i zagospodarowaniem turystycznym na koniec 1997 r. przedstawiono graficznie (rys. 6, 7).

Rys. 6. Zasięg obszarów zainwestowanych oraz projektowanych w polityce przestrzennej docelowo do zainwestowania w 1998 r. we wsi Białka Tatrzańska

Fig. 6. The range of developed and marked for development areas in spatial policy of Białka Tatrzańska village in 1998

Rys. 7. Zasięg obszarów zainwestowanych oraz projektowanych w polityce przestrzennej docelowo do zainwestowania w 1998 r. we wsi Jurgów

Fig. 7. The range of developed and marked for development areas in spatial policy of Jurgów village in 1998

Tabela 5
Table 5

Obszary wskazane do zainwestowanie w polityce przestrzennej wsi Białka Tatrzańska i Jurgów w 1998 r.

Areas marked for development in spatial policy of Białka Tatrzańska and Jurgów in 1998

Lp. No.	Rodzaj projektowanego zainwestowania w 1998 r. Type of planned development in 1998	Powierzchnia terenów wskazanych do zainwestowania w poszczególnych wsiach [ha]: The surface of areas marked for investment in individual villages	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1.	Tereny przeznaczone do zainwestowania i zainwestowane zabudową: zagrodową, mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową i usługową Areas marked for development and already developed by: homestead buildings, residential-service buildings, and service buildings	174,67	62,89
2.	Tereny przeznaczone do zainwestowania i zainwestowane obiektami kubaturowymi przeznaczonymi na cele sportowo-rekreacyjne i turystyczno-wypoczynkowe. Areas marked for development by buildings for sport-recreational and tourist purposes	45,22	6,29
3.	Tereny zainwestowane i przeznaczone do rozwoju sportów zimowych oraz inne tereny sportowo-rekreacyjne. Areas marked for the development of winter sports and other sport-recreational areas	325,89	47,44

Źródło: opracowanie własne na podstawie SUiKZP gminy Bukowina Tatrzańska [1998]

Source: prepared by the author on the basis of *The Study of land use conditions and directions of Bukowina Tatrzańska commune* [1998]

Powierzchnie terenów zidentyfikowanych w strefach funkcjonalnych, zgodnie z przyjętymi kryteriami podziału w obrębie poszczególnych funkcji, zestawiono w tabeli (tab. 5).

W polityce przestrzennej przyjętej w 1998 r. tylko nieznacznie zwiększono powierzchnię przeznaczoną na cele zabudowy w porównaniu z terenami przeznaczonymi do zainwestowania w miejscowym planie ogólnym [1988]. Przyjęto jednak większy zakres możliwych do realizacji typów zabudowy w terenach oznaczonych symbolem M.

W SUiKZP gminy Bukowina Tatrzańska, na odcinku drogi nr 960, uwzględniono projektowaną w miejscowym planie ogólnym obwodnicę wsi Bukowina Tatrzańska oraz utrzymano jej przebieg. Jednak z uwagi na nowe regulacje prawne oraz małą szczegółowość ww. opracowania, za konieczne uznano opracowanie nowego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uwzględniającego stary przebieg i ewentualne korekty wynikające z własności i warunków terenowych. Stwierdzono, że nowa droga powinna mieć parametry odpowiadające co najmniej IV klasie technicznej z uwzględnieniem zasad związanych z szerokością w liniach rozgraniczających, zachowaniem odległości zabudowy, jak również ewentualnej obsługi nowych terenów mieszkaniowych. Planowana obwodnica miała spełniać rolę drogi głównej łączącej centrum Bukowiny z północną częścią gminy.

Studium zwracało większą niż miejscowy plan ogólny uwagę na ochronę środowiska kulturowego. Do objęcia ochroną konserwatorską zaproponowano na terenie gminy Bukowina Tatrzańska następujące strefy: podwyższonej ochrony wartości kulturowych, podstawowej ochrony wartości kulturowych, krajobrazową ochrony wartości kulturowych, wskazano ważniejsze ciągi widokowe z dopuszczeniem zabudowy, ciągi widokowe z obustronnym zakazem zabudowy i ciągi widokowe z jednostronnym zakazem zabudowy. Określono także obiekty środowiska kulturowego objęte ochroną konserwatorską, występujące na terenie gminy Bukowina Tatrzańska oraz inne cenne zabytki architektury i budownictwa.

W SUIKZP określono granicę projektowanego wodno-krajobrazowego Rezerwatu Przyrody „Rzeka Białka”. Przedmiotem ochrony po ustaleniu przez Wojewodę miała być równina aluwialna rzeki Białki Tatrzańskiej na długości od połączenia Białej Wody z Jaworowym Potokiem, do północnej granicy gminy, wraz z osuwiskowym obrywem w Czarnej Górze. Celem ochrony było wówczas zachowanie unikalnego krajobrazu rzeki Białki wraz z roztokowymi korytami, kompleksami roślinności nadrzecznej i łałkami granitowych otoczków oraz stworzenie warunków prawnych do ochrony tych wartości.

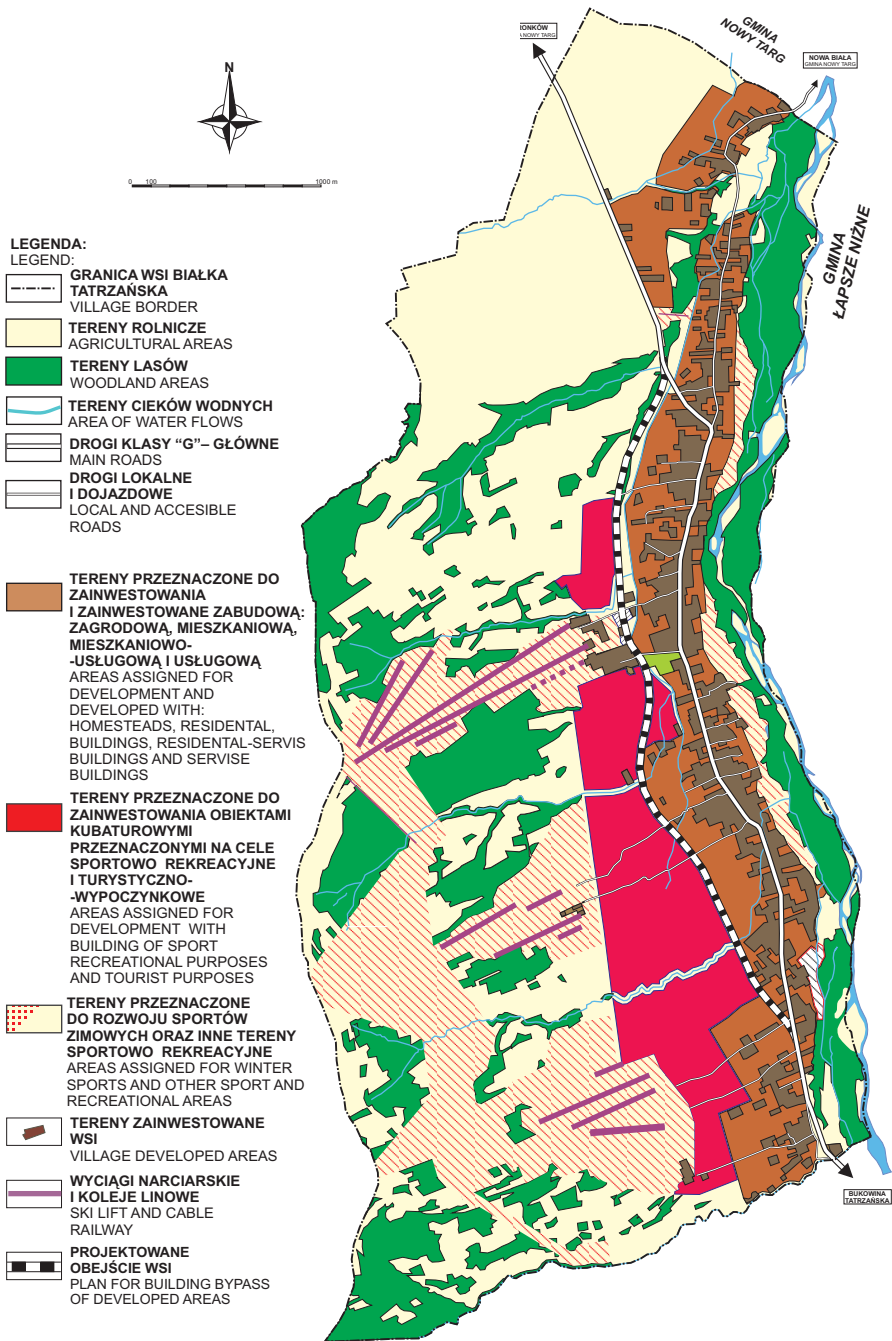
Polityka przestrzenna uwzględniała również ochronę projektowanego Parku Krajobrazowego Spisza obejmującego swoim zasięgiem całość obszarów wsi: Czarna Góra, Rzepiska, Jurgów oraz części terenów należących do gruntów wsi: Bukowina Tatrzańska, Białka Tatrzańska i Brzegi. Celem utworzenia parku była aktywna ochrona przed nasilającą się antropopresją szczególnie cennych, a także charakterystycznych w tym regionie wysokich walorów środowiska przyrodniczego, wyjątkowego krajobrazu oraz znacznych wartości historycznych i kulturowych.

Dokument SUIKZP gminy Bukowina Tatrzańska [1998] szeroko analizował walory środowiska przyrodniczego i kulturowego. Część opracowania traktująca o środowisku kulturowym wybiegała ustaleniami ponad obowiązujące wówczas przepisy prawne z zakresu ochrony krajobrazu kulturowego. Wskazane do ochrony w dokumencie strefy ochronne, ciągi widokowe, obiekty figurujące w ewidencji itp. były wówczas zasobami środowiska, których ochrona nie wynikała z przepisów prawnych. Obecnie stworzono narzędzia ochrony środowiska kulturowego pozwalające na większą ochronę jego zasobów w planowaniu przestrzennym.

6.1.4.2. Planowany rozwój przestrzenny wsi w zmianie polityki przestrzennej

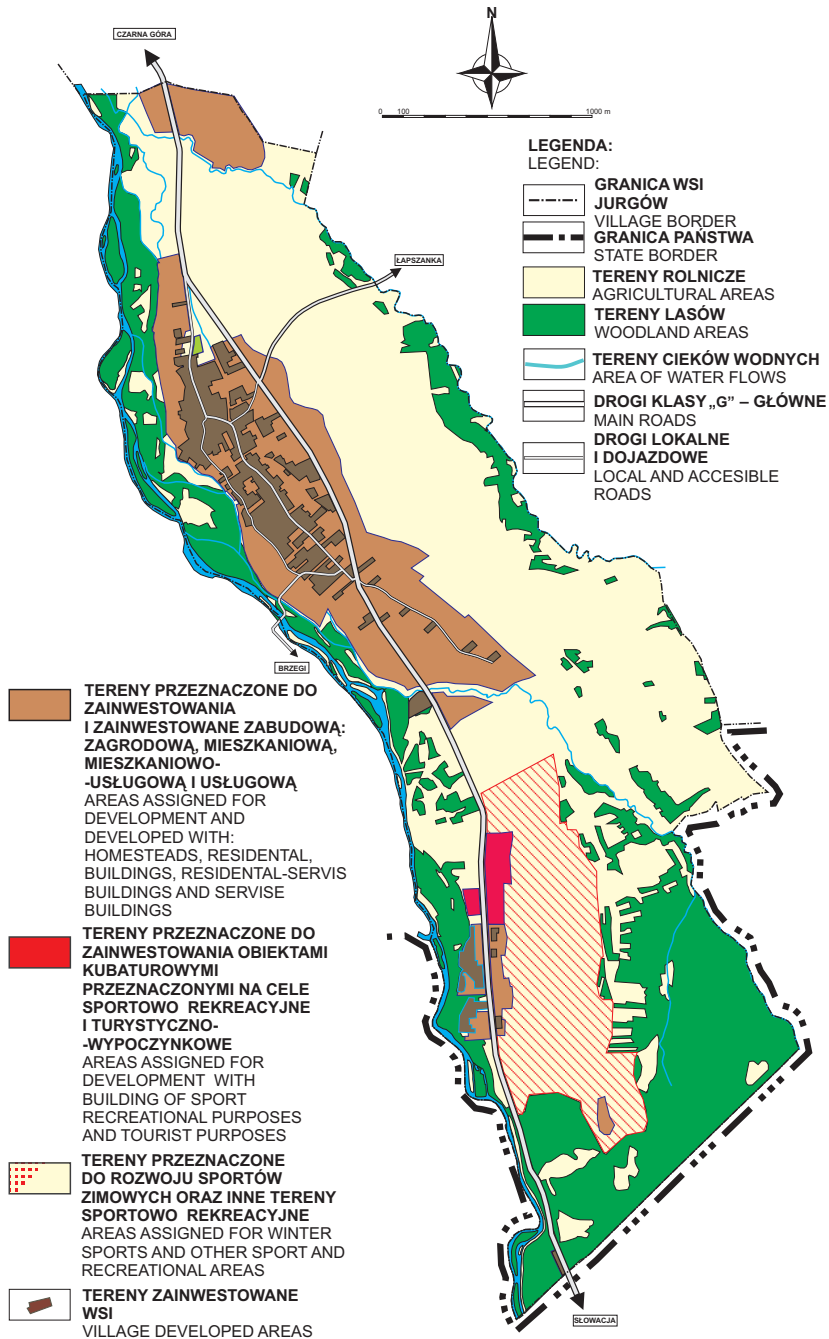
W związku z dynamicznym rozwojem turystyki w Białce Tatrzańskiej w kolejnych latach wzrosło zapotrzebowanie na nowe tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, w tym pensjonatowej oraz tereny sportu i rekreacji. Polityka przestrzenna władz gminy musiała zostać zaktualizowana tak, aby dostosować się do wzrastającego tempa rozwoju gospodarczego poszczególnych wsi. Nagląca była wówczas zmiana polityki przestrzennej we wsi Białka Tatrzańska, następnie w Jurgowie. W 2006 r. przyjęto Zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska obszaru obejmującego wieś Białka Tatrzańska, Uchwała Nr XXXVUU/295/2006 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 21.04.2006 r., a rok później Zmianę Studium obszaru obejmującego wieś Jurgów, Uchwała Nr IV/23/2007 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 30.01.2007 r.

Przestrzenny zasięg terenów proponowanych do zainwestowania w dokumentach formułujących politykę zagospodarowania przestrzennego wsi Białka Tatrzańska i Jurgów, wraz z lokalizacją zabudowy występującej w 2010 r. zamieszczono na rysunkach (rys. 8, 9). Powierzchnię terenów przeznaczonych do zainwestowania zgodnie z przyjętą polityką przestrzenną dla obszaru wsi zestawiono tabeli (tab. 6).

Rys. 8. Zasięg obszarów zainwestowanych oraz projektowanych w polityce przestrzennej docelowo do zainwestowania w 2006 r. we wsi Białka Tatrzańska

Fig. 8. The range of developed and marked for development areas in spatial policy of Białka Tatrzańska village in 2006

Rys. 9. Zasięg obszarów zainwestowanych oraz projektowanych w polityce przestrzennej docelowo do zainwestowania w 2007 r. we wsi Jurgów

Fig. 9. The range of developed and marked for development areas in spatial policy of Jurgów village in 2007

Tabela 6
Table 6

Obszary wskazane do zainwestowanie w polityce przestrzennej na obszarze wsi Białka Tatrzańska w 2006 r. oraz na obszarze wsi Jurgów w 2007 r.
Areas marked for development in spatial policy of Białka Tatrzańska in 2006 and Jurgów in 2007

Lp. No.	Rodzaj projektowanego zainwestowania w 2006 i 2007 r. Type of planned development in 2006 and 2007	Powierzchnia terenów wskazanych do zainwestowania w poszczególnych wsiach [ha]: The surface of areas marked for investment in individual villages	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1.	Tereny przeznaczone do zainwestowania i zainwestowane zabudową: zagrodową, mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową i usługową Areas marked for development and already developed by: homestead buildings, residential-service buildings, and service buildings	244,03	137,56
2.	Tereny przeznaczone do zainwestowania obiektami kubaturowymi przeznaczonymi na cele sportowo-rekreacyjne i turystyczno-wypoczynkowe Areas marked for development by buildings for sport-recreational and tourist purposes	128,78	5,32
3.	Tereny przeznaczone do rozwoju sportów zimowych oraz inne tereny sportowo-rekreacyjne Areas marked for the development of winter sports and other sport-recreational areas	277,04	82,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Zmiany Studium dla obszaru wsi Białka Tatrzańska* [2006] oraz *Zmiany dla obszaru wsi Jurgów* [2007]

Source: prepared by the author on the basis of *Changes in Study of the Conditions and Directions of Spatial Development of Bukowina Tatrzańska Commune for the Area Covering Białka Tatrzańska village* [2006] and *Changes in Study for the Area Covering Jurgów Village* [2007]

W zmianie polityki przestrzennej przyjętej w *Zmianie Studium dla obszaru wsi Białka Tatrzańska* [2006] oraz *Zmianie Studium dla obszaru wsi Jurgów* [2007], przewidziano znaczny rozwój przestrzennej zabudowy w stosunku do wskazanych terenów rozwoju zabudowy we wcześniejszym dokumencie SUiKZP [1998]. W miejscowości Białka Tatrzańska upadła koncepcja realizacji obejścia wsi w ciągu drogi krajowej. Władze gminy zdecydowały się jednak na utrzymanie rezerwy terenu pod realizację drogi gminnej niższej klasy. Realizacja drogi, choć w sferze projektowania stanowiąca dotąd swoistą barierę rozwoju przestrzennego zabudowy, jest zagrożona. Za projektowaną obwodnicą wyznaczono tereny należące do strefy rolno-rekreacyjnej o potencjalnej możliwości lokalizacji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, z dopuszczeniem lokalizacji usługowych obiektów kubaturowych (symbol R/S2).

W strefach oznaczonych na „Rysunku Studium” symbolem R/S 2 dopuszcza się realizację infrastruktury sportowo-rekreacyjnej związanej z wypoczynkiem całorocznym (obiekt-

ty i urządzenia sportowe, baseny, boiska, korty, pola golfowe, itp.), a także obiektów zaplecza usługowego, w tym hoteli i pensjonatów o wysokim standardzie (z wykluczeniem bazy noclegowej świadczonej w budynkach mieszkalnych). Granice terenów przeznaczonych do zainwestowania określone w obrębie poszczególnych stref R/S 2 powinny uwzględniać zasady zachowania ład przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju.

W obydwu wsiach nastąpił gwałtowny wzrost powierzchni wskazanych potencjalnie jako tereny inwestycyjne. Wzrost powierzchni zauważalny jest także na obszarach przeznaczonych na cele sportowo-rekreacyjne w związku z rozwojem w miejscowościach narciarstwa zjazdowego. W Białce Tatrzańskiej dąży się do stworzenia systemu powiązanych kolei i wyciągów narciarskich oraz docelowo połączenia ze Stacją Narciarską RusińSKI położoną na terenie sąsiadującej wsi Bukowina Tatrzańska.

W Jurgowie przewidziano rozwój przestrzenny zabudowy także za drogą krajową nr 49, prowadzącą w kierunku przejścia granicznego Jurgów – Podspady. Wcześniej przyjęta polityka przestrzenna utrzymywała zwarty charakter miejscowości, nie wskazując praktycznie nowych terenów budowlanych za ciągiem drogi krajowej.

6.2. Kształtowanie ład przestrzennego wsi Białka Tatrzańska i Jurgów w planach miejscowych

Rozdział poświęcono badaniom nad zapisami planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony środowiska kulturowego. Badania stanowią kontynuację rozważań zapoczątkowanych w rozdziale poświęconym polityce przestrzennej kraju, regionu oraz gminy i stanowią kolejne przybliżenie w obserwacji obiektów badawczych, uwzględniające system planowania i zagospodarowania przestrzennego w Polsce. Prace studialno-badawcze obejmują analizę ustaleń nieobowiązującego obecnie Miejscowego planu ogólnego oraz planów miejscowych obowiązujących w rejonie opracowania.

6.2.1. Planowanie miejscowe wsi w ujęciu historycznym

6.2.1.1. Uwagi ogólne

Pozyskanie archiwalnych danych na temat planowego rozwoju zabudowy w miejscowościach okazało się niezwykle trudne. Zachowany *Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska* pochodzący z 1988 r., został wprowadzony Uchwałą nr IV/8/88 Gminnej Rady Narodowej w Bukowinie Tatrzańskiej dnia 17 grudnia 1988 r. (Miejscowy plan ogólny). Plan stracił ważność w związku z wejściem w życie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 11.07.2003 r. Stał się punktem odniesienia do badań nad rozwojem przestrzennym wsi Białki Tatrzańskiej i Jurgowa.

Wcześniej na obszarze gminy obowiązywał *Miejscowy Plan Uproszczony gminy Bukowina Tatrzańska*, opracowany przez Powiatowy Zespół Urbanistyczny w Nowym Targu, w skali 1:5000. Plan ten został zatwierdzony decyzją z grudnia 1974 r. przez Naczelnika Powiatu w Nowym Targu. W toku zbierania materiałów do niniejszej pracy nie odnaleziono wcześniejszych planów zagospodarowania przestrzennego dla gminy Bukowiny Tatrzańskiej czy Jurgowa i Białki Tatrzańskiej. Oczywiście, ich rozwój przestrzenny dokonywał

się według ustalonych ram, a pierwsze wzmianki o miejscowościach odnotowano ok. 1637 w przypadku Białki Tatrzańskiej [Zdebski 1979] i ok. 1546 w przypadku Jurgowa [Trajdos 1991, Figiel 1997]. Poniżej przedstawiono planowane oraz występujące zainwestowanie wsi Białki Tatrzańskiej i Jurgowa począwszy od 1988 r.

6.2.1.2. Ustalenia nieobowiązującego miejscowego plan ogólnego na obszarze badań

W *Miejscowym planie ogólnym* [1988] ustalono na całym obszarze gminy cele nadrzędne, wśród których znalazły się:

1. Stworzenie prawidłowych warunków do ochrony Tatrzańskiego Parku Narodowego poprzez eksponowanie ochronnej roli gminy w zakresie zabezpieczenia TPN przed skutkami nieprawidłowej gospodarki przestrzennej.
2. Szczególna ochrona zasobów wodnych poprzez podporządkowanie zagospodarowania gminy gospodarce wodnej.

Wśród celów szczegółowych miejscowy plan ogólny ustalał m.in.:

1. Ochronę i zachowanie walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:
 - realizację urządzeń i systemów służących ochronie środowiska,
 - wyznaczenie terenów szczególnie cennych przyrodniczo, wymagających ograniczenia użytkowania,
 - zmianę struktury użytkowania terenów (zwiększenie zalesienia),
 - ochronę krajobrazu kulturowego i utrzymanie charakteru zespołów architektury regionalnej oraz realizację koncepcji skansenów *in situ*.
2. Poprawę warunków i poziomu życia ludności stałej poprzez:
 - rozwój mieszkalnictwa zabezpieczający potrzeby w tym zakresie oraz ład przestrzenny.
3. Poprawę warunków wypoczynku ludności sezonowej poprzez:
 - deglomerację narciarstwa z Bukowiny Górnej, aktywizując inne rejony,
 - rozwój usług do rozwoju funkcji rekreacyjnych,
 - właściwe zagospodarowanie turystyczne rozwoju gminy.

Należy dodać, że w owym czasie wyciągi narciarskie funkcjonowały przede wszystkim w Bukowinie Tatrzańskiej. Funkcją główną gminy ustaloną w miejscowym planie ogólnym [1988] była rekreacja rozwijana jako narciarstwo i wypoczynek pobytowy oraz turystyka piesza, współistniejąca z rolnictwem i leśnictwem.

Wśród funkcji uzupełniających wskazano rolnictwo, podporządkowane funkcjom ochronnym oraz leśnictwo o charakterze ochronnym i krajobrazowym.

W celu analizy ustaleń miejscowego planu ogólnego w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów dokonano zestawienia wybranych zagadnień (tab. 7).

Ustalenia *Miejscowego planu ogólnego* z 1988 r. w obrębie wybranych zagadnień

Lp.	Wybrane ustalenia <i>Miejscowego planu ogólnego</i> <i>zagospodarowania</i> <i>przestrzennego</i> <i>gminy Bukowina Tatrzańska</i>	Wieś	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1	2	3	4
1.	Funkcja jednostki strukturalnej	Funkcje: rekreacyjna i rolnictwo W zróżnicowanym przestrzennie rozwoju funkcji rekreacyjnej, wieś zlokalizowano w STREFIE II, o przewidywanej największej koncentracji ruchu rekreacyjnego	Funkcje: rekreacyjna i rolnictwo W zróżnicowanym przestrzennie rozwoju funkcji rekreacyjnej, wieś zlokalizowano w STREFIE III, gdzie rekreacja będzie funkcją współistniejącą lub uzupełniającą, rozwijaną jako wypoczynek pobytowy na bazie kwater prywatnych
2.	Zasady kształtowania struktury przestrzennej i rozwoju rekreacji	1. Przyjęto zasadę kształtowania trzech ośrodków usługowych ze względu na charakter miejscowości 2. Rozwój rekreacji przewidziano w części środkowej wsi – głównie wypoczynek pobytowy na bazie wszelkiego typu pensjonatów do 50 miejsc 3. Przewidziano rozwój narciarstwa w zachodniej części wsi	1. Przyjęto zasadę utrzymania zwartej struktury przestrzennej wsi 2. Rozwój nowych terenów nastąpił wyłącznie w kierunku południowym 3. Założono rozwój rekreacji związany z obsługą ruchu tranzytowego oraz narciarstwem na bazie kwater prywatnych
3.	Zasady rozwoju rolnictwa i leśnictwa	1. Założono rozwój rolnictwa górskiego ekologicznego o kierunku hodowlano-pastewnym z chowem owiec i bydła w systemie ściółkowym 2. Założono strefowanie produkcji rolniczej w zależności od warunków przyrodniczych: w dolinie Białki – rejon hodowlano-uprawowy, na pozostałym obszarze rejon hodowlano-wypasowy	1. Założono rozwój rolnictwa górskiego o kierunku hodowlano-pastewnym z chowem owiec i bydła w systemie wypasowym 2. Ustalono zagospodarowanie przeciwerozryjne terenu transformację gruntów ornych na użytki zielone, zalesienie terenów nieprzydatnych do produkcji rolnej 3. Założono przebudowę drzewostanów i ochronę lasów stanowiących naturalny ciąg ekologiczny Tatry – Pieniny.

Tabela 7 cd.

1	2	3	4
4.	Zasady rozwoju infrastruktury społecznej	1. Wieś miał wspomagać ośrodek gminny, głównie w zakresie obsługi funkcji rekreacyjnych i rolnictwa	1. Z uwagi na rozwój funkcji turystycznej przewiduje się intensywny rozwój mieszkalnictwa w istniejących formach zabudowy
5.	Zasady rozwoju infrastruktury technicznej	1. Założono zaopatrzenie miejscowości w wodę (istniejące ujęcie wód rzeki Białki w Brzegach) 2. Zarezerwowano teren pod budowę oczyszczalni ścieków (perspektywiczna przepustowość 700 m ³ /d), do czasu jej realizacji ustalono realizację kolektorów w budynkach użyteczności publicznej 3. W miejscowości przewidziano realizację dwóch wysypisk odpadów komunalnych	1. Założono zaopatrzenie miejscowości w wodę z istniejących źródeł koło Suchego Potoku oraz uzupełnienie z istniejącego ujęcia wód rzeki Białki w Brzegach 2. Zarezerwowano teren pod budowę oczyszczalni ścieków w najniższym punkcie wsi Jugów (perspektywiczna przepustowość 600 m ³ /d) 3. W miejscowości przewidziano realizację dwóch wysypisk odpadów komunalnych
6.	Zasady rozwoju komunikacji	1. Utrzymuje się istniejący układ drogowy 2. Przewidziano obejście terenów zainwestowanych wsi w ciągu drogi krajowej Nowy Targ – Jurgów – Granica Państwa oraz połączenie Białki z Czarną Górą 3. Wyznaczono tereny parkingów dla obsługi ruchu turystycznego – w tym na 750 i 690 miejsc postojowych	1. Utrzymuje się istniejący układ drogowy 2. Wyznaczono tereny parkingów do obsługi przejścia granicznego
7.	Zasady ochrony środowiska	1. Ustalono kształtowanie wspólnej przestrzeni ekologicznej 2. Założono zwiększenie zalesień obszarów źródłiskowych i stromych stoków 3. Zaprojektowano objęcie koryta rzeki Białki ochroną rezerwatową 4. Ustalono ochronę unikalnych walorów krajobrazowo-widokowych w obrębie wierzchowin	1. Ustalono kształtowanie wspólnej przestrzeni ekologicznej 2. Założono zwiększenie zalesień obszarów źródłiskowych i stromych stoków 3. Zaprojektowano objęcie koryta rzeki Białki ochroną rezerwatową 4. Ustala się kształtowanie zwartej obudowy biologicznej wzdłuż rzek

Tabela 7 cd.

1	2	3	4
8.	Zasady rozwoju zabudowy mieszkaniowej	1. Ustala się preferowanie budownictwa nawiązującego do form tradycyjnych i regionalnych	1. Z uwagi na zabytkowy charakter zabudowy o cechach regionalnych, wprowadzono obowiązek uzgodnienia wszelkich inwestycji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków 2. Wprowadzono zakaz realizacji obiektów wg projektów typowych 3. Zaprojektowano Spiski Park Krajobrazowo-Kulturowy obejmujący wsie Jurgów, Rzepiska i Czarną Górę

Źródło: opracowanie własne na podstawie miejscowego planu ogólnego (Uchwała nr IV/8/88 Gminnej Rady Narodowej w Bukowinie Tatrzańskiej)

Table 7

Decisions regarding *The local general land utilization plan* from 1988 in the scope of chosen issues

No.	Chosen decisions of <i>The local general land utilization plan of Bukowina Tatrzańska</i>	Village	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1	2	3	4
1.	Function of the structural unit	Functions: recreational and agriculture In the spatially diverse development of the recreational function, the village is located in ZONE II, of forecasted highest concentration of recreational traffic	Functions: recreational and agricultur. In the spatially diverse development of the recreational function, the village is located in ZONE II, where recreation will constitute co-existing and supplementary function developed as residential stays on the basis of private accomodation
2.	Rules for shaping spatial structure and the development of recreation	1. A rule of forming three service centres was adopted due to the local character of the village 2. Development of recreation was planned in the central part of the village – mainly residential stays on the basis of all kinds of guest houses of up to 50 places 3. Development of skiing was planned for the western part of the village	1. A rule of keeping dense spatial village layout in the village 2. Development of new areas took place only in the western direction. 3. Development of recreation connected with servicing transit traffic and skiing on the basis of private accomodation was planned

Table 7 cont.

1	2	3	4
3.	Rules for the development of agriculture and forestry	<ol style="list-style-type: none"> 1. Development of ecologic mountainous agriculture of breeding-fodder direction with breeding sheep and cattle in the litter system was planned 2. Agricultural production zoning was planned depending on natural conditions: In the valley of Białka river – breeding-cultivation area, in the remaining area breeding-pasturage area 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Development of mountainous agriculture of breeding-fodder direction with breeding sheep and cattle in the pasturage system 2. Anti-erosion development of land was established, transformation of arable land into grasslands, afforestation of areas not suitable for agricultural production 3. Restructurisation of tree stands and protection of woodlands which constitute natural ecologic route Tatra Mountains–Pieniny was planned
4.	Rules for the development of social infrastructure	<ol style="list-style-type: none"> 1. The village was to be supported by municipal office mainly in the scope of servicing recreational and agricultural functions 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Due to the development of tourist function, an intensive development of housing industry in the existing development forms was foreseen
5.	Rules for the development of technical infrastructure	<ol style="list-style-type: none"> 1. Provisions for water supply for the village on the basis of the existing Białka river intake in Brzegi were made 2. Land for building a sewage treatment plan has been reserved (prospective capacity 700 m³/d), until its completion building of interceptor sewers for the public purpose buildings has been agreed. 3. There are plans for building two municipal waste dumps in the village 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Provisions were made for water supply for the village on the basis of the existing springs near Suchy Potok and supplementing it from the existing water intake on the Białka River 2. Land for building a sewage treatment plan in Jurgów village has been reserved (prospective capacity 600 m³/d) 3. There are plans for building two municipal waste dumps in the village
6.	Rules for the development of transport	<ol style="list-style-type: none"> 1. Current road system is being maintained. 2. There is a plan for building by-pass of developed areas along the national road Nowy Targ – Jurgów – The Boarder and connection of Białka with Czarna Góra 3. Areas for car parks servicing the tourist traffic were marked – including one for 750 and another for 690 parking places 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Current road system is being maintained 2. Areas for car parks servicing the border crossing were marked

Table 7 cont.

1	2	3	4
7.	Rules for environmental protection	<ol style="list-style-type: none"> 1. Shaping of common ecologic space was agreed 2. An increase of afforestation of the spring areas and steep slopes was agreed 3. A plan was drawn up for putting the Channel of Białka River under conservation 4. Protection of unique landscape-scenic values of the mountain-peak area was agreed 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Shaping of common ecologic space was agreed 2. An increase of afforestation of the spring areas and steep slopes was agreed 3. A plan was drawn up for putting the Channel of Białka River under conservation 4. Shaping of dense biologic cover along river banks was agreed
8.	Rules for residential development	<ol style="list-style-type: none"> 1. Development of buildings referring to traditional and regional forms is preferred 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Due to historic character of village development of regional character, an agreement with the Regional Conservator of Monuments regarding any new development must be made 2. A ban on building structures according to typical project was introduced 3. A plan was made for Spiski Cultural-Scenic Park which covers villages: Jurgów, Rzepiska and Czarna Góra

Source: prepared by the author on the basis of *The local general land utilization plan of Bukowina Tatrzańska commune* [1988]

6.2.1.3. Projektowany rozwój przestrzenny wsi w 1988 r.

W owym czasie (stan na 1985 r.), gminę Bukowinę Tatrzańską zamieszkiwało 11 007 mieszkańców, w tym w Białce Tatrzańskiej zameldowanych było 1853 osób, a w Jurgowie 837. Plan zakładał wzrost liczby ludności w gminie do 12 400 w 2005 r., przy czym w Białce Tatrzańskiej prognozowano wzrost tej liczby do 2150 osób, a w Jurgowie do 1000 osób. Na tej podstawie, przyjmując wskaźnik osób przypadających na 1 izbę (0,89–0,9 M), potrzeby ludności nierolniczej zatrudnionej w usługach, również w wyniku z rozgęszczenia izb oraz stan techniczny budynków – założono program na terenach mieszkaniowych w poszczególnych miejscowościach w gminie. Wyniki oparto na przyjętej powierzchni działki, w tym na terenach przeznaczonych na cele zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej o powierzchni 0,08 ha, a na terenach zabudowy zagrodowej o powierzchni 0,12 ha (tab. 8).

Tabela 8
Table 8

Istniejąca oraz perspektywiczna powierzchnia terenów przeznaczonych na cele zabudowy mieszkaniowej oraz zagrodowej w latach 1985 i 2005
Existing and prospective surface of areas for residential and homestead development in 1985 and 2005

Lp. No.	Miejscowość Village	Tereny zajęte na cele zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej w 1985 r. [w ha] Areas reserved for residential and homestead development in 1985 [in ha]			Prognozowane zapotrzebowanie na nowe tereny zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej na 2005 r. [w ha] Forecasted demand for new areas of residential and homestead development in 2005 [in ha]			Perspektywiczna powierzchnia terenów zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej w 2005 r. [w ha] Prospective surface area for the residential and homestead developments in 2005 [in ha]		
		ogółem altogether	MN	MR	ogółem altogether	MN	MR	ogółem altogether	MN	MR
1.	Białka Tatrzańska	53,64	11,04	42,60	15,52	10,40	5,12	69,16	21,44	47,72
2.	Jurgów	28,00	10,00	18,00	3,48	0,6	2,88	31,48	10,60	20,88
3.	Gmina Bukowina Tatrzańska Commune	291,28	43,60	247,68	113,14	27,04	86,10	404,42	129,70	274,72

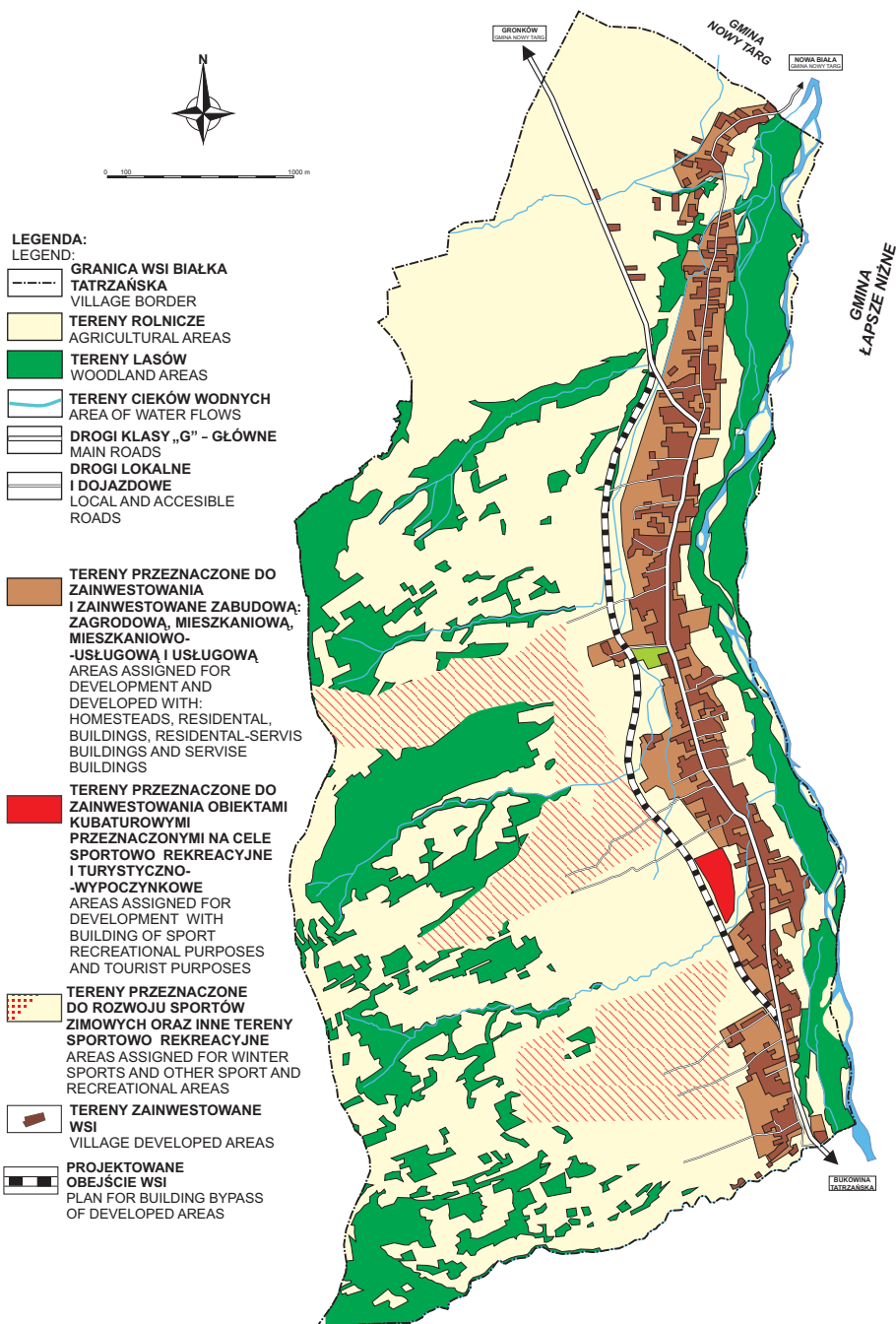
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Miejscowego planu ogólnego* [1988]

Source: prepared by the author on the basis of *The local general land utilization plan of Bukowina Tatrzańska commune* [1988]

Jak odnotowano w Urzędzie Gminy w Bukowinie Tatrzańskiej, w 2005 r. Białkę Tatrzańską zamieszkiwało 2062 osoby, a Jurgów 903. Zauważalny jest więc wzrost liczby ludności, jednak w mniejszym stopniu niż założono to w miejscowym planie ogólnym uchwalonym w 1988 r. Należy zaznaczyć, że prognozowana liczba ludności okazała się trafniejsza w przypadku Białki Tatrzańskiej.

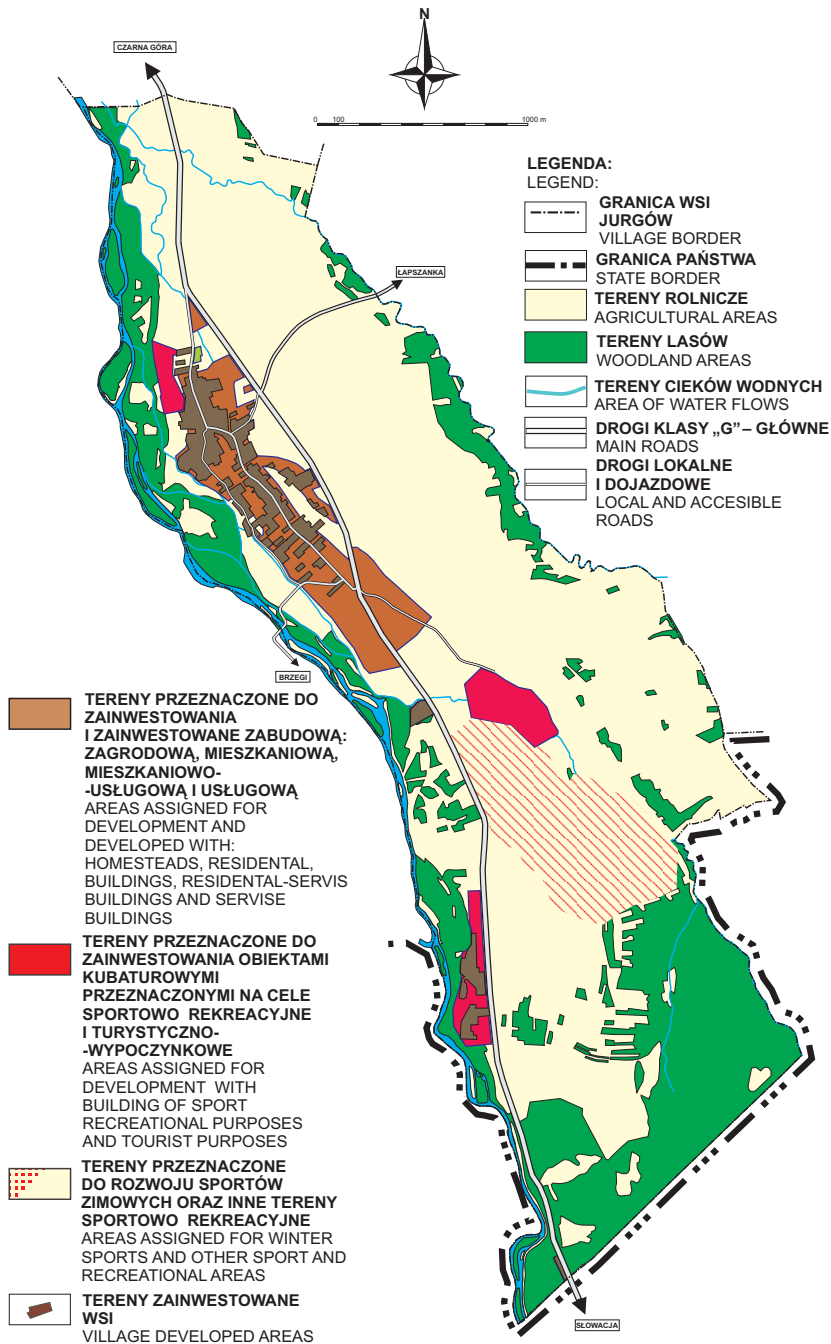
Ówczesny stan zatrudnienia odzwierciedlają poniekąd ustalenia miejscowego planu ogólnego, w którym znaczną część terenów przeznaczono na cele zabudowy zagrodowej, co wynikało także z ówczesnego charakteru i stanu zainwestowania wsi. Jednocześnie dostrzeżono potrzeby zmian, o czym świadczy prognozowane zapotrzebowanie powierzchniowe na nowe tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w Białce Tatrzańskiej, które znacznie przewyższa zapotrzebowanie na tereny zabudowy zagrodowej. W Jurgowie prognozowane zapotrzebowanie na nowe tereny mieszkaniowe było stosunkowo niewielkie (0,6 i 2,88 ha). Tereny zabudowane oraz zasięg obszarów przeznaczonych do zainwestowania w 1988 r. na obszarze wsi Białki Tatrzańskiej i Jurgowa przedstawiono na rysunkach (rys. 10, 11).

Powierzchnie terenów przeznaczonych do zainwestowania i zainwestowanych zabudową zagrodową, mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową, usługową, projektowane powierzchnie terenów przeznaczonych do zainwestowania urządzeniami sportowo-rekreacyjnymi, wskazane do wyłączenia z produkcji rolniczej oraz projektowane powierzchnie terenów przeznaczonych do rozwoju narciarstwa zjazdowego i inne tereny sportowo-rekreacyjne, nieprzeznaczone do wyłączenia z produkcji rolniczej zestawiono w tabeli (tab. 9).

Rys. 10. Zasięg obszarów zainwestowanych oraz przeznaczonych do zainwestowania w *Miejscowym planie ogólnym* w 1988 r. dla obszaru wsi Białka Tatrzańska

Fig. 10. The range of developed and marked for development areas in *The local general land utilization plan of Bukowina Tatrzańska commune* in Białka Tatrzańska village in 1988.

Rys. 11. Zasięg obszarów zainwestowanych oraz przeznaczonych do zainwestowania w *Miejscowym planie ogólnym* w 1988 r. dla obszaru wsi Białka Tatrzańska

Fig. 11. The range of developed and marked for development areas in *The local general land utilization plan of Bukowina Tatrzańska commune* in Białka Tatrzańska village in 1988

Tabela 9
Table 9

Projektowane zainwestowanie obszaru wsi Białka Tatrzańska i Jurgów w 1988 r.
The surface of areas marked for investment in Białka Tatrzańska and Jurgów village in 1988

Lp. No.	Rodzaj projektowanego zainwestowania w 1988 r. Type of planned development in 1988	Powierzchnia terenów przeznaczo- nych do zainwestowania w poszczególnych wsiach [ha] The surface of areas marked for investment in individual villages	
		Białka Tatrzańska	Jurgów
1.	Tereny przeznaczone do zainwestowania i zainwestowane zabudową: zagrodową, mieszkaniową, mieszkaniowo- usługową i usługową Areas marked for development and already developed by: homestead buildings, residential- -service buildings, and service buildings	160,30	52,56
2.	Tereny przeznaczone do zainwestowania obiektami kubaturowymi przeznaczonymi na cele sportowo- rekreacyjne i turystyczno-wypoczynkowe Areas marked for development by buildings for sport- -recreational and tourist purposes	4,42	19,51
3.	Tereny przeznaczone do rozwoju sportów zimowych oraz inne tereny sportowo-rekreacyjne. Areas marked for the development of winter sports and other sport-recreational areas	167,78	54,41

Źródło: opracowanie własne na podstawie miejscowego planu ogólnego [1988]

Source: prepared by the author on the basis of *The local general land utilization plan of Bukowina Tatrzańska commune* [1988]

W miejscowości Białka Tatrzańska przyjęto zasadę równomiernego rozwoju przestrzennego. Nie rozdzielono przy tym terenów zabudowy zagrodowej od terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Przyjęto wspólny symbol dla terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe, zagrodowe i jednorodzinne (MR/MNj i kolejny numer), adoptując istniejącą zabudowę w terenie. W miejscowości wydzielono także wiele usług towarzyszących rozwojowi turystyki. Założono rozwój rekreacji i turystyki w środkowej części miejscowości, w związku z występującymi tam najkorzystniejszymi warunkami do rozwoju narciarstwa. Tereny te wskazano po zachodniej stronie wsi.

W planie zaprojektowano obwodnicę dla miejscowości w ciągu drogi krajowej Nowy Targ – Czarna Góra – Jurgów – Granica Państwa na długości 3860 m. Było to projektowane obejście terenów zainwestowanych wsi.

Koryto rzeki Białki wraz z obudową biologiczną zaprojektowano w planie do objęcia ochroną rezerwatową. Ustalono także ochronę unikalnych walorów krajobrazowo-widokowych w obrębie wierzchowin. Uzgodniono również preferowanie budownictwa nawiązującego do form tradycyjnych i regionalnych.

Jako wyznacznik kształtowania struktury przestrzennej w Jurgowie przyjęto zasadę utrzymania zwartej charakteru wsi. Rozwój nowych terenów mieszkaniowych nastąpił je-

dynie w kierunku południowym. Planowy wówczas rozwój rekreacji wiązano głównie z obsługą trasy ruchu międzynarodowego i przejścia granicznego. Plan zakładał rozwój terenów narciarskich w części południowo-wschodniej obszaru. Tereny zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej miały wydzielony wspólny obszar oznaczony na rysunku planu symbolem MR/MNj i kolejny numer. Tereny te, już częściowo zainwestowane, przewidziano pod budownictwo mieszkaniowe zagrodowe i jednorodzinne, adoptując istniejącą zabudowę. W terenach niezainwestowanych dopuszczono podobną funkcję, jednocześnie nakazując opracowanie planu szczegółowego (obowiązek ten uchylono w związku z wejściem w życie przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym od dn. 01.01.1995 r.). W terenach niezainwestowanych ustalono zakaz realizacji obiektów dwukondygnacyjnych (ustalono obowiązek realizacji obiektów o wysokości 1 i ½ kondygnacji).

W miejscowym planie ogólnym [1988] wyznaczono główne ciągi ekologiczne, łączące mezoregiony Taty, Podhale i Beskidy. Ustalenia planu nakazały bezwzględne utrzymanie ich ciągłości, w tym zakaz inwestowania i zastosowanie rozwiązań technicznych umożliwiających ich migrację. Za konieczne uznano wówczas pozostawienie niezagospodarowanego terenu wzdłuż granicy Państwa, z tendencją do leśnego użytkowania terenów lub użytków zielonych. Wzdłuż rzeki Białki wprowadzono konieczność zachowania trwałej obudowy biologicznej poprzez zadrzewienia i zalesienia. Jednocześnie zaprojektowano wzdłuż korytarza ekologicznego rzeki Białki rezerwat przyrody.

Wieś Jurgów położona była w obszarze projektowanego już wówczas Spiskiego Parku Krajobrazowo-Kulturowego obejmującego wieś Jurgów, Rzepiska i Czarną Górę. W granicach projektowanego Parku wymagana była ochrona układów przestrzennych wsi i krajobrazu oraz architektury, w tym głównie zagród zwanych okolnicami.

6.2.2. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

6.2.2.1. Ustalenia planów miejscowych w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego wsi

Biorąc pod uwagę rolę planu miejscowego w systemie gospodarki przestrzennej, a także sposób zapisu, formę i skalę opracowania, jest to dokument, który powinien stać na straży ładu przestrzennego, w tym przeciwdziałać niekontrolowanemu rozwojowi zabudowy [Hełdak 2010a].

Niestety, tereny wsi Białka Tatrzańska tylko w niewielkim stopniu objęte są obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Plan opracowano w związku z rozwojem stacji narciarskiej Kotelnica, w rejonie Wierchu Kustwianńskiego oraz Kotelnicy, Uchwałą Nr III/20/2006 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dnia 19.12.2006 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego Nr 162 z dnia 12.03.2007 r., poz. 1186). Dnia 23 kwietnia 2010 r. Uchwałą Nr XXXIV/253/2010 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska dokonano częściowej zmiany planu dla obszaru położonego w miejscowości Białka Tatrzańska w rejonie Wierchu Kustwianńskiego oraz Kotelnicy.

W miejscowości Jurgów obowiązują: MPZP Jurgów I [2006] oraz MPZP Jurgów II [2007]. Pierwszy (MPZP Jurgów I) plan dotyczy obszaru w rejonie funkcjonującego tu ośrodka narciarskiego, drugi (MPZP Jurgów II) – pozostałych terenów w granicach administracyjnych wsi Jurgów, w tym obszarze zainwestowanego wsi.

Powierzchnia terenu posiadającego obowiązujący plan miejscowy w Białce Tatrzańskiej jest niewielka i wynosi ok. 23,53 ha, przy ogólnej powierzchni geodezyjnej miejscowości 1387,73 ha. Pokrycie obszaru wsi planami miejscowymi stanowi ok. 1,69%. Plan sporządzono głównie w związku z koniecznością uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne związane z nową koleją oraz trasą narciarską (rys. 12).

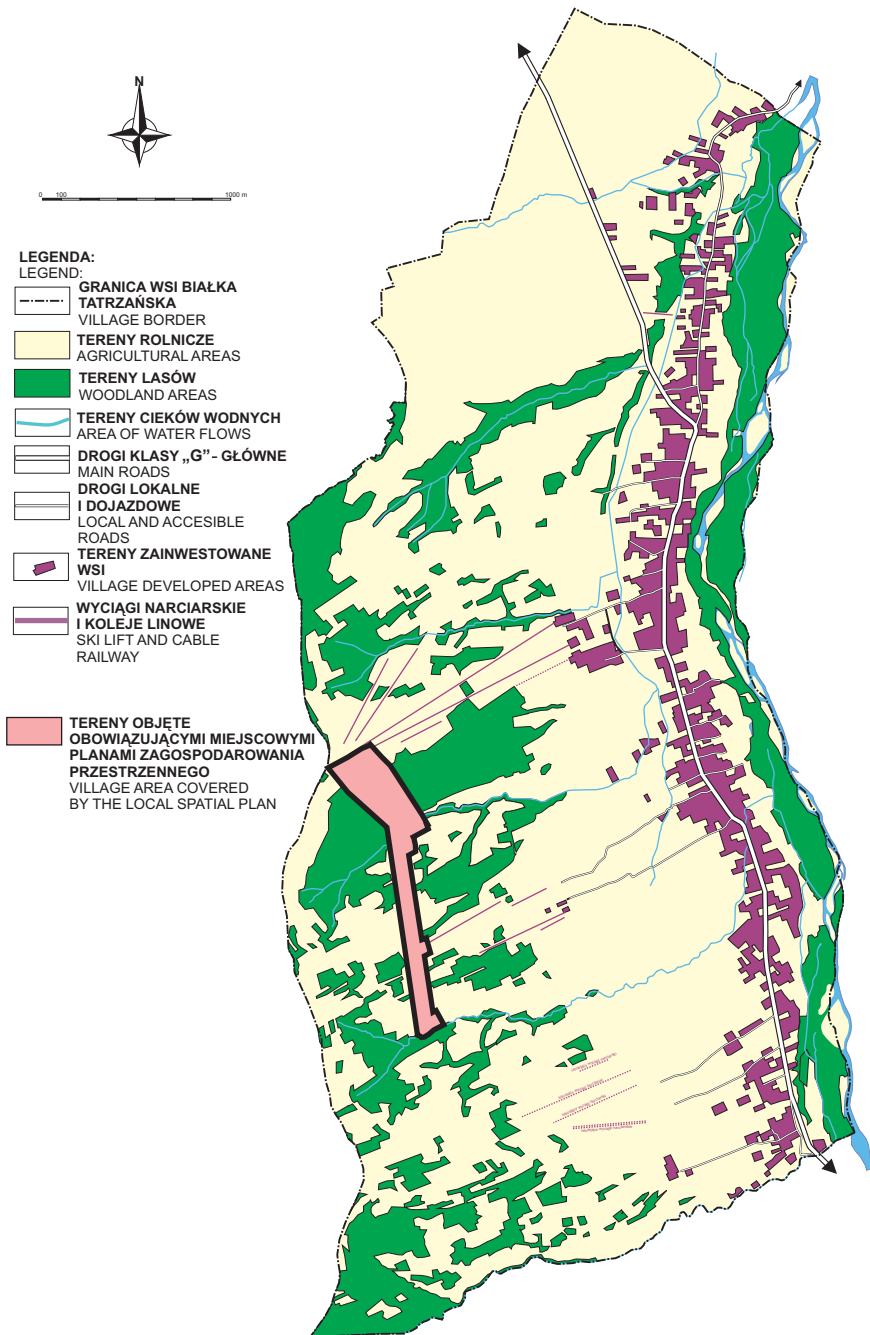
W Jurgowie plany miejscowe pokrywają teren całej wsi, w granicach administracyjnych o łącznej powierzchni 768,80 ha. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Jurgów I [2006] obejmuje obszar o powierzchni 105,30 ha, zaś plan miejscowy Jurgów II [2007] obszar o powierzchni 663,50 ha.

Do końca 2010 r. w miejscowości Białka Tatrzańska nie przystąpiono do opracowania nowych planów miejscowych, natomiast w Jurgowie realizowane są dwie fragmentaryczne zmiany obowiązujących planów miejscowych. Znikome pokrycie planami miejscowymi obszaru wsi Białka Tatrzańska niejako potwierdza wyniki badań prowadzonych przez Śleszyńskiego i Solona [2010], na podstawie których ustalono, że gminy o funkcjach turystycznych pozostają relatywnie słabiej wyposażone planistycznie.

Tekst MPZP Jurgów II [2007] zawiera ustalenia odnoszące się do zasad kształtowania krajobrazu kulturowego wsi. Wśród ustaleń odnoszących się do kształtowania zabudowy obowiązuje m.in. dostosowanie architektury budynków do lokalnych tradycji budowlanych oraz stosowanie miejscowych materiałów elewacyjnych i charakterystycznego dla regionu detalu (gzymсы, obramienia okienne itp.), tradycyjnej kamieniarki (z zakazem stosowania otoczków) oraz wyrobów kowalskich. Owe lokalne tradycje nie są niestety zidentyfikowane w planie miejscowym. W planie obowiązuje ponadto zakaz stosowania na elewacjach sidingu z tworzywa; agresywnej kolorystyki elewacji i intensywnych kolorów. Obowiązują kolory pastelowe i taka kolorystyka pokrycia połaci dachowych jak ciemnoczerwona, ciemnobrązowa, grafitowa, czarna matowa czy ciemnozielona.

Plan ustala obowiązek realizacji dachów jako dwuspadowych lub wielopołaciowych o kącie nachylenia połaci pomiędzy 45–54° i takiej kolorystyce pokrycia połaci dachowych jak: ciemnoczerwona, ciemnobrązowa, grafitowa, czarna matowa, ciemnozielona. Zabrania się przesuwania w pionie połaci dachowych o wspólnej kalenicy, realizacji połaci dachowych o różnym kącie nachylenia (nie dotyczy wyglądu dachowych i lukarn) oraz otwierania dachów jako otwarć pulpityowych wychodzących z kalenicy na długości powyżej ½ elewacji kalenicowej. Dopuszcza się otwarcia dachowe w formie lukarn (typu: facjatki, dymniki, „jaskółki”, „kapliczki”, wyglądy pulpityowe, lukarny łukowe typu „wole oko” itp.). Szerokość jednej lukarny liczona w najszerszym miejscu nie może przekroczyć ½ długości całej połaci dachowej (tzn. szerokość czołowej ściany lukarny bez okapów). Łączna szerokość lukarn nie może wynosić więcej niż ⅓ długości całej połaci dachowej. Ustalenia odnoszące się do kształtowania połaci dachowej są właściwe także dla stylu podhalańskiego.

Plan miejscowy zagospodarowania przestrzennego obowiązujący we wsi Jurgów (MPZP – Jurgów II, 2007) zakłada rozwój przestrzenny miejscowości. W celu identyfikacji nowych terenów inwestycyjnych w dalszej części pracy porównano istniejące zainwestowane tereny oraz projektowanie terenu zabudowy w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Rys. 12. Białka Tatrzańska – tereny wsi objęte miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Fig. 12. Białka Tatrzańska – village area covered by the local spatial plan

Ustalenia planu miejscowego ustanawiają ochronę zasobów środowiska kulturowego przyjętą w dokumencie Zmiany Studium na obszarze wsi Jurgów, w postaci ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków w strefach ochrony konserwatorskiej. Niestety, ewidencja ta nie istniała wówczas na obszarze gminy Bukowiny Tatrzańskiej i w planie do wskazania obiektów chronionych posłużono się funkcjonującą niegdyś listą wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Strefę ochrony konserwatorskiej „A” ustalono w przypadku obiektów i zespołów wpisanych do rejestru zabytków, wśród których znajdują się:

- kościół parafialny Św. Sebastiana, wolno stojąca wieża (dzwonnica), ogrodzenie decyzja z dnia 6.XII 1971 r., Nr księgi „A” – 28;
- zagroda Sołtysów – decyzja z dnia 18.IV 1986 r., nr księgi „A” – 322;
- Polana Podokólne – zespół szałasów – decyzja z dnia 22.V.1978 r., nr księgi „A” – 226.

Strefę ochrony konserwatorskiej „B” ustalono na terenach wsi, w których znajdują się obiekty wpisane do ewidencji zabytków. Dodatkowo ustalono obowiązek ochrony obiektów, o cennych walorach kulturowych, wśród których znalazły się: dawna plebania, tartak wodny, kapliczka cmentarna, karczma obok domu gromadzkiego, biblioteka oraz liczne domy i spichlerze przy domach.

W planie ustalono także strefę ochrony krajobrazu kulturowego, obejmującą niezabudowane przestrzenie rolno-leśne z drogami gospodarczymi i zadrzewieniami śródpolnymi oznaczone na rysunku planu symbolami 1.R, 2.R i 3.R.

Ustalenia z zakresu ochrony środowiska przyrodniczego uwzględniają ograniczenia w zainwestowaniu od strony ściany lasu (dopuszczono zainwestowanie w odległości co najmniej 10 m, licząc odległość od rzutu korony drzew) w celu ochrony korytarza ekologicznego. Ponadto w miejscowości obowiązuje zakaz realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w przypadku których wymagane jest sporządzenie raportu. Wśród inwestycji dopuszczonych występują m.in. zespoły zabudowy usługowej, ośrodki wypoczynkowe, hotele, pensjonaty, pola kempingowe lub karawaningowe, infrastruktura sportowa – trasy narciarskie, stacje paliw, stacje obsługi bądź stacje remontowe sprzętu budowlanego albo rolniczego lub środków transportu oraz obiekty i urządzenia do poboru wód powierzchniowych.

Przeprowadzona inwentaryzacja terenowa zabudowy zlokalizowanej w miejscowości, w tym budynków mieszkalnych powstałych w ostatnich latach, ujawniła, że na obszarze wsi występują budynki o cechach właściwych dla stylu spiskiego i podhalańskiego. Budynki zrealizowane po wejściu w życie planu miejscowego *Jurgów II* to już swoista mieszanka stylów. Różnorodność nowej zabudowy dotyczy także skali powstających tutaj obiektów mieszkalnych i mieszkalno-usługowych. Duże obiekty kubaturowe, obok budynków mieszkalnych jednorodzinnych w terenie szczególnie eksponowanym, powstające wzdłuż drogi krajowej w kierunku przejścia granicznego ze Słowacją, przyczyniają się do utraty wartości przestrzennych miejscowości.

6.2.2.2. Projektowany rozwój przestrzenny wsi Jurgów

Plany miejscowe obowiązujące na obszarze wsi Jurgów w zakresie wyznaczenia terenów przeznaczonych pod zainwestowanie uwzględniają zapisy polityki przestrzennej, sformułowanej w dokumencie Zmiany Studium dla obszaru wsi Jurgów [2007]. Powierzchnia nowych terenów inwestycyjnych uległa znacznemu zwiększeniu odnośnie do miejscowego planu

ogólnego [1988]. Ustalona obecnie powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania, w tym na cele zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej, pensjonatowej, w obrębie wsi Jurgów wynosi 137,56 ha. Powierzchnie terenów przeznaczonych do zainwestowania na podstawie obowiązujących planów miejscowych zestawiono poniżej (tab. 10).

Tabela 10
Table 10

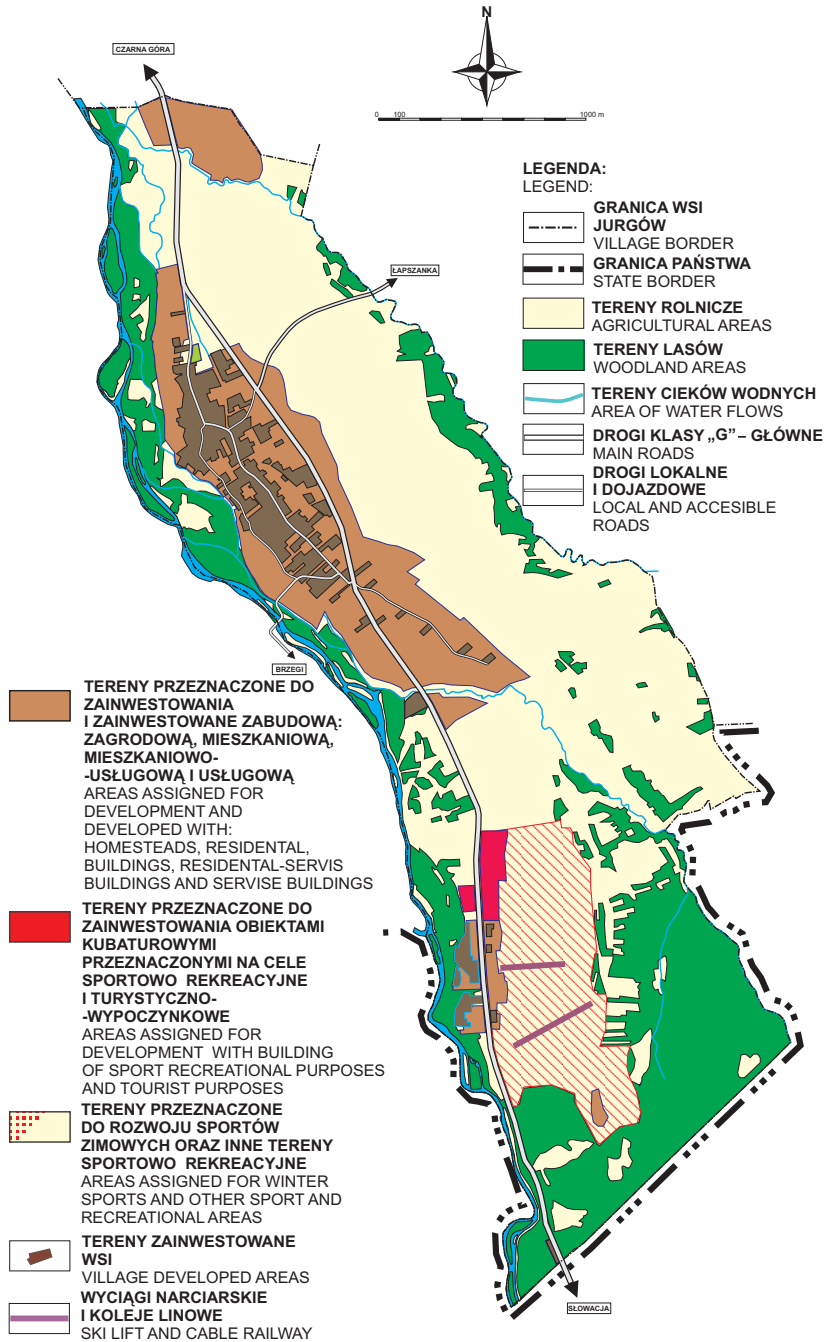
Projektowane zainwestowanie obszaru wsi Jurgów w 2006 i 2007 r.
The surface of areas marked for investment in Jurgow village in 2006 and 2007

Lp. No.	Rodzaj projektowanego zainwestowania w 2006 i 2007 r. Type of planned development in 2006 and 2007	Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania w Jurgowie [ha] The surface of areas marked for investment in Jurgów
1.	Tereny przeznaczone do zainwestowania i zainwestowane zabudową: zagrodową, mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową i usługową Areas marked for development and already developed by: homestead buildings, residential-service buildings, and service buildings	137,56
2.	Tereny przeznaczone do zainwestowania obiektami kubaturowymi przeznaczonymi na cele sportowo-rekreacyjne i turystyczno-wypoczynkowe Areas marked for development by buildings for sport-recreational and tourist purposes	5,32
3.	Tereny przeznaczone do rozwoju sportów zimowych oraz inne tereny sportowo-rekreacyjne Areas marked for the development of winter sports and other sport-recreational areas	73,92

Źródło: opracowanie własne na podstawie MPZP Jurgów I [2006] i MPZP Jurgów II [2007]
Source: prepared by the author on the basis of *The local plan of Jurgów I* [2006] and *Jurgów II* [2007]

Konsekwencje ustaleń MPZP Jurgów II dla harmonijnego kształtowania zabudowy omówiono w części poświęconej „Ustaleniom planów miejscowych w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego wsi”.

Plany miejscowe MPZP Jurgów I i MPZP Jurgów II zwiększają powierzchnię terenów mających zgodę na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze o 85,00 ha. Taki wzrost możliwości zainwestowania obszaru wsi jest następstwem nacisku społeczności lokalnej i przyjętej wcześniej polityki przestrzennej w Zmianie Studium [2007]. W MPZP Jurgów II wyodrębniają się strefy funkcjonalne w obrębie wydzielonych terenów o różnych funkcjach. Na południe od terenu zainwestowanego miejscowości przeznaczono znaczny obszar do realizacji zabudowy pensjonatowej i mieszkaniowej jednorodzinnej (symbol na rysunku planu MP/MN) oraz teren zabudowy pensjonatowej (symbol MP). Na podstawie miejscowego planu ogólnego w miejscowości nie można było realizować wielkogabarytowych pensjonatów. Tereny przeznaczone do realizacji zabudowy pensjonatowej i mieszkaniowej jednorodzinnej dopuszczono także za drogą krajową prowadzącą do przejścia granicznego ze Słowacją (rys. 13). We wcześniejszych opracowaniach droga stanowiła pewną granicę w rozwoju przestrzennym wsi, a nowa zabudowa „za drogą” mogła być realizowana tylko w części południowej na mniejszym obszarze niż ustalono to w MPZP Jurgów II.

Rys. 13. Zasięg obszarów zainwestowanych oraz przeznaczonych do zainwestowania w planach miejscowych dla obszaru wsi Jurgów w 2006 i 2007

Fig. 13. The range of developed and marked for development areas in local spatial plan in Jurgów village in 2006 and 2007

Centralna część miejscowości, w znacznej części już zainwestowana, przeznaczona jest do realizacji zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej (symbole na rysunku planu MN i MN/U). Utrzymanie istniejącej funkcji w obszarze zainwestowanym wsi przyczynia się do utrzymania historycznego charakteru miejscowości.

Plany miejscowe podejmują problematykę ochrony środowiska przyrodniczego. Na obszarze objętym planami obowiązują ustalenia przyjęte w związku z położeniem terenu w granicach Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. W przypadku wprowadzenia nowych form ochrony przyrody, zgodnie z przepisami odrębnymi, obowiązywać będą ograniczenia i zakazy zawarte w dokumentach o ich utworzeniu lub ustanowieniu tj.:

- Rezerwatu „Rzeka Białka Tatrzańska”, obejmującego koryto rzeki Białki z jego bezpośrednim otoczeniem po ujście do Zbiornika Czorsztyńskiego, częściowo położonego na terenie Gminy Bukowina Tatrzańska;
- Parku Krajobrazowego Spisza, obejmującego również w całości obszar wsi Jurków.

6.3. Decyzje lokalizacyjne oraz pozwolenia na budowę

W rozdziale przybliżono liczbę oraz przedmiot wydawanych w obszarze opracowania decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy, a także decyzji o pozwoleniu na budowę. W badaniach zobrazowano rozmiar i skalę realizacji nowej zabudowy w krajobrazie wsi na podstawie decyzji lokalizacyjnych, czyli poza systemem omawianych wcześniej dokumentów planistycznych.

6.3.1. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w znacznej części wsi Białka Tatrzańska sprawił, że w miejscowości inwestycje realizowane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego (tab. 11). Na potrzeby prowadzonych badań pogrupowano decyzje lokalizacyjne wydane dla inwestycji celu publicznego na dwie grupy, w tym: decyzje wydane do realizacji budynków usługowych, do których zaliczono: centrum rekreacji i sportu, usługi oświaty oraz decyzje do realizacji rządzeń infrastruktury technicznej, w tym: oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowej, sieci energetycznej, stacji bazowej telefonii bezprzewodowej i mostów.

W przypadku decyzji o warunkach zabudowy zastosowano podział według następujących kryteriów:

- w pierwszej grupie znalazły się wydane ostateczne decyzje o ustaleniu warunków zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej dla budynku mieszkalnego z pokojami do wynajęcia, mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego;
- w grupie drugiej zakwalifikowano wydane decyzje o warunkach zabudowy do realizacji zabudowy o charakterze usług komercyjnych (budynek usługowy: usługi handlu, gastronomii, aquapark, centrum rekreacji i sportu, hotel);
- w grupie trzeciej znalazły się decyzje o warunkach zabudowy wydane na budowę wyciągu narciarskiego i kolei linowej,

- w grupie czwartej zestawiono wydane decyzje o warunkach zabudowy dla urządzenia infrastruktury technicznej niebędącego celem publicznym (oczyszczalnia ścieków, ujęcie wody i pompownia, sieć wodociągowa, zjazd z drogi, zbiornik gazu).

Tabela 11

Table 11

Wydane decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy dla miejscowości Białka Tatrzańska w latach 2005–2010

Number of issued decisions in Białka Tatrzańska village in years 2005–2010

Lp. No.	Rodzaj decyzji Decision type	Liczba wydanych decyzji Number of issued decisions					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Decyzja o lokalizacji inwestycji celu publicznego (art. 50 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) Decisions on the localization of public purpose developments						
1.1	Wydane decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego Decisions issued on localization of public purpose developments	–	3	3	2	2	6
1.2	Budynki usługowe, w tym: – centrum rekreacji i sportu (CRS), – usługi oświaty (UO), Service buildings, including – sport and recreation centre (CRS), – educational services (UO)				1(CRS)		1(CRS)
1.3.	Urządzenia infrastruktury technicznej, w tym: – oczyszczalnia ścieków (OŚ), – sieć wodociągowa (W), – sieć energetyczna (EE), – stacja bazowa telefonii bezprzewodowej (GSM), – most (M) Technical infrastructure, including: – sewage system plant (OS), – water supply network (W), – power grid (EE), – system for mobile communication (GSM), – a bridge (M)		2(EE) 1(M)	2(EE) 1(GSM)	1(EE)	2(EE)	4(EE)
1.4	Wydane decyzje odmowne Negative decisions issued						1(EE)

Tabela 11 cd.
Table 11 cont.

1	2	3	4	5	6	7	8
2.	Decyzja o warunkach zabudowy (art. 59 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Decision on building conditions						
2.1	Wydane decyzje o warunkach zabudowy Building conditions decisions issued	13	20	22	34	30	38
2.2	Wydane decyzje odmowne Negative decisions issued						1
2.3	Wydane ostateczne decyzje o ustaleniu warunków zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej dla budynku mieszkalnego z pokojami do wynajęcia, mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego Final decisions issued on residential and residential-service building conditions including: a residential building with residential – guest accomodation, guest accomodation with residential part and guest accomodation	10	13	16	33	26	30
2.4	Wydane decyzje o warunkach zabudowy do realizacji: – budynku usługowego: usługi handlu, gastronomii (U), – aquapark (AQ), – hotel (H), Building condition decision issued for completion of: – service building: commercial and catering services (U), – aqua park (AQ), – hotel (H)	2(U)	4(U)	2(H) 2(U) 1(AQ)		3(U)	1(H) 2(U)
2.5	Wydane decyzje o warunkach zabudowy na budowę wyciągu narciarskiego (WN), kolei linowej (KL) Building condition decisions issued for the building of a ski-lift and cable railway	1(KL)	1(WN) 1(KL)				1(WN) 1(KL)

Tabela 11 cd.
Table 11 cont.

1	2	3	4	5	6	7	8
2.6	<p>Wydane decyzje o warunkach zabudowy do urządzenia infrastruktury technicznej nie będącego celem publicznym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – oczyszczalnia ścieków (OŚ), – ujęcie wody i pompownia (UW), – sieć wodociągowa (W), – zjazd z drogi (ZD), – zbiornik gazu (ZG) <p>Building conditions decisions issued for technical infrastructure not of public purpose:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sewage system plant (OS), – water intake and pump house (UW), – water supply network (W), – road exist (ZD), – gas tank (ZG) 		1(UW)	1(OŚ)	1(UW)	1(ZG)	2(ZD) 1(OŚ)
2.7	<p>Inne wydane decyzje</p> <p>Other decisions issued</p>						

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej
Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

W analizowanych latach wydano dużo więcej decyzji o ustaleniu warunków zabudowy niż decyzji dotyczących inwestycji niezaliczonych do celu publicznego. Liczba wydawanych decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego na obszarze wsi Białka Tatrzańska utrzymywała się w latach 2005–2009 na stałym poziomie, a wzrost w 2010 r. związany jest z prowadzoną przebudową linii energetycznej 15 kV.

Analiza wydawanych decyzji o warunkach zabudowy we wsi Białka Tatrzańska ujawniła, że większość z nich dotyczy realizacji inwestycji polegającej na budowie budynku mieszkalno-usługowego (wynajem pokoi, gastronomia) wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Tylko nieliczne decyzje dotyczyły realizacji budynku mieszkalnego bez możliwości lokalizacji usług związanych z oferowaniem noclegów. Stanowiło to podstawę do stworzenia tak dużego zbioru dla decyzji o ustaleniu warunków zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej. Realizacja tego typu zabudowy wiąże się ze zwiększoną kubaturą budynków, co prowadzi często do zniekształcenia architektonicznego budynków i realizacji dziwnych tworów przy wykorzystywaniu cechy budownictwa regionalnego (nawarstwienie otwarć dachowych).

Pozostałe decyzje o ustaleniu warunków zabudowy dotyczą głównie usług towarzyszących rozwojowi turystyki w miejscowości i są to: usługi hotelarskie, handlu i gastronomii, sportu i rekreacji, w tym funkcjonujący od połowy 2011 r. aquapark. Odrębnie zestawiono także decyzje wydane do realizacji wyciągów narciarskich i kolei linowych, których na przestrzeni lat 2005–2010 naliczono 5, w tym aż 3 do realizacji kolei linowej. Tak duża liczba wydanych decyzji lokalizacyjnych do realizacji kolei linowych i wyciągów narciarskich są dowodem znacznego rozwoju narciarstwa zjazdowego.

Wydane decyzje o ustaleniu warunków zabudowy, pokrywające się właściwie z liczbą złożonych wniosków, świadczą o dużej aktywności inwestorów w miejscowości. Liczba wydawanych decyzji lokalizacyjnych wzrosła gwałtownie w 2008 r. i utrzymywała się na stałym poziomie do 2010 r. W grupie inwestycji związanych z mieszkalnictwem, począwszy od 2008 r. corocznie wydawanych jest ok. 30 decyzji o warunkach zabudowy. Perspektywa realizacji w miejscowości każdego roku średnio 30 nowych budynków wpłynęłaby niekorzystnie na wizerunek wsi, poprzez m.in. nadmierne zagęszczenie zabudowy i gwałtowny rozwój przestrzenny wsi. Ponadto przekalowana forma obiektów, z racji pełnionej funkcji mieszkalno-usługowej, może prowadzić do utraty cech architektury regionalnej w budynkach.

Ustalono, że decyzje są zgodne z zapisami polityki przestrzennej sformułowanej w Zmianie Studium na obszarze wsi Białka Tatrzańska [2006]. Szczęśliwie dla miejscowości, wnioski o wydanie decyzji o warunkach zabudowy dotyczą przede wszystkim obszarów w obszarze już częściowo zainwestowanym. Nieliczne decyzje odnoszą się do terenów położonych z dala od zabudowy, żadne natomiast nie kolidują z projektowaną obwodnicą (obejściem) miejscowości.

W toku analiz zauważono, że wiele decyzji o warunkach zabudowy do realizacji zabudowy mieszkaniowo-usługowej połączonych jest z rozbiórką budynku gospodarczego, czasami budynku mieszkalnego. Nietrudno się domyślić, że przyczynia się to do zaniku starej, historycznej zabudowy w krajobrazie wsi. Powodów można się także dopatrywać w pewnej luce prawnej. Do roku 2010 wydawane decyzje lokalizacyjne dla budynków nie wymagały porozumienia z konserwatorem zabytków. Wprowadzona zmiana ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami 18 marca 2010 r. [Dz. U. 2010 Nr 75, poz. 474 z dn. 5 maja 2010] narzuciła taki obowiązek w przypadku budynków figurujących z gminnej ewidencji zabytków.

Do końca 2010 r. na obszarze gminy Bukowina Tatrzańska taka ewidencja nie została jeszcze założona.

W odniesieniu do decyzji lokalizacyjnych odmiennie przedstawia się obraz na obszarze wsi Jurgów. Dla różnych częściach wsi Jurgów decyzje lokalizacyjne wydawano do momentu wejścia w życie MPZP Jurgów II, tj. do początku 2007 r. Decyzje o warunkach zabudowy oraz o lokalizacji inwestycji celu publicznego wydaje się w przypadku obszarów nieobjętych planami miejscowymi. Analizując liczbę złożonych wniosków o ustalenie warunków zabudowy i decyzji celu publicznego oraz wydane decyzje lokalizacyjne do końca 2007 r., należy stwierdzić, że zainteresowanie inwestowaniem w miejscowości w tym okresie było niewielkie (wydano jedną decyzję o lokalizacji inwestycji celu publicznego w roku 2005 oraz trzy decyzje o warunkach zabudowy w 2005, z czego jedną w przypadku wyciągu narciarskiego, i po jednej decyzji o warunkach zabudowy w 2006 i 2007 roku). Istnieje także prawdopodobieństwo, że władze gminy czekając na wejście w życie sporządzonego już wówczas planu miejscowego, odwoływały mieszkańców od składania wniosków na wydanie decyzji lokalizacyjnych.

Na obszarze całej gminy w latach 2005–2010 utrzymywała się tendencja wydawania mniejszej liczby decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego niż decyzji o warunkach zabudowy. Przeważały decyzje celu publicznego dotyczące rozbudowy linii energetycznej 15 kV (tab. 12).

Tabela 12
Table 12

Wydane decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach
zabudowy w gminie Bukowina Tatrzańska w latach 2005–2010
Number of issued decisions in Bukowina Tatrzańska commune in years 2005–2010

Lp. No.	Rodzaj decyzji Decision type	Liczba wydanych decyzji Number of issued decisions					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Decyzja o lokalizacji inwestycji celu publicznego (art. 50 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) Decisions on the localization of public purpose developments						
1.1	Wydane decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego Decisions issued on localization of public purpose developments	4	3	9	7	5	9
1.2	Budynki usługowe, w tym: – centrum rekreacji i sportu (CRS), – usługi oświaty (UO) Service buildings, including – sport and recreation centre (CRS), – educational services (UO)	1(UO)		1(UO)	3(CRS)		1(CRS) 1(U)
1.3.	Urządzenia infrastruktury technicznej, w tym: – oczyszczalnia ścieków (OŚ), – sieć wodociągowa (W), – sieć energetyczna (EE), – stacja bazowa telefonii bezprzewodowej (GSM), – most (M) Technical infrastructure, including: – sewage system plant (OS), – water supply network (W), – power grid (EE), – system for mobile communication (GSM), – a bridge (M)	1(OŚ) 1(GSM) 1(EE)	2(EE) 1(M)	3(EE) 2(GSM) 2(W) 1(OU)	4(EE)	5(EE)	7(EE)
1.4	Wydane decyzje odmowne Negative decisions issued						1(EE)
2.	Decyzja o warunkach zabudowy (art. 59 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) Decision on building conditions						
2.1	Wydane decyzje o warunkach zabudowy Building conditions decisions issued	52	59	46	95	92	100

Tabela 12 cd.
Table 12 cont.

1	2	3	4	5	6	7	8
2.2	Wydane decyzje odmowne Negative decisions issued				1		1
2.3	Wydane ostateczne decyzje o ustaleniu warunków zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej, w tym: budynku mieszkalnego z pokojami do wynajęcia, mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego Final decisions issued on residential and residential-service building conditions including: a residential building with residential-guest accommodation, guest accommodation with residential part and guest accommodation	42	49	36	87	79	82
2.4	Wydane decyzje o warunkach zabudowy dla realizacji: – budynku usługowego: usługi handlu, gastronomii (U), – aquapark (AQ), – centrum rekreacji i sportu (CRS), – hotel (H). – bud. produkcyjny Building condition decision issued for completion of: – service building: commercial and catering services (U), – aqua park (AQ), – sport and recreation centre (CRS), – hotel (H).	3(U) 1(P)	4(U)	3(U) 2(H) 1(AQ)	3(U)	5(U) 1(H)	4U 3H
2.5	Wydane decyzje o warunkach zabudowy na budowę wyciągu narciarskiego (WN), kolei linowej (KL) Building condition decisions issued for the building of a ski-lift and cable railway	2(KL) 3 (WN)	1(WN) 1(KL)	1(WN)			1(WN) 1(KL)

Tabela 12 cd.
Table 12 cont.

1	2	3	4	5	6	7	8
2.6	<p>Wydane decyzje o warunkach zabudowy do urzędzenia infrastruktury technicznej niebędącego celem publicznym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – oczyszczalnia ścieków (OŚ), – ujęcie wody i pompownia (UW), – sieć wodociągowa (W), – zjazd z drogi (ZD), – zbiornik gazu (ZG) <p>Building conditions decisions issued for technical infrastructure not of public purpose:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sewage system plant (OS), – water intake and pump house (UW), – water supply network (W), – road exist (ZD), – gas tank (ZG) 	1(ZG)	1(UW) 1(ZD)	1(OŚ) 1(M) 1(W)	1(UW) 1(ZD) 2(M)	2(ZD) 2(ZG) 1(OŚ)	1(OŚ) 2(M) 4(ZD)
2.7	Inne wydane decyzje Other decisions issued		2		1	2	2

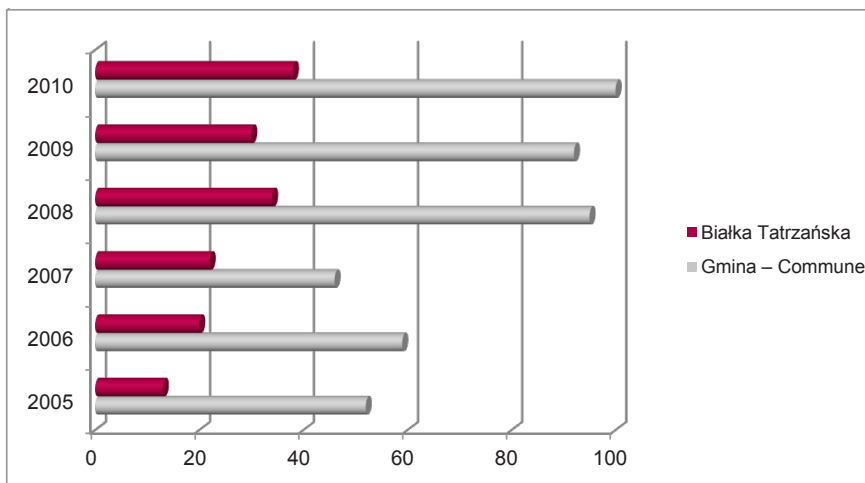
Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej
Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Utrzymany podział decyzji lokalizacyjnych w gminie Bukowina Tatrzańska oraz miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów ujawnił, że zdecydowana większość decyzji dotyczy realizacji inwestycji polegającej na budowie budynku z grupy zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej, w tym budynku mieszkalnego z pokojami do wynajęcia, mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego. Porównując decyzje wydane w miejscowości Białka Tatrzańska z decyzjami wydanymi na obszarze całej gminy Bukowiny Tatrzańskiej, należy stwierdzić, że stanowią one znaczny udział w ogólnej liczbie wydanych decyzji (rys. 14).

Począwszy od 2008 roku gwałtownie wzrosła liczba wydawanych decyzji o warunkach zabudowy zarówno w całej gminie, jak i w miejscowości Białka Tatrzańska. W 2005 r. decyzje na obszarze wsi Białka Tatrzańska stanowiły 25% ogółu decyzji o warunkach zabudowy wydanych w gminie (13 z 52), w kolejnych latach udział ten wynosił już zawsze powyżej 32%, a najwyższy odnotowano w 2007 r., kiedy osiągnął aż 47,82%.

Decyzje zaliczone do urzędzeń infrastruktury technicznej, niebędących celami publicznymi, związane są zazwyczaj z modernizacją budynku polegającą m.in. na zmianie ogrzewania (zbiornik gazu), realizacji czyszczalni ścieków przy ośrodkach, a także poborem wody do zaśnieżania stoków narciarskich.

W celu bardziej obiektywnej oceny zainteresowania inwestowaniem na obszarze Białki Tatrzańskiej ustalono liczbę wydanych decyzji o warunkach zabudowy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wyniki zobrazowano na rysunku 15.

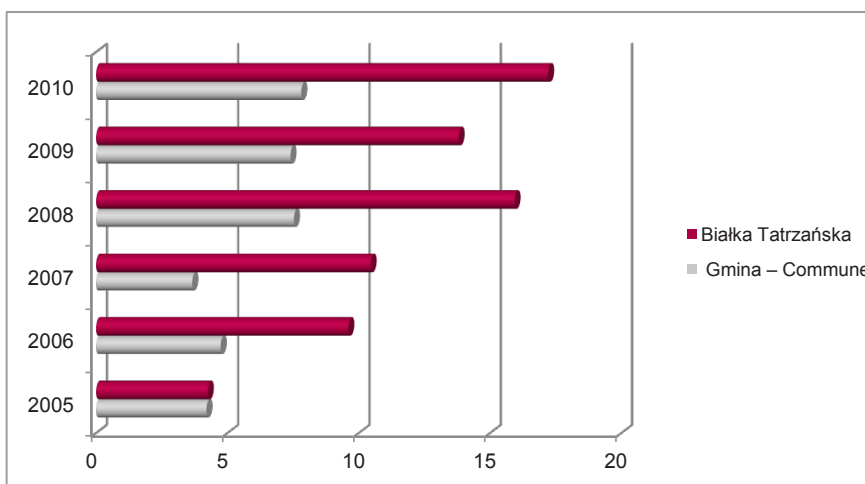

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Bukowinie Tatrzańskiej

Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Rys. 14. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy na obszarze wsi Białka Tatrzańska i w gminie Bukowina Tatrzańska w latach 2005–2010

Fig. 14. Number of building conditions decisions issued for the area of Białka Tatrzańska village and the area of Bukowina Tatrzańska commune in 2005–2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Bukowinie Tatrzańskiej

Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Rys. 15. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy na obszarze wsi Białka Tatrzańska i gminy Bukowina Tatrzańska w latach 2005–2010 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Fig. 15. Number of building conditions decisions issued for the area of Białka Tatrzańska village and the area of Bukowina Tatrzańska commune per 1000 residents

W latach 2005–2007 liczba wydanych decyzji o ustaleniu warunków zabudowy na obszarze gminy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców utrzymywała się w przedziale 4,74–3,66. Gwałtowny wzrost wydanych decyzji nastąpił od 2008 (7,53 decyzji na 1000 mieszkańców), osiągając najwyższy poziom w 2010 r. – 7,81 decyzji na 1000 mieszkańców.

W Białce Tatrzańskiej wskaźnik ten jest dużo wyższy. Już od 2006 r. zauważalny jest wzrost zainteresowania inwestowaniem w miejscowości – wydano wówczas 9,60 decyzji na 1000, w 2007 r. – 10,45, w 2008 – 15,95. Rok 2010 był rekordowy z wynikiem 17,20 decyzji o warunkach zabudowy na 1000 mieszkańców. Potwierdza to dużą presję inwestycyjną na tym obszarze. Odnosząc te dane do wyników badań zespołu pod kierunkiem Śleszyńskiego i Solona [2010], dodatkowo świadczy to o dużej aktywności inwestycyjnej w Białce. W swoich badaniach wysunęli taki wniosek w przypadku grupy analizowanych miejscowości turystycznych, w których wskaźnik ten wynosił 7–8 decyzji o ustaleniu warunków zabudowy na 1000 mieszkańców.

Podejmowane decyzje w przestrzeni wsi Białka Tatrzańska są następstwem złożonych wniosków o ustalenie warunków zabudowy i wniosków o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego. W gminie właściwie nie wydaje się decyzji odmownych.

6.3.2. Decyzje o pozwoleniu na budowę

Kolejną część pracy poświęcono presji inwestycyjnej na obszarze obiektów badawczych oraz w odniesieniu do obszaru całej gminy. W badaniach wykonano analizę wydawanych pozwoleń na budowę w latach 2005–2010. W celu ułatwienia przeprowadzenia porównań zestawiono wyniki w podobnych grupach jak dla decyzji lokalizacyjnych (tab. 13–15).

Tabela 13

Table 13

Wydane decyzje o pozwoleniu na budowę w miejscowości Białka Tatrzańska w latach 2005–2010
Number of building permission decisions issued in Białka Tatrzańska village in years 2005–2010

Lp. No	Rodzaj decyzji Decision type	Liczba wydanych decyzji Number of decisions issued					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Wydane decyzje o pozwoleniu na budowę (łącznie dla wsi Białka Tatrzańska) Building permission decisions issued (altogether for Białka Tatrzańska village)	11	5	12	15	14	17
1.1	Wydane ostateczne decyzje o pozwoleniu na budowę dla budynku mieszkalnego i mieszkalno-usługowego, w tym mieszkalnego z pokojami do wynajęcia mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego Final building permission decisions issued for residential building and residential-service building with accommodation for rent residential-guest house, guest house with a residential part and guest house	10	4	8	10	14	10

Tabela 13 cd.
Table 13 cont.

1	2	3	4	5	6	7	8
1.2	<p>Wydane ostateczne decyzje na budowę budynku: – usługowego (U), – aquapark (AQ), – centrum rekreacji i sportu (CRS), – hotel (H)</p> <p>Final decisions issues for building of: – service building (U), – aqua park (AQ), – sport and recreation centre (CRS), – hotel (H)</p>				2 (U) 1 (AQ)		1 (CRS) 1(H)
1.3	<p>Wydane ostatecznie decyzje na budowę wyciągu narciarskiego (WN), kolei linowej (KL)</p> <p>Final decisions issued for building a ski lift (WN) and a cable railway (KL)</p>		1 (KL)	1(WN) 1(KL)			
1.4	<p>Wydane ostatecznie decyzje na budowę urządzenia infrastruktury technicznej: – oczyszczalnia ścieków (OŚ), – ujęcie wody i pompownia (UW), – sieć wodociągowa (W), – przyłącze energetyczne (EE), – zjazd z drogi (ZD), – stacja przekaźnikowa telefonii (GSM), – główny punkt zasilania energetycznego (GPZ)</p> <p>Final decisions issued for building technical infrastructure units: – sewage treatment plant (OŚ), – water intake and pump house (UW), – water supply network (W), – junction box (EE), – road exit (ZD), – mobile communication relay station (GSM), – transformer/switching station (PGZ)</p>	1 (OŚ)		1(UW) 1(W)	2 (EE) 1 (GSM)		2 (EE) 2 (ZDW) 1(GPZ)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej
Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Tabela 14
Table 14

Wydane decyzje o pozwoleniu na budowę w miejscowości Jurgów w latach 2005–2010
Number of building permission decisions issued in Jurgow village in years 2005–2010

Lp. No	Rodzaj decyzji Decision type	Liczba wydanych decyzji Number of issuing decision					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Wydane decyzje o pozwoleniu na budowę (łącznie we wsi Białka Tatrzańska) Building permission decisions issued (altogether for Jurgów)	4	5	3	5	5	5
1.1	Wydane ostateczne decyzje o pozwoleniu na budowę budynku mieszkalnego i mieszkalno-usługowego dla budynku mieszkalnego z pokojami do wynajęcia mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego Final building permission decisions issued for residential building and residential-service building with accomodation for rent residential-guest house, guest house with a residential part and guest house	4	2	1	2	2	3
1.2	Wydane ostateczne decyzje na budowę budynku: – usługowego (U) Final decisions issues for building of: – service building (U)				1(U)		
1.3	Wydane ostatecznie decyzje na budowę wyciągu narciarskiego (WN), kolei linowej (KL) Final decisions issued for building a ski lift (WN) and a cable railway (KL)		1 (KL)		1(WN)	1 (KL)	1 (KL)
1.4	Wydane ostatecznie decyzje na budowę urządzenia infrastruktury technicznej: – ujęcie wody i pompownia (UW), – sieć wodociągowa (W), – przyłącze energetyczne (EE), – zjazd z drogi (ZD) Final decisions issued for building technical infrastructure units: – water intake and pump house (UW), – water supply network (W), – junction box (EE), – road exit (ZD)		1(EE) 1(ZD)	1(W), 1(UW)	1 (EE)	2(EE)	1 (EE)

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej
Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Tabela 15

Table 15

Wydane decyzje o pozwoleniu na budowę dla Gminy Bukowina Tatrzańska w latach 2005–2010
 Number of building permission decisions issued in Bukowina Tatrzańska commune in years
 2005–2010

Lp. No	Rodzaj decyzji Decision type	Liczba wydanych decyzji Number of issuing decision					
		2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Wydane decyzje o pozwoleniu na budowę (łącznie dla gminy Bukowina Tatrzańska) Building permission decisions issued (altogether for Bukowina Tatrzańska commune)	39	35	32	59	58	54
1.1	Wydane ostateczne decyzje o pozwoleniu na budowę budynku mieszkalnego i mieszkalno-usługowego, w tym mieszkalnego z pokojami do wynajęcia mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego Final building permission decisions issued for residential building and residential-service building with accomodation for rent residential-guest house, guest house with a residential part and guest house	30	25	23	38	49	36
1.2	Wydane ostateczne decyzje na budowę budynku: – usługowego (U), – aquaparku (AQ), – centrum rekreacji i sportu (CRS), – hotelu (H) Final decisions issues for building of: – service building (U), – aqua park (AQ), – sport and Recreation centre (CRS), – hotel (H)	3 (U)	1U 1(AQ) 1 (OR)	1(U)	3(U) 1(AQ)	1(U) 1(H)	3(U) 1(RS) 1(H)
1.3	Wydane ostatecznie decyzje na budowę wyciągu narciarskiego (WN), kolei linowej (KL) Final decisions issued for building a ski lift (WN) and a cable railway (KL)		2 (KL)	1(WN) 1(KL)	4(WN) 1(KL)	1 (KL)	1 (KL)

Tabela 15 cd.
Table 15 cont.

1	2	3	4	5	6	7	8
1.4	<p>Wydane ostatecznie decyzje na budowę urządzenia infrastruktury technicznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> – oczyszczalnia ścieków (OŚ), – ujęcie wody i pompownia (UW), – sieć wodociągowa (W), – przyłącze energetyczne (EE), – zjazd z drogi (ZD), – stacja przekaźnikowa telefonii (GSM), – główny punkt zasilania energetycznego (GPZ) <p>Final decisions issued for building technical infrastructure units:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sewage treatment plant (OŚ), – water intake and pump house (UW), – water supply network (W), – junction box (EE), – road exit (ZD), – mobile communication relay station (GSM), – transformer/switching station (PGZ) 	<p>1(OŚ) 1 (ZG) 2(M)</p>	<p>2(EE) 1(ZD)</p>	<p>2(W) 2(UW) 2(EE)</p>	<p>1(UW) 7(EE) 1(ZD) 1 (ZG) 1(M)</p>	<p>6(EE)</p>	<p>3(ZD) 1(GPZ) 4(EE) 1(M)</p>
1.5	Inne	2	2				3

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej
Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

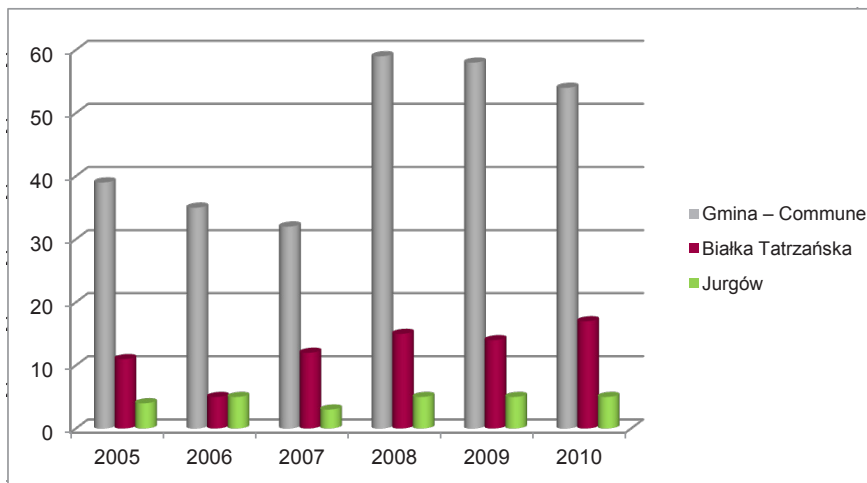
Na obszarze wsi Białka Tatrzańska wydawanych jest corocznie ok. 12 pozwoleń na budowę. Zdecydowana większość z nich dotyczy budynku mieszkalnego i mieszkalno-usługowego, w tym mieszkalnego z pokojami do wynajęcia, mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego. Liczba decyzji w przypadku tych obiektów wynosi ok. 9 rocznie, choć w roku 2009 osiągnęła liczbę 14.

Uzgodniono, że nie wszystkie decyzje o ustaleniu warunków zabudowy kończą się uzyskaniem pozwoleń na budowę (wskaźnik wynosi ok. 0,33). Tempo zainwestowania, choć duże, jest niższe niż zainteresowanie wyrażone wnioskami o ustalenie decyzji o warunkach zabudowy.

Odmienny wynik uzyskano na obszarze wsi Jurgów, gdzie w latach 2005–2007 wydano więcej pozwoleń na budowę niż decyzji lokalizacyjnych. Liczba ta ustabilizowała się w latach 2008–2010 na poziomie 5 rocznie. Już wówczas podstawą ich uzyskania był pierwszy z uchwalonych planów miejscowych (Jurgów I). W miejscowości corocznie wydawane są ok. 2 pozwolenia na budowę głównie budynku mieszkalnego lub mieszkalno-usługowego z pokojami do wynajęcia. Pozwolenia te do tej pory nie obejmowały budynków o tak dużych gabarytach jak budynków realizowanych w Białce Tatrzańskiej.

Do zmian krajobrazowych obszaru wsi Jurgów przyczynia się obecnie rozwój zaplecza sportów zimowych, w tym realizacja kolei linowych realizowanych na podstawie obowiązującego planu miejscowego.

Presję inwestycyjną w miejscowościach Białka i Jurgów oceniono na tle decyzji o pozwoleniu na budowę wydawanych na obszarze całej gminy (rys. 16).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Bukowinie Tatrzańskiej

Source: own study on the basis of information from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Rys. 16. Liczba wydanych pozwoleń na budowę na obszarze wsi Białka Tatrzańska, Jurgów oraz gminy Bukowina Tatrzańska w latach 2005–2010

Fig. 16. Number of building permissions issued for the area of Białka Tatrzańska village, Jurgów and for the area of Bukowina Tatrzańska commune in 2005–2010

W 2010 r. na obszarze wsi Białka Tatrzańska wydano ponad 30% wszystkich wydanych wówczas pozwoleń na budowę w gminie (17 z 54). Największy procentowo udział pozwoleń w porównaniu z całą gminą odnotowano tu jednak w 2007 r. (ponad 37%). W Jurgowie udział ten kształtował się w poszczególnych latach na poziomie ok. 8–14%.

Porównanie liczby decyzji o pozwoleniu na budowę budynków z grupy budynków mieszkalnych i mieszkalno-usługowych z pokojami do wynajęcia, mieszkalno-pensjonatowego, pensjonatowego z częścią mieszkalną i pensjonatowego, w analizowanych miejscowościach w odniesieniu do obszaru całej gminy kształtuje się bardzo podobnie. W 2010 r. decyzje te stanowiły w Białce 27,70%, w Jurgowie 8,33% ogółu tego typu postanowień wydanych w gminie, w latach wcześniejszych liczba ta kształtowała się w przedziale od 16% (2006) do 34% (2007) w Białce Tatrzańskiej i w przedziale od 4 (2009) do 8% (2006) w Jurgowie z rekordowym rokiem 2005 (13%).

Można stwierdzić, że ruch budowlany oceniony na tle całej gminy jest dużo większy w Białce Tatrzańskiej. Pozwolenia na budowę wydawane są tam bez miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Konsekwencje takiego stanu planistycznego mogą być bardzo negatywne w przypadku krajobrazu kulturowego miejscowości.

6.4. Następstwa podjętych decyzji przestrzennych

W niniejszej pracy decyzje przestrzenne rozumiane są jako ogół decyzji podejmowanych przez organy i instytucje na różnych etapach formułowania polityki przestrzennej, w toku tworzenia planu miejscowego oraz w procesie wydawania decyzji lokalizacyjnych.

6.4.1. Konflikty w zagospodarowaniu przestrzennym na poziomie lokalnym

Konflikty w zagospodarowaniu przestrzennym ujawniają się na obszarze gminy Bukowina Tatrzańska, m.in. w toku formułowania polityki przestrzennej i sporządzania dokumentów stanowiących narzędzie jej realizacji. Zgodnie z założeniem w pracy badano następstwa decyzji planistycznych rozumianych jako ogół podjętych decyzji przez władzę lokalną, organy i instytucje w trakcie tworzenia dokumentów planistycznych określających m.in. politykę przestrzenną oraz prawo miejscowe. Zamieszczone poniżej zestawienie wniosków bądź uwag, jakie wpłynęły w toku prac nad sporządzanymi Zmianami SUiKZP gminy Bukowina Tatrzańska [1998] w poszczególnych wsiach w gminie Bukowina Tatrzańska, niestety nie oddaje rzeczywistego zainteresowania mieszkańców pracami planistycznymi (tab. 16).

Tabela 16
Table 16

Liczba złożonych wniosków i uwag w trakcie sporządzania Zmian Studium
Number of motions and comments made during preparation of Study Changes

Lp. No.	Miejscowość Location	Termin podjętych czynności Date of activities	Udział społeczności lokalnej w procesie sporządzania Zmian Studium dla poszczególnych miejscowości Participation of local residents in the process of preparing Changes to the Study for individual villages	
			Liczba złożonych wniosków Number of motions made	Liczba złożonych wniosków Number of motions made
1.	Białka Tatrzańska	2006	0	0
2.	Czarna Góra	2006	0	1 obejmująca 12 zagadnień 1 (comprising 12 issues)
3.	Jurgów	2007	0	0
4.	Rzepiska	2008	0	43
5.	Groń – Leśnica	2010/2011	12	36

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej
Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Zarówno w trakcie prac nad Zmianą Studium w przypadku miejscowości Białka Tatrzańska, jak i we wsi Jurgów do projektów dokumentów nie złożono wniosków.

W pozostałych miejscowościach uwagi obejmowały głównie zagadnienia dotyczące poszerzenia terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową. Analiza wykazała, że często przedmiotem konfliktu były tereny nieprzydatne na cele budowlane, o niekorzystnych warunkach fizjograficznych, położone na obszarach cennych przyrodniczo lub zbyt oddalonych od zabudowy [Raszka, Heldak 2010, Gonda-Soroczyńska, Heldak 2011].

Presja inwestycyjna nasiliła się wraz ze wzrostem znaczenia polityki przestrzennej w systemie planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz stworzeniem możliwości udziału społeczeństwa w procesie jej tworzenia. Problem ten jest bardzo ważny, także ze względu na położenie w terenie o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Obszar gminy jest miejscem występowania konfliktów przestrzennych pomiędzy funkcją przyrodniczą a osadniczą. Biorąc pod uwagę charakter powstających w gminie nowych budynków mieszkalnych, w których obok funkcji mieszkalnej dostosowuje się budynek do wynajmowania kwater i świadczenia usług pensjonatowych oraz rozwój stacji narciarskich, konflikty zachodzą także na polu ochrony środowiska przyrodniczego a funkcji turystycznej.

W toku prowadzonych analiz zastanawia także brak uwag do projektu Zmiany Studium w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów. Rok 2007 był przełomowy, okazało się bowiem, że równoległe z analizą dokumentów Zmiany Studium na obszarze wsi Jurgów [2007] trwały prace nad dwoma projektami planów miejscowych obejmujących tereny w granicach administracyjnych wsi.

Pierwszy z planów miejscowych MPZP Jurgów I [2006], dotyczył terenów narciarskich – obecnego Centrum Rekreacji i Wypoczynku HAWRAN, drugi – MPZP Jurgów II [2007] – pozostałej części wsi. W toku prac nad planem do projektu MPZP Jurgów II wpłynęło 56 wniosków. Przeważająca liczba dotyczyła więcej niż jednej działki ewidencyjnej. Łącznie wnioski obejmowały ponad 430 działek. Tak duża liczba wynika z małej powierzchni działek ewidencyjnych będącej następstwem wtórnych podziałów geodezyjnych dokonywanych w miejscowości. Właściwie wszystkie wnioski dotyczyły zmiany przeznaczenia terenu na cele budowlane, w tym na cele zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej, także pensjonatowej, mieszkaniowej wraz z usługami, mieszkaniowo-rekreacyjnej. Wpłynął 1 wniosek o zmianę przeznaczenia terenu pod zabudowę produkcyjną lub inną oraz 1 – o zmianę przeznaczenia pod zabudowę usługową sportowo-rekreacyjną, turystykę lub wypoczynek z obiektami towarzyszącymi. Skala zapotrzebowania na zmianę przeznaczenia użytków rolnych w obrębie wsi wydawała się ogromna. Większość złożonych wniosków okazała się niezgodna z ustaleniami polityki przestrzennej i nie mogła być uwzględniona. W kolejnym etapie prac nad projektem MPZP Jurgów II, w trakcie wyłożenia projektu planu do wglądu publicznego, przeprowadzono dyskusję publiczną, w której uczestniczyło 12 osób. W toku dalszych prac planistycznych, po zakończeniu okresu udostępnienia projektu do wglądu publicznego, w ustawowym terminie wpłynęły 43 uwagi dotyczące ponad 150 działek.

Najczęstszym powodem ich wniesienia był sprzeciw w stosunku do przeprowadzenia dróg gminnych, prośba o włączenie działki do terenów budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego i pensjonatowego, prośba o włączenie do terenów budownictwa jednorodzinnego oraz o zmniejszenie wymaganej powierzchni działki budowlanej w terenach zabudowy pensjonatowej z 800 do 600 m². Pojedyncze uwagi dotyczyły przeznaczenia działek pod lokalizację cmentarza parafialnego oraz rezerwy terenu pod planowane ujęcie wody, wykreślenia

z ewidencji zabytków nieistniejącego spichlerza i jednego budynków mieszkalnych, a także zwiększenia dopuszczalnej liczby kondygnacji w obiektach pensjonatowych.

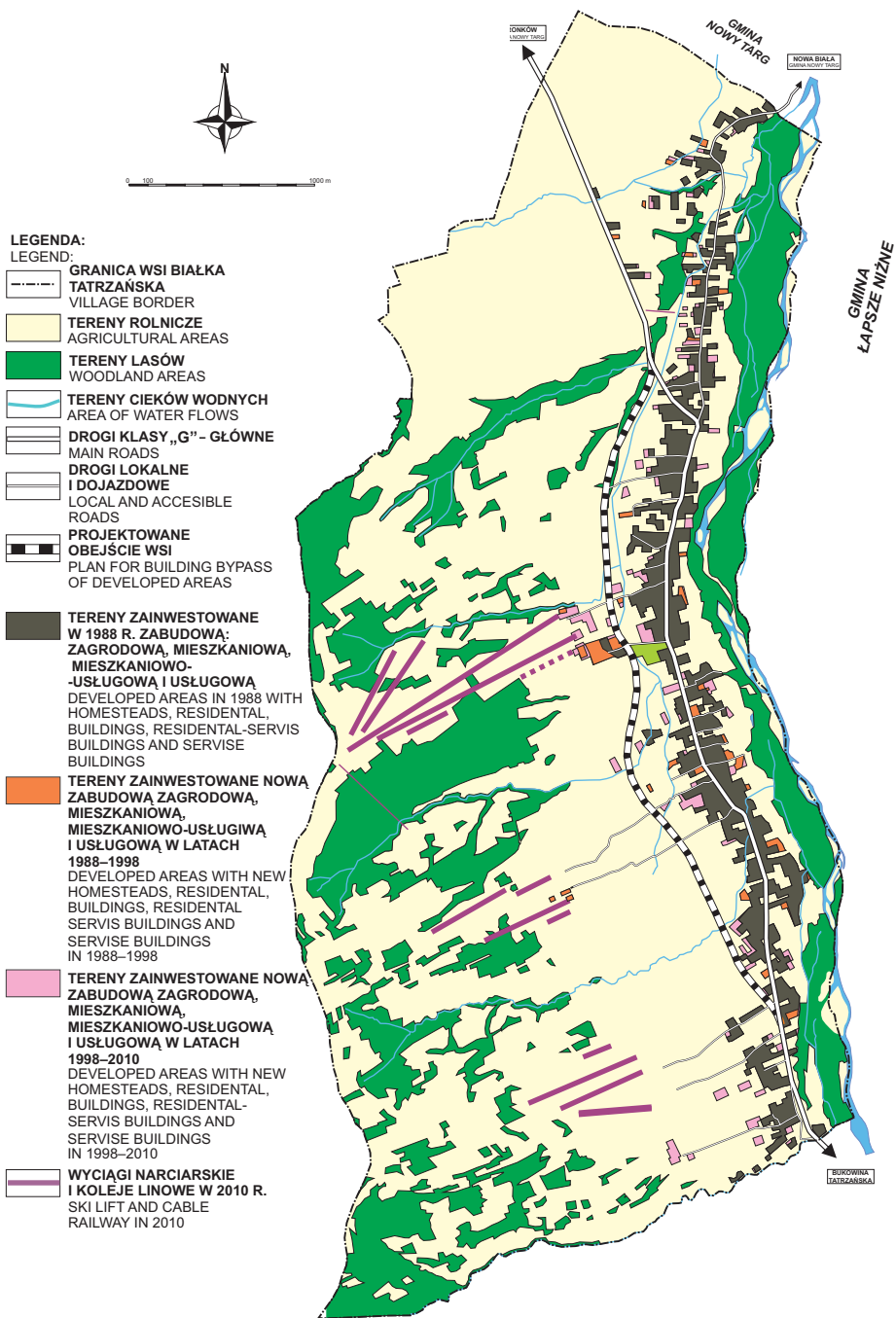
Wójt gminy uwzględnił 21 spośród złożonych 43 uwag, 4 z nich – częściowo, 17 – nie uwzględnił. Wśród nieuwzględnionych uwag znalazły się te dotyczące działek położonych poza terenami przeznaczonymi do zabudowy w obowiązującej już wówczas *Zmianie Studium* [2007] (w terenach rolnych wyłączonych z zabudowy) oraz w strefie oddziaływania drogi krajowej. Nie uwzględniono także części uwag dotyczących sprzeciwu w przypadku lokalizacji dróg gminnych. Likwidacja ww. dróg spowodowałaby brak dostępności komunikacyjnej części terenów przeznaczonych pod zabudowę w bliskim sąsiedztwie drogi krajowej. Bezpośredni zjazd z drogi został wykluczony na etapie uzgadniania z GDDKiA. Odrzucono także uwagę dotyczącą przeznaczenia terenu pod lokalizację cmentarza parafialnego ze względu na brak dokumentacji geologicznej, co skutkowałoby ponownym uzgodnieniem projektu planu miejscowego.

W ostatnich latach gwałtownie zmienił się stosunek mieszkańców gminy do formułowania polityki przestrzennej oraz narzędzi jej realizacji. Niestety, zwiększony udział społeczności lokalnej jest podyktowany głównie dbałością o własny interes, a nie np. troską o zachowanie walorów krajobrazowych wsi czy ochronę środowiska przyrodniczego [Raszka, Heldak 2010]. Być może przy podjęciu prawidłowych decyzji przestrzennych pomocna byłaby wizualizacja urbanistyczna. Trójwymiarowa prezentacja rozwoju przestrzennego zabudowy czy urządzenia infrastruktury technicznej pozwoliłaby na ocenę wkomponowania zamierzenia w otaczający je krajobraz. Narzędzie to mogłoby być pomocne szczególnie w negocjacjach społecznych.

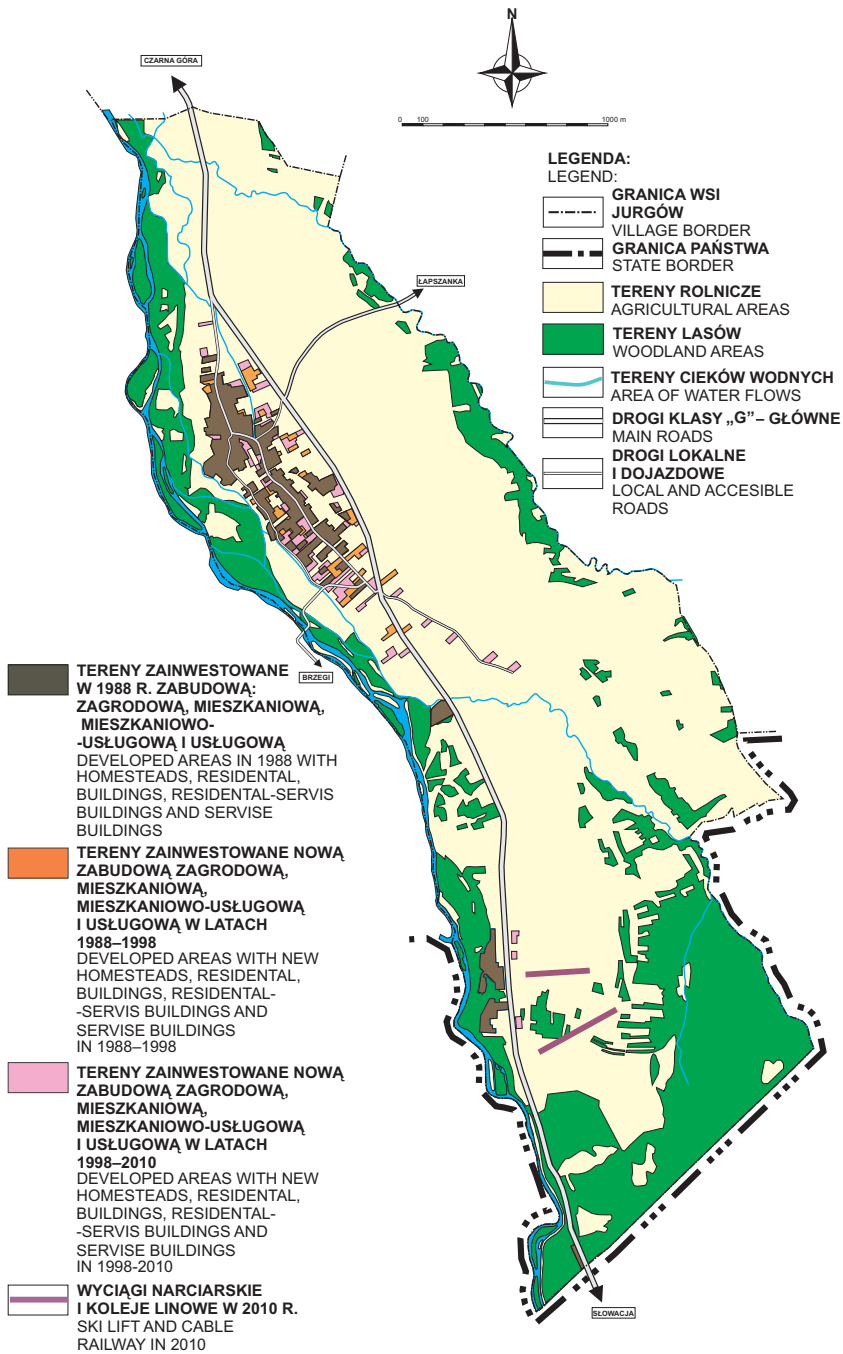
Konflikty przestrzenne pomiędzy ochroną środowiska a funkcją osadniczą i turystyczną rozgrywają się tu głównie pomiędzy władzą lokalną a właścicielami lub władającymi nieruchomościami. W toku prac planistycznych pomocne są organy i instytucje stojące na straży przestrzegania przepisów prawnych z zakresu ochrony środowiska, w tym obecnie także regionalny dyrektor ochrony środowiska. Cieszy także postawa władz lokalnych, które nie uwzględniły uwag dotyczących rozwoju zabudowy poza terenami wyznaczonymi do zainwestowania w polityce przestrzennej. Pomimo tego nowe tereny inwestycyjne zajmują nieproporcjonalnie dużą powierzchnię w odniesieniu do obecnej liczby mieszkańców wsi.

6.4.2. Stan zainwestowania wsi w latach 1988–2010

Na potrzeby rozpoznania zainwestowania towarzyszącego opracowywanym dokumentom planistycznym zobrazowano zasięg terenów zainwestowanych budynkami i budowlami w roku 1988, 1997 i 2010 (rys. 17, 18). Zarejestrowany stan zainwestowania odzwierciedla wzrost zainteresowania inwestowaniem wraz ze zwiększającym się popytem na wypoczynek w miejscowości. Największe zmiany w zainwestowaniu obszaru wsi Białka Tatrzańska zaobserwowano pomiędzy rokiem 1997 a 2010, kiedy pojawiło się ok. 75 nowych budynków o funkcji mieszkalnej, mieszkalno-usługowej lub usługowej (ponad 6 rocznie). W okresie wcześniejszym 1988–1998 powstały ok. 33 budynki o funkcji mieszkalnej lub mieszkalno-usługowej, czyli ok. 3 rocznie. Początkowo nowa zabudowa stanowiła jedynie uzupełnienie już istniejącej zabudowy, w latach późniejszych zaobserwowano rozpraszanie zabudowy głównie w części południowej wsi (rejon Kaniówki) oraz w części środkowej (rejon zlokalizowany po zachodniej stronie kościoła i cmentarza).

Rys. 17. Zmiany zainwestowania obszaru wsi Białka Tatrzańska w latach 1985–2010
Fig. 17. Change dynamics of area development in Białka Tatrzańska village in 1985–2010

Rys. 18. Zmian zainwestowania obszaru wsi Jurgów w latach 1985–2010
Fig. 18. Change dynamics of area development in Jurgów village in 1985–2010

Inwestycje realizowane w latach 2005–2010 w Białce Tatrzańskiej powstały dzięki decyzji o pozwoleniu na budowę, których podstawą wydania były prawomocne decyzje o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Pojawianie się nowych inwestycji dotyczy także zagospodarowania turystycznego stoków narciarskich (koleje liniowe, wyciągi narciarskie i towarzyszące im usługi). Najwięcej kolei linowych i wyciągów narciarskich powstało także w ostatnim z analizowanych okresów (1998–2010). Na stokach położonych po zachodniej stronie wsi co roku przybywa nowa infrastruktura turystyczna, głównie urządzenia związane z narciarstwem. Oferta jest poszerzana także o inne obiekty rekreacyjno-sportowe, czego przykładem jest oddany do użytku w połowie 2011 r. budynek aquaparku.

Mapa zmian zainwestowania zabudową obszaru w Jurgowie wskazuje także na dość szybkie tempo zainwestowania wsi. W okresie 1988–1997 w Jurgowie powstały ok. 33 nowe budynki o funkcji mieszkalnej, czyli podobnie jak w Białce Tatrzańskiej, w latach 1997–2010 powstało ich ok. 40; średnio ok. 3 rocznie. Obserwuje się gwałtowny rozwój zabudowy mieszkaniowej i pensjonatowej w części południowej wsi – w kierunku centrum sportu i rekreacji. W miejscowości, po uchwaleniu MPZP Jurgów I, zaczęto inwestować w rozwój kolei linowych i wyciągów narciarskich.

Porównanie rozwoju przestrzennego zainwestowania w miejscowościach świadczy o dużo szybszym tempie rozwoju zabudowy i infrastruktury narciarskiej w Białce Tatrzańskiej oraz zwiększonym tempie rozwoju nowej zabudowy.

6.4.3. Zmiany w użytkowaniu ziemi

Wiele decyzji podejmowanych w przestrzeni, w tym decyzje w toku prac planistycznych, warunkowanych jest danymi wynikającymi z ewidencji gruntów i budynków. Rodzaj użytku może wykluczyć możliwość wydania decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Dotyczy to gruntów leśnych w przypadku braku uzyskania w okresie wcześniejszym zgody na wyłączenie na cele nieleśne. Klasyfikacja bonitacyjna w powiązaniu z arealem gruntu decyduje o konieczności uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze. Otrzymanie zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych wysokich klas bonitacyjnych na cele nierolnicze poza granicami miast, dokonuje się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego po uzyskaniu zgody właściwego organu w formie decyzji.

W badaniach przedstawiono dane ewidencyjne wsi Białka Tatrzańska i Jurgów według stanu na koniec 1985 r. jako odniesienie do sporządzanego wówczas miejscowego planu ogólnego [1988]. W 1985 r. w gminie Bukowina Tatrzańska powierzchnia ewidencyjna wynosiła 8 827,00 ha. Użytkowanie terenów według ewidencji gruntów w 1985 r. zestawiono w tabeli 17.

Tabela 17

Table 17

Użytkowanie terenów w gminie oraz w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów w roku 1985 r.
wg ewidencji gruntów

Land use in the area of the commune and in Białka Tatrzańska and Jurgów in 1985 according
to land registry

Lp.	Rodzaj użytkowania terenu Type of land use	Gmina ogółem Commune altogether		Białka Tatrzańska		Jurgów	
		ha	%	ha	%	ha	%
1.	Powierzchnia ogółem Area altogether	8827	100,0	1485,0	100,0	768,0	100,0
2.	Tereny zainwestowane, w tym: Developed areas, including:	396	4,5	69,0	4,7	31,0	4,0
2.1.	Tereny osiedleńcze Residential areas	175	2,0	25,0	1,7	11,0	1,40
2.2.	Drogi Roads	221	2,5	44,0	3,0	20,0	2,60
2.3	Koleje Railways						
3.	Użytki rolne i leśne, w tym: Agricultural land and forests, including:	8250	93,4	1367,0	92,0	704,0	91,7
3.1.	Grunty orne Arable land	4441	50,3	772	52,0	264,0	34,4
3.2.	Sady Orchards	10	0,1				
3.3.	Łąki trwałe Permanent meadows	903	10,2	286	19,3	102,0	13,3
3.4.	Pastwiska Pastures	846	9,6	15	1,0	139,0	18,1
3.5.	Lasy Forests	2050	23,2	294	19,8	199,0	25,9
4.	Inne, w tym: Other, including:	181	2,1	49	3,3	33,0	4,3
4.1.	Wody Waters	160	1,8	48	3,2	27,0	3,5
4.2.	Nieuzżytki, w tym tereny do rekultywacji Wastelands, including areas for recultivation	12				1	0,1
4.3.	Użytki kopalniane Mine areas						
4.4.	Tereny różne Different areas	9	0,1	1	0,1	5	0,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej

Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

W obydwu miejscowościach użytki rolne i leśne stanowiły ok. 92% ogółu powierzchni wsi, a tereny zainwestowane 4,7% w Białce i 4% w Jurgowie. Tereny osiedleńcze nie osiągnęły wówczas nawet 2 % ich powierzchni (1,7% w Białce i 1,4% w Jurgowie). Łącznie z terenami pod drogami stanowiły udział odpowiednio 4,7% w Białce oraz 4% w Jurgowie. Niestety, już wówczas ewidencja różniła się od sposobu wykorzystania terenu. Zmiany zauważono w obrębie terenów zainwestowanych, które już wtedy w Białce zajmowały większy areal niż podany w ewidencji gruntów. Analizując powierzchnię faktycznie zajmowaną przez tereny zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej ustalono, że tereny te wynosiły łącznie w Białce Tatrzańskiej 53,64 ha, a w Jurgowie 28,00 ha.

Kolejną analizę użytkowania gruntów, na podstawie ewidencji gruntów i budynków, odniesiono do okresu sporządzania *Studium* [1998]. Niestety, nie udało się pozyskać szczegółowych danych ewidencyjnych na koniec 1997 roku. Utrudnieniem w pozyskaniu wiarygodnych danych okazały się także zmiany granicy administracyjnej gminy. Część Tatrzańskiego Parku Narodowego znalazła się w granicach gminy Bukowina Tatrzańska, jednocześnie powierzchnia gminy powiększyła się z 8827,00 do 13 185,50 ha (tab. 18).

Tabela 18

Table 18

Użytkowanie terenów w Gminie oraz w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów w 1997 r.
wg ewidencji gruntów

Land use in the area of the commune and in Białka Tatrzańska and Jurgów in 1997 according
to land registry

Lp.	Rodzaj użytkowania terenu Type of land use	Gmina ogółem Commune altogether		Białka Tatrzańska		Jurgów	
		ha	%	ha	%	ha	%
1.	Powierzchnia ogółem Area altogether	13 185,5 8827,0*		1488,5	100	768,8	100
2.	Użytki rolne, w tym: Agricultural land, including:	6190,8*		1073,7	72,1	503,7	65,5
3.	Lasy Forests	1972,1*	22,5	294,1	19,75	199,7	25,9

*bez terenu TPN – without TPN area

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej

Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Powierzchnia użytków rolnych, według ewidencji gruntów w 1997 r., w porównaniu z 1985 r. w Białce Tatrzańskiej właściwie nie uległa zmianie. Utrzymywała się ona na tym samym poziomie wynoszącym ok. 1073 ha. W Jurgowie powierzchnia użytków rolnych zmalała w odniesieniu do 1985 r. o ok. 10,00 ha, powierzchnia lasów i gruntów leśnych pozostała na stałym poziomie.

W następnej kolejności zestawiono dane ewidencyjne w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów na koniec 2010 r. (tab. 19). Na obszarze analizowanych wsi uwzględniono występujący wówczas nieco odmienny niż w 1985 r. podział na użytki gruntowe.

Tabela 19

Table 19

Użytkowanie terenów w Gminie oraz w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów w 2010 r.
wg ewidencji gruntów

Land use in the area of the commune and in Białka Tatrzańska and Jurgów in 2010 according
to land registry

Lp.	Rodzaj użytkowania terenu Type of land use	Gmina ogółem Commune altogether		Białka Tatrzańska		Jurgów	
		ha	%	ha	%	ha	%
1.	Powierzchnia ogółem Area altogether	13 185,5		1487,73		768,65	
2.	Tereny zainwestowane, w tym: Developed area, including:			92,06	6,18	20,65	2,68
2.1.	Tereny osiedleńcze razem Residential areas altogether			42,28	2,84	10,87	1,41
2.1.1	RB			16,19	1,09	1,11	0,14
2.1.2	ŁB			23,45	1,57	8,94	1,16
2.1.3	PsB			0,09	0	0,35	0,04
2.1.4	B			2,30	0,15	0,14	0,02
2.1.5	Bi			0,25	0,01	0,28	0,03
2.2.	Drogi – Roads			50,03	3,36	12,19	1,58
2.3	Koleje – Railways			–	–	–	–
3.	Użytki rolne Agricultural land			1052,35	70,73	512,46	66,67
3.1.	Grunty orne Arable land			762,11	51,22	263,23	34,24
3.2.	Sady – Orchards			0,10	0	0,50	0,06
3.3.	Łąki trwałe Permanent Meadows			269,64	18,12	104,30	13,57
3.4.	Pastwiska – Pastures			20,50	1,37	144,43	18,80
5.	Lasy – Forests	6239	47,31	289,13	19,43	198,14	25,77
6.	Inne, w tym: Other, including:						
6.1.	Wody Wp Waters			50,25	3,37	28,41	3,69
6.2.	Nieużytki, w tym tere- ny do rekultywacji Wasteland, including areas for recultivation			2,81	0,19	1,95	0,25
6.3.	Użytki kopalniane Mine land			–	–	–	–
6.4.	Tereny różne Different areas			0,86	0,18	4,63	0,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej

Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Pozyskane dane ewidencyjne podobnie jak w 1985 r. nie oddają rzeczywistego sposobu użytkowania terenów, głównie w obrębie użytków rolnych i terenów zainwestowanych. W miejscowości Jurgów do rzadkości należy prowadzenie upraw polowych. W Białce Tatrzańskiej właściwie brak gruntów ornych. Jak podają Kopacz, Twardy i Kowalczyk [2007], przeobrażenia strukturalno-przestrzenne zachodzące w ostatnich latach w obszarach górskich naszego kraju objęły w głównej mierze użytki rolne. W latach 1995–2005 doszło do wyraźnego zmniejszenia areалу gruntów ornych, który aktualnie stanowi najwyżej kilka procent w ogólnej powierzchni obszarów rolniczych. Zmieniły się także struktura oraz intensywność użytkowania. Obecnie trwałe użytki zielone są ekstensywnie eksploatowane.

Warunki środowiska przyrodniczego, niska przydatność rolnicza gruntów oraz istniejący stan użytkowania terenu od dawna wskazywał obszar gminy do dużych zmian. Powierzchnia terenów zidentyfikowanych do transformacji w kierunku użytków zielonych wynosiła w miejscowym planie ogólnym [1988 r.] ok. 1960,00 ha, tj. ok. 40% powierzchni użytków rolnych. Dodatkowo, do terenów nieprzydatnych do produkcji rolniczej zakwalifikowano ok. 210,00 ha użytków rolnych. Grunty te wskazano do zalesienia i zadrzewienia. Zakładany plan transformacji użytków rolnych zestawiono w tabeli 20.

Tabela 20

Table 20

Program transformacji użytków rolnych w Gminie oraz w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów 1988 r.

Program of transformation of farmlands in the Commune and in Białka Tatrzańska and Jurgów in 1988

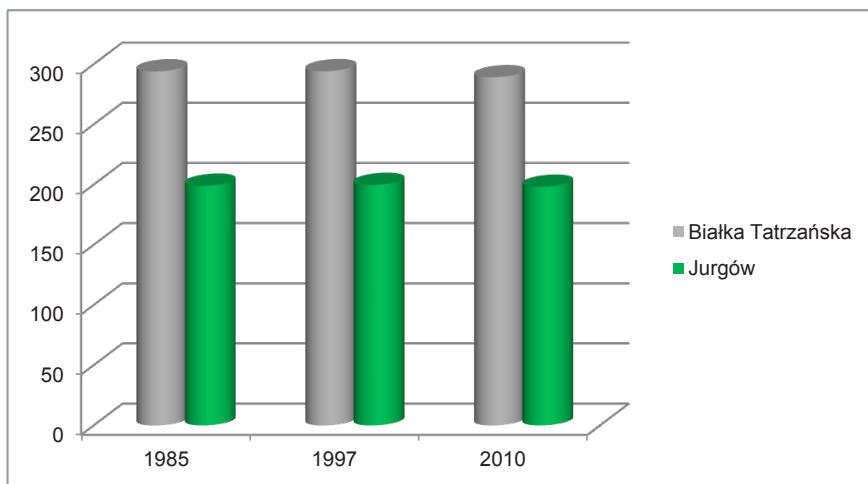
Lp. No.	Miejscowość Location	Grunty orne na użytki zielone Arable land for green areas		Użytki rolne do zalesienia Arable land for afforestation	
		ha	Udział gruntów ornych [%] Share of arable land	ha	Udział użytków rolnych [%] Share of agricultural land
1.	Białka Tatrzańska	145,40	17,80	7,10	0,60
2.	Jurgów	84,30	24,50	29,40	5,70
3.	Gmina ogółem Commune altogether	1901,40	39,10	209,40	3,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska* [1988]

Source: prepared by the author on the basis of *The local general land utilization plan of Bukowina Tatrzańska commune* [1988]

Program przewidywał w Jurgowie znaczną transformację gruntów ornych w kierunku użytków zielonych (24,50% ogółu gruntów ornych) oraz zwiększenie gruntów zalesionych o ok. 29,40 ha (5,70% użytków rolnych). Na obszarze wsi Białka Tatrzańska powierzchnia wskazana do transformacji obejmowała 17,80% ogółu gruntów ornych (145,40 ha). Do zalesienia wskazano tylko 7,10 ha użytków rolnych (0,60%).

Transformacja przewidziana w przypadku gruntów ornych w Białce Tatrzańskiej dokonała się m.in. w związku z procesem przemian w miejscowości, w wyniku których wiodącą funkcją obszaru stała się turystyka. Ponadto, bodźcem zmian w obrębie użytków rolnych w obydwu miejscowościach była niska opłacalność produkcji rolniczej. Zmiany są znacznie większe niż założono w programie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej
 Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Rys 19. Powierzchnia ewidencyjna lasów i gruntów leśnych w Białce Tatrzańskiej i Jurgowie w latach 1985, 1997, 2010

Fig. 19. Woodlands and woodland areas cadastral registration in Białka Tatrzańska and Jurgów on 1985, 1997 and 2010

Niewielkie zmiany w zajmowanej powierzchni według ewidencji zaobserwowano natomiast w obrębie powierzchni lasów (rys. 19).

W obu miejscowościach pomiędzy rokiem 1985 a 1997 areal lasów i gruntów leśnych utrzymywał się na stałym poziomie. W kolejnych latach zauważono spadek arealu gruntu leśnego. Przyczyn można się dopatrywać w nieco utrudnionym gospodarowaniu lasami, ze względu na strukturę własności użytków leśnych oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych. Lasy i grunty leśne położone w Jurowie oraz z Białce Tatrzańskiej stanowią głównie własność osób fizycznych, część wchodzi w skład gospodarstwa rolnego. Analiza ujawniła duże rozdrobnienie ewidencyjne gruntów leśnych, co jest wynikiem wtórnych podziałów geodezyjnych. Zdarza się, że działki ewidencyjne – użytek Ls, mają powierzchnię 200 m². Na przestrzeni 25 lat powierzchnia lasów nie zwiększyła się zgodnie z programem transformacji użytków rolnych (wg ewidencji). Projektowane zalesienia w *Miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska* [1998] nie zostały wykonane. W ostatnim okresie doszło nawet do zmniejszenia arealu lasów (wg ewidencji), głównie w związku z rozwojem terenów sportu i rekreacji oraz infrastruktury towarzyszącej (tab. 21). Uzyskanie pozwolenia na zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne zgodnie z przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych [Dz. U. 2004 Nr 121 poz. 1266 ze zmianami] jest możliwe jedynie w trakcie prac nad miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego w trybie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [Dz. U. 2003 Nr 80 poz. 717 ze zmianami].

Wyciąg w Białce Tatrzańskiej w rejonie Wierchu Kustwiańskiego oraz Kotelnicy funkcjonuje już od kilku lat w sieci wyciągów i kolei linowych Ośrodka Narciarskiego Kotelnica Białczańska. Lasy i grunty leśne, wyłączone z produkcji leśnej w związku z realizacją wyciągu, stanowią obecnie użytki rolne.

Tabela 21
Table 21

Wykaz decyzji Marszałka Województwa Małopolskiego wyrażających zgodę na przeznaczenie na cele nieleśne gruntów leśnych w miejscowościach Białka Tatrzańska i Jurgów
List of decisions of the Małopolskie Province Marshal giving permission for transformation into non-woodland purpose woodland areas in Białka Tatrzańska and Jurgów

Lp. No.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Local Area Development Plan	Data wydania decyzji Date of decision issue	Lokalizacja Location	Przeznaczenie gruntów Land Purpose	Powierzchnia gruntów leśnych do zmiany przeznaczenia na cele nieleśne Surface area of woodlands for transformation into non-woodland purpose
1	2	3	4	5	6
1.	MPZP obszaru położonego w miejscowości Białka Tatrzańska w rejonie Wierchu Kustwianańskiego oraz Kotelnicy MPZP Białka Pasięka LADP of area located in Białka Tatrzańska in the proximity of Kustawiański Peak and Kotelnica LADP Białka Pasięka	1.09.2006	Białka Tatrzańska	Tereny rekreacji i sportu, przecinka do realizacji wyciągu narciarskiego Sport and recreational areas, thinning for ski lift	2,4518 ha
2.	MPZP Jurgów II – gmina Bukowina Tatrzańska LADP Jurgów II – Bukowina Tatrzańska Commune	20.09.2006	Jurgów	Budowa ujęcia wody i zbiornika magazynowania wody z towarzyszącą infrastrukturą techniczną niezbędną do zaopatrzenia mieszkańców gminy w wodę oraz do śnieżenia tras narciarskich Building of water intake and a water storage tank along with accompanying technical infrastructure necessary to supply water for the residents and for snow making for ski slopes	1,0150 ha

Tabela 21 cd.
Table 21 cont.

1	2	3	4	5	6
3.	MPZP Jurgów II – gmina Bukowina Tatrzańska LADP Jurgów II – Bukowina Tatrzańska Commune	5.01.2007	Jurgów	Budowa zbiornika magazynowania wody niezbędnej do śnieżenia tras narciarskich oraz pod tereny komunikacji Building of water storage tank necessary for snow making for ski slopes	0,0850 ha

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentacji formalno-prawnych do planów miejscowych
Source: own study on the basis of formal-legal documents concerning local development plans

Rzeczywista powierzchnia lasów na obszarze analizowanych wsi może być mniejsza niż podaje to ewidencja gruntów i budynków.

W celu analizy przemian w obrębie terenów zainwestowanych zestawiono dane ewidencyjne dotyczące terenów osiedleńczych oraz dróg na obszarze miejscowości (tab. 22).

Tabela 22
Table 22

Tereny zainwestowane w Białce Tatrzańskiej i w Jurgowie wg ewidencji gruntów w 1985 i 2010 r.
Developed areas in Białka Tatrzańska and Jurgów according to land registry in 1985 and 2010

Lp. No.	Rodzaj użytku Type of land	Rok Year	Wieś Village			
			Białka Tatrzańska		Jurgów	
			Powierzchnia [ha] Area	Udział procentowy w ogólnej powierzchni wsi % share of the general village area	Powierzchnia [ha] Area	Udział procentowy w ogólnej powierzchni wsi % share of the general village area
1.	Tereny osiedleńcze Residential areas	1985	25,00	1,70	11,00	1,40
		2010	42,18	2,84	10,87	1,41
2.	Drogi Roads	1985	44,00	3,00	20,00	2,60
		2010	50,03	3,36	12,19	1,58
3.	Razem tereny zurbanizowane Altogether urban areas	1985	69,00	4,76	31,00	4,00
		2010	92,06	6,18	20,65	2,68

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z UG w Bukowinie Tatrzańskiej
Source: own study on the basis of data from the Municipal Office in Bukowina Tatrzańska

Na przestrzeni 25 lat powierzchnia terenów osiedleńczych wzrosła w Białce Tatrzańskiej o 17,18 ha. W tym przypadku dane te obrazują tempo przepływu użytków rolnych w kierunku terenów zurbanizowanych. Wzrost powierzchni terenów osiedleńczych jest dość duży. Zaobserwowano także znaczny wzrost powierzchni gruntów pod drogami.

Powierzchnia terenów osiedleńczych w Jurgowie właściwie nie uległa zmianie, a nawet zauważono niewielki ubytek. Dane dotyczące dróg w Jurgowie na koniec 1985 r. wydają się niewiarygodne w zestawieniu z danymi na koniec 2010 r. Trudno wyjaśnić zaistniałe różnice w powierzchni terenów pod drogami, być może korekta jest związana z utratą znaczenia przejścia granicznego Jurgów – Podspady.

6.5. Wskaźniki zmian w zagospodarowaniu przestrzeni

W rozdziale przedstawiono autorską propozycję zestawienia wskaźników do analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi, uzupełnioną o powszechnie stosowane wskaźniki wykorzystywane głównie w analizach środowiskowych i ekorozwoju. Ich wybór podyktowany był przydatnością do oceny przemian krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich. Wskaźniki wykorzystano do analizy przemian krajobrazu kulturowego obiektów badawczych.

6.5.1. Próba określenia wskaźników zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nakłada na wójta, burmistrza lub prezydenta miasta obowiązek analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, przynajmniej raz w czasie kadencji rady. Głównym celem jest ocena aktualności polityki przestrzennej oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W analizie, poza zmianami w zagospodarowaniu przestrzennym, ocenia się postęp w opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i opracowuje się programy ich sporządzania w nawiązaniu do przyjętej polityki przestrzennej w dokumencie studium. Analizy dokonuje się z uwzględnieniem decyzji lokalizacyjnych oraz wniosków w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego.

Rejestrowane zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym wsi w pewnym stopniu charakteryzują przemiany krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich. Zaproponowane w badaniach wskaźniki kładą szczególny nacisk na monitoring zmian krajobrazu kulturowego oraz zagrożenia będące następstwem przyjmowania nieprawidłowych rozwiązań przestrzennych w dokumentach planistycznych lub opieszałości władz w inwestowanie w rozwój systemów infrastruktury technicznej i drogowej.

Wskaźniki zamieszczone w pracy są autorskim zestawieniem wskaźników pojawiających się w różnych opracowaniach, projektach itp., dodatkowo uzupełnione o własne propozycje mierników.

Pomiary dokonujących się w krajobrazie kulturowych zmian oraz w sferze ich planowania nie są obecnie znormalizowane. W literaturze wiele miejsca poświęca się wskaźnikom, ogólnie nazwanym środowiskowym i ekorozwoju, służącym odniesieniu kierunków rozwoju danego obszaru do zasad zrównoważonego rozwoju oraz oceny antropopresji

[Fagiewicz 2001, Kistowski 2003, 2004, Borys (red.) 2003, 2005, Janikowski 2004, Solon 2004, Kozłowski 2005, Korol 2007, Rogall 2008, 2010]. O wskaźnikach opisujących zagospodarowanie obszarów wiejskich na poziomie gminy i sołectwa pisali m.in. Ziobrowski, Krzyk, Pijanowski, Komenda, Rüttsche [Ziobrowski, Pijanowski (red.) 2008], natomiast wskaźniki geobotaniczne, krajobrazowe i glebowe były przedmiotem badań m.in. Kostrubiec, Matykowskiego, Roo-Zielińskiej, Solona i Degórskiego [Kostrubiec 1972, Matykowski 1984, Solon 2004, Roo-Zielińska, Solon, Degórski 2007, Pietrzak 2001, 2010], reprezentowane w literaturze ogólnoswiatowej [Pietrzak 2010], m.in. w publikacjach Fridlanda [1965], Schmidta [1986], Formana [1995], McGarigala i Marksa [1995, 2004], Walza [2001].

Inny rodzaj wskaźników opisuje zmiany powodowane procesami suburbanizacji [Berry 1976, Klaassen, Paelinck 1979, Palmisano (red.), 2000]. Jak podają Lisowski i Grochowski [2008], propozycje pomiaru natężenia zjawiska suburbanizacji za pomocą różnych wskaźników przedstawili również Rusk [1993], Gaster i in. [2001].

Biorąc pod uwagę charakter przedmiotu badań, w tym znaczne oddalenie obydwu wsi od dużego miasta, w pracy posłużono się głównie wskaźnikami służącymi do oceny zrównoważonego rozwoju obszarów na poziomie lokalnym.

W Europie wielokrotnie podejmowano prace zmierzające do stworzenia systemu wskaźników w zakresie monitorowania zrównoważonego rozwoju na poziomie regionalnym, ale także lokalnym (gmina). Największą wartość porównawczą w konstrukcji struktury merytorycznej lokalnego modułu wskaźników zrównoważonego rozwoju w Polsce przypisuje się takim zestawom wskaźników jak:

- Wspólne Wskaźniki Europejskie ZR (10 wskaźników);
- wskaźniki Audytu Miejskiego (Urban Audit – 21 grup wskaźników),
- wskaźniki Środowiskowej Presji (TEPI),
- wskaźniki presji (Ecological Footprint),
- wskaźniki HABITAT – Agenda,
- zestawy wskaźników wykorzystywane w konkretnych jednostkach lokalnych [Kozłowski 2005].

Jedną z pierwszych instytucji, które podjęły się wprowadzenia zestawu wskaźników środowiskowych była Organizacja Współpracy i Rozwoju Gospodarczego (OECD, 1991, 1993), w latach 1993–1994 prace nad wskaźnikami prowadziła także Światowa Organizacja Zdrowia (WHO). Organizacja Współpracy i Rozwoju Gospodarczego (OECD) ustaliła podział na wskaźniki presji na środowisko, warunków (stanu-jakości) środowiska i reakcji (człowieka) na problemy środowiskowe, w skrócie P-S-R przyjęte w kolejnych badaniach [Kistowski 2003]. Jedne z najpowszechniej stosowanych wskaźników zrównoważonego rozwoju, mające zastosowanie w Agendzie 21, wprowadziła Komisja Zrównoważonego Rozwoju Narodów Zjednoczonych (UNCSD) w 1996 r. Niektóre z systemów wskaźników są szczególnie rozbudowane i trudne do zastosowania w polskich realiach.

W badaniach nad zmianami w zagospodarowaniu przestrzennym wsi, rozumianych w pracy jako przyczynki lub następstwa zmian w krajobrazie kulturowym wsi, przyjęto zasadę, według której wskaźnikiem (miernikiem) jest wartość (cecha), którą można obserwować i mierzyć. Pozwala ona określać poziom danego zjawiska i przedstawiona jest w postaci bezwzględnej lub względnej, a jej wyznacznikiem – wartość wskaźnika lub przedział tych wartości, do jakich należy dążyć w celu osiągnięcia założonego celu (np. rozwoju zrównoważonego).

Miary i jednostki odniesienia identyfikujące zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym zestawiono poniżej (tab. 23). Próby ustalenia wielkości progowych wyznaczników okazały się zadaniem bardzo trudnym, a ich standaryzacja, która mogłaby być wykorzystywana do identyfikacji zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obszaru Polski, skazana jest na niepowodzenie ze względu na zróżnicowane uwarunkowania rozwoju jednostek osadniczych. Podobne stanowisko wyrażono w raporcie końcowym dotyczącym „Opracowania kryteriów chłonności ekologicznej dla potrzeb planowania przestrzennego” na zlecenie Ministerstwa Środowiska [Fogel (kier.) 2005]. Wyznaczniki mogłyby mieć zastosowanie jedynie w skali lokalnej do analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miejscowości o podobnej specyfice, w tym położonych w terenach atrakcyjnych turystycznie, z dużym udziałem obszarów podlegających ochronie.

Tabela 23
Table 23

Wskaźniki oceny zmian zagospodarowania przestrzeni wsi
Indicators of estimation of changes in spatial development of a village

Lp. No.	Nazwa wskaźnika (miernika) Name of indicator (measure)	Jednostka odniesienia Unit of reference
1	2	3
Zagadnienie: Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi 1. Tereny zainwestowane wsi (1) Issue: Analysis of changes in spatial development of a village 1. Developed areas in the village (1)		
1.1	Powierzchnia terenów zainwestowanych wsi przypadająca na 1 mieszkańca Area of developed areas of the village per 1 resident	m ² /mk m ² /r
1.2.	Udział terenów zainwestowanych w ogólnej powierzchni wsi Share of developed area in the general surface area of the village	%
1.3.	Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania w planie miejscowym przypadająca na 1 mieszkańca Surface area of land assigned for development in LADP per 1 resident	m ² /mk m ² /r
1.4.	Powierzchnia terenów projektowanych do zmiany przeznaczenia we wsi przyjęta w polityce przestrzennej przypadająca na 1 mieszkańca Surface area of land planned for changes of purpose in the village accepted in the spatial policy per 1 resident	m ² /mk m ² /r
1.5.	Udział terenów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe i mieszkaniowo-usługowe w ogólnej powierzchni wsi Share of areas assigned in the local development plan for spatial development for residential and service-residential purpose in the general surface area of the village	%
1.6.	Udział terenów projektowanych do zmiany przeznaczenia na cele mieszkaniowo-usługowe przyjęty w polityce przestrzennej w ogólnej powierzchni wsi Share of areas planned for changes of purpose into residential-service purpose accepted in spatial policy of the village	%

Tabela 23 cd.
Table 23 cont.

1	2	3
1.7.	Udział terenów niezainwestowanych i zarazem przeznaczonych do zainwestowania w planach miejscowych (także nieobowiązujących) w stosunku do terenów zainwestowanych Share of undeveloped areas and areas assigned for development in local plans (also invalid ones) by the ratio to developed areas	%
1.8.	Powierzchnia terenów niezainwestowanych i zarazem przeznaczonych do zainwestowania w planach miejscowych (także nieobowiązujących) przypadająca na 1 mieszkańca Surface area of undeveloped areas and areas assigned for development in local plans (also invalid ones) per 1 resident	m ² /mk m ² /r
1.9.	Średnia powierzchnia budynków mieszkalnych, mieszkalno-usługowych oddanych do użytku w danym roku Average surface area of residential, residential-service buildings given the right to use in a given year	m ²
1.10.	Gęstość zaludnienia terenów zainwestowanych wsi przypadająca na 1 km ² Population density of the village's developed area per 1 km ²	liczba mk na 1km ² no. of residents per 1 km ²
1.11.	Gęstość zaludnienia terenów ogółem wsi przypadająca na 1 km ² Population density of the village area in general per 1 km ²	liczba mk na 1km ² no. of residents per 1 km ²
1.12.	Udział powierzchni terenów komunikacyjnych w powierzchni terenów zurbanizowanych wsi Share of transportation areas in the surface of the village's urban areas	%
1.13.	Długość ścieżek rowerowych w stosunku do głównej drogi biegnącej przez obszar wsi w granicach administracyjnych Length of cycle paths in ratio to the main road running through the village area within administration borders	%
1.14.	Przyrost liczby miejsc parkingowych w badanym okresie Increase of car parking spaces in the researched period	szt. item
1.15.	Udział budynków podłączonych do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków Share of buildings connected to the water-supply system in the general number of buildings	%
1.16.	Udział budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie budynków Share of buildings connected to the sewage system in the general number of buildings	%
1.17.	Relacja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na obszarze wsi Relation between the length of the sewage system and water-supply system in the area of the village	%
1.18.	Udział posesji obsługiwanych przez indywidualne oczyszczalnie ścieków na obszarze wsi Share of households serviced by individual sewage treatment plants in the area of the village	%

Tabela 23 cd.
Table 23 cont.

1	2	3
1.19.	Odpady komunalne odprowadzane na wysypisko śmieci w przeliczeniu na 1 mieszkańca Communal waste chnneled to the waste dump per one resident	średnia ilość w ciągu roku average amount during a year
1.20.	Zużycie wody na 1 mieszkańca w sezonie turystycznym Water consumption per 1 resident in tourist season	m ³ /mieszkańca × miesiąc m ³ /resident × month
1.21.	Zużycie wody na 1 mieszkańca poza sezonem turystycznym Water consumption per 1 resident outside of the tourist season	m ³ /mieszkańca × miesiąc m ³ /resident × month
1.22.	Rezerwa wody na ujęciach wód poza sezonem turystycznym Water reserve in water intakes outside of the tourist season	m ³ /mieszkańca × miesiąc m ³ /resident × month
1.23.	Rezerwa wody na ujęciach wód w sezonie turystycznym Water reserve in water intakes in tourist season	m ³ /mieszkańca × miesiąc m ³ /resident × month
1.24.	Średnia liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1 budynek mieszkalny i mieszkalno-usługowy Average number of accomodation per 1 residential and residential-service building	Szt. Item
1.25.	Najmniejsza odległość zabudowy od lasu The smallest distance of built-up area from the forest	m
1.26.	Najmniejsza odległość zabudowy od rzeki wraz z obudową biologiczną The smallest distance of built-up area from the river with its biological cover	m
1.27.	Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę na 1000 mieszkańców Number of building permissions issued per 1000 residents	szt. item
1.28.	Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę na realizację budynków, w tym: mieszkalnych, mieszkalno-usługowych, usługowych na 1000 mieszkańców Number of building permissions for development of buildings, including: residential, residential-service and service buildings per 1000 residents	szt. item
1.29.	Ilość zawartych transakcji kupna-sprzedaży nieruchomości w stosunku do liczby nieruchomości ogółem Number of buy-sell transactions for property in ratio to the number of property in general	1:1
Zagadnienie: Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi 2. Tereny niezainwestowane wsi (2) Issue: Analysis of changes in spatial development of village 2. Undeveloped areas of village (2)		
2.1.	Udział lasów w ogólnej powierzchni wsi Share of woodland in the general surface area of the village	%
2.2.	Udział łąk i pastwisk w ogólnej powierzchni użytków rolnych wsi Share of meadows and pastures in the general surface area of the agricultural lands	%

Tabela 23 cd.
Table 23 cont.

1	2	3
2.3.	Udział gruntów pod wodami w ogólnej powierzchni wsi Share of underwater land in the general surface are of the village	%
2.4.	Udział gruntów ornych użytkowanych ekstensywnie ustalony wg aktualnego sposobu użytkowania w ogólnej powierzchni gruntów ornych Share of arable land used extensively set according to the current way of land use in the general surface area of arable land	%
2.5.	Udział użytków rolnych przeznaczonych dla rozwoju sportów zimowych w ogólnej powierzchni użytków rolnych Share of agricultural land assigned for the development of winter sports in the general agricultural lands area	%
2.6.	Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego na obszarze wsi Average surface area of farmstead in the area of the village	ha
2.7.	Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania na trasie przebiegu ciągów migracyjnych przyjętych w polityce przestrzennej Surface of areas assigned fro development along the migration routes adopted in the spatial policy	ha
2.8.	Powierzchnia użytków rolnych przeznaczonych na lokalizację tras zjazdowych w zasięgu bliskiego sąsiedztwa ciągów migracyjnych przyjętych w polityce przestrzennej (do 150 m) Surface area of agricultural land assigned for ski slopes in the close proximity of migration routes adopted in the spatial policy (up to 150 m)	ha
2.9.	Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania na trasie przebiegu ciągów migracyjnych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego Surface of areas assigned for development along the migration routes in the local area development plan	ha
2.10.	Powierzchnia użytków rolnych przeznaczonych dla lokalizacji tras zjazdowych w zasięgu bliskiego sąsiedztwa ciągów migracyjnych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (do 150 m) Surface of agricultural lands assigned for the location of ski slopes in the close proximity of migration routes in the local area development plan (up to 150 m)	ha
2.11.	Powierzchnia terenów zainwestowanych i przeznaczonych do zainwestowania w bliskim sąsiedztwie ciągów migracyjnych (do 150 m) Surface of developed land and land assigned for investment in close proximity of migration routes (up to 150 m)	ha
2.12.	Udział powierzchni wsi objętej prawnymi formami ochrony przyrody Share of the village surface covered by legal forms of nature protection	%
2.13.	Udział użytków rolnych poddanych ekstensywnej uprawie roślin w ogólnej powierzchni użytków rolnych Share of agricultural lands under extensive cultivation in the general area of agricultural lands	%
2.14.	Udział użytków rolnych wskazanych do zalesienia Share of agricultural lands marked for afforestation	%

Tabela 23 cd.
Table 23 cont.

1	2	3
2.15.	Powierzchnia dostępnych terenów zieleni publicznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca Area available of public green land per 1 resident	ha
2.16.	Udział powierzchni gruntów leśnych objętych zmianą klasyfikacji bonitacyjnej w kierunku użytków rolnych w ogólnej powierzchni gruntów leśnych Share of woodland area covered by the change of grade classification in the direction of agricultural land in the general area of woodland	%
Zagadnienie II: Ocena postępu w opracowywaniu planów miejscowych (3) Issue II: Estimation of progress in drafting local plans (3)		
3.1.	Udział powierzchni wskazanej do sporządzenia w planie miejscowym w polityce przestrzennej Share of area marked for drafting LADP in spatial policy	%
3.2.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi (ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym) Share of land covered by the binding local plans (law on spatial development)	%
3.3.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi (ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) Share of area covered by binding local plans (law on local area planning)	%
3.4.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi łącznie Share of area covered by binding local plans – altogether	%
3.5.	Liczba wydanych decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego na 1000 mieszkańców Number of decisions issued on location of public purpose development per 1000 residents	szt. item
3.6.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy na 1000 mieszkańców Number of decisions on building conditions issued per 1000 residents	szt. item
3.7.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy do realizacji zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej na 1000 mieszkańców Number of decisions on building conditions for residential and residential-service buildings issued per 1000 residents	szt. item
3.8.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy dla realizacji sieci infrastruktury technicznej niebędących celem publicznym na 1000 mieszkańców Number of issued decisions on building conditions for completion of technical infrastructure of non-public purpose per 1000 residents	szt. item
3.9.	Wnioski w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego złożone w badanym okresie Motions filed regarding drafting or changing local development plans in the research period	szt. item
3.10.	Udział powierzchni terenu w trakcie opracowania planów lub zmiany planów miejscowych Share of surface are in the course of drafting or changing local development plans	ha

Źródło: opracowanie własne
Source: own study

Nie we wszystkich wskaźnikach możliwe jest ustalenie wartości pożądanej wyznacznika, do których należałoby dążyć w prowadzonym przez władze gminy planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym na obszarze wsi. Miary wskazano często, aby obserwować dane zjawisko na przestrzeni kolejnych lat, a pożądane tendencje ustalone w przypadku części wskaźników przyjęto na podstawie własnych obserwacji zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obiektów badawczych, ich specyfiki, a także wytycznych o charakterze prawnym oraz na podstawie dostępnej literatury. Poniżej opisano zestawione w tabeli wskaźniki zmian zagospodarowania przestrzeni na poziomie lokalnym.

Zagadnienie:

Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi

1. Tereny zainwestowane wsi (1)

Wskaźnik 1.1. Powierzchnia terenów zainwestowanych wsi przypadająca na 1 mieszkańca

W grupie wskaźników odnoszących się do zmian przestrzennych w obrębie terenów zainwestowanych znalazł się miernik odnoszący się do istniejącego zainwestowania terenu w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Wskaźnik charakteryzuje intensywność zainwestowania i w przybliżeniu pozwala określić celowość wskazywania nowych terenów pod zainwestowanie. Miernik wykorzystano już wcześniej w prowadzonych badaniach nad wskaźnikami opisującymi wiejskie jednostki osadnicze (sołectwa) [Ziobrowski, Pijanowski. (red.) 2008], w sołectwach zlokalizowanych w trzech wybranych gminach, w tym w Strzyżowie i Krasnym w woj. podkarpackim, Gorzowie Śląskim i Dąbrowie w woj. opolskim, Pyzdrze i Kleszewie w woj. wielkopolskim. Powierzchnia terenów zainwestowanych sołectwa przypadająca na 1 mieszkańca kształtowała się od 410 m² w miejscowości Malawa (gm. Krasne) do 2610 m² na 1 mieszkańca w gminie Prądy. Jak podają autorzy, średnia wartość wskaźnika na obszarze Niemiec wynosi 384 m²/mieszk., co świadczy o bardzo wysokim stopniu koncentracji zabudowy, a w Polsce wartość wskaźnika kształtuje się średnio na poziomie 1000 m²/mieszk.

Powierzchnia terenów zurbanizowanych w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest możliwa do obliczenia na podstawie danych uzyskanych z ewidencji gruntów lub inwentaryzacji terenowej, w zależności od przyjętych założeń w badaniach. Dane o liczbie ludności są dostępne w gminie.

Wskaźnik 1.2. Udział terenów zainwestowanych w ogólnej powierzchni wsi

Wskaźnik charakteryzuje udział powierzchni zainwestowanej w odniesieniu do całego obszaru wsi. Miernik charakteryzuje powierzchnię zajętą pod budynkami, budowlami i terenami komunikacyjnymi w odniesieniu do terenów niezainwestowanych wsi. Mniejsza wartość wskaźnika świadczy o znacznym udziale terenów otwartych na obszarze wsi. Udział powierzchni terenów zurbanizowanych w ogólnej powierzchni wsi jest możliwy do obliczenia na podstawie danych uzyskanych z ewidencji gruntów lub ewidencji gruntów i inwentaryzacji terenowej.

Wskaźnik 1.3. Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego przypadająca na 1 mieszkańca

Wskaźnik 1.4. Powierzchnia terenów projektowanych do zmiany przeznaczenia we wsi przyjęta w polityce przestrzennej przypadająca na 1 mieszkańca

Pierwszy ze wskaźników charakteryzuje powierzchnię terenów przypadającą na 1 mieszkańca, przeznaczonych do zainwestowania w dokumentach o charakterze prawa miejscowego, drugi – w dokumencie formułującym politykę przestrzenną często o długookresowym zasięgu. Wskaźniki charakteryzują projektowaną intensywność zainwestowania obszaru wsi, przy czym pierwszy ze wskaźników odnosi się do już podjętych decyzji w sprawie przeznaczenia terenów przy udziale społeczności lokalnej, drugi – pozostaje w sferze polityki przestrzennej. Wskaźniki pozwalają określić planowany rozwój przestrzenny poszczególnych wsi przypadający na 1 mieszkańca. Wyniki analiz mówią o skali przeznaczenia terenów pod zainwestowanie i związane z tym wyłączenie gruntów z produkcji. Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania w planie miejscowym oraz w dokumencie określającym politykę przestrzenną jest możliwa do obliczenia na podstawie rysunku planu miejscowego, rysunku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz danych o liczbie ludności dostępnych w gminie.

Wskaźnik 1.5. Udział terenów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe i mieszkaniowo-usługowe w ogólnej powierzchni wsi

Wskaźnik 1.6. Udział terenów projektowanych do zmiany przeznaczenia na cele mieszkaniowe i mieszkaniowo-usługowe przyjętych w polityce przestrzennej w ogólnej powierzchni wsi

Wskaźniki mają na celu ukazać docelowy udział terenów związanych z zamieszkiwaniem i usługami na obszarze danej miejscowości. Powinny określić, na ile rozmiar projektowanego zainwestowania jest zgodny z rzeczywistymi potrzebami inwestorów. Mają także posłużyć do obserwacji zmian w planowaniu zagospodarowania przestrzennego wsi. Wskaźniki charakteryzujące udział terenów przeznaczonych na cele mieszkaniowe i mieszkaniowo-usługowe w ogólnej powierzchni wsi odnoszą się: pierwszy (1.5.) – do dokumentów o charakterze prawnym, drugi (1.6.) – do dokumentów określających politykę przestrzenną. Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania na wskazane cele jest możliwa do obliczenia na podstawie rysunku planu miejscowego oraz rysunku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Wskaźnik 1.7. Udział terenów niezainwestowanych i zarazem przeznaczonych do zainwestowania w planach miejscowych (także nieobowiązujących) w stosunku do terenów zainwestowanych

Wskaźnik 1.8. Powierzchnia terenów niezainwestowanych i zarazem przeznaczonych do zainwestowania w planach miejscowych (także nieobowiązujących) przypadająca na 1 mieszkańca

Wskaźniki powinny być stosowane do bieżącego monitoringu zagospodarowania przestrzennego. Problemem może być niemożność wykorzystania wszystkich terenów przeznaczonych np. pod zabudowę, ze względu na geometryczny kształt działek, brak dostępności komunikacyjnej, utrudnienia terenowe itp. [Fogel (kier.) 2005].

Wskaźniki charakteryzują powierzchnię i udział terenów niewykorzystanych, a zarazem przeznaczonych na cele inwestycyjne w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Wskaźniki powinny określić rezerwy terenowe dla przyszłych inwestorów. Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania jest możliwa do obliczenia na podstawie rysunku planu miejscowego, powierzchnia terenów zainwestowanych – na podstawie inwentaryzacji terenowej, zaś dane o liczbie ludności są dostępne w gminie.

Wskaźnik 1.9. Średnia powierzchnia budynków mieszkalnych, mieszkalno-usługowych oddanych do użytku w danym roku

Wskaźnik obserwowany w poszczególnych latach pokazuje, jak zmienia się zapotrzebowanie mieszkańców na powierzchnię użytkową domów mieszkalnych i mieszkalno-usługowych. Powierzchnia użytkowa budynku wpływa pośrednio na formę obiektu, w tym jego gabaryty. Wskaźniki mają posłużyć do obserwacji zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi.

W polityce przestrzennej przyjętej dla obiektów badawczych nie określono maksymalnej powierzchni użytkowej budynków. Kontynuacja rozwoju budownictwa powinna być realizowana na podstawie walorów kulturowych na zasadzie kontynuacji cech przestrzennych – kształtowanie skali i formy nowej zabudowy w nawiązaniu do historycznej, jako jej twórczej interpretacji. Powierzchnia budynków mieszkalnych i mieszkalno-usługowych jest możliwa do uzyskania na podstawie wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę we właściwym starostwie powiatowym.

Wskaźnik 1.10. Gęstość zaludnienia terenów zainwestowanych wsi przypadająca na 1 km²

Wskaźnik 1.11 Gęstość zaludnienia terenów ogółem wsi przypadająca na 1 km²

Wskaźniki określają koncentrację ludności, w tym pierwszy – na obszarach zabudowanych, drugi – na terenie całej wsi w granicach administracyjnych.

Wskaźnik pozwala na określenie zagęszczenia ludności danego obszaru, ujawniając potencjał dalszego wzrostu liczby mieszkańców, a tym samym wskazując na potrzebę realizacji różnych form zagospodarowania [za Fogel (kier.) 2005]. Wskaźnik wykorzystywany jest w analizach nad zmianami w zainwestowaniu terenów miast i wsi, prowadzonych w wielu krajach, w tym także w USA, gdzie został przyjęty w badaniach prowadzonych przez Angel i in. [2011], na podstawie Brueckner i Fansler [1983], Brueckner [2000].

W celu określenia wielkości wskaźników niezbędne jest określenie powierzchni terenów zainwestowanych i powierzchni wsi – dane do pozyskania na podstawie inwentaryzacji terenowej lub ewidencji gruntów. Dane o liczbie ludności są dostępne w gminie.

Wskaźnik 1.12. Udział terenów komunikacyjnych w ogólnej powierzchni terenów zurbanizowanych

Wskaźnik wskazuje na stopień wyposażenia miejscowości w infrastrukturę komunikacyjną. Wyniki analiz mówią pośrednio o gęstości dróg w terenach zainwestowanych miejscowości. Wskaźnik może posłużyć do analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miejscowości.

Udział terenów komunikacyjnych w ogólnej powierzchni terenów zurbanizowanych jest możliwy do obliczenia na podstawie danych uzyskanych z ewidencji gruntów oraz inwentaryzacji terenowej.

Wskaźnik 1.13. Długość ścieżek rowerowych w stosunku do głównej drogi biegnącej przez obszar wsi w granicach administracyjnych

Wskaźnik ilustruje udostępnienie obszaru wsi dla ruchu rowerowego. Długość ścieżek rowerowych odniesiono do drogi głównej biegnącej przez wieś, zakładając jednocześnie wartość pożądaną wskaźnika, równą co najmniej długości tej drogi. Obserwacja wskaźnika w kolejnych latach mówi pośrednio o zmianach w organizacji ruchu, podjętych rozwiązaniach przestrzennych w kierunku segregacji ruchu i usprawnieniu komunikacji w miejscowości.

Informacje o długość ścieżek rowerowych oraz drogi głównej są możliwa do pozyskania we właściwym wydziale komunikacji urzędu gminy.

Wskaźnik 1.14. Przyrost liczby miejsc parkingowych w danym roku

Wskaźnik ilustruje liczbę nowych miejsc parkingowych, jaka powstała w danym roku lub na przestrzeni badanego okresu. Ze wzrostem liczby miejsc parkingowych związane jest zasklepienie powierzchni. Obserwacja wskaźnika w kolejnych latach mówi pośrednio o zmniejszeniu powierzchni biologicznie czynnej. Informacja o nowych miejscach parkingowych jest trudna do pozyskania, wymagana jest inwentaryzacja terenowa. Budowa miejsc postojowych zazwyczaj związana jest z odbiorem do użytku nowych budynków lub budowli.

Wskaźnik 1.15. Udział budynków podłączonych do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków

Wskaźnik 1.16. Udział budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie budynków

Wartości wskaźników obrazują stopień wyposażenia wsi w wodociągi oraz stopień skanalizowania wsi. Dostarczanie wody za pomocą systemu wodociągowego powiązanego ze stacją uzdatniania wody przyczynia się m.in. do poprawy jakości wody. W wyniku braku systemu kanalizacyjnego podłączonego do oczyszczalni ścieków w miejscowościach, ta forma zaopatrzenia ludności w wodę staje się niezbędna do zachowania bezpieczeństwa sanitarnego. W Polsce występują gminy, w których wartość tego wskaźnika mieści się na poziomie ponad 95%. Jak podają Ziobrowski i Pijanowski [2008], w przypadku gmin niemieckich i szwajcarskich wartość wskaźnika odnosząca się do budynków w gminie podłączonych do sieci wodociągowej wynosi 100%, natomiast w odniesieniu do budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej 97% dla gmin szwajcarskich i 92% dla gmin niemieckich.

W prowadzonych badaniach wartość wskaźnika odnoszącą się do udziału budynków podłączonych do sieci wodociągowej powinna dążyć do poziomu 100%, wartość wskaźnika udziału budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej, ze względu na trudne warunki terenowe – do poziomu 95%. Dane są możliwe są do pozyskania we właściwym urzędzie gminy. Utrudnienia w pozyskaniu informacji mogą wystąpić w przypadku braku wodociągu gminnego.

Wskaźnik 1.17. Relacja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na obszarze wsi

Zwodociągowaniu wsi towarzyszy zwiększone zużycie wody, dlatego ważne jest, aby w ślad za rozbudową sieci wodociągowej budować sieć kanalizacyjną. Biorąc pod uwagę powyższe pożądane wartości wskaźników 1.15 i 1.16 optymalna wartość wskaźnika powinna osiągnąć

poziom 95%. Wskaźnik pozwala ocenić stopień rozwiązania problemu gospodarki wodno-ściekowej w danej miejscowości. Dane możliwe są do pozyskania we właściwym urzędzie gminy, o ile sieci stanowią własność gminy.

Wskaźnik 1.18. Udział posesji obsługiwanych przez indywidualne oczyszczalnie ścieków

W przypadku braku gminnego systemu odprowadzania ścieków – kanalizacji podłączonej do oczyszczalni ścieków – niezmiernie ważny jest udział posesji obsługiwanych przez indywidualne oczyszczalnie ścieków. W obszarach górskich udział ten powinien być większy ze względu na trudne warunki terenowe zwiększające koszty realizacji sieci kanalizacyjnej. Dane możliwe są do pozyskania we właściwym urzędzie gminy.

Wskaźnik 1.19. Odpady komunalne odprowadzane na wysypisko śmieci w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Wskaźnik rejestrowany w kolejnych latach pozwala określić tendencje zmian w wytwarzaniu odpadów komunalnych, dodatkowo mierzony w sezonie turystycznym i poza tym sezonem może wskazywać na skalę problemu odpadów w danej miejscowości. Dane trudne do pozyskania mogą być udostępnione przez gminę w przypadku prowadzonego monitoringu odpadów wytwarzanych lub wywożonych na zorganizowane wysypisko śmieci.

Wskaźnik 1.20. Zużycie wody na 1 mieszkańca w sezonie turystycznym

Wskaźnik 1.21. Zużycie wody na 1 mieszkańca poza sezonem turystycznym

Wskaźniki rejestrowane w kolejnych latach pozwalają określić tendencje zmian w zużyciu wody, wskazują na rozbieżności w zapotrzebowaniu na wodę pomiędzy okresem sezonu turystycznego i poza tym sezonem.

Poza sezonem turystycznym pożądaną wartość wskaźnika określają normy zużycia wody zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 14 stycznia 2002 r. w sprawie określenia przeciętnych norm zużycia wody [Dz. U. z 2002 r. nr 8, poz. 70]. Przeciętną normę zużycia wody na jednego mieszkańca w gospodarstwach domowych przyjęto na poziomie 2,3–3,00 m³ na 1 mieszkańca na miesiąc. Przy czym wartość niższa odnosi się do budynków podłączonych do zbiorników bezodpływowych na terenach nieskanalizowanych, a wartość wyższa – do budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnych.

Pobór wody w sezonie turystycznym odzwierciedla pośrednio liczbę korzystających z noclegów w danej miejscowości i mówi o rzeczywistej skali zapotrzebowania na wodę.

Pozyskanie danych może być trudne w przypadku braku wodociągów gminnych, pozyskiwaniu wody z ujęć indywidualnej lub lokalizacji ujęć wody poza granicą danej gminy.

Wskaźnik 1.22. Rezerwa wody na ujęciach wód poza sezonem turystycznym

Wskaźnik 1.23. Rezerwa wody na ujęciach wód w sezonie turystycznym

Wskaźniki pozwalają określić bariery rozwoju przestrzennego miejscowości, wskazują na poziom, do którego może rozwijać się gmina bez ponoszenia dodatkowych nakładów na budowę nowego ujęcia wody. Pokazują wielkość inwestycji, które należy wykonać, chcąc realizować wskazane przeznaczenie terenów [za Fogel (kier.) 2005]. Otrzymanie danych może być trudne w przypadku braku wodociągów gminnych lub lokalizacji ujęć wody poza granicą danej gminy.

Wskaźnik 1.24. Średnia liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1 budynek mieszkalny i mieszkalno-usługowy

Wskaźnik rejestrowany w kolejnych latach pozwala określić tendencje zmian w odniesieniu do wynajmowania kwater w budynkach mieszkalnych i mieszkalno-usługowych.

Wzrost tej liczby może potwierdzać rozwój turystyczny miejscowości, wskazywać na zmiany gabarytów obiektów mieszkalnych oraz w konsekwencji doprowadzać do zmiany funkcji budynku w kierunku funkcji usługowej.

Uzyskanie danych może być trudne z powodu braku prowadzonej rejestracji miejsc noclegowych.

Wskaźnik 1.25. Najmniejsza odległość zabudowy od lasu

Wskaźnik 1.26. Najmniejsza odległość zabudowy od rzeki wraz z obudową biologiczną

Wskaźniki określają zagrożenie dla siedlisk leśnych i biotopów wodno-przywodnych związane z rozwojem zainwestowania danej miejscowości. Mniejsza wartość wskaźnika obrazuje większą skalę niebezpieczeństwa dla biotopów.

Jak podają Mosiej, Pierzgałski, Jeznach [2011] za Rajdą [2005], gospodarki wodnej nie należy rozpatrywać w oderwaniu od planów przestrzennego urządzania i zagospodarowania siedlisk występujących na obszarach wiejskich. Uwarunkowania wodne w procedurze planistycznej należy uwzględnić już na etapie wyboru przeznaczenia terenu, czyli podczas wyboru funkcji terenu i ustalaniu zasad zagospodarowania [Mosiej, Pierzgałski, Jeznach 2011].

Wskaźnik możliwy do zidentyfikowania na podstawie inwentaryzacji w terenie oraz przy wykorzystaniu zdjęć lotniczych.

Wskaźnik 1.27. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę na 1000 mieszkańców

Wskaźnik obrazuje pośrednio skalę ruchu budowlanego w obszarze analizowanej wsi. Dane w zakresie wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę są możliwe do uzyskania we właściwym starostwie powiatowym, w zakresie liczby ludności – w urzędzie gminy.

Wskaźnik 1.28. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę na realizację budynków, w tym: mieszkalnych, mieszkalno-usługowych, usługowych na 1000 mieszkańców

Wskaźnik obrazuje pośrednio skalę ruchu budowlanego na obszarze analizowanej wsi w zakresie budynków mieszkalnych i mieszkalno-usługowych. Dane na temat wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę są możliwe do uzyskania we właściwym starostwie powiatowym, w zakresie liczby ludności – w urzędzie gminy.

Wskaźnik 1.29. Ilość zawartych transakcji kupna-sprzedaży nieruchomości w stosunku do liczby nieruchomości ogółem

Dane mogą posłużyć do ustalenia popytu i podaży na tereny przeznaczone do zainwestowania lub potencjalne tereny inwestycyjne. Wskaźnik odzwierciedla liczbę transakcji nieruchomości zlokalizowanych w danej miejscowości w odniesieniu do liczby nieruchomości ogółem. Wskaźnik jest pomocny w ocenie zainteresowania inwestowaniem w miejscowości.

Dane w zakresie ilości zawartych transakcji kupna-sprzedaży oraz w zakresie liczby nieruchomości są możliwe do uzyskania we właściwym starostwie powiatowym.

Zagadnienie:

Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi

2. Tereny niezainwestowane wsi (2)

Wskaźnik 2.1. Udział lasów w ogólnej powierzchni wsi

Wskaźnik 2.2. Udział łąk i pastwisk w ogólnej powierzchni użytków rolnych wsi

Wskaźnik 2.3. Udział gruntów pod wodami w ogólnej powierzchni wsi

Wskaźniki obrazują procentowy udział poszczególnych użytków gruntowych w ogólnej powierzchni wsi. Rejestrowanie wskazanych miar w kolejnych latach pozwala określić tendencje przeobrażeń w użytkowaniu terenów. Różnice w obrębie wskaźników świadczą o transformacji gruntów leśnych i użytków zielonych głównie w kierunku gruntów zainwestowanych. Zmiany dotyczące udziału terenów pod wodami mogą wynikać z przekształcenia przebiegu koryta rzeki lub zmian ewidencyjnych. Dane w zakresie udziału poszczególnych użytków gruntowych możliwe do uzyskania na podstawie ewidencji gruntów.

Wskaźnik 2.4. Udział gruntów ornych użytkowanych ekstensywnie ustalony według aktualnego sposobu użytkowania w ogólnej powierzchni gruntów ornych

Wskaźnik obrazuje udział gruntów ornych obecnie odłogowanych na tle powierzchni gruntów ornych figurujących w ewidencji gruntów rolnych w danej miejscowości. Dane w zakresie powierzchni gruntów ornych możliwe są do uzyskania na podstawie ewidencji gruntów, dane o gruntach ornych użytkowanych ekstensywnie, w tym odłogowanych można pozyskać na podstawie inwentaryzacji terenowej i aktualnych zdjęć lotniczych.

Wskaźnik 2.5. Udział użytków rolnych przeznaczonych do rozwoju sportów zimowych w ogólnej powierzchni użytków rolnych

Wskaźnik ma na celu ukazanie udziału użytków rolnych projektowanych do rozwoju głównie narciarstwa zjazdowego. Celowość zastosowania wskaźnika polega na wskazaniu rozmiaru projektowanego wykorzystania gruntów rolnych na cele sportowo-rekreacyjne oraz wskazaniu skali zjawiska. Wskaźnik ma posłużyć do obserwacji zmian w planowaniu zagospodarowania przestrzennego wsi. Powierzchnia użytków rolnych przeznaczona do zainwestowania na cele rozwoju sportów zimowych jest możliwa do obliczenia na podstawie rysunku planu miejscowego oraz rysunku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a powierzchnię użytków rolnych można uzyskać na podstawie ewidencji gruntów.

Wskaźnik 2.6. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego na obszarze wsi

Wartość wskaźnika obrazuje pośrednio potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych w poszczególnych wsiach. Wskaźnik ma posłużyć do obserwacji zmian w obrębie rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Informacja o średniej powierzchni gospodarstw rolnych na obszarze gminy jest możliwa do uzyskania w urzędzie gminy. Trudne do określenia może być obliczenie wskaźnika na obszarze poszczególnych wsi.

Wskaźnik 2.7. Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania na trasie przebiegu ciągów migracyjnych przyjętych w polityce przestrzennej

Wskaźnik 2.9. Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania na trasie przebiegu ciągów migracyjnych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego

Wskaźniki mogą być pomocne w ocenie ryzyka utraty łączności między ekosystemami. Brak takiej łączności stanowi zagrożenie w przetrwaniu różnych gatunków zwierząt, ponieważ podstawą ich przeżycia jest ciągła wymiana osobników, zapewniająca stały przepływ materiału genetycznego między populacjami, które zamieszkują oddalone od siebie duże kompleksy leśne [Bielecka 2007]. Jak podaje Forman [1995], fragmentacja to proces, w wyniku którego ciągły w swym zasięgu ekosystem zmienia się w odizolowane płyty.

Rozwój przestrzenny zabudowy wiąże się z większą penetracją tych terenów przez człowieka. Zastosowanie wskaźnika zwraca uwagę na fragmentaryzację ciągów migracyjnych na obszarze danej wsi. Wartości wskaźników winny pozostać na poziomie zerowym. Wskaźniki odnoszą się: pierwszy do dokumentów określających politykę przestrzenną, drugi – do dokumentów stanowiących prawo miejscowe. Sytuacje, w których projektuje się zainwestowanie na trasie ciągu migracyjnego mają miejsce najczęściej w przypadku planowania przebiegu tras komunikacyjnych.

Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania w zasięgu ciągów migracyjnych jest możliwa do obliczenia na podstawie rysunku planu miejscowego oraz rysunku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Wskaźnik 2.8. Powierzchnia użytków rolnych przeznaczonych do lokalizacji tras zjazdowych w zasięgu bliskiego sąsiedztwa ciągów migracyjnych przyjętych w polityce przestrzennej (do 150 m)

Wskaźnik 2.10. Powierzchnia użytków rolnych przeznaczonych do lokalizacji tras zjazdowych w zasięgu bliskiego sąsiedztwa ciągów migracyjnych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (do 150 m)

Wskaźniki podobnie jak wskaźniki powyższe mogą być pomocne w ocenie ryzyka utraty łączności między ekosystemami. Nadmierna penetracja turystyczna może stanowić zagrożenie w prawidłowym funkcjonowaniu ciągu migracji zwierziny. Zwiększona antropopresja ogranicza swobodę migracji zwierząt, co może później przyczynić się do ich eliminacji z dotychczasowych biotopów.

Zastosowanie wskaźników zwraca uwagę na fragmentaryzację ciągów migracyjnych na obszarze danej wsi. Pożądana wartość to poziom zerowy. Wskaźniki odnoszą się: pierwszy (2.8.) – do dokumentów określających politykę przestrzenną, drugi (2.10.) – do dokumentów o charakterze materialno-prawnym. Powierzchnia terenów przeznaczonych do

zainwestowania w zasięgu ciągów migracyjnych jest możliwa do obliczenia na podstawie rysunku planu miejscowego oraz rysunku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Wskaźnik 2.11. Powierzchnia terenów zainwestowanych i przeznaczonych do zainwestowania w bliskim sąsiedztwie ciągów migracyjnych (do 150 m)

Wskaźnik ukazuje zagrożenie w funkcjonowaniu systemu ciągów migracyjnych, korytarzy ekologicznych, które zapewniają ciągłość więzi przyrodniczych. Wskaźnik może być pomocny w ocenie ryzyka fragmentaryzacji ciągów wyznaczonych w dokumentach planistycznych. Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania w zasięgu ciągów jest możliwa do obliczenia na podstawie inwentaryzacji terenowej, rysunku planu miejscowego oraz rysunku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Wskaźnik 2.12. Udział powierzchni wsi objętej prawnymi formami ochrony przyrody

Wskaźnik ukazuje udział terenów objętych różnymi formami ochrony przyrody w stosunku do ogólnej powierzchni wsi. Wśród składowych należy uwzględnić powierzchnię parków narodowych i rezerwatów przyrody, obszarów Natura 2000, parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu oraz użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i stanowisk dokumentacyjnych. Wskaźnik ma na celu analizę tendencji zmian na przestrzeni analizowanych lat. Powierzchnia terenów objętych różnymi formami przyrody jest możliwa do uzyskania w urzędzie gminy lub w regionalnej dyrekcji ochrony środowiska, również jako warstwy danych GIS [za Fogel (kier.) 2005].

Wskaźnik 2.13. Udział użytków rolnych poddanych ekstensywnej uprawie roślin w ogólnej powierzchni użytków rolnych

Wskaźnik ukazuje intensywność prowadzonej produkcji polowej, pośrednio także wskazuje na tendencje przemian w rolnictwie na obszarze danej wsi. Udział użytków rolnych poddanych ekstensywnej uprawie roślin jest dość trudny do ustalenia, konieczne jest przeprowadzenie inwentaryzacji terenowej.

Wskaźnik 2.14. Udział użytków rolnych wskazanych do zalesienia

Wskaźnik ma na celu wskazanie udziału gruntów przeznaczonych do transformacji w kierunku gruntów leśnych. Zastosowany wskaźnik pokazuje wielkość obszarów wskazanych do zalesienia oraz pozwala obserwować zmiany w kolejnych analizowanych latach. Powierzchnia użytków rolnych przeznaczona do zalesienia jest możliwa do obliczenia na podstawie rysunku planu miejscowego oraz rysunku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Wskaźnik 2.15. Powierzchnia dostępnych terenów zieleni publicznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Wskaźnik ma na celu wskazanie dostępności mieszkańców oraz korzystających z pobytu w miejscowości do urządzonej zieleni publicznej. Informacja o powierzchni publicznie dostępnych terenów zieleni i liczbie mieszkańców jest możliwa do uzyskania w urzędzie gminy.

Wskaźnik 2.16. Udział powierzchni gruntów leśnych objętych zmianą klasyfikacji bonitacyjnej w kierunku użytków rolnych w ogólnej powierzchni gruntów leśnych

Wskaźnik obserwowany w poszczególnych latach ma na celu pokazanie dynamiki zmian w powierzchni gruntów leśnych podlegających zmianie klasyfikacji. Dane obrazują skalę zjawiska, w tym zmiany w ewidencji gruntów dokonujące się poza procesem planowania przestrzennego (zgodę na zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne można uzyskać jedynie podczas opracowywania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego). Dane trudne do zdobycia znajdują się w posiadaniu właściwego starostwa powiatowego.

Zagadnienie II:

3. Ocena postępu w opracowywaniu planów miejscowych (3)

Wskaźnik 3.1. Udział powierzchni wskazanej do sporządzenia planów miejscowych w polityce przestrzennej

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego określa się obszary, w których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym tereny wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary, gdzie gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym tereny wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.

Dane do ustalenia na podstawie dokumentu określającego politykę przestrzenną.

Wskaźnik 3.2. Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi (plany sporządzone na podstawie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym)

Wskaźnik 3.3. Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi (plany sporządzone na podstawie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym)

Wskaźnik 3.4. Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi łącznie

Wskaźniki pokazują udział powierzchni wsi objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, sporządzonymi na podstawie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, według ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz łącznie na podstawie tych ustaw. Plany miejscowe, sporządzone w czasie obowiązywania poprzedniej ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, regulującej planowanie i zagospodarowanie przestrzenne w Polsce, również są utrzymane w mocy. Dane do ustalenia na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Wskaźnik 3.5. Liczba wydanych decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego na 1000 mieszkańców

Wskaźnik 3.6. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy na 1000 mieszkańców

Wskaźniki obrazują presję inwestycyjną na obszarze danej wsi. Liczba wniosków o ustalenie warunków zabudowy, często równa z łączną liczbą wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz wydanych decyzji odmownych, jest obrazem aktualnej aktywności inwestycyjnej na terenach nieobjętych planami. Jak podają Śleszyński i Solon (red.) [2010], zakres przewidywanych odrolnień świadczy o istniejącej presji na grunty oraz o dużej aktywności inwestycyjnej, którą charakteryzują się gminy turystyczne o liczbie wniosków o wydanie decyzji na 1000 mieszkańców z przedziału 6–8. Dane do pozyskania w urzędzie gminy.

Wskaźnik 3.7. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy do realizacji zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej na 1000 mieszkańców

Wskaźnik obrazuje presję inwestycyjną na obszarze danej wsi w kierunku rozwoju zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej. Liczba decyzji także jest obrazem aktualnej aktywności inwestycyjnej na terenach nieobjętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Dane do pozyskania w urzędzie gminy.

Wskaźnik 3.8. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy do realizacji sieci infrastruktury technicznej niebędących celem publicznym na 1000 mieszkańców

Wskaźnik obrazuje potrzebę rozwoju infrastruktury technicznej na obszarze danej wsi. Liczba decyzji także jest obrazem aktualnej aktywności inwestycyjnej na terenach nieobjętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Dane do pozyskania w urzędzie gminy.

Wskaźnik 3.9. Wnioski w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego złożone w danym okresie

Wskaźnik świadczy o zainteresowaniu wprowadzeniem zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obszaru danej miejscowości. Liczba wniosków świadczy o aktualnej aktywności inwestycyjnej na terenach objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, które nie spełniają oczekiwań inwestorów. Dane do pozyskania w urzędzie gminy.

Wskaźnik 3.10. Udział powierzchni terenu w trakcie opracowania planów lub zmiany miejscowych planów zagospodarowania

Wskaźnik świadczy o aktywności władz lokalnych w zakresie planowania przestrzennego na obszarze danej wsi lub błędach do sprostowania w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Zmiany często mogą być wprowadzane pod naciskiem potencjalnych inwestorów. Dane do pozyskania w urzędzie gminy.

6.5.2. Ocena zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obiektów badawczych

W badaniach zestawiono osiągnięte wartości przyjętych wcześniej wskaźników oceny zmian zagospodarowania przestrzeni wsi, w rozbiciu na obiekty badawcze. Współczesne dane pozyskane na koniec roku 2010 zestawiono z danymi historycznymi na koniec 1985, częściowo 1988 r. (tab. 24). Nie wszystkie z nich są możliwe do uzupełnienia, m.in. ze względu na inny układ systemu planowania przestrzennego w Polsce oraz brak możliwości odtworzenia ówczesnego stanu zagospodarowania przestrzennego miejscowości. W zestawieniu zabrakło także części danych współczesnych, głównie ze względu na niemożność ich ustalenia. W tabeli zestawiono jedynie dostępne, zaobserwowane wartości poszczególnych wskaźników.

Przeprowadzone badania ujawniły, że pomiędzy 1985 i 2010 r. zwiększyła się powierzchnia terenów zainwestowanych wsi przypadająca na 1 mieszkańca mierzona według aktualnego sposobu wykorzystania. W Białce Tatrzańskiej powierzchnia ta zwiększyła się o 50,37 m² na każdego mieszkańca, w Jurgowie o 58,23 m². Tym samym doszło do wzrostu udziału terenów zainwestowanych w ogólnej powierzchni badanych wsi. Analiza powierzchni terenów przeznaczonych do zainwestowania w planach miejscowych przypadającej na 1 mieszkańca ujawniła, że w Jurgowie wzrosła ona prawie dwukrotnie z 798,11 m² 1549,67 m². Tak duży przyrost powierzchni przeznaczonej do zainwestowania na cele inne niż rolne i leśne nie jest podyktowany rzeczywistymi potrzebami mieszkańców, których liczba w Jurgowie utrzymuje się na stałym poziomie z niewielką tendencją wzrostową. W polityce przestrzennej przyjętej w poszczególnych wsiach, powierzchnia ta również jest zdecydowanie za duża w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W Białce Tatrzańskiej osiąga nawet poziom 1688,45 m² na 1 mieszkańca. Należy stwierdzić, że powierzchnia projektowanych nowych terenów inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest zdecydowania zawyżona.

W Jurgowie, w którym obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarze całej wsi, zwiększył się jednocześnie udział terenów przeznaczonych w planie na cele mieszkaniowe i mieszkaniowo-usługowe mierzony do ogólnej powierzchni wsi o ok. 11,05%. Przy czym udział terenów niewykorzystanych i zarazem przeznaczonych na ten cel w planach miejscowych (także nieobowiązujących) wynosił w 1988 r. 58,37%, a obecnie aż 74,80%. Na 1 mieszkańca pozostaje do wykorzystania aż 1159,54 m² na cele inwestycyjne.

W związku z rozwojem nowej zabudowy, w miejscowościach obserwuje się zmniejszenie gęstości zaludnienia terenów zainwestowanych (z 2484 osoby na 1 km² w 1985 r. do 2208 w 2010 r. w Białce Tatrzańskiej oraz z 3010 mieszkańców na 1 km² w 1985 r. do 2561 w 2010 r. w Jurgowie). Tym samym nieco zwiększyła się gęstość zaludnienia terenów ogółem przypadająca na 1 km², jednak zdecydowanie większy wzrost zaobserwowano w Białce Tatrzańskiej (o 14 osób na 1 km²).

Tabela 24
Table 24

Wartości wskaźników oceny zmian zagospodarowania przestrzennego obiektów badawczych
Values of estimation of change indicators in spatial planning for researched units

Lp. No.	Nazwa wskaźnika Name of indicator	Jednostka odniesienia Unit of reference	Wartość wskaźnika Value of indicator			
			Białka Tatrzańska		Jurgów	
			1985 1988	2010	1985 1988	2010
1	2	3	4	5	6	7
(1)	Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi Tereny zainwestowane wsi (1) Analysis of changes in spatial development of a village Developed areas in the village (1)					
1.1.	Powierzchnia terenów zainwestowanych wsi przypadająca na 1 mieszkańca wg sposobu wykorzystania Area of developed areas of the village per 1 resident	m ² /mk m ² /r	402,52	452,89	332,22	390,45
1.2.	Udział terenów zainwestowanych w ogólnej powierzchni wsi Share of developed area in the general surface area of the village	%	5,58	6,72	3,90	4,68
1.3.	Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania w planie miejscowym przypadająca na 1 mieszkańca Surface area of land assigned for development in LADP per 1 resident	m ² /mk m ² /r	798,83	–	798,11	1549,67
1.4.	Powierzchnia terenów projektowanych do zmiany przeznaczenia we wsi przyjęta w polityce przestrzennej przypadająca na 1 mieszkańca Surface area of land planned for changes of purpose in the village accepted in the spatial policy per 1 resident	m ² /mk m ² /r	–	1688,45	–	1549,67
1.5.	Udział terenów przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele mieszkaniowe i mieszkaniowo- usługowe w ogólnej powierzchni wsi Share of areas assigned in the local development plan for spatial development for residential and service-residential purpose in the general surface area of the village	%	10,79	–	6,84	17,89

Tabela 24 cd.
Table 24 cont.

1	2	3	4	5	6	7
1.6.	Udział terenów projektowanych do zmiany przeznaczenia na cele mieszkaniowo-usługowe przyjęty w polityce przestrzennej w ogólnej powierzchni wsi Share of areas planned for changes of purpose into residential-service purpose accepted in spatial policy of the village	%	–	16,40	–	17,89
1.7.	Udział terenów niezainwestowanych i zarazem przeznaczonych do zainwestowania w planach miejscowych (także nieobowiązujących) w stosunku do terenów zainwestowanych Share of undeveloped areas and areas assigned for development in local plans (also invalid ones) by the ratio to developed areas	%	49,61	39,29	58,37	74,80
1.8.	Powierzchnia terenów niezainwestowanych i zarazem przeznaczonych do zainwestowania w planach miejscowych (także nieobowiązujących) przypadająca na 1 mieszkańca Surface area of undeveloped areas and areas assigned for development in local plans (also invalid ones) per 1 resident	m ² /mk m ² /r	396,31	293,11	465,89	1159,54
1.10.	Gęstość zaludnienia terenów zainwestowanych wsi przypadająca na 1 km ² Population density of the village's developed area per 1 km ²	liczba mieszkańców na 1 km ² no. of residents per 1 km ²	2484	2208	3010	2561
1.11.	Gęstość zaludnienia terenów ogółem wsi przypadająca na 1 km ² Population density of the village area in general per 1 km ²	liczba mieszkańców na 1 km ² no. of residents per 1 km ²	134	148	118	120
1.12.	Udział powierzchni terenów komunikacyjnych w powierzchni terenów zurbanizowanych wsi Share of transportation areas in the surface of the village's urban areas	%	14,90	13,16	8,16	7,50

Tabela 24 cd.
Table 24 cont.

1	2	3	4	5	6	7
1.13.	Długość ścieżek rowerowych w stosunku do głównej drogi biegnącej przez obszar wsi w granicach administracyjnych Length of cycle paths in ratio to the main road running through the village area within administration borders	%	0	0	0	0
1.15.	Udział budynków podłączonych do sieci wodociągowej w ogólnej liczbie budynków Share of buildings connected to the water-supply system in the general number of buildings	%	0	85,71	0	39,35
1.16.	Udział budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie budynków Share of buildings connected to the sewage system in the general number of buildings	%	0	0	0	0
1.17.	Relacja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na obszarze wsi Relation between the length of the sewage system and water-supply system in the area of the village	%	0	0	0	0
1.18.	Udział posesji obsługiwanych przez indywidualne oczyszczalnie ścieków na obszarze wsi Share of households serviced by individual sewage treatment plants in the area of the village	%	0	3	0	0
1.22.	Rezerwa wody na ujęciach wód poza sezonem turystycznym Water reserve in water intakes outside of the tourist season	m ³ / mieszkańca × miesiąc m ³ /resident × month	b.d.	b.d.	b.d.	0,1
1.23.	Rezerwa wody na ujęciach wód w sezonie turystycznym Water reserve in water intakes in tourist season	m ³ / mieszkańca × miesiąc m ³ /resident × month	b.d.	b.d.	b.d.	0,1
1.25.	Najmniejsza odległość zabudowy od lasu The smallest distance of built-up area from the forest	m	5	5	10	10

Tabela 24 cd.
Table 24 cont.

1	2	3	4	5	6	7
1.26.	Najmniejsza odległość zabudowy od rzeki wraz z obudową biologiczną The smallest distance of built-up area from the river with its biological cover	m	5	5	5	5
1.27.	Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę na 1000 mk Number of building permissions issued per 1000 residents	szt. item	b.d	7,70	b.d.	5,40
1.28.	Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę na realizację budynków, w tym: mieszkalnych, mieszkalno-usługowych, usługowych na 1000 mk Number of building permissions for development of buildings, including: residential, residential-service and service buildings per 1000 residents	szt. item	b.d	4,50	b.d	3,25
1.29	Ilość zawartych transakcji kupna-sprzedaży nieruchomości w stosunku do liczby nieruchomości ogółem Number of buy-sell transactions for property in ratio to the number of property in general	1:1	b.d.	5:1535	b.d.	8:585
(2)	Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi Tereny niezainwestowane wsi (2) Analysis of changes in spatial development of village Undeveloped areas of village (2)					
2.1.	Udział lasów w ogólnej powierzchni wsi Share of woodland in the general surface area of the village	%	19,80	19,43	25,90	25,77
2.2.	Udział łąk i pastwisk w ogólnej powierzchni użytków rolnych wsi Share of meadows and pastures in the general surface area of the agricultural lands	%	28,05	27,57	49,48	48,53
2.3.	Udział gruntów pod wodami w ogólnej powierzchni wsi Share of underwater land in the general surface are of the village	%	3,20	3,37	3,50	3,69
2.4.	Udział gruntów ornych użytkowanych ekstensywnie ustalony wg aktualnego sposobu użytkowania w ogólnej powierzchni gruntów ornych Share of arable land used extensively set according to the current way of land use in the general surface area of arable land	%	b.d.	100	b.d.	100

Tabela 24 cd. – Table 24 cont.

1	2	3	4	5	6	7
2.5.	Udział użytków rolnych przeznaczonych dla rozwoju sportów zimowych w ogólnej powierzchni użytków rolnych Share of agricultural land assigned for the development of winter sports in the general agricultural lands area	%	15,63	26,32	11,17	14,42
2.6.	Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego na obszarze wsi Average surface area of farmstead in the area of the village	ha	3,00	1,56	3,00	1,76
2.7.	Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania na trasie przebiegu ciągów migracyjnych przyjętych w polityce przestrzennej Surface of areas assigned for development along the migration routes adopted in the spatial policy	ha	–	0	–	0
2.8.	Powierzchnia użytków rolnych przeznaczonych dla lokalizacji tras zjazdowych w zasięgu bliskiego sąsiedztwa ciągów migracyjnych przyjętych w polityce przestrzennej (do 150 m) Surface area of agricultural land assigned for ski slopes in the close proximity of migration routes adopted in the spatial policy (up to 150 m)	ha	–	0	–	8,25
2.9.	Powierzchnia terenów przeznaczonych do zainwestowania na trasie przebiegu ciągów migracyjnych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego Surface of areas assigned for development along the migration routes in the local area development plan	ha	0	0	0	0
2.10.	Powierzchnia gruntów rolnych przeznaczonych dla lokalizacji tras zjazdowych w zasięgu bliskiego sąsiedztwa ciągów migracyjnych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (do 150 m) Surface of agricultural lands assigned for the location of ski slopes in the close proximity of migration routes in the local area development plan (up to 150 m)	ha	–	0	30,00	3,00

Tabela 24 cd.
Table 24 cont.

1	2	3	4	5	6	7
2.11.	Powierzchnia terenów zainwestowanych i przeznaczonych do zainwestowania w bliskim sąsiedztwie ciągów migracyjnych (do 150 m) Surface of developed land and land assigned for investment in close proximity of migration routes (up to 150 m)	%	5,4	10,40	1,50	6,50
2.12	Udział powierzchni wsi objętej prawnymi formami ochrony przyrody Share of the village surface covered by legal forms of nature protection	%	0	100	0	100
2.13.	Udział użytków rolnych poddanych ekstensywnej uprawie roślin w ogólnej powierzchni użytków rolnych Share of agricultural lands under extensive cultivation in the general area of agricultural lands	%	b.d.	100	b.d.	100
2.14.	Udział użytków rolnych wskazanych do zalesienia Share of agricultural lands marked for afforestation	%	0,60	4,75	5,70	10,15
2.15.	Powierzchnia dostępnych terenów zieleni publicznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca Area available of public green land per 1 resident	ha	0	0	0	0
(3)	Ocena postępu w opracowywaniu planów miejscowych (3) Estimation of progress in drafting local plans (3)					
3.1.	Udział powierzchni wskazanej do sporządzenia planów miejscowych w polityce przestrzennej LADP in spatial policy	%	-	0	-	0
3.2.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi (plany sporządzone na podstawie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym) Share of land covered by the binding local plans (law on spatial development)	%	-	0	-	0
3.3.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi (plany sporządzone na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) Share of area covered by binding local plans (law on local area planning)	%	-	1,69	-	100

Tabela 24 cd.
Table 24 cont.

1	2	3	4	5	6	7
3.4.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami miejscowymi łącznie Share of area covered by binding local plans – altogether	%	100	1,69	100	100
3.5.	Liczba wydanych decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego na 1000 mieszkańców Number of decisions issued on location of public purpose development per 1000 residents	szt. item	–	2,70	–	0
3.6.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy na 1000 mieszkańców Number of decisions on building conditions issued per 1000 residents	szt. item	–	17,20	–	0
3.7.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy dla realizacji zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej na 1000 mieszkańców Number of decisions on building conditions for residential and residential-service buildings issued per 1000 residents	szt. item	–	13,58	–	0
3.8.	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy dla realizacji sieci infrastruktury technicznej niebędących celem publicznym na 1000 mieszkańców Number of issued decisions on building conditions for completion of technical infrastructure of non-public purpose per 1000 residents	szt. item	–	1,35	–	0
3.10.	Udział powierzchni terenu w trakcie opracowania planów lub zmiany (miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego) Share of surface are in the course of drafting or changing local development plans	ha	0	0	0	4,3

Źródło: opracowanie własne
Source: own study

W miejscowościach budynki zaopatrywane są w wodę z ujęć indywidualnych lub za pomocą wodociągów grupowych, stąd dane dotyczące udziału budynków podłączonych do sieci wodociągowej są trudne do pozyskania. Ustalono jedynie, że do wodociągu grupowego w Białce Tatrzańskiej podłączonych jest ok. 85% budynków, a w Jurgowie ok. 39%. Dane o zużyciu wody w sezonie turystycznym i poza tym sezonem są niedostępne ze względu na

brak prowadzenia zestawień przez spółki wodociągowe lub pobieranie wody z ujęć indywidualnych. Na potrzeby badań pozyskano informacje o rezerwie wody na ujęciu w Jurgowie, gdzie występuje rezerwa ok. 100 m³ wody na miesiąc. Rezerwa ta jest taka sama zarówno w sezonie turystycznym, jak i poza nim ze względu na niewielką obecnie liczbę miejsc noclegowych w miejscowości.

Przez 25 lat nie zmieniła się sytuacja mieszkańców wsi Jurgów i Białka Tatrzańska w odniesieniu do możliwości odprowadzania ścieków komunalnych w zorganizowanym systemie podłączonym do oczyszczalni ścieków. Także obecnie w miejscowościach brak sieci kanalizacji sanitarnej, a tylko 3 posesje w Białce Tatrzańskiej korzystają z indywidualnych oczyszczalni ścieków. Kolejne dane – o odpadach komunalnych odprowadzanych na wysypisko śmieci, są trudne do zdobycia w rozbiciu na poszczególne wsie. Obecnie w gminie prowadzi się statystykę odpadów wytworzonych ogółem. W 2010 r. wywieziono z obszaru gminy ok. 1987 ton odpadów komunalnych, w tym odpady niesegregowane stanowiły ok. 1877 ton, a odpady segregowane ok. 73 tony. W zestawieniu z rokiem poprzednim wielkość wytworzonych odpadów ogółem zwiększyła się o ok. 364 tony.

Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę na 1000 mieszkańców na koniec 2010 r. wynosiła 7,7 w Białce Tatrzańskiej i 5,4 w Jurgowie, z czego większość stanowiła decyzje wydane na realizację budynków mieszkalnych, mieszkalno-usługowych i usługowych. Skala ruchu budowlanego w miejscowościach jest zatem bardzo duża. Analiza zawartych transakcji kupna-sprzedaży w stosunku do liczby nieruchomości w miejscowościach nie ujawniła w 2010 r. jakiegoś szczególnego zainteresowania inwestowaniem przez osoby z zewnątrz. Nieruchomości możliwe do zainwestowania pozostają więc w rękach lokalnych inwestorów.

Udział lasów w ogólnej powierzchni obydwu wsi utrzymuje się na stałym poziomie z tendencją malejącą. Taki trend jest bardzo niepokojący z racji położenia miejscowości w obszarach górskich, także w terenach w całości poddanych prawnym formom ochrony przyrody (Południowomłopolski Obszar Chronionego Krajobrazu, obszar Natura 2000 „Dolina Białki”). W obiektach badawczych wzrasta udział użytków rolnych wskazanych do zalesienia z 0,6 do 4,75% w Białce Tatrzańskiej oraz z 5,7 do 10,15% w Jurgowie, jednak w ślad za tym nie dokonuje się nasadzeń. Dodatkowo, w związku z brakiem prowadzenia gospodarki leśnej na gruntach stanowiących w ewidencji użytki lasy i grunty leśne (Ls), dochodzi do zmian klasyfikacji bonitacyjnej gruntów leśnych w kierunku użytków rolnych. Do tak powstałych użytków rolnych można wydawać decyzje o warunkach zabudowy na realizację zamierzenia inwestycyjnego. Obserwuje się także zmniejszenie udziału łąk i pastwisk w ogólnej powierzchni użytków rolnych wsi, co związane jest głównie z postępującym procesem zainwestowania obszaru wsi.

Zabudowa w obu miejscowościach zlokalizowana jest w niewielkiej odległości (5–10 m) od biotopów typu las i rzeka. Należy jednak zaznaczyć, że posesje bezpośrednio graniczą ze wskazanymi biotopami.

W odniesieniu do udziału gruntów pod wodami w ogólnej powierzchni wsi zauważono jego zwiększenie, co może być wynikiem zmiany koryta rzeki lub doprowadzeniem do spójności stanu aktualnego z ewidencją gruntów.

Grunty orne użytkowane ekstensywnie, ustalone według aktualnego sposobu użytkowania w ogólnej powierzchni gruntów ornych stanowią obecnie cały ich areal. Podobnie użytki rolne poddane ekstensywnej uprawie roślin stanowią 100% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Dodatkowo, zmniejsza się średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w obu

wsiach z ok. 3,00 ha w 1985 r. do 1,56 ha w Białce Tatrzańskiej i 1,76 ha w Jurgowie. Związane jest to zapewne z zanikaniem funkcji rolniczych obszaru wsi, bardziej widocznego w miejscowości Białka Tatrzańska. Korzystne nachylenie stoków do rozwoju funkcji sportowo-rekreacyjnych, w tym lokalizacji stoków narciarskich wpływa na wzrost przeznaczonych dla nich powierzchni. W miejscowościach zwiększył się również udział użytków rolnych przeznaczonych do rozwoju sportów zimowych w ogólnej powierzchni użytków rolnych z 15,63 do 26,32% w Białce Tatrzańskiej oraz z 11,17 do 14,42% w Jurgowie.

W dokumentach określających politykę przestrzenną na trasie przebiegu ciągów migracyjnych nie wyznaczono terenów do zainwestowania. Jednak w bliskim sąsiedztwie ciągu migracyjnego łączącego Tatry z Górcami i Pieninami w Jurgowie wskazano obszar przeznaczony do lokalizacji tras zjazdowych o powierzchni ok. 8,25 ha.

W dokumentach stanowiących prawo lokalne na trasie przebiegu ciągów migracyjnych także nie wyznaczono terenów przeznaczonych do zainwestowania. W 1988 r. w przebiegu ciągu migracyjnego wskazano jednak w miejscowym planie ogólnym tereny do lokalizacji tras zjazdowych, wykorzystywane jako grunty rolne poza sezonem narciarskim. Powierzchnia terenu rozwoju sportów zimowych na trasie przebiegu ciągu wynosiła wówczas ok. 30,00 ha. Plan stracił ważność, a teren w okresie jego obowiązywania nie był wykorzystywany na wskazane cele. Obecnie w bliskim sąsiedztwie ciągów do lokalizacji tras narciarskich przeznaczono teren o powierzchni ok. 3,00 ha.

W obu wsiach, w bliskim sąsiedztwie ciągów migracyjnych (do 150 m), występują tereny zainwestowane i przeznaczone do zainwestowania (zarazem nieprzeznaczone do lokalizacji tras narciarskich). Zainwestowanie związane jest z lokalizacją zabudowy przy rzece Białce stanowiącej ciąg migracyjny zwierzyny. Powierzchnia terenów zainwestowanych i przeznaczonych do zainwestowania na przestrzeni badanych lat zwiększyła się 2-krotnie w Białce Tatrzańskiej oraz ponad 4-krotnie w Jurgowie.

Oceniając postęp w opracowywaniu planów miejscowych na obszarze badanych wsi, należy stwierdzić, że jedna z miejscowości pokryta jest planami miejscowymi w całości (Jurgów), druga (Białka Tatrzańska) – jedynie w niewielkiej części stanowiącej ok. 1,69% powierzchni. Obecnie, na terenie wsi Białka Tatrzańska lub w jej części, nie przystąpiono do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Jednocześnie dokonuje się zmiany w obowiązujących planach miejscowym w Jurgowie. W 1988 r. w obydwu miejscowościach obowiązywał miejscowy plan ogólny [1988]. Aktualne stany planistyczne wsi sprawiają, że w Jurgowie nie wydaje się decyzji o warunkach zabudowy oraz o lokalizacji inwestycji celu publicznego, co wyklucza obowiązujący plan miejscowy, natomiast w Białce Tatrzańskiej jest to praktycznie jedyna droga realizacji inwestycji (w miejscowości zdarzają się samowole budowlane). Badając liczbę wydanych decyzji o warunkach zabudowy na koniec 2010 r., należy stwierdzić, że jest ona bardzo duża w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Szczegółowa analiza decyzji ujawniła, że większość z nich dotyczy decyzji o warunkach zabudowy do realizacji zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej (ok. 13,58 na 1000 mieszkańców). Wskaźnik ten jest bardzo wysoki, o czym pisano szerzej w Rozdziale 6.3.

6.6. Modelowanie zmian krajobrazowych z wykorzystaniem skaningu komputerowego

Rozdział poświęcono możliwościom wykorzystania komputerowego odwzorowania terenu do ochrony krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich na etapie podejmowania decyzji przestrzennych (formułowanie polityki przestrzennej, sporządzanie planów miejscowych, wydawanie decyzji lokalizacyjnych). Pomiary terenowe pomocą skanera 3D przeprowadzono na obszarze wsi stanowiących przedmiot badań.

6.6.1. Wykorzystanie skaningu komputerowego do zobrazowania inwestycji w ramach OOS

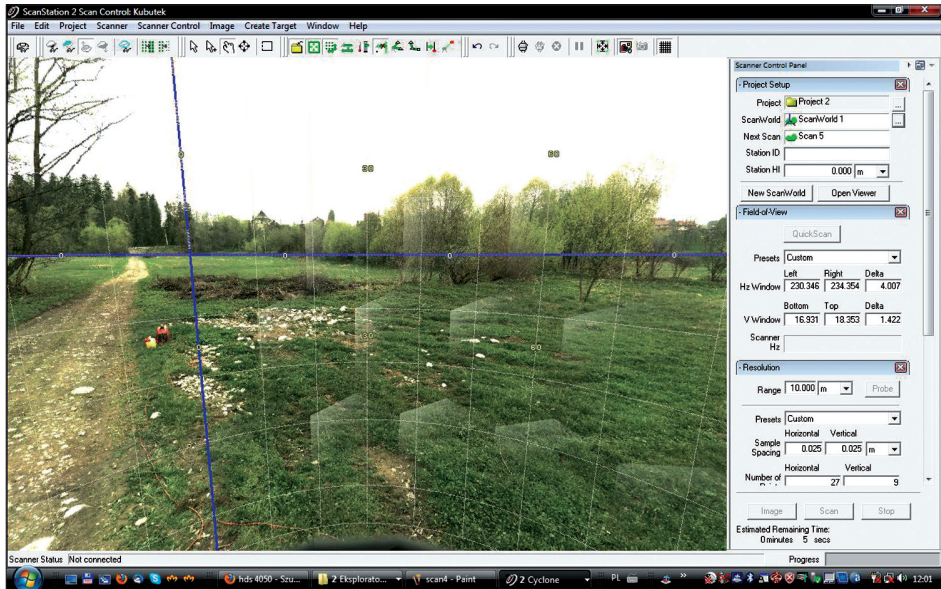
Odwzorowanie terenu na podstawie pomiaru komputerowego 3D może być pomocne w określeniu wpływów w procedurze oceny oddziaływania inwestycji na środowisko (OOS), przed wszczęciem postępowania o wydanie decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego, na aspekt wizualny krajobrazu.

W wielu krajach zachodnich w ramach OOS stosowana jest metoda ocen krajobrazowych i wizualnych, zintegrowana z procesami planowania i projektowania przedsięwzięć. Obecna praktyka prognozowania stosowana w Polsce opiera się na podziale środowiska na komponenty oraz niezależnych badaniach skutków w każdym z osobna przez innego eksperta. W rezultacie powstaje niespójny obraz środowiska i zachodzących w nim zmian [Sas-Bojarska 2007]. Zaproponowana przez autorkę [2007] metoda prognozowania skutków realizacji inwestycji na środowisko zakłada badanie skutków w podziale na funkcjonalne, formalne i znaczeniowe. Bazuje ona na tym, że jedynym elementem środowiska, który w pełni odzwierciedla aspekt funkcji, formy i znaczeń jest krajobraz.

Ocena wpływu inwestycji na krajobraz i wizualizacja efektów są istotną częścią procesu OOS [Guidelines for Landscape and... 2002]. Wizualizacja tworzona na etapie OOS dla inwestycji konfliktowych, niepopularnych w ich naturalnym otoczeniu, może przyczynić się do przekonania społeczności lokalnej co do jej położenia.

W toku prowadzonych badań przeprowadzono pomiary terenu przewidzianego do realizacji oczyszczalni ścieków zlokalizowanego w Białce Tatrzańskiej. W związku z brakiem planu miejscowego pozwolenie na budowę może być wydane na podstawie decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Realizacja inwestycji wydaje się nagłać ze względu na brak uporządkowania gospodarki ściekowej w miejscowości, w obliczu dużego tempa zainwestowania wsi powodowanego głównie napływem turystów.

Inwestycja ma obejmować budowę gminnej oczyszczalni ścieków wraz z niezbędnymi budynkami technologicznymi oraz zapleczem socjalno-technicznym, a także instalacjami technologicznymi i wodno-kanalizacyjnymi. Projekt obejmuje również realizację kanału ścieków oczyszczonych i wylotu do odbiornika wraz z umocnieniem brzegów odbiornika, którym jest odnoga potoku Białka. Lokalizacja inwestycji już w fazie projektowania jej lokalizacji budzi wiele kontrowersji. W toku prowadzonych badań próbowano wpisać przykładową bryłę budynku w otaczający krajobraz (rys. 20–22). Zeskanowany obraz przestrzenny posłużył zatem do wizualizacji przykładowego obiektu w terenie. Na rycinach widać chmurę punktów przedstawiającą pomierzoną przestrzeń oraz wkomponowaną, przykładową (uproszczoną) bryłę oczyszczalni ścieków.

Rys. 20. Widok terenu lokalizacji oczyszczalni ścieków „okiem skanera” (zdjęcia ze skanera)
 Fig. 20. View of the localisation for sewage treatment with the "eye of the scanner" (image from the scanner)

Rys. 21. Widok terenu prowadzonych pomiarów za pomocą skanera Leica ScanStation – chmura punktów w programie do przetworzenia wraz z bryłą oczyszczalni ścieków
 Fig. 21. View of the area of measurement with the use of Leica ScanStation scanner – a cloud of points in the program for transformation with the building of sewage treatment plant

Rys. 22. Widok terenu prowadzonych pomiarów za pomocą skanera Leica ScanStation – chmura punktów w programie do przetworzenia wraz z bryłą oczyszczalni ścieków

Fig. 22. View of the area of measurement with the use of Leica ScanStation scanner – a cloud of points in the program for transformation with the building of sewage treatment plant

Inne pole wykorzystania skaningu komputerowego może polegać na obserwowaniu zmian przebiegu koryta rzeki w następstwie zrzutów oczyszczonych ścieków do odbiornika, jakim będzie odnoga rzeki Białki. Monitoring może być prowadzony poprzez porównanie pomiarów terenowych (skanów) wykonywanych w określonych odstępach czasowych. Pozwoliłoby to na określenie skali i zasięgu rzeczywistych skutków realizacji przedsięwzięcia. Biorąc pod uwagę utrudnioną dostępność do terenu w pobliżu rzeki, taka metoda pomiarów wydaje się bardzo uzasadniona.

Odpowiednie jednostki w systemie kontroli oddziaływań (operator/instytucje kontrolne) wymagają aktualnych danych na temat oddziaływań inwestycji, co umożliwi zdecydowanie o ewentualnej potrzebie przygotowania i wdrożenia szczególnych środków w celu ograniczenia niekorzystnych oddziaływań. Środki te mogą być zastosowane dodatkowo, obok istniejących lub planowanych działań łagodzących [Bisset, Clark 1999].

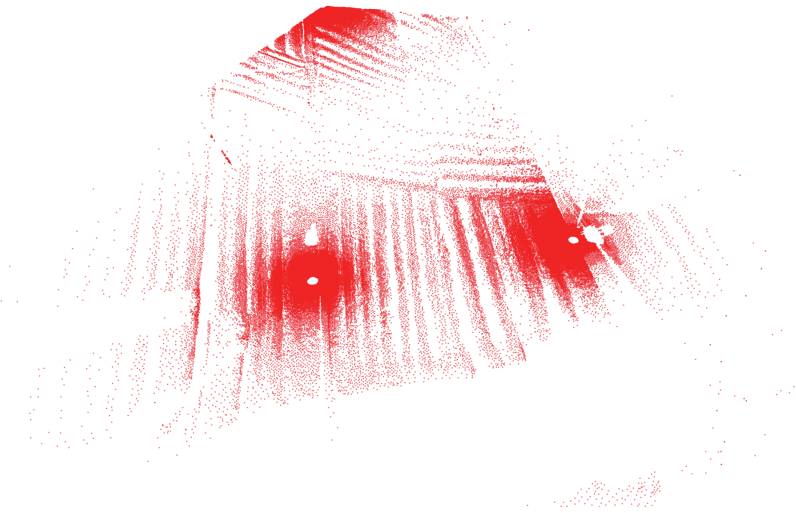
Rzeka jest szczególnie niewdzięcznym obiektem pomiarów geodezyjnych ze względu na wahania poziomu wody i utrudniony dostęp. Skanig komputerowy doskonale sprawdza się w trudnych warunkach terenowych, z jakimi mamy do czynienia w rozlewisku rzeki Białki.

6.6.2. Zobrazowanie rozwoju przestrzennego na etapie tworzenia dokumentów planistycznych

W toku prac nad formułowaniem polityki przestrzennej oraz planem miejscowym wizualizacja może być wykorzystana jako argument przemawiający za wyborem najkorzystniejszego rozwiązania projektowego. Debata nad rozwojem przestrzennym części miejscowości, np. ograniczeniem wysokości budynków czy ich kubatury poparta wizualizacją bardziej przemawia do radnych przyjmujących w drodze uchwały projekt miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Obraz przestrzenny można także wykorzystać w upublicznieniu projektu planu miejscowego, podczas prowadzenia dyskusji publicznej.

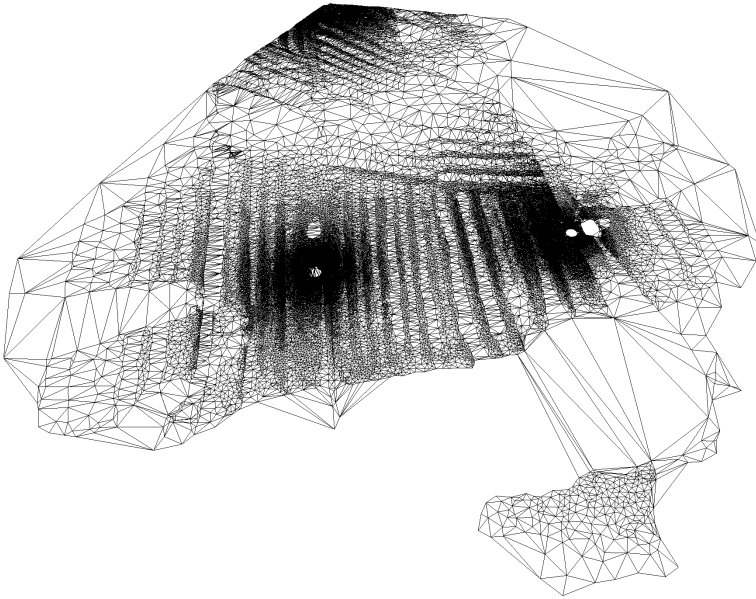
Wieś Białka Tatrzańska właściwie nie jest objęta planami miejscowymi, stąd wizualizację można wykorzystać w pracach nad projektowaniem rozwoju przestrzennego wsi na etapie tworzenia planów miejscowych. Być może przyczyniłoby się to do częściowego ograniczenia powierzchni nowych terenów przewidzianych już do zabudowy w Zmianie Studium [2006]. W dokumencie tym dopuszcza się realizację infrastruktury sportowo-rekreacyjnej związanej z wypoczynkiem całorocznym (obiekty i urządzenia sportowe, baseny, boiska, korty, pola golfowe, itp.), a także obiektów zaplecza usługowego, w tym hoteli i pensjonatów o wysokim standardzie (z wykluczeniem bazy noclegowej świadczonej w budynkach mieszkalnych) w terenie R/S2. Teren ten wyznaczono na zachód od projektowanego obejścia wsi. Do tej pory rezerwa terenu pod obwodnicę, choć pozostająca w sferze planowania, była swego rodzaju barierą rozwoju przestrzennego zabudowy. Wybrany do pomiarów i wizualizacji fragment wsi zlokalizowany jest w części środkowej miejscowości, w terenie niezainwestowanym. Przebiega przez niego projektowane w Zmianie Studium obejście wsi – docelowo droga o parametrach drogi lokalnej, oddzielająca projektowane tereny zabudowy mieszkaniowej (symbol na rysunku Zmiany Studium MN) od terenów strefy rolno-rekreacyjnej (symbol R/S2), w której dopuszcza się lokalizację usług towarzyszących rozwojowi turystyki, w tym hoteli i pensjonatów.

Na rycinach przedstawiono kolejne etapy opracowania chmury punktów pozyskanych w czasie pomiarów. W pierwszym połączono chmurę punktów z trzech stanowisk pomiarowych (rys. 23). Uzyskano w ten sposób pełen obraz chmury punktów dla opracowywanego terenu. Następnie stworzono siatkę trójkątów (triangulację), która pozwoliła na stworzenie metrycznego modelu terenu. Na tak przygotowaną powierzchnię nałożono teksturę terenu odwzorowującą w pewnym stopniu jego aktualne pokrycie (rys. 24–26). Stworzony model posłużył do wizualizacji projektowanego zainwestowania (rys. 27–29).

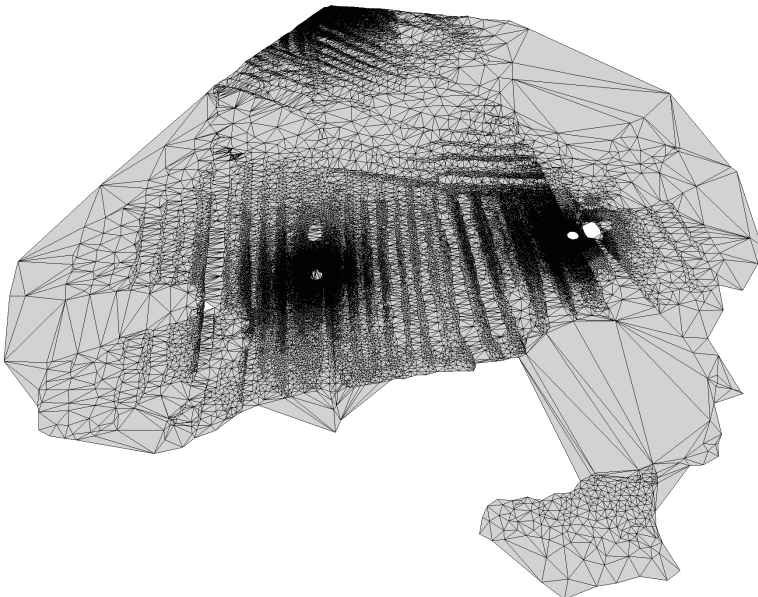
Rys. 23. Połączona chmura punktów do przetworzenia z trzech stanowisk pomiarowych uzyskana za pomocą skanera Leica ScanStation dla terenu zlokalizowanego na obszarze wsi Białka Tatrzańska

Fig. 23. Combined cloud of points for transformation from three measure stands with the use of Leica ScanStation scanner for the area located in the area of Białka Tatrzańska village

Rys. 24. Siatka trójkątów stworzona na podstawie chmury punktów ze skanera Leica ScanStation dla terenu zlokalizowanego na obszarze wsi Białka Tatrzańska

Fig. 24. A network of triangles created on the basis of the cloud of points with the use of Leica ScanStation for the area located in the area of Białka Tatrzańska village

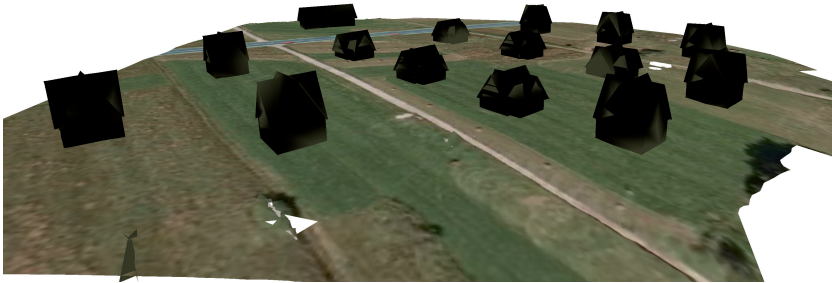
Rys. 25. Metryczny model terenu zlokalizowanego na obszarze wsi Białka Tatrzańska

Fig. 25. Metrical model of the area located in Białka Tatrzańska village

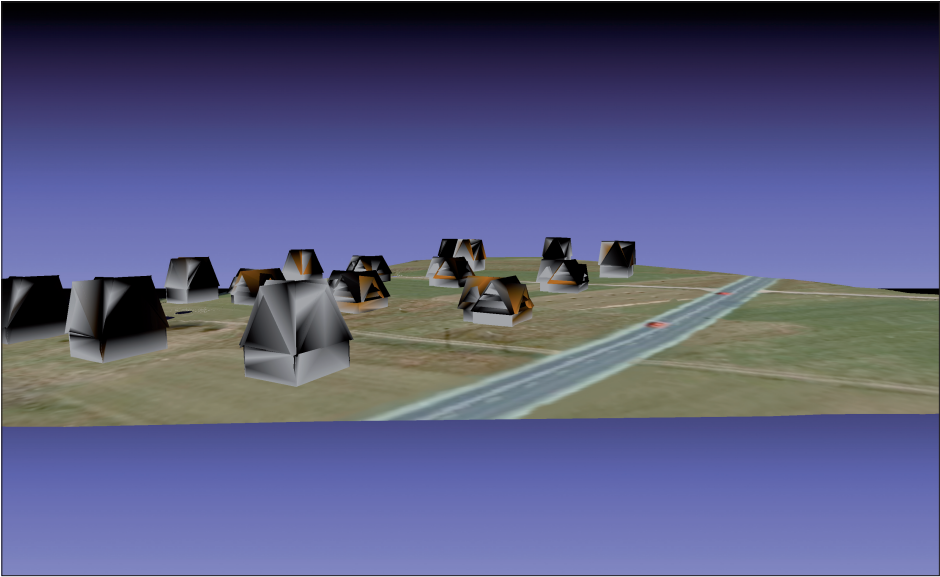
Rys. 26. Metryczny model terenu zlokalizowanego na obszarze wsi Białka Tatrzańska z nałożoną teksturą

Fig. 26. Metric model of the area located in Białka Tatrzańska village with placed texture

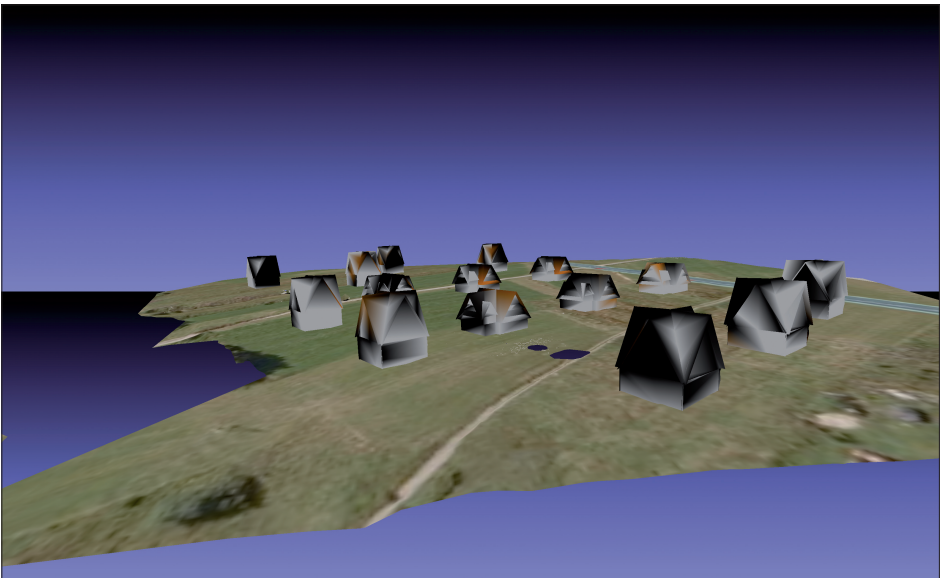
Rys. 27. Wizualizacja planowanego zainwestowania na modelu przestrzennym terenu położonego na obszarze wsi Białka Tatrzańska

Fig. 27. Visualization of the planned development on the spatial model of area located in Białka Tatrzańska village

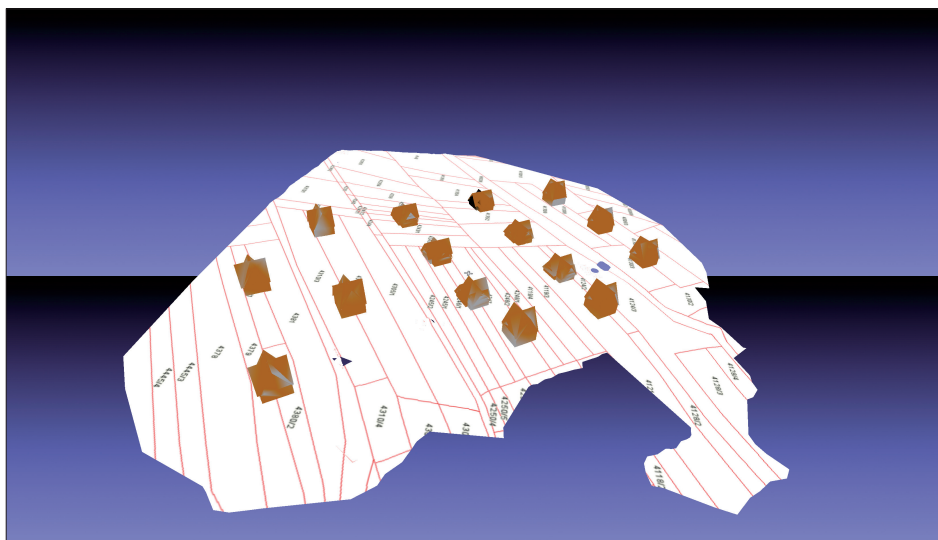
Rys. 28. Wizualizacja planowanego zainwestowania na modelu przestrzennym terenu położonego na obszarze wsi Białka Tatrzańska

Fig. 28. Visualization of the planned development on the spatial model of area located in Białka Tatrzańska village

Rys. 29. Wizualizacja planowanego zainwestowania na modelu przestrzennym terenu położonego na obszarze wsi Białka Tatrzańska

Fig. 29. Visualization of the planned development on the spatial model of area located in Białka Tatrzańska village

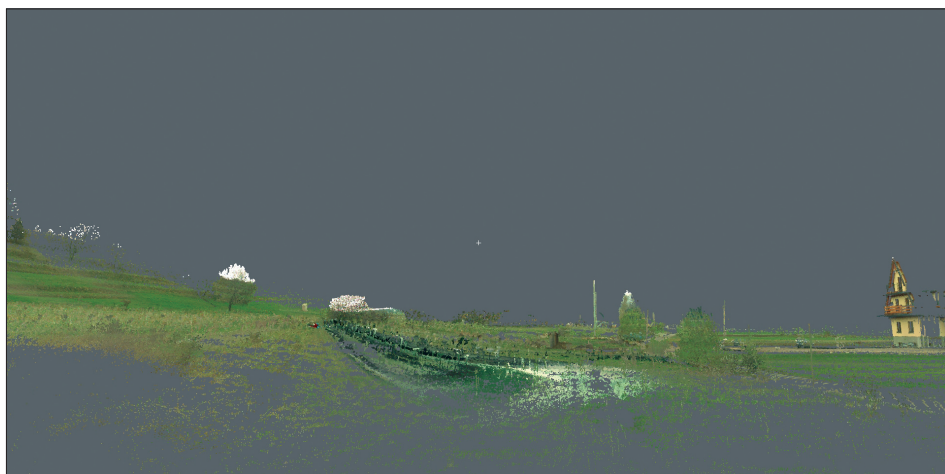
Rys. 30. Wizualizacja planowanego zainwestowania na modelu przestrzennym terenu położonego na obszarze wsi Białka Tatrzańska na podkładzie geodezyjnym

Fig. 30. Visualization of the planned development on the spatial model of area located in Białka Tatrzańska village

Wizualizacja przedstawia schematycznie projektowaną drogę lokalną oraz możliwe do realizacji budynki zgodnie z ustaleniami Zmiany Studium [2006]. Zainwestowanie obszaru będzie możliwe po sporządzeniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w tym fragmencie wsi lub obecnie w określonych przypadkach po uzyskaniu decyzji lokalizacyjnych.

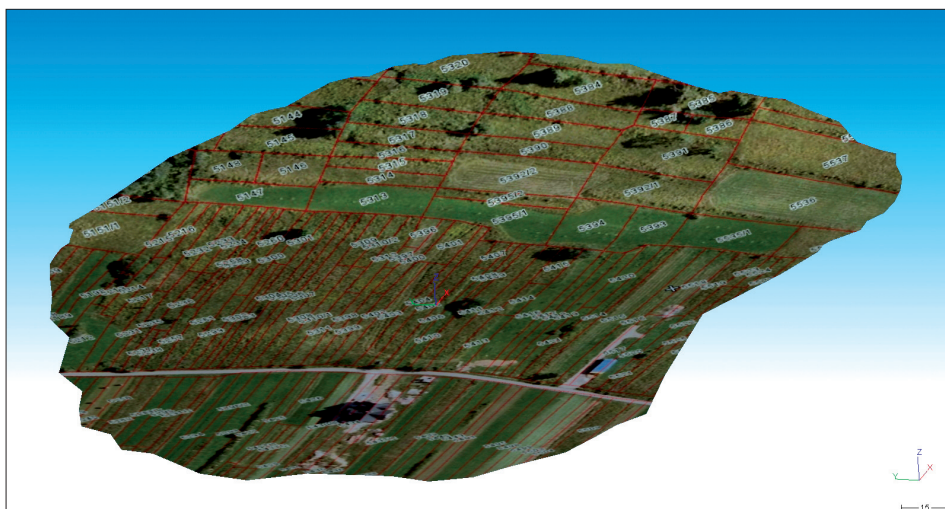
Metryczny model terenu pozwala na przyjmowanie różnych scenariuszy rozwoju przestrzennego zabudowy. Nawet dość schematycznie wprowadzona zabudowa uwidacznia skalę czekających przeobrażeń. Wzbogacenie modelu o mapę ewidencyjną ujawniło, że istniejące podziały geodezyjne terenu oraz własność gruntów nie pozwalają na realizację zabudowy. Wąskie i wydłużony kształt działek uniemożliwia realizację budynków w badanym obszarze. Następstwem uchwalenia planu miejscowego powinno być wszczęcie procedury scalenia i podziału nieruchomości.

Idąc tym śladem, zbadano sytuację własnościową i podziały geodezyjne nieruchomości położonych w Jurgowie (rys. 31, 32). Wybrany do badań teren objęty jest MPZP Jurgów II, w którym wąskie, wydłużone działki położone w części środkowej obszaru przeznaczone są na cele realizacji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i pensjonatowej. Ustalono, że realizacja zabudowy w terenie, zgodnie z ustaleniami planu miejscowego, jest bardzo utrudniona. Wskazane byłoby przeprowadzenie procedury scalenia i podziału nieruchomości. W planie nie wskazano granic obszarów podlegających powyższym czynnościom, zawarto jednak pewne ustalenia dotyczące nowych parametrów działek budowlanych.

Rys. 31. Metryczny model terenu zlokalizowanego na obszarze wsi Białka Tatrzańska z nałożoną teksturą

Fig. 31. Metric model of the area located in Białka Tatrzańska village with placed texture

Rys. 32. Metryczny model terenu zlokalizowanego na obszarze wsi Jurgów z nałożoną mapą ewidencyjną

Fig. 32. Metric model of the area located in Białka Tatrzańska village with placed texture

W MPZP Jurgów II dopuszcza się zmianę konfiguracji działek (scalenie i podział) w dostosowaniu do ich przeznaczenia określonego w planie z uwzględnieniem minimalnej powierzchni działki budowlanej (2000 m² dla zabudowy pensjonatowej, 800 m² dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej). Plan dopuszcza zmniejszenie wielkości działek określonych w ustaleniach szczegółowych na poszczególnych terenach jedynie w wypadku, gdy w wyniku podziału danej działki do osiągnięcia minimalnej powierzchni określonej w pla-

nie dla poszczególnych terenów przeznaczonych pod zainwestowanie brakuje nie więcej niż 10% powierzchni. Dopuszcza się włączenie do powierzchni wydzielanej działki budowlanej części terenów rolnych sąsiadujących bezpośrednio z terenami przeznaczonymi do zainwestowania maksymalnie o 30% minimalnej powierzchni działki budowlanej.

W planie, poza powierzchnią działek budowlanych, nie określono szczegółowych zasad scalenia i podziału nieruchomości, w tym w szczególności minimalnych lub maksymalnych szerokości frontów działek i kąta położenia granic działek w stosunku do pasa drogowego.

7. PODSUMOWANIE

Obszar badań jest miejscem dużego tempa przemian krajobrazu kulturowego wsi. Wybrane do analizy wsie Białka Tatrzańska i Jurgów charakteryzują się odmiennością kulturową ze względu na położenie w dwóch historycznie ukształtowanych regionach (Podhale, Spisz), które dzieli rzeka Białka.

Dokumenty planistyczne określające politykę przestrzenną na różnych szczeblach podziału administracyjnego kraju mogą przyczyniać się do ochrony krajobrazu kulturowego wsi. Polityka przestrzenna przyjęta w województwie małopolskim zwraca uwagę na wyjątkowe bogactwo zasobów kulturowych przestrzeni, a uwarunkowania dość obszernie podejmują problematykę środowiska kulturowego regionu. Rozpoznanie zasobów kulturowych oraz ich ogólna ocena wskazała jednak na degradację szeroko pojmowanego krajobrazu, wynikającą z wielu przyczyn.

Polityka przestrzenna regionu w zakresie kształtowania harmonijnego krajobrazu znalazła odzwierciedlenie w formułowanej polityce przestrzennej na obszarze gminy Bukowina Tatrzańska. W sporządzonych Zmianach Studium [2006, 2007], już po wejściu w życie PZPWM [2003] uwzględniono występowanie wartościowych obiektów i zespołów znajdujących się także poza rejestrem zabytków. Przyjęta polityka przestrzenna zawiera szereg wytycznych z zakresu kształtowania środowiska kulturowego, dość szczegółowych przy braku wytycznych w dokumentach o charakterze prawnym. Już w pierwotnej polityce przestrzennej gminy przyjętej w 1998 r. dostrzeżono, a w jej Zmianach utrzymano zróżnicowanie regionalne krajobrazu architektonicznego pomiędzy Podhalem a Spiszem.

W Studium oraz jego Zmianach podjęto problematykę określenia formy zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowania nawiązywania nową architekturą do lokalnych form i materiałów. Objęto także ochroną krajobraz naturalny związany przestrzennie z założeniami urbanistycznymi, ruralistycznymi i architektonicznymi. Na uwagę zasługuje wyznaczenie wówczas stref o zróżnicowanej funkcji ochronnej, w tym: podstawowej ochrony wartości kulturowych, krajobrazowej ochrony wartości kulturowych, ważniejszych ciągów widokowych z dopuszczeniem, z obu- i jednostronnym zakazem zabudowy.

Obecnie formułowana polityka przestrzenna gminy wykorzystuje potencjał środowiska przyrodniczego i kulturowego jako jednego z najważniejszych elementów decydujących o przewadze konkurencyjności gminy, m.in. w zakresie rozwoju ruchu turystycznego. **Badania ujawniły w polityce przestrzennej widoczne starania o ochronę i utrzymanie zasobów kulturowych i przyrodniczych obydwu wsi.**

Realizacja polityki przestrzennej, wykonywana w Polsce na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego we wsiach, nie do końca znajduje kontynuację w prawie lokalnym. Na terenie wsi Białka Tatrzańska obszar objęty ważnymi planami miejscowymi zajmuje zaledwie 1,69% ogólnej powierzchni wsi. Plan miejscowy sporządzono dla terenu sportu i rekreacji w związku z rozwojem systemu kolei i wyciągów narciarskich, ze względu na konieczność uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne. Inne koleje i wyciągi narciarskie w miejscowości realizowano na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. **Brak ważnych planów dla miejscowości nie ogranicza jednak rozwoju wsi, biorąc pod uwagę liczbę wydawanych decyzji lokalizacyjnych. Taki stan planistyczny przestrzeni nie pozwala na realizację założeń polityki przestrzennej przyjętej w regionie i gminie.**

Brak pokrycia planami obszaru wsi nie zapewnia ograniczania rozproszenia budownictwa poprzez intensyfikację wykorzystania terenów w ramach istniejącego zainwestowania, wprowadzania zabudowy w pierwszej kolejności na tereny już silnie obciążone zabudową rozproszoną oraz rezygnację z rozwoju zabudowy w terenach otwartych. **Brak planów nie ogranicza rozwoju terenów budowlanych liniowo wzdłuż ciągów komunikacyjnych oraz nie pozwala na kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez wykorzystanie walorów środowiska kulturowego i dostosowanie nowej architektury do tradycji i charakteru substancji zabytkowej.** Proces taki jest bardzo niepokojący z powodu dużej presji inwestycyjnej i ruchu budowlanego w miejscowości. Liczba wydanych decyzji o ustaleniu warunków zabudowy i zagospodarowania terenu, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, nieprzerwanie wzrasta od 2006 r. osiągając w 2010 r. wynik 17,20 decyzji lokalizacyjnych na 1000 mieszkańców.

Analizując cel, na jaki wydawane są decyzje, można stwierdzić, że większość dotyczy inwestycji związanych z rozwojem turystyki, co jest to szczególnie zauważalne w Białce Tatrzańskiej. **Konsekwencje braku planu miejscowego mogą być bardzo negatywne dla krajobrazu kulturowego miejscowości.**

W miejscowości Jurgów obowiązują plany miejscowe na całym obszarze wsi w granicach administracyjnych. Ustalenia planów wskazują do ochrony budynki wpisane do rejestru zabytków oraz inne figurujące niegdyś na liście wojewody, a także wyznaczają strefy ochrony konserwatorskiej do ochrony zespołów budownictwa regionalnego. **Plan miejscowy jest podstawowym narzędziem stojącym na straży harmonijnego kształtowania zabudowy. W miejscowości Jurgów zakłada się jednak znaczny rozwój przestrzenny oraz zabudowę wzdłuż drogi krajowej stanowiącej obejście wsi.** Plany wskazują na konieczność dostosowania nowej architektury do tradycji i charakteru substancji zabytkowej, jednak nie do końca identyfikują cechy architektury spiskiej. Konsekwencją tak sformułowanych ustaleń jest możliwość realizacji zabudowy o cechach architektury podhalańskiej, jak i spiskiej. W tej kwestii bardziej można liczyć na społeczność lokalną, która hołduje miejscowym tradycjom architektonicznym. **Plan miejscowy nie stanowi tu ochrony przed nadmiernym rozlewaniem się zabudowy wsi, pozwalając na jej realizację dala od istniejącego zainwestowania.**

Ruch budowlany na terenie wsi Jurgów w ostatnich latach jest znacznie mniejszy niż na obszarze wsi Białka Tatrzańska, stąd zmiany te nie są aż tak dostrzegalne. Realizacja planu jest jednak utrudniona ze względu na wtórny podział geodezyjny i związane z tym szczególnie skomplikowane sytuacje własnościowe. **Plan miejscowy nie ustala szczegółowych warunków scalenia i podziału nieruchomości koniecznych do jego realizacji.**

Badania nad wpływem decyzji planistycznych na krajobraz kulturowy wybranych wsi prowadzone w ujęciu historycznym, pozwoliły na zidentyfikowanie zarówno korzystnych, jak i niekorzystnych rozstrzygnięć dla ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego miejscowości. Pozytywną w skutkach decyzją podjętą w 1988 r. w miejscowym planie ogólnym było przyjęcie zasady utrzymania w miejscowości Jurgów zwartego charakteru wsi oraz wskazanie do ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków i innych figurujących w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków. Niestety, już wówczas w Jurgowie można było realizować budynki o takiej samej formie architektonicznej jak w części podhalańskiej gminy. Kształtowanie architektury w tym dokumencie zostało omówione dość ogólnie i ograniczało się do kilku punktów. Plan nie wprowadził zindywidualizowanej formy architektonicznej budynków w tych dwóch odmiennych kulturowo miejscowościach (Podhale, Spisz). Obowiązek uzgadniania inwestycji z WKZ wprowadzony w Jurgowie oraz zakaz stosowania obiektów typowych nie przyniósł właściwego efektu, biorąc pod uwagę powstałe na przełomie lat 80. i 90. XX w. budynki mieszkalne w typie „czwórki”. Doszło w nich do zmiany rzutu budynku z prostokątnego na kwadratowy i przekształcenia tradycyjnej formy dachu, m.in. poprzez otwieranie połaci dachu na całej długości kalenicy. Często nawarstwiano wachlarzowo otwarcia w dachu oraz stosowano wysokie podmurówki z otoczków.

W sferze projektowania pozostaje nadal Spiski Park Krajobrazowo-Kulturowy razem z Jurgowem, Rzepiskiem i Czarną Górą oraz objęcie ochroną rezerwatową rzeki Białki. Ta ostatnia znajduje się pod ochroną w ramach obszaru Natura 2000. W przyjmowanych później opracowaniach planistycznych zachowano ciągłość ustaleń dotyczących ochrony ciągów migracyjnych w Jurgowie.

Na obszarze wsi Białka Tatrzańska korzystne okazało się zaprojektowanie obwodnicy miejscowości w ciągu drogi krajowej w kierunku przejścia granicznego Jurgów – Podspady. Projektowana obwodnica stanowiła swoistą barierę dla rozwoju przestrzennego zabudowy wsi. Obwodnicy do tej pory nie zrealizowano, a w związku ze zmianą polityki przestrzennej [2006] zmniejszono rangę drogi do drogi lokalnej.

Zasięg terenów projektowanych do zainwestowania, przedstawiony schematycznie na rysunkach w niniejszej pracy, ujawnił dość ograniczone plany rozwoju miejscowości w miejscowym planie ogólnym [1988]. Podobnie sformułowana po 10 latach polityka przestrzenna na obszarze gminy utrzymywała w znacznej mierze ustalenia miejscowego planu ogólnego [1988]. Niestety, kolejne opracowania począwszy od 2006 r. znacznie zwiększyły projektowane lub potencjalne tereny inwestycyjne, co poniekąd jest wyrazem wzrostu świadomości mieszkańców gminy w odniesieniu do roli planowania przestrzennego i możliwości zabudowy działek stanowiących ich własność (tereny inwestycyjne wyznaczono na wniosek mieszkańców wsi).

Wzrost powierzchni terenów przeznaczonych do zainwestowania zabudową zagrodową, mieszkaniową, mieszkaniowo-usługową i usługową analizowany w odniesieniu do 1988 r. jest niewspółmiernie wysoki w stosunku do terenów obecnie zabudowanych. W Jurgowie przestrzenny rozwój terenów przeznaczonych pod zainwestowanie, mających zgodę na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze, zwiększył się o ok. 85,00 ha. W Białce Tatrzańskiej brak obecnie planu miejscowego, jednak tereny wskazane w Zmianie Studium z 2006 r. do uzyskania takiej zgody zwiększyły się o 83,73 ha względem 1988 r. Taki przyrost terenów przeznaczonych na cele nierolnicze wydaje się dość nieproporcjonalny, biorąc pod uwagę choćby liczbę mieszkańców obydwu wsi (922 osób na koniec 2010 r. w Jurgowie i 2208 w Białce Tatrzańskiej), większą popularność Białki

Tatrzańskiej jako ośrodka turystycznego i związane z tym zwiększone zapotrzebowanie na nowe tereny inwestycyjne.

Niekorzystnym rozwiązaniem wydaje się wyznaczenie w polityce przestrzennej terenów realizacji infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, związanej z wypoczynkiem całorocznym, a także obiektów zaplecza usługowego, w tym hoteli i pensjonatów o wysokim standardzie, za projektowaną obwodnicą wsi (powierzchnia obszaru ok. 158,11 ha). Teren ten w pierwotnym Studium [1998] przeznaczony był do lokalizacji usług sportu i rekreacji, w tym wyciągów narciarskich i innych inwestycji niewymagających wyłączenia gruntów z produkcji rolniczej. Obecnie teren za obwodnicą wskazany jest do uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze na etapie tworzenia planów miejscowych. Realizacja ustaleń Zmiany Studium w takim kształcie może zupełnie zmienić krajobraz kulturowy wsi. Paradoksalnie, brak planów miejscowych na obszarze za projektowaną obwodnicą, nie uruchamia tych terenów jako potencjalnego terenu gry inwestycyjnej. Lokalizacja inwestycji w obrębie stref rolno-leśno-rekreacyjnych wyznaczonych w Zmianie Studium, obejmujących swym zasięgiem grunty leśne, wymaga uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nieleśne, którą można uzyskać tylko w związku z opracowaniem planu miejscowego.

Bardzo niekorzystna w skutkach w powiązaniach przestrzennych obszaru Białka Tatrzańska może okazać się utrata ważności miejscowego planu ogólnego [1988]. Projektowana rezerwa terenu do realizacji obwodnicy miejscowości stanowiła zarazem barierę rozwoju przestrzennego miejscowości w kierunku zachodnim. W ten sposób miejscowość rozwijała się wzdłuż drogi głównej wiodącej przez wieś, pomiędzy rzeką Białką od wschodu i projektowanym obejściem miejscowości od zachodu. Przez lata udało się zachować teren projektowanej drogi w postaci rezerwy. W Studium [1998] rezerwę utrzymywano wraz z klasą drogi, jednak w Zmianie Studium [2006] zdegradowano drogę do drogi klasy lokalnej. Utrzymanie rezerwy pozostaje tylko w sferze polityki przestrzennej. Do tej pory udało się zachować niezainwestowany pas terenu pod drogę pomimo braku planu miejscowego.

Dalszy rozwój przestrzenny Jurgowa wydaje się przesadzony ze względu na umocowaną prawnie rolę MPZP Jurgów I i Jurgów II, obowiązujących w miejscowości. W Białce Tatrzańskiej władze gminy stoją przed decyzją o podjęciu prac nad planem miejscowym. Biorąc pod uwagę presję inwestycyjną w miejscowości, w toku prac planistycznych można spodziewać się dużo większego oporu społecznego na linii między aktywnością gospodarczą a działaniami ochronnymi.

Przewidywana w miejscowym planie ogólnym [1988] transformacja gruntów ornych w kierunku użytków zielonych dokonała się niezależnie od ustaleń przybierając znacznie większą skalę niż zakładano. Obecnie w Białce Tatrzańskiej właściwie nie prowadzi się upraw polowych, podobnie jak w Jurgowie znaczna część gruntów ornych jest odłogowana. Transformacja ta, wcześniej zauważalna w Białce Tatrzańskiej, dokonała się wraz ze zmianą wiodącej funkcji wsi w kierunku turystyki, jednocześnie w związku z restrukturyzacją kraju po 1989 r.

Projektowane w kolejnych dokumentach planistycznych, począwszy od 1988 r., zwiększenie areалу lasów nie zostało zrealizowane w analizowanych miejscowościach. Obserwuje się wręcz zmniejszenie powierzchni lasów i gruntów leśnych w związku z rozwojem narciarstwa.

Tu także znaczną rolę w kształtowaniu krajobrazu odgrywają decyzje podejmowane na szczeblu regionalnym w toku prac nad planem miejscowym (zgodę na zmianę przezna-

czenia gruntów leśnych na cele nieleśne dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa wydaje Marszałek Województwa).

Niestety, idea ochrony przestrzennych walorów przyrodniczych bądź kulturowych i potrzeba ich zachowania – również dla rozwoju, lecz długookresowego, opartego na tych wartościach – często staje na straconej pozycji w stosunku do siły argumentów popartych oferowanymi korzyściami, głównie materialnymi [Szostek 2006]. W przypadku konfliktów funkcji objawiają się one z dużą ostrością w sytuacjach związanych z rozstrzygnięciem przeznaczenia terenów [Szostek 2006]. Szczególnie nasilone są w obydwu miejscowościach. **W obliczu narastających konfliktów w zagospodarowaniu przestrzeni należałoby szukać rozwiązań wspierających dialog społeczny. Jednym z takich narzędzi może być wizualizacja projektowanej inwestycji czy zagospodarowania w metrycznej przestrzeni.** Wizualizacja może przekonać do przyjęcia najkorzystniejszego rozwiązania projektowego, w którym ochronie podlegał będzie aspektu wizualny krajobrazu.

Odwzorowanie terenu może być pomocne w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzeni, głównie w określeniu wpływów w procedurze oceny oddziaływania inwestycji na środowisko (OOŚ), a także w trakcie tworzenia planów miejscowych. Model przestrzenny terenu można wykorzystać do łagodzenia skutków wpisywania nowego zagospodarowania w krajobraz lub w podejmowaniu decyzji na etapie planowania w toku sporządzania opracowań planistycznych. Dysponowanie w pełni mierzalnym modelem terenu pozwala na wariantowe wpisywanie projektowanej inwestycji w jej naturalne otoczenie, co jest bardzo pomocne w wyborze najkorzystniejszego rozwiązania projektowego. Modelowanie pozwala na upewnienie się co do odpowiedniego wykorzystania zasobów, którymi są także walory wizualne – panorama, określony widok itp.

Obligatoryjne stosowanie wizualizacji, przy obecnym utrudnionym dostępie do sprzętu, dużych kosztach pomiarów itp., wydaje się jednak dość kłopotliwe. Wyklucza to stosowanie techniki pomiarów metodą 3D przy każdorazowym wpisywaniu nowego obiektu w jego naturalnym otoczeniu.

Ważny z punktu widzenia obserwowanych zmian w krajobrazu kulturowego pozostaje natomiast monitoring dokonujących się zmian w zagospodarowaniu przestrzennym poszczególnych miejscowości w gminie. Wskaźniki powinny w miarę wszechstronnie identyfikować tereny zainwestowane wsi, rozmiary terenów przeznaczonych do zainwestowania w polityce przestrzennej i w dokumentach będących prawem miejscowym, stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz zagrożenia środowiska przyrodniczego wynikające z projektowanego rozwoju inwestycji w sąsiedztwie biotopów czy ciągów migracyjnych. Wskaźniki mają także za zadanie dokonywać oceny postępu w opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględniając decyzje lokalizacyjne oraz wnioski w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego. Pewnym utrudnieniem identyfikacji zmian przestrzennych jest obecnie brak jednorodnych wskaźników, których obserwacja byłaby obowiązkowa na obszarze wsi danej gminy. Szczególnie ważnym wskaźnikiem byłaby identyfikacja powierzchni gruntów leśnych, w stosunku do których zmieniono klasyfikację w ewidencji gruntów w kierunku terenów użytków rolnych. Znormalizowany system mierników, których rejestracja byłaby obowiązkowa na poziomie lokalnym, znacznie ułatwiłaby identyfikację trendów zmian dokonujących się w przestrzeni.

8. WNIOSKI

Dokumenty planistyczne, jak i podejmowane na ich podstawie decyzje przestrzenne oraz decyzje lokalizacyjne podejmowane w przypadku braku planu miejscowego mają niebagatelne znaczenie w kształtowaniu krajobrazu kulturowego wsi. Decyzje podejmowane przez organy i instytucje na etapie tworzenia różnych opracowań planistycznych lub w przypadku braku planu miejscowego, istotnie wpływają na przemiany krajobrazu kulturowego będące następstwem działalności człowieka. Dotyczy to w szczególności rozwoju przestrzennego obszarów zurbanizowanych wsi, kształtowania architektury oraz możliwości realizacji urządzeń sportowo-rekreacyjnych w terenach otwartych, a także ochrony zasobów środowiska kulturowego i przyrodniczego. Plan miejscowy formułowany na podstawie polityki przestrzennej i decyzje lokalizacyjne stanowią podstawę podejmowania decyzji o inwestowaniu w przestrzeni. Przeprowadzone badania pozwoliły na potwierdzenie lub weryfikację założonych tez pracy oraz na sformułowanie koniecznych do podjęcia działań.

1. Plan miejscowy nie zawsze pozostaje skutecznym narzędziem prawidłowego kształtowania krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich.

Badania wykazały, że samo wejście w życie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie rozwiązuje problemów ochrony krajobrazu kulturowego wsi. Ustalenia planów są zbyt ogólne, niejasne, projektują nieproporcjonalnie duże tereny do zmiany przeznaczenia na cele nierolnicze i nieleśne względem już istniejących terenów budowlanych.

Z drugiej strony wskazują do ochrony granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków bądź dóbr współczesnych.

Plany miejscowe w Jurgowie doprowadziły do zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele zabudowy mieszkaniowej i pensjonatowo-mieszkaniowej powiększając na przestrzeni lat 1988–2007 areał gruntów możliwych do zabudowy o 85,00 ha (52,56 ha w 1988 r. i 137,56 ha w 2007 r.). Zainwestowanie wskazanych terenów, znacznie oddalonych od istniejącej zabudowy wsi, przyczyni się do rozproszenia budynków w krajobrazie wsi i przeobrażeń środowiska kulturowego.

Ponadto plan miejscowy przyczynia się do dalszej dyfuzji stylów podhalańskiego i spiskiego.

2. Decyzje o warunkach zabudowy oraz decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego przyczyniają się do negatywnych przemian krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich.

Przepisy prawne nie wprowadzają obowiązku sporządzania planów miejscowych, tak aby dążyć do pokrycia planistycznego obszaru całych gmin. Ułomnością systemu planowania przestrzennego w Polsce jest brak obowiązku sporządzania planów miejscowych na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, w tym dla ustanowionych obszarów chronionego krajobrazu lub stref ochrony krajobrazu kulturowego. Instrumenty polityki ochrony dziedzictwa przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego nie działają skutecznie, jeśli występują poza systemem planowania regulacyjnego [Markowski 2008]. Decyzje lokalizacyjne wydaje się niezależnie od ustaleń polityki przestrzennej przyjętej przez władze gminy w SUiKZP. Prowadzi to do rozproszenia budownictwa, nadmiernej intensyfikacji zabudowy, rozwoju zabudowy w terenach otwartych, rozwoju terenów budowlanych liniowo wzdłuż ciągów komunikacyjnych,

Często jest to powodem bezpowrotnej utraty możliwości realizacji zadań publicznych projektowanych w polityce przestrzennej.

Niepokojące jest to, że brak planów miejscowych dotyczy tej części gminy, w której obserwuje się zwiększony napływ turystów oraz zwiększony ruch inwestycyjny (Białka Tatrzańska). Szczególnie zagrożona jest realizacja obwodnicy wsi Białka Tatrzańska pozostająca w sferze planowania na poziomie polityki przestrzennej.

Zauważyć można także pozytywne skutki braku planu miejscowego, ponieważ w obliczu braku „dobrosąsiedztwa” nie dochodzi do zainwestowania rozległych terenów wskazanych w Zmianie Studium [2006] do zabudowy. Dokument ten przewiduje znaczny rozwój przestrzenny zabudowy rekreacyjno-sportowej, w tym hotelowej i pensjonatowej w kierunku zachodnim od projektowanej obwodnicy wsi. Realizacja zabudowy jest obecnie niemożliwa ze względu na zbytne oddalenie obszaru od terenów zainwestowanych miejscowości, co wyklucza możliwość wydania decyzji o warunkach zabudowy.

3. Brak narzędzia realizacji polityki przestrzennej rodzi dodatkowe konflikty w zagospodarowaniu przestrzeni dotyczące głównie dostępu do nowych terenów inwestycyjnych, stanowiących zarazem cenne przyrodniczo i krajobrazowo obszary obiektów badawczych.

Badania ujawniły, że obszary wsi Białka Tatrzańska i Jurgów są miejscem rozgrywania się konfliktów przestrzennych pomiędzy ochroną przyrody a funkcją osadniczą i turystyczną. Konflikty funkcji wiążą się z presją na zagospodarowanie turystyczne terenów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych (urządzenia sportowo-rekreacyjne) oraz ze zwiększającym się zapotrzebowaniem na nowe tereny do realizacji zabudowy pensjonatowej i hotelowej. Brak planów miejscowych jest wykorzystywany przez inwestorów do realizacji wielkogabarytowych obiektów o funkcji usługowej, z dala od terenów zainwestowanych.

Wieś Białka Tatrzańska jest obszarem silnej presji budowlanej, a jednocześnie nie ma oczyszczalni ścieków odbierającej nieczystości z obszaru wsi. Wieś nie jest przygotowana na przyjmowanie tak dużej liczby turystów z racji braku systemu kanalizacyjnego podłączonego do gminnej oczyszczalni ścieków.

Wsie są miejscem rozgrywania się konfliktów również podczas rozstrzygania o przeznaczeniu terenu na etapie sporządzania planów miejscowych. Przy tworzeniu planu w Jurgowie ujawnił się nacisk mieszkańców wsi w formie złożonych uwag do projektu planu

miejscowego. Dodatkowo na obszarach wsi rozgrywają się konflikty między aktywnością gospodarczą a działaniami ochronnymi.

Rozwój narciarstwa w Białce Tatrzańskiej odbywa się kosztem zawłaszczania otwartej przestrzeni. Tempo rozwoju wyciągów narciarskich i kolei linowych przybiera na sile wraz ze wzrostem zainteresowania turystów korzystających z czynnej rekreacji. Wraz z rozwojem sportów zimowych niezbędne stało się zwiększenie bazy noclegowej. Powstają budynki o funkcji mieszanej, w których mieszkaniowa towarzyszy funkcji związanej z wynajmowaniem prywatnych kwater. Prowadzi to do zagęszczenia zabudowy i likwidacji terenów zielonych.

4. Najskuteczniejszą formą ochrony krajobrazu kulturowego powinno być odpowiednie sprecyzowanie ustaleń w aktach prawa miejscowego.

Ochrona zabytków i przyrody oraz wyznaczenie granic zainwestowania odbywają się m.in. poprzez ustanowienie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Zabudowa wsi Jurgów pozostała w niezmiennych granicach przez wiele lat dzięki ustaleniom miejscowego planu ogólnego [1988], który utrzymał zwarty charakter miejscowości, tak charakterystyczny na wsiach spiskich. Także na obszarze Białki Tatrzańskiej nie pozwolił na zbytne rozproszenie zabudowy. Utrata ważności planu, wobec braku obowiązujących planów w Białce Tatrzańskiej, może mieć bardzo negatywne skutki w kształtowaniu krajobrazu kulturowego wsi. Realizacja inwestycji odbywa się na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego. W centralnej części wsi wiele obiektów wybudowanych przed 1945 r. wyburzono w związku z realizacją nowych inwestycji. Założenia realizacji budynku ustalone w toku decyzji o warunkach zabudowy formułowane są na podstawie analizy cechy zabudowy w danym obszarze. Sąsiedztwo pozwala na ustalenie warunków zabudowy dla budynków o dużych gabarytach, w tym znacznej wysokości, liczbie kondygnacji i szerokości elewacji frontowej. Plan miejscowy mógłby zapobiegać takim inwestycjom przynajmniej w części historycznej wsi i nie doprowadzić do degradacji materialnej istniejącej zabudowy.

Jurgów ma plany miejscowe na całym obszarze wsi. W związku ze wzrostem popularności rozwój miejscowości jako ośrodka narciarskiego będzie się odbywał według ustalonych wytycznych, które niestety pozwalają na dużą swobodę.

5. Ochrona walorów krajobrazowych obiektów badawczych wymaga podjęcia szeregu działań naprawczych, u podstawy których leżą decyzje planistyczne.

W celu ograniczenia nadmiernego rozwoju przestrzennego obszaru wsi Białki Tatrzańskiej należałoby dokonać zmiany obowiązujących zapisów polityki przestrzennej. Sporządzenie planu miejscowego, zgodnie z ustaleniami obowiązującej Zmiany Studium [2006], może spowodować nieodwracalne negatywne skutki w przestrzeni wsi, przyzwalając na realizację wielkogabarytowej zabudowy pensjonatowej i hotelowej za linią projektowanej obwodnicy miejscowości. Obecnie tereny te pozostają niezainwestowane.

Ważne jest podjęcie działań zmierzających do umocowania prawnego przebiegu projektowanego obejścia miejscowości Białki Tatrzańskiej. Polityka przestrzenna gminy nie stanowi bariery prawnej przed wydaniem decyzji o warunkach zabudowy. Obecnie, pomimo sprzeczności z ustaleniami studium nie można odmówić wydania decyzji lokalizacyjnych.

Niezbędne wydaje się wprowadzenie zmian w obowiązujących planach miejscowych MPZP Jurgów I i MPZP Jurgów II identyfikujących styl architektury spiskiej w celu ochrony przed dalszą dyfuzją stylów architektonicznych.

Naglęca wydaje się realizacja oczyszczalni ścieków w Białce Tatrzańskiej. Planowana lokalizacja oczyszczalni ścieków w obszarze objętym następnie ochroną w ramach obszaru Natura 2000, znacznie wydłuża proces przygotowawczy realizacji inwestycji – wydanie decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

6. Postuluje się wprowadzenie zmian w systemie planowania przestrzennego.

Narzędzia planistyczne, jakimi dysponują władze gminy nie ograniczają niekorzystnych przemian zachodzących w środowisku. Zarówno obowiązywanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jak i jego brak prowadzą do nieodwracalnych zmian w przestrzeni. Są one nieuniknione i powinny być użyte wszystkie instrumenty, aby w jak najmniejszym stopniu degradowały środowisko.

Przy obecnym formułowaniu ustaleń wprowadzenie obowiązku tworzenia planu miejscowego w terenach o wysokich walorach krajobrazowych niczego nie zmieni. Gminy powinny raczej monitorować zmiany w zagospodarowaniu przestrzeni według ogólnie ustalonych wskaźników. Umożliwiłoby to także porównywanie wartości ujednoczonych wskaźników tych zmian. W pracy podjęto próbę opracowania wskaźników, które wykorzystano do oceny zmian krajobrazu kulturowego obiektów badawczych. Określenie wielkości wszystkich wskazanych miar okazało się jednak niemożliwe ze względu na brak danych lub dostępu do nich. Wprowadzenie obowiązku monitorowania przemian w zagospodarowaniu przestrzeni, stanowiących częściowo miary przemian krajobrazu kulturowego, według wskazanych miar doprowadziłoby do rejestracji danych za pomocą określonego schematu.

Planowy rozwój przestrzenny często kończy się na polityce przestrzennej sformułowanej w dokumencie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Z jednej strony gmina decyduje o kształcie przestrzeni (władztwo planistyczne), z drugiej – jest za słaba, aby skutecznie bronić się przed presją inwestycyjną. Niezbędna wydaje się przebudowa i usprawnienie systemu instytucjonalnego w celu zapewnienia zgodnego z prawem planowania i zagospodarowania przestrzeni. Gwarantem samorządności może być szeroka partycypacja społeczna. Należałoby wypracować narzędzia dialogu społecznego w toku prac nad tworzeniem dokumentów planistycznych, aby eliminować „blokowanie” dokumentów w sytuacjach niekorzystnych rozwiązań dla inwestorów. Wskazany byłby dialog społeczny również przed przystąpieniem do sporządzenia opracowań planistycznych. Wizualizacja projektowanego zagospodarowania mogłaby być pomocna w prowadzonych negocjacjach ze społeczeństwem, a także w podejmowaniu decyzji przestrzennych przez organy gminy. Prowadzone badania ujawniły jednak problemy towarzyszące pomiarom i wizualizacji, związane głównie z kosztami pomiarów przestrzennych oraz z brakami sprzętowym.

Jakiegokolwiek zmiany systemu planowania i zagospodarowania w kierunku zwiększenia swobody inwestycyjnej są niedopuszczalne ze względu na ochronę krajobrazu kulturowego obiektów badawczych. Zwiększenie swobody inwestycyjnej bez procesu uzgodnień i kontroli władz na poziomie lokalnym, przy tak dużej presji inwestycyjnej w miejscowościach doprowadzi do nieodwracalnych, niekorzystnych przemian krajobrazu kulturowego wsi.

7. Znaczenie badań w rozwoju dziedziny kształtowanie środowiska.

Praca zwraca uwagę na zależność kształtowania środowiska od decyzji przestrzennych podejmowanych m.in. na różnych etapach sporządzania opracowań planistycznych oraz poza tym systemem – w formie decyzji lokalizacyjnych. Przemiany dokonane w środowisku kulturowym, zależne od człowieka, w dużej mierze są następstwem podjętych decyzji plani-

stycznych (zasięg obszarów przeznaczonych na cele nierolnicze, kształtowanie formy architektoniczne budynków, zakazy, nakazy i dopuszczenia w terenach inwestycyjnych oraz zasady ochrony terenów wyłączonych z zabudowy).

W pracy wskazano działania naprawcze systemu planowania i zagospodarowania w celu przeciwdziałania dalszej degradacji walorów środowiska kulturowego wsi.

Innowacyjność miała polegać na zastosowaniu w badaniach nowoczesnych technik informatycznych. Wykorzystanie techniki odwzorowania terenu w prognozowaniu przemian krajobrazowych, w tym zagrożeń, otwiera nowy rozdział w badaniach nad przemianami przestrzennymi w środowisku wiejskim. Badania mogą przyczynić się do popularyzacji metody pomiarów terenu za pomocą skanera 3D w monitoringu i prognozowaniu przemian krajobrazu i zmian w użytkowaniu ziemi. Mogą być pomocne w konsultacjach społecznych i przy poszukiwaniach najkorzystniejszego wariantu projektu, minimalizującego negatywne oddziaływanie inwestycji na środowisko.

Ostatecznie do oceny przemian krajobrazu kulturowego wykorzystano wskaźniki zaproponowane również do analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obiektów badawczych. Wskaźniki mogą posłużyć do monitoringu zmian krajobrazu kulturowego oraz zagrożeń krajobrazu będących następstwem przyjmowania nieprawidłowych rozwiązań przestrzennych w dokumentach planistycznych lub niedoinwestowania rozwoju systemów infrastruktury technicznej i drogowej.

9. PIŚMIENNICTWO

- Angel S., Parent J., Civco D.L., Blei A.M., 2011. *Making Room for a Planet of Cities*. Lincoln Institute of Land Policy. Cambridge, 7, 76.
- Antrop M., 2005. Why landscapes of the past are important for the future. *Landscape and Urban Planning*, 70, 21–34.
- Bajerowski T., Senetra A., Szczepańska A., 2000. Wycena krajobrazu – rynkowe aspekty oceny i waloryzacji krajobrazu. Wyd. Educaterra, Olsztyn.
- Bajerowski T., Biłoj A., Cieślak I., Senetra A., Szczepańska A., 2001. Ocena i wycena krajobrazu. Wyd. Educaterra, Olsztyn, 165.
- Balara M., 1987. Wspomnienia i relacje z historii Spisza i Podhala. *Sądecka Oficyna Wydawnicza*, Nowy Sącz, 9, 95.
- Bański J., 2008. Ład przestrzenny obszarów wiejskich za szczególnym uwzględnieniem oddziaływania gospodarki rolnej. Ekspertyza przygotowana na zlecenie Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytut Badawczy. Warszawa, 25.
- Bański J., Czapiewski K.Ł., 2008. Identyfikacja i ocena czynników sukcesu społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich. Zespół Badań Obszarów Wiejskich, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 88.
- Bartee E.M., 1968. *Engineering Experimental Design Fundamentals*. Prentice-Hall, New Jersey.
- Becker, G.S., 1975. *Human Capital*, NBER, New York.
- Bedrysz M. (red.). 2005. *Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne w praktyce. Fachowy poradnik dla urbanistów, architektów i inżynierów budownictwa*. Wydawnictwo VERLAG DASHOFER, Warszawa.
- Berninger O., 1975. *Krajobraz i jego składniki. Kształtowanie krajobrazu a ochrona przyrody*. Pod red. K. Buchwalda. PWRiL, Warszawa.
- Bernhardt J., 1975. *Środowisko geograficzne. Mrągowo. Z dziejów miasta i powiatu* (praca zbiorowa). Pojezierze, Olsztyn.
- Berry B.J.L., 1976. *The counterurbanization process: Urban America since 1970*, [in:] Berry B.J.L. (ed.). *Urbanization and counterurbanization*, Sage Publication, Beverly Hills –London, 17–30.
- Bielecka E., 2007. *Możliwości wykorzystania bazy danych w pokryciu terenu Corine Land Cover do kartowania i analizy krajobrazu*, [w:] *Znaczenie badań krajobrazowych dla*

- zrównoważonego rozwoju. Uniwersytet Warszawski, Instytut Studiów Regionalnych i Zrównoważonego Rozwoju, 505–518.
- Bieniek A., 2010. Krajobrazy glebowe wybranych form geomorfologicznych terenu okolic Olsztyna. *ACTA Scientiarum Polonorum Administratio Locorum*, 9 (4). Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn, 5–18.
- Bisset R., Clark B.D., 1999. Wytyczne do procedury i wykonywania ocen oddziaływania na środowisko, [w:] Część I. Wytyczne do procedury i wykonywania ocen oddziaływania na środowisko. Fundacja IUCN, Warszawa, 55, 165.
- Bogdanowski J., 1994. Problemy percepcji i kształtowania krajobrazu. Oficyna Wydawnicza Instytutu Ekologicznego PAN, Dziekanów Leśny.
- Borys T. (red.), 2003. Zarządzanie zrównoważonym rozwojem. Agenda 21 w Polsce – 10 lat po Rio. Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok.
- Borys T. (red.), 2005. Wskaźniki zrównoważonego rozwoju. Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa – Białystok, 347.
- Böhm A., 2006. Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji. Podręcznik dla studentów wyższych szkół technicznych. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej. Kraków, 171, 324.
- Böhm A., 2007. Rola krajobrazu w budowie ładu przestrzennego. *Archiwum Fotogrametrii, Kartografii i Teledetekcji*, Vol. 17a, 2007. 63–71.
- Böhm A., 2008. Między mandatem a partycypacją społeczną. Zarządzanie krajobrazem kulturowym. *Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Nr 10. Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec*, 515–524.
- Briemle G., *Flurberainigung. Bereicherung oder Verarmung der Kulturlandschaft? „Shwäbische Heimat”*, 29, z. 4, Konrad Theis-Verlag, Stuttgart, 226–233.
- Brueckner, J. 2000: Urban sprawl: Diagnosis and remedies. *International Regional Science Review* 23 (2): 160–171.
- Brueckner J., Fansler D., 1983. The economics of urban sprawl: Theory and evidence on the spatial sizes of cities. *Review of Economics and Statistics* 55: 479–482.
- Bukraba-Rylska I., 2008. *Socjologia wsi polskiej*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, s. 578.
- Castells M.: 2000. *The Rise of the Network Society*. Blackwell Publishers, Londyn.
- Chmielewski J.M., 2001: *Teoria Urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej. Warszawa, 224, 332.
- Cichocki Z., 2004. Problematyka ochrony przyrody w planowaniu miejscowym oraz wybrane zagadnienia dotyczące opracowań ekofizjograficznych i prognoz oddziaływania na środowisko. *Otoczenie prawne planów miejscowych*. Oficyna Wydawnicza ZOIU, Wrocław, 46–63.
- Cohen D., Soto M., 2001. *Growth and Human Capital: Good Data, Good Results*, OECD.
- Cymerman R., Hopfer A., 1988. Zastosowanie metody Söhhgena do oceny wartości przyrodniczych krajobrazu obszarów wiejskich. *Zeszyty naukowe Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie nr 18*.
- Cymerman R., Falkowski J., Hopfer A., 1992. *Krajobrazy wiejskie. Klasyfikacja i kształtowanie*, Wyd. ART., Olsztyn.
- Cymerman R. (red.), 2009. *Podstawy planowania przestrzennego i projektowania urbanistycznego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn, 148, 254.

- Dobrowolski J., 2008. Preface. *Polish Journal of Environmental Studies*. Vol. 17, No. 3A, 2008.
- Domański B., 2001. Czynniki społeczne w lokalnym rozwoju gospodarczym we współczesnej Polsce, [w:] Sagan I., Czepczyński M. (red.). *Wybrane problemy badawcze geografii społecznej w Polsce*, Gdynia, 127–134.
- Domański R., 2006. *Gospodarka przestrzenna. Podstawy teoretyczne*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, 83, 230.
- Domański R., 1993. *Gospodarka przestrzenna*. Wydanie drugie. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, 83, 179.
- Domański, S.R., 1993. *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*, PWN, Warszawa.
- Drdoša J., 1999. *Geoekologia a environmentalistika*, cz. I. Prešovska Univerzita, Prešov, 152.
- Dubel K., 1999. Turystyczna i edukacyjna funkcja parków krajobrazowych. IX Ogólnopolskie Forum „Ekologia Wsi”, Centrum Edukacji Ekologicznej Wsi, Krosno – Solina, 152–167.
- Duczowska-Małysz K., 1995. Regionalne aspekty polityki rozwoju obszarów wiejskich. Sympozjum naukowe – Polityka regionalna w rozwoju obszarów wiejskich. Warszawa, 145–154.
- Dutkowski M., 1995. Konflikty w gospodarowaniu dobrami środowiskowymi. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Fagiewicz K., 2001. Wskaźniki zagrożeń oraz walorów środowiska przyrodniczego jako podstawa oceny jego stanu, [w:] *Badania fizjograficzne nad Polską Zachodnią, Seria A – Geografia Fizyczna*, T. 52, PTPN, Poznań.
- Feltynowski M., 2009. Polityka przestrzenna obszarów wiejskich. W kierunku wielofunkcyjnego rozwoju. CeDeWu Sp. z o. o. Warszawa, 224.
- Figiel S., 1997. *Polski Spisz*, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa, 135.
- Fogel P. (kier.), 2005. *Opracowanie kryteriów chłonności ekologicznej dla potrzeb planowania przestrzennego. Raport końcowy*. Instytut Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa. Warszawa, 139.
- Forman R.T.T., 1995. *Land Mosaics. The ecology of landscapes and regions*. Cambridge Univ. Press, Cambridge, 632.
- Forman R.T.T., Godron M., 1986. *Landscape ecology*. J. Wiley & Sons, 619.
- Fridland W.M., 1965. O strukturze (strojenii) poczwinnego pokrowa. *Poczwowiedienije*.
- Gaczek W.M., 2003. *Zarządzanie w gospodarce przestrzennej*. Oficyna Wydawnicza Branta. Bydgoszcz – Poznań, 81, 238.
- Galica-Górkiewicz S., 2008. Bukowina Tatrzańska. Powrót do źródeł. Galeria Skorusa Agnieszka Górkiewicz, Bukowina Tatrzańska, 21, 454.
- Gams I., 1986. *Osnove pokrajinske ekologije*. Univ. E. Kardelja, Ljubljana, 175.
- Gasparski W., (red.) 1988. *Projektoznawstwo. Elementy wiedzy o projektowaniu*. WNT. Warszawa.
- Gawałkiewicz R., 2008. 3 razy Trimble. *Magazyn Goinforacyjny* Nr 4 (155) kwiecień 2008.
- Gawroński K., 2007. Planowanie przestrzenne w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem planowania miejscowego. *Przegląd Geodezyjny*, 11/2007, 12–15.
- Gawroński K., 2010. Instrumenty ochrony środowiska w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ich rola w kształtowaniu krajobrazu kulturowego. *Planowanie*

- i zagospodarowanie przestrzenne jako instrument kształtowania krajobrazów kulturowych. Oficyna Wydawnicza Branta. Bydgoszcz – Kraków, 19–38.
- Gawroński K., Van Assche K., Hernik J., 2010. Spatial planning in the United States of America and Poland. *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*. Kraków, Nr 11, 53–69.
- Giedrych R., 2004. Uwarunkowania prawne planowania, ochrony i zarządzania krajobrazem w Polsce w świetle Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, [w:] Kistowski M. (red.), *Studia ekologiczno-krajobrazowe w programowaniu rozwoju zrównoważonego. Przegląd polskich doświadczeń u progu integracji z Unią Europejską*. Gdańsk, 29–34.
- Gonda-Soroczyńska E., Hełdak M., 2011. Public participation in Land Use and Management in Poland. *Journal of US – China Public Administration*. David Publishing Company, Volume 8, Number 10, October 2011 (Serial Number 72), Libertyville.
- Gotkiewicz M., 1962. Migracje ludności polskiej na południową stronę Karpat. *Rocznik naukowo-dydaktyczny WSP w Krakowie – Prace Geograficzne* 10, Kraków, 177–189.
- Gotkiewicz J., Koc J., Łachacz A., 2005. Kształtowanie i ochrona środowiska w warunkach Unii Europejskiej. *Inżynieria Ekologiczna* Nr 11. Kształtowanie i Ochrona Środowiska. Uwarunkowania przyrodnicze, techniczne i społeczno-ekonomiczne. Warszawa, 11–18.
- Górz B., 2003. Społeczeństwo i gospodarka Podhala w okresie transformacji. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Kraków.
- Grzegorzczak-Sikorska A., 1998: Wytyczne konserwatorskie do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska. Maszynopis, Zakopane.
- Guidelines for Landscape and Visual Impact Assessment, 2002, second edition 2008. The Landscape Institute with the Institute of Environmental Management and Assessment. Spon Press Taylor & Francis Group, London and New York.
- Hausner J. (red), 1999. *Komunikacja i partycypacja społeczna*. Poradnik, Kraków.
- Hełdak M., 2009. Ochrona środowiska przyrodniczego obszarów górskich w planowaniu miejscowym. *Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych*, Nr 38/2009, Warszawa, 88–95.
- Hełdak M., 2009a. Planning Documents and Sustainable Development of a Commune. *Polish Journal of Environmental Studies*. Olsztyn, Vol. 18, No. 3A, 2009, 100–107.
- Hełdak M., 2010. Rzeka Białka w krajobrazie wsi podhalańskich. *Architektura krajobrazu*. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wrocław, 2 (27), 39–46.
- Hełdak M., 2010a. Rozwój przestrzenny zabudowy w strefie dużych miast. *ACTA Scientiarum Polonorum Administratio Locorum*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn, 9 (1) 37–46.
- Hełdak M., 2010b. Przemiany w strukturze pracujących w małych miastach podregionu wrocławskiego, [w:] *Transformacja funkcji miejskich w ośrodkach lokalnych*, red. Hefner K., Polko A. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, 173–182.
- Hełdak M., 2010c. Działania na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego w strefie pogranicza polsko-słowackiego. *Architektura krajobrazu*. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu Wrocław, 4 (29), 11–18.
- Hełdak M., Raszka B., 2010. Uwarunkowania rozwoju turystyki na przykładzie wsi podhalańskich. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, Nr 590, Ekonomiczne problemy usług, Nr 52/2010, 83–93.

- Heldak M., Raszka B., 2010a. Tourism development and its effect on regional architecture, [in:] Barančoková M., Krajčí J., Kollár J., Belčáková I. (eds.), *Landscape ecology – methods, applications and interdisciplinary approach*. Institute of Landscape Ecology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava, 449–460.
- Hernik J., 2011. Ochrona wrażliwych krajobrazów kulturowych obszarów wiejskich. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie* nr 474, rozprawy zeszyt 351, 108.
- Ingegnoli V., 2002. *Landscape ecology*. Springer – Verlag. Berlin – Tokyo.
- Jacobs M., 2006. *The production of mindscapes: a comprehensive theory of landscape experience*. Dissertation Wageningen Univ., Wageningen.
- Janikowski R., 2004. Zarządzanie antropopresją. W kierunku zrównoważonego rozwoju społeczeństwa i gospodarki. Difin, Warszawa.
- Janota-Baranowska M., Marcinek R., Myczkowski Z., 2007. Koncepcja Czerwonej Księgi Krajobrazów Polskich. *Aura* 3/2007, 10–13.
- Jeangros B., Thomet P., 2004. Multi-functionality of grassland systems in Switzerland. In *Land Use Systems in Grassland Dominated Regions*. Vol 9, ETH Zürich, vdf Hochschulverlag AG, 11–23.
- Jost H., 2000. Młyny Podhalańskie. Towarzystwo Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem. *ZBI-GRAF Karków*. Zakopane, 18, 135.
- Karwińska A., 2008. *Gospodarka przestrzenna. Uwarunkowania społeczno-kulturowe*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa, 49, 258.
- Kistowski M., 2003. Regionalny model zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski a strategie rozwoju województw. *Uniwersytet Gdański, Bogucki Wydawnictwo Naukowe*, Gdańsk – Poznań, 45, 392.
- Kistowski M., 2004. Strategie rozwoju województw w świetle pożądanego kierunku zrównoważonego rozwoju regionalnego, [w:] *Przestrzeń w zarządzaniu rozwojem regionalnym i lokalnym*, Markowski T. (red.), *Biuletyn KPZK PAN*, KPZK.211, 313–336.
- Kistowski M., 2008. Koncepcja krajobrazu przyrodniczego i kulturowego w planach zagospodarowania przestrzennego województw, [w:] *Studia krajobrazowe jako podstawa właściwego gospodarowania przestrzenią*, Zaręba A., Chylińska D. (red.), *Uniwersytet Wrocławski*, Wrocław, 11–26.
- Klaassen L.H., Paelinck J.H.P., 1979. The future of large towns. *Environment and Planning A* 11 (10), 1095–1104.
- Knickel K., Renting H., Ploeg J.D., 2004. Multifunctionality in European agriculture. *Sustaining Agriculture and the Rural Environment Governance, Policy and Multifunctionality*, 81–103.
- Knox P.L., Marston S., 2001. *Humangeographie*. Spectrum Akademischer Verlag GmbH, Heidelberg, Berlin.
- Kowalkowski A., 1998. Współczesne krajobrazy i ich paleogeograficzne założenia, [w:] *Planowanie, Zarządzanie i Ochrona Środowiska*. Wyd. Politechniki Świętokrzyskiej, Kielce, 39–71.
- Koc J., 2004. Założenia, uwarunkowania i realizacja polityki ekologicznej, [w:] *Ekologiczne aspekty gospodarki przestrzennej*. Łaguna T. (red.). Wydawnictwo *Ekonomia i Środowisko*, Białystok, 11–25.

- Koc J., 2004a. Realizacja polityki ekologicznej państwa, [w:] *Ekologiczne aspekty gospodarki przestrzennej*. Łaguna T. (red.). Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok, 26–38.
- Koc J., 2004b. Kształtowanie i ochrona środowiska obszarów wiejskich w świetle polityki ekologicznej (sozologicznej) państwa. *Zesz. Prob. Post. Nauk Rol.*, 499, 105–119.
- Kołodziejczyk E., 1910. Ludność polska na Górnych Węgrzech. *Świat Słowiański*, 11, Kraków, 217–250.
- Kołodziejcki J., 1988. Identyfikacja i rozwiązywanie sytuacji konfliktowych występujących między środowiskiem przyrodniczym a zagospodarowaniem przestrzennym. *Zeszyt 1 CPBP, Politechnika Gdańska, Gdańsk*, 122–151.
- Kołodziejcki J.: 1982. Realizacja celów rozwoju w warunkach narastania konfliktów w gospodarce przestrzennej. *Biuletyn KPZK. Warszawa*, ss. 120.
- Kondradzki J., 1988. *Geografia fizyczna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kopacz M., Twardy S., Kowalczyk A., 2007. Analiza wskaźników użytkowania w wybranych zlewniach górnego Dunajca w latach 1995–2005 na tle jakości wód powierzchniowych, [w:] *Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich*. Oficyna Wydawnicza – Drukarnia „Secesja”, Kraków, *Zeszyt 54*, 101–109.
- Koreleski K., 2009. Problematyka ochrony i kształtowania środowiska w dokumentach służących realizacji zrównoważonego rozwoju gmin. *Infrastruktura i ekologia terenów wiejskich*, Nr 4, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi, 31–42.
- Korol J., 2007. Wskaźniki zrównoważonego rozwoju w modelowaniu procesów regionalnych. *Wydawnictwo Adam Marszałek*.
- Kostrubiec B., 1972. Analiza zjawisk koncentracji w sieci osadniczej. *Prace Geograficzne U. Wr.*, nr 93, Wrocław.
- Kowalska-Lewicka A., 2005. Wołosi w Tatrach i na Podhalu. *Pogranicze polsko-słowackie. Związek Euroregion Tatra, Nowy Targ*, 35–40.
- Kowalczyk A., 1993. Kilka uwag o uwarunkowaniach agroturyzmu. *Agroturyzm jako dodatkowe źródło dochodu na wsi*. Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Kraków.
- Kozłowski S., 2005. *Przyszłość ekorozwoju*. Wydawnictwo KUL, 197, 586.
- Kristensen L., 2001. Agricultural change in Denmark between 1982 and 1989, the appearance of post-productivism in farming. *Danish Journal of Geography*, 101, 77–86.
- Kroh A., 1999. Sklep potrzeb kulturalnych. *Prószyński i S-ka*. Warszawa.
- Kroh A., 2002. *Tatry i Podhale*. Wydawnictwo Dolnośląskie. Wrocław, 5, 280.
- Kupidura A., Łuczewski M., Kupidura P., 2011. *Wartość krajobrazu. Rozwój przestrzeni obszarów wiejskich*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kwaśniak P., 2009. *Plan miejscowy w systemie zagospodarowania przestrzennego*. Lexis Nexis, Warszawa.
- Kwaśniak P., 2011. *Plan miejscowy w systemie zagospodarowania przestrzennego*. Lexis Nexis, Wydanie 3. Warszawa.
- Kwiatkowski E., 1980. *Teoria trzech sektorów gospodarki*, PWN, Warszawa.
- Kwiek J., 1997. Ludność żydowska, łemkowska i słowacka w woj. krakowskim w latach 1945–1950. *Podstawowe problemy*, [w:], *Studia Małopolskie*, Vol. 1, Nr 1/1997. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń 1997, 53–70.
- Leoński Z., Szewczyk M., 1999. *Podstawowe instytucje planowania przestrzennego i prawa budowlanego*. Wydawnictwo WSB, Poznań.

- Leser H., 1978. *Landschaftsökologie*. UTB 521, Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, wydanie 2.
- Leser H., 1991. *Landschaftsökologie*. UTB 521, Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, wydanie 3.
- Leser H., 1997. *Landschaftsökologie – Ansatz, Modelle, Methodik, Anwendung*, UTB 521, Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, wydanie 4, 644.
- Liro A. (kier. proj.), 1995, 1996. National Nature Plan (NNP). Program Europejskiej Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN).
- Lisowski A., Grochowski M., 2008. Procesy suburbanizacji. Uwarunkowania, formy i konsekwencje. Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Lorenz H., Döllner J., 2010. 3D feature surface properties and their application in geovisualization. *Computers Environmental and Urban Systems*. Volume 36, Issue 6, November 2010, 476–483.
- Łojewski S., 1997. *Elementy metodologii projektowania systemów przestrzennych*. Wydawnictwo Uczelniane Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy. Bydgoszcz.
- Macek J., 2005. Opracowanie ekofizjograficzne. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Jurgów I i Jurgów II, Gmina Bukowina Tatrzańska. Maszynopis, Nowy Sącz, 5, 65.
- Majchrowska A., 2006. Realizacja zapisów Europejskiej Konwencji Krajobrazowej. *Czasopismo Techniczne*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, 179–184.
- Markowski T., 2008. Koordynująca rola polityki przestrzennej ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dziedzictwa przyrodniczego i krajobrazu kulturowego, [w:] *Wyzwania dla polskiej polityki przestrzennej*. Materiały konferencyjne, Warszawa, 45–63.
- Matlakowski W., 1892. *Budownictwo Ludowe na Podhalu*. Nakładem Akademii Umiejętności, Kraków, 93.
- Matykowski R., Systematyzacja wskaźników kształtu w geografii. Sprawozdanie PTPN, nr 100 za rok 1982, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy, Poznań.
- McGarigal K., Marks B., 1995. FRAGSTATS. Spatial pattern analysis program for quantifying landscape structure, USA Forest Service, PNRS, General RechnicalReport PNW-GTR-351.
- McGarigal K., Marks B., 2004. FRAGSTATS. Spatial pattern analysis program for quantifying landscape structure, Version 2.0, Corvallis.
- Meyer B., 2008: *Kształtowanie układów przestrzenno-funkcjonalnych przez turystykę*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Szczecin, 118, 206.
- Mosiej J., Pierzgałski E., Jeznach J., 2011. Współczesne uwarunkowania gospodarowania wodą w obszarach wiejskich. *Postępy Nauk Rolniczych*, Polska Akademia Nauk, Wydział Nauk Biologicznych i Rolniczych, Warszawa, kwartalnik nr 345, rok 63, nr 1, 25–36.
- Moździerz Z., 2004. *Kultura i sztuka polskiego Podtatrza*. Architektura i sztuki piękne. Tatry i Podtatrze. Monografia dla szkół. Skupień W. (red.). Urząd Miasta Zakopane. Zakopane, 309–350.
- Moździerz Z., 2001. Niebieskim szlakiem zabytków „Muzeum Przestrzennego”. Muzeum Tatrzańskie, Zakopane.
- Myga-Piątek U., 2005. Historia, metody i źródła badań krajobrazów kulturowych, [w:] *Struktura przestrzenno-funkcjonalna krajobrazu*, (red.) Szponar A., Horska-Szwarz S., *Problemy Ekologii Krajobrazu*, t. XVII, Wrocław, 71–77.

- Myga-Piątek U., 2008. Krajobrazy kulturowe wyżyny krakowsko-częstochowskiej, rozważania o przyrodzie, historii, wartościach i zagrożeniach, [w:] Zarządzanie krajobrazem kulturowym, (red.) Myga-Piątek U., Pawłowska K., Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG nr 10, Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, 337–357.
- Myga-Piątek U., 2008a. Between Tradition and Modernity of the Cultural Landscape Research. Discussion on Methodology, in: *Methodology of Landscape Research*. Ed. Andreychouk V., Dissertations Commission of Cultural Landscape No 9, Commission of Cultural Landscape, Sosnowiec, 75–92.
- Myga-Piątek U., 2010. Przemiany krajobrazów kulturowych w świetle idei zrównoważonego rozwoju. *Problemy Ekologii Krajobrazu*, t. vol. 5, no 1, 95–108.
- Naveh Z., Libermann A., 1984. *Landscape Ecology. Theory and Application*. Springer – Verlag, New York, Berlin, Heidelberg.
- Naveh Z., Libermann A., 1990. *Landscape Ecology. Theory and Application*. Special Student Edition, Springer – Verlag, New York.
- Naveh Z., Libermann A., 1994. *Landscape Ecology. Theory and Application*. Springer – Verlag, New York.
- Niewiadomski Z., 1999. Samorząd terytorialny w Europie Zachodniej. FRDL, Warszawa.
- Objaśnienia do mapy geologiczno-gospodarczej Polski, 1:50 000, arkusz Nowy Targ (1049), Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 1999 r.
- Orłowicz M., 1921. *Ilustrowany przewodnik po Spiszu, Orawie, Liptowie, Czadeckim, Lwów – Warszawa*.
- Our Common Future. Organizacja Narodów Zjednoczonych, Komisja Środowiska i Rozwoju pod kierownictwem Gro Brundtland, 1987.
- Palmisano J. M. (red.), 2000. *World of Sociology*. Thomson Gale, Farmington Hills.
- Parysek J., 2001. *Podstawy gospodarki lokalnej*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Pawlicki M., Zagadnienia kształtowania świadomości tradycji i ochrony dziedzictwa kultury w Małopolsce, [w:] *Studia Małopolskie*, Vol. 1, Nr 1/1997. Wydawnictwo Adam Marszałek. Toruń 1997, 21–35.
- Pęski W., 1999. Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miasta. *Arkady*, 20, 294.
- Pieńkowska H., Staich T., 1956. *Drogami skalnej ziemi. Podtatrzańska włóczęga krajoznawcza*. Wydawnictwo Literackie, Kraków. 441, 571.
- Pietrzak M., 1998. *Syntezy krajobrazowe – założenia, problemy, zastosowania*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań, 168.
- Pietrzak M., 2001. *Ekologia krajobrazu jako nauka – między teorią a praktyką*. Kowalczyk A. (red.), *Ekologia krajobrazu i ekorozwój*. *Problemy ekologii krajobrazu*, t. 8, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 21–30.
- Pietrzak M., 2010. *Podstawy i zastosowania ekologii krajobrazu. Teoria i metodologia*. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. J.A. Komeńskiego w Lesznie, Leszno.
- Phillips A., 2002. *Management Guidelines for IUCN Category V Areas. Protected Landscapes/Seascapes*. Gland, Switzerland: IUCN.
- Pijanowski Z., 2006. Rozwój obszarów wiejskich w Polsce a dyscyplina naukowa „kształtowanie środowiska”. *Przegląd Naukowy Inżynieria i Kształtowanie Środowiska. Rocznik XV, Zeszyt 2 (34) 2006*, 5–18.
- Pijanowski Z., 2011. Rozwój obszarów wiejskich w Polsce w aspekcie polityki rolnej. *Postępy Nauk Rolniczych, Polska Akademia Nauk, Wydział Nauk Biologicznych i Rolniczych*, Warszawa, kwartalnik nr 345 rok 63, nr 1, 11–24.

- Pijanowski J.M., Hernik J., 2008. Cultural landscape protecting historical cultural landscapes to strengthen regional identities and local economies. *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*. Kraków, Nr 12.
- Primdahl J., 1999. Agricultural landscapes as places for production and for living in owner's versus producer's decision making and the implications for planning. *Landscape and Urban Planning*, 46, 143–150.
- Primdahl J., Swaffield S., 2010. *Globalisation and Agricultural Landscapes. Change Patterns and Trends Developed Countries*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Priorr H-P., 2003. Environmental Policy, agri-environmental indicators and landscape indicators', *Agriculture, Ecosystems and Environmental*, 98, 17–33.
- Przewoźniak M., 2008. Konflikty w zagospodarowaniu przestrzennym bałtyckiego obszaru przybrzeżnego w Polsce, [w:] *Zintegrowane zarządzanie obszarami przybrzeżnymi w Polsce – stan obecny i perspektywy. Część 3: Morze – ląd. Wzajemne relacje*, (red.) Furmańczyk K., Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk o Ziemi, 29–43.
- Rajda W., 1995. Kształtowanie terenów wiejskich. *Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej w Krakowie*, 298, Sesja Naukowa 45, 9–21.
- Rajda W., 2005. Woda w zagospodarowaniu przestrzennym obszarów wiejskich. *Postępy Nauk Rolniczych*, Polska Akademia Nauk, Wydział Nauk Biologicznych i Rolniczych, Warszawa, kwartalnik nr 3, 33–42.
- Raszka B., 2003. *Poznański Przełom Warty w planowaniu systemów ekologicznych*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań, 199.
- Raszka B., Heldak M., 2010. Uspołecznienie procesów decyzyjnych. Przypadek gmin Bukowina Tatrzańska i Swarzędz. *Dylematy Rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI wieku. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 101*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Wrocław 2010, 144–155.
- Richling A., 1996. Ekologia krajobrazu jako dyscyplina jednocząca przyrodników, [w:] *Przełom Geograficzny*, t. LXVIII, 1–2, 31–40.
- Richling A., Solon J., 1998. *Ekologia krajobrazu*. PWN, Warszawa, 318.
- Richling A., 2001. Krajobraz jako przedmiot badań ekologii krajobrazu, [w:] *Krajobraz kulturowy – idee. Problemy, wyzwania*. Myga-Piątek U. (red.), WNoZ UŚ, Oddz. Katowicki PTG, Sosnowiec, 138–141.
- Rifkin J., 2003. *Wiek dostępu. Nowa kultura hiperkapitalizmu, w której płaci się za każdą chwilę życia*. Tłumaczenie Ewa Kania. Wydawnictwo Dolnośląskie. Wrocław.
- Rogall H., 2010. *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka. Nachhaltige Ökonomie. Ökonomische Theorie Und Praxis einer Nachhaltigen Entwicklung*. Zysk i S-ka. Poznań.
- Rogall H., 2008. *Ökologische Ökonomie – Eine Einführung*. Wiesbaden.
- Roo-Zielińska E., Solon J., Degórski M., 2007. Ocena stanu przekształceń środowiska przyrodniczego na podstawie wskaźników geobotanicznych, krajobrazowych i glebowych. *Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego*. Warszawa.
- Roszkowski J.M., 2004. Kształtowanie się południowej granicy Polski na odcinku słowackim 1918–1938. Od Zaolzia po Jaworzynę rewindykacje graniczne jesienią 1938 roku. *Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Nowym Targu. Prace Komisji Historii Wojskowości Tom III. Nowy Targ*, 51–68.

- Roszkowski J.M., 2000. Dzieje najnowsze (1918–1999). Tatry i Podtatrze. Monografia dla szkół. Skupień W. (red). Urząd Miasta Zakopane. Zakopane – Poprad, 223–248.
- Saysse-Tobiczyk K., 1956. Pod wierchami Tatr. Nasza Księgarnia, Warszawa.
- Schmidt G., 1986. Methoden der Datenschliessung und mathematisch-statistischen Aufbereitung in Geographie und Regionalforschung. Akademie der Wissenschaften der DDR, Beitrage zur Geographie, 33, Berlin.
- Seman P., 2006. Planning AT the Landscape Scale. Routledge, Taylor & Francis Group, London and New York.
- Siemiński J.L., 2010. Kontinuum miejsko-wiejskie i niektóre jego problemy infrastrukturalne, [w:] Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich. Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi, Kraków, 2, 215–228.
- Skawiński M., 2009: Osadnictwo polskie na Górnych Węgrzech do początku VXIII w. Polskie Kresy INFO.
- Solon J., 2004. Ocena zrównoważonego rozwoju krajobrazu – w poszukiwaniu nowych wskaźników, [w:] Kistowski M. (red.). Studia ekologiczno-krajobrazowe w programowaniu rozwoju zrównoważonego. Przegląd polskich doświadczeń u progu integracji z Unią Europejską. Gdańsk, 49–58.
- Sołowiej D., Mielcarek M., 1992. Delimitacja wzajemnych wpływów ekosystemów jako podstawa prognozowania zmian antropogenicznych (na przykładzie systemu przyrodniczego: Puszcza Zielonka – tereny zurbanizowane – dolina Warty). Bad. Fiz. Nad Pol. Zach. 43, seria A, Geografia Fizyczna.
- Somorowski Cz., 1994. O zakresie problematyki dyscypliny naukowej kształtowania środowiska. Materiały konferencyjne, Poznań.
- Steinhardt U., Blumenstein O., Barsch H., 2005. Lechrbuch der Landschaftsökologie. Elsevier, Spektrum Akademischer Verlag, Heidelberg.
- Szczech-Pietkiewicz E., 2008. Regulacje i rekomendacje ponadnarodowe w zakresie polityki przestrzennej. Wyzwania dla polskiej polityki przestrzennej. Materiały konferencyjne. Sejmowa Komisja Infrastruktury, Ministerstwo Infrastruktury we współpracy z Biurem Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu. Warszawa, 9–20.
- Szostek W., 2006. Konflikty w procesie realizacji polityki przestrzennej (red. Ossowicz T., Zipsper T.). Urbanistyka w działaniu, Teoria i praktyka. Materiały II Kongresu Urbanistyki Polskiej, Wrocław, 101–112.
- Sztando A., 1998. Oddziaływanie samorządu lokalnego na rozwój w świetle ewolucji modeli ustrojowych gmin. Samorząd Terytorialny. Nr 11.
- Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., Więckowski M., 2007. Stan zaawansowania planowania przestrzennego w gminach. Polska Akademia Nauk. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego, Prace Geograficzne nr 211, Warszawa.
- Śleszyński P., Solon J., 2010. Prace planistyczne a konflikty przestrzenne w gminach. Polska Akademia Nauk. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Tom CXXX, Warszawa.
- Terkenli T., 2001. Towards a theory of the landscape: the Aegean landscape as a cultural image. Landscape and Urban Planning, 57, 197–208.
- Trajdos T.M., 1991. Szkice z dziejów Zamagurza. Oficyna Podhalańska, Kraków.
- Trajdos T.M., 1992. Polskie wioski na środkowym Spiszu. Na Spiszu 2, 3/1992, 1–3, 4/1992, 3–4, 5/1992, 3–4.

- Trajdos T.M., 1987. Wstęp. Na południowych kresach, Obrazki z przeszłości Spisza. Balara M. Sądecka Oficyna Wydawnicza. Nowy Sącz, 5–8.
- Turner M.G., Gardner R.H., O'Neill R.V., 2001. Landscape Ecology in Theory and Practice, New York, Springer – Verlag.
- Turner M.G., Gardner R.H., O'Neill, 2001. Landscape ecology in theory and practice. Pattern and process. Springer – Verlag. New York, Berlin, Heidelberg.
- Van Genechten B., 2008. Theory and practice on Terrestrial Laser Scanning: Training material based on practical applications, Universidad Politecnica de Valencia Editorial.
- Vosselman G., Maas H.G., 2010. Airborne and Terrestrial Laser Scanning, Whittles Publishing.
- Walz U., 2001. Charakterisierung der Landschaftsstruktur mit Methoden der Satelliten – Fernerkundung und der Geoinformatik, Logos Verlag, Berlin, 204.
- Werner W.A., Kowalewski A., Thiel M., 2010. Uwarunkowania rozwoju budownictwa w przestrzeni urbanistycznej. Instytut Rozwoju Miast, Kraków – Warszawa.
- Witkiewicz S., 1891. Na Przełęczy. Wrażenia i obrazy z Tatr. Nakład Gebethnera i Wolffa. Warszawa.
- Wilson A.G., 1974. Urban and regional models in geography and planning. J. Wiley & Sons, Chichester and New York.
- Wilson G.A., 2007. Multifunctional Agriculture. A Transition Theory Perspective. CABI, Wallingford.
- Wolanin J., Grzegorzczak A., Waluś B., 2005. Opracowanie ekofizjograficzne wieś Białka Tatrzańska gmina Bukowina Tatrzańska, maszynopis, Bukowina Tatrzańska.
- Wolski P., 2002. Przyrodnicze podstawy kształtowania krajobrazu. Słownik pojęć. Wyd. SGGW, Warszawa.
- Wolski K., Szymura M., Gierula A., 2006. Wybrane zagadnienia z ekologii krajobrazu. Wydawnictwo Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Wrocław.
- Zajdel M., 2007. Przemiany trójsektorowej struktury zatrudnienia w Polsce w kontekście integracji z Unią Europejską, <<http://www.konferencja.edu.pl> 2007.
- Zdebski J., 1979. Wokół Podhala. Krajowa Agencja Wydawnicza. Kraków, 73–74.
- Ziobrowski Z., Pijanowski J.M. (red.), 2008. Nowe zadania planowania miejscowego w kształtowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym obszarów wiejskich. Instytut Rozwoju Miast, Kraków.
- Żarska B., 2005. Ochrona krajobrazu. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, 252–272.
- Żmija J., 1997. Makroekonomiczne uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich w Małopolsce, [w:] Studia Małopolskie, Vol. 1, Nr 1, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 145–152.
- Żmija J., 1998. Rozwój terenów górskich Karpat wobec integracji z Unią Europejską. V Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Agrobiznes w krajach Europy Środkowej w aspekcie integracji z Unią Europejską, tom 2, Wrocław – Polanica Zdrój – Praga, Akademia Ekonomiczna im. O. Langego we Wrocławiu, 272–278.
- Żróbek S., Zachaś M., 2003. Identyfikacja konfliktów przestrzennych na poziomie lokalnym w procesie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. ACTA Scientiarum Polonorum Administratio Locorum, 2 (1–2). Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn, 5–19.
- Žiřćak F., 2004. Dzieje słowackiego Podtatrza. Średniowiecze (955–1525). Tatry i Podtatrze. Urząd Miasta Zakopane. Zakopane, 109–115.

Akty prawne oraz dokumenty planistyczne i inne opracowania wejściowe

- Europejska Konwencja Krajobrazowa sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz. U. 2006 Nr 14 poz. 98).
- Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 26 listopada 2001 r. (MP z 2001 r. Nr 26, poz. 432).
- Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska Uchwała nr IV/8/88 Gminnej Rady Narodowej w Bukowinie Tatrzańskiej dnia 17 grudnia 1988 r.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w miejscowości Białka Tatrzańska w rejonie Wierchu Kustwiańskiego oraz Kotelnicy, Uchwała Nr III/20/2006 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dnia 19.12.2006 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego Nr 162 z dnia 12.03.2007 r., poz. 1186).
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Jurgów I – Gmina Bukowina Tatrzańska Uchwała Nr XLIII/345/2006 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dnia 27 października 2006 r., (Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego Nr 162 z dnia 12.03.2007 r., poz. 1186).
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Jurgów II – Gmina Bukowina Tatrzańska Uchwała Nr VI/33/2007 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dnia 11 kwietnia 2007 r., (Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego Nr 465 z dnia 26.06.2007 r., poz. 3071).
- Miejscowy Plan Uproszczony gminy Bukowina Tatrzańska, opracowany przez Powiatowy Zespół Urbanistyczny w Nowym Targu, w skali 1:5000, zatwierdzony decyzją Naczelnika Powiatu w Nowym Targu, grudzień 1974 r.
- Plan rozwoju lokalnego Gminy Bukowina Tatrzańska, 2006. FRDL – Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie. Kraków – Bukowina Tatrzańska, 12–13, 92.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, Uchwała Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 14 stycznia 2002 r. w sprawie określenia przeciętnych norm zużycia wody (Dz. U. z 2002 r. nr 8 poz. 70).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w sprawie opracowań ekofizjograficznych (Dz. U. z 2002 r. nr 155 poz. 1298).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dn. 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. Nr 164, poz. 1587).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dn. 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu ustalania wymagań dotyczących nowej zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. Nr 164, poz. 1588).
- Strategia rozwoju województwa małopolskiego, Uchwała Nr XXIII/250/2000 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 28 sierpnia 2000 r.

- Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020, Uchwała Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 r.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska, Uchwała Nr V/16/98 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 11 grudnia 1998 r.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880 ze zmianami).
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 ze zmianami).
- Ustawa z dnia 03.02.1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz. U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1266 ze zm.).
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2005 r. Nr 45, poz. 435 ze zm.).
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. nr 162 poz. 1568 ze zmianami).
- Ustawa z dn. 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80 poz. 717 ze zmianami).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. nr 25, poz. 150 ze zmianami).
- Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska dla obszaru obejmującego wieś Białka Tatrzańska Uchwała nr XXXVII/295/2006 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 21 kwietnia 2006 r.
- Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bukowina Tatrzańska dla obszaru obejmującego wieś Jurgów, Uchwała nr IV/23/2007 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dn. 30 stycznia 2007 r.
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru położonego w miejscowości Białka Tatrzańska w rejonie Wierchu Kustwiańskiego oraz Kotelnicy, Uchwała Nr XXXIV/253/2010 Rady Gminy Bukowina Tatrzańska z dnia 23 kwietnia 2010 r.

WPLYW DECYZJI PLANISTYCZNYCH NA PRZEMIANY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO OBSZARÓW WIEJSKICH

S t r e s z c z e n i e

W pracy przedstawiono wpływ decyzji planistycznych na przemiany krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich na przykładzie wsi Białka Tatrzańska i Jurgów, położonych w woj. małopolskim, w gminie Bukowina Tatrzańska. Pod pojęciem decyzji przestrzennych rozumiano ogół decyzji podejmowanych przez organy i instytucje na różnych etapach formułowania polityki przestrzennej, a także w toku tworzenia planu miejscowego oraz w procesie wydawania decyzji lokalizacyjnych.

W pracy przeprowadzono badania nad planowaniem i zagospodarowaniem przestrzeni wsi w sposób przemyślany, z wykorzystaniem zapisów polityki przestrzennej formułowanej na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także poza planowaniem i zainwestowaniem przestrzeni w sposób żywiołowy – przy wykorzystaniu decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. W badaniach dokonano oceny wpływu ww. sposobów podejmowania decyzji planistycznych na rozwój przestrzenny zabudowy i zagospodarowania sportowo-rekreacyjnego, wielkość powierzchni terenów przeznaczanych w dokumentach planistycznych na cele nierolnicze i nieleśne oraz oceny wpływu na zmiany w użytkowaniu ziemi.

W prowadzonych badaniach dokonano próby określenia wskaźników zmian w zagospodarowaniu przestrzennym wsi. Rejestrowane zmiany w pewnym stopniu charakteryzują przemiany krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich. Zaproponowane w badaniach wskaźniki kładą szczególny nacisk na monitoring zmian krajobrazu kulturowego oraz zagrożenia dla krajobrazu będące następstwem przyjmowania nieprawidłowych rozwiązań przestrzennych w dokumentach planistycznych lub zaniedbań władz w inwestowanie w rozwój systemów infrastruktury technicznej i drogowej.

Grupy wskaźników podzielono na zagadnienia dotyczące terenów zainwestowanych wsi, terenów niezainwestowanych oraz postępu w opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Przyjęte wskaźniki posłużyły do oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obiektów badawczych.

W pracy dokonano także próby zobrazowania rozwoju przestrzennego fragmentów wsi z wykorzystaniem odwzorowania terenu w technice 3D. Metryczny model terenu posłu-

żył do wizualizacji przykładowych obiektów w terenie, a wpasowany podkład ewidencyjny ujawnił skomplikowaną sytuację własnościową obszaru. Ustalono, że obligatoryjne stosowanie wizualizacji, przy utrudnionym dostępie do sprzętu, dużych kosztach pomiarów itp., wyklucza obecnie stosowanie techniki pomiarów metodą 3D przy każdorazowym wpisywaniu nowego obiektu w jego naturalnym otoczeniu.

Przeprowadzone badania wykazały, że wejście w życie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego nie rozwiązuje problemów ochrony krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich. Ustalenia planów są zbyt ogólne, niejasne, projektują nieproporcjonalnie duże tereny do zmiany przeznaczenia na cele nierolnicze i nieleśne względem już istniejących terenów budowlanych.

Stworzona możliwość uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę, poza systemem planowania regulacyjnego, nie gwarantuje skutecznej ochrony dziedzictwa przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego. Z drugiej strony, obecne formułowanie ustaleń planu miejscowego, nawet przy wprowadzeniu obowiązku tworzenia planu miejscowego w terenach o wysokich walorach krajobrazowych, również nie gwarantuje ochrony krajobrazu kulturowego przed jego degradacją.

Gminy powinny monitorować zmiany w zagospodarowaniu przestrzeni pośrednio zmiany krajobrazu kulturowego według ustalonych wskaźników. Wprowadzenie obowiązku monitorowania przemian w zagospodarowaniu przestrzeni na podstawie wskazanych miar doprowadziłoby do rejestracji danych według określonego schematu.

Niezbędna wydaje się przebudowa i usprawnienie systemu instytucjonalnego w celu zapewnienia zgodnego z prawem planowania i zagospodarowania przestrzeni. Pewnym gwarantem samorządności może być szeroka partycypacja społeczna, w tym dialog społeczny przed przystąpieniem do sporządzenia opracowań planistycznych.

Słowa kluczowe: krajobraz kulturowy, obszary wiejskie, planowanie przestrzenne, przemiany krajobrazu, dokumenty planistyczne, decyzje lokalizacyjne

INFLUENCE OF PLANNING DECISION ON THE CHANGES TO THE CULTURAL LANDSCAPE OF RURAL AREAS

S u m m a r y

The study shows the influence of planning decisions on the changes of cultural landscape of rural areas on the example of Białka Tatrzańska and Jurgów villages situated in the Lesser Poland region in Bukowina Tatrzańska district. Under the notion of spatial planning decision we understand all the decisions made by governmental bodies and institutions at different stages of formulating spatial policy and also during the process of creating area development plan and during the process of issuing location decisions.

As part of the task, research was undertaken on planned spatial planning and development of the village using provisions of planning policy formulated on the national, regional and local level with the use of area development plans. The research also concerned unrestrained planning and development by using land development conditions decisions and decisions concerning development of public purpose infrastructure. In the scope of the research an evaluation was made of influence of the above mentioned ways of making planning decisions on the dynamics of spatial development of buildings and sport-recreational infrastructure, size of the area assigned, in local plans, for non-arable and non-woodland purposes and changes in the land use.

In the scope of the research attempts were at determining change indicators in spatial development of villages. The fact that the registered changes, to some extent, characterise changes to the cultural landscape of rural area was also taken into account. The indicators, proposed in the research, put emphasis on monitoring changes to the cultural landscape and threats to the landscape resulting from adopting incorrect spatial solution in planning documents or negligence of local authorities when investing in the development of technical and road infrastructure.

In the study an attempt was made to visualise the spatial development of parts of the village using land mapping in 3D technology. The metric model was used to visualise sample objects in the area. It was agreed that the obligatory use of visualisation, with difficult access to the equipment and high costs of making measurements, etc. excludes the use of 3D measuring technique every time an object in its natural environment is entered into the plan. The groups of indicators were divided into issues concerning villages' developed areas, non-developed areas and progress in preparing local area plans. The indicators applied were used to evaluate changes in spatial planning of the research objects.

In the study an attempt was made to visualise the spatial development of parts of the village using land mapping in 3D technology. The metric model was used to visualise sample objects in the area and the adapted inventory ground revealed complicated ownership situation of the area. It was agreed that the obligatory use of visualisation, with difficult access to the equipment and high costs of making measurements etc., excludes the use of 3D measuring technique every time an object in its natural environment is entered into the plan.

The carried out research showed that the fact of the local plan coming into force does not solve the problem of environmental protection. The plans' decisions are usually too general, unclear and they concern plans of unproportionally large areas for changes of purpose for non-arable and non-woodland land with regard to the existing building developments.

The possibility of obtaining building permission outside of the regulative planning system does not guarantee effective protection of natural, landscape and cultural heritage. On the other side, current process of formulating decisions on local plans, even when introducing obligation to create local plan in the areas of high landscape values, will not guarantee protection of cultural landscape against degradation.

The districts should rather monitor changes in the spatial development and indirectly changes to the cultural landscape according to set indicators. Introduction of the obligation to monitor changes in the spatial development on the basis of indicated measure would lead to the registration of data in accordance to a set outline. Restructuring and streamlining of institutional system seems necessary in order to provide spatial planning and development under the law. Some guarantee of autonomy can be wide participation of the public including social dialogue, also before commencing work on formulating local plans.

Key words: cultural landscape, rural areas, spatial planning, landscape changes, planning documents, location decisions